ARHIVELE OLTENIEI

DIRECTOR: Prof. C. D. FORTUNESCU

ANUL VII. SEPT.—DEC. 1928.

NO 39-40

FONDATĂ 1921

★

In numărul de față articole semnate de:

CONSTANTIN SASSU
EMIL VÎRTOSU
MIHAIL POPESCU
ARTUR GOROVEI
C. N. MATEESCU
ELENA EFTIMIU
C. V. OBEDEANU
C. LACRIȚIANU
DR. O. MARCU
N. PLOPȘOR

★

FIGURI ISTORICE OLTENE
OLTENIA ISTORICĂ
OLTENIA NATURALISTĂ
OLTENIA ARHEOLOGICĂ
OLTENIA FOLKLORISTICĂ
OLTENIA LITERARĂ-ARTISTICĂ
OLTENIA CULTURALĂ
NOTE ȘI COMUNICĂRI
RECENZII

ARHIVELE OLTENIEI

PUBLICAȚIE BIMESTRIALĂ

SUMARUL No. 39—40

Sumară caracteristică a directivelor politice habsburgice sub Iosef II . . . . . Const. Sassu
Sclitada Filipeștilor . . . . . Emil Vîrtosu
Spionări austriace în Oltenia . . . . . Mihail Popescu
Teodor Teodorini și familia lui . . . . . Artur Gorovei
Istoria lui Iordachi Stavrachi biv vel Spătar . . C. N. Mateescu
O relație a lui Radu Mihnea, din 1618 . . . Elena Eftimiu

FIGURI ISTORICE OLTENE

Dumitru Filișanu . . . . . C. V. Obedeanu

OLTENIA ISTORICĂ

Documente: *Cartea lui Radu Vodă Mihnea*, din 18 Febr. 1623, prezentată de D-l G. Th M. — *Journal der Reise S-er Majtt. des Kaisers durch Hungarn, Bannat, Siebenbürgen und die Marmoross, von 1773*, comunicat de D-l Const. Sassu. — *Relatio qualiter absque proeiudicis Sacrae Majestatis Caesareae rursus legitime secure atque absque omni tumultu in Provinciam Valachiae Radulius Vaivoda restitui possit*, comunicată de D-ra Elena Eftimiu. — *Raportul colonelului austriac Magdenburg către autoritățile militare respective, cu privire la Oltenia, 1778*, comunicat de D-l Mih. Popescu.— *Testamentul din 1825 al boerului Al. Filipescu-Vulpe*, comunicat de D-l Emil Vîrtosu.— *Acte referitoare la moșia Craiovița-Dolj*, comunicate de D-l Aurel Sacerdoțeanu.—*Hotărnicia moșiei Fântâna Banului, 1708*, transcrisă de D-l I. V. Boceanu.—*Act privitor la Biserica Mântuleasa din Craiova, 1795*, transcris de D-l R. N. Guran.—*Act de danie, referitor la mănăstirea Șegarcea-Dolj, 1729*, comunicat de D-l A. Saint-Georges.—*Zapis pentru vânzarea moșiei Pesteana Mică, 1753*, transcris de D-l N. Gh. Dinculescu. — *Foi de zestre oltenești*, comunicate de D-l M Theodorian-Carada.

Inscripție: *Fântâna din Piața Elca—Craiova.*

OLTENIA NATURALISTĂ

Depresiunea T.-Severin, de D-l C. Lacrițianu.—*Contribuțiuni la cunoașterea coleopterelor Olteniei*, de D-l Dr. O Marcu.— *Contribuțiuni la cunoașterea geologiei munților Piatra Cloșani și Oslea din Oltenia*, de D-l Dr. O. Marcu — *Contribuțiuni la cunoașterea oecologiei lui Hylesinus crenatus Fbr.*, de D-l Dr. Marcu.—*Dare de seamă asupra excursiei de cercetare a regiunei montane mediteraneene a Olteniei*, din Iulie 1928, de D-l Călinescu.— *Șase cranii găsite într'un vechi cimitir dela Moțăței-Dolj*, de D-l N. Plopșor.

OLTENIA ARHEOLOGICĂ

Tezaurul dela Coveiu-Dolj, descriere de D-l N. Plopșor.—*Casa neolitică dela Turdaș*, de D-l Dr. Marton Roska.

OLTENIA FOLKLORISTICĂ

Jocuri copilărești din Banat, de D-l R. S. Molin. — *Lumea trecătoare* și *Voinicul viclean*, de G. Catană. — *Descântece din Banat*, de L. Costin. — *Văleanul*, de I. Dumitrescu-Bistrița. — *O seamă de cuvinte, Vorba ăluia*, de I. Dumitrescu-Bistrița.—*Vorbe și obiceiuri dela țară*, de Ion N. Popescu.

OLTENIA LITERARĂ-ARTISTICĂ

Ada Umbră, de C. D. Fort. — *Strofe inedite*, de Ada Umbră. — *Savin Constant*, de N. Milcu. — *Teama de întunerec*, poezie de Savin Constant. — *Sârb cuminte*, povestire de N Plopșor.— *In fericire*, poezie de Sabina Paulian. — *Noaptea învierei*, versuri de Paul Constant. — *Amintiri din alte vremuri*, de Nicolae al Lupului.—*Dimineața*, versuri de L. Costin.— *Securea*, poezie de Sabina Paulian. — *Stanțe elegiace*, de Const. Jaleș.

OLTENIA CULTURALĂ

NOTE ȘI COMUNICĂRI

RECENZII

ANUL VII, Nr. 39—40 SEPT.—DEC. 1928

Arhivele Olteniei

DIRECTOR: PROF. C. D. FORTUNESCU
FONDATOR: Dr. CH. LAUGIER

SUMARĂ CARACTERISTICĂ

a directivelor politicei tradiţionale habsburgice şi a programului de guvernământ al împăratului Iosif al II-lea,

spre a servi drept introducere la Jurnalul său de călătorie din Banat în anul 1773 [1])

de **Constantin Sassu.**

Spre deosebire de soarta altor neamuri, poporul român, mai puţin norocos, aşezat la răscrucea drumurilor dintre apus şi răsărit, a avut multe de suferit în urma îndelungatei lupte istorice între lumea occidentală, născută din cenuşa formidabilei organizaţiuni a imperiului roman, continuatoarea străvechilor tradiţii civilizatoare greco-latine, şi lumea orientală, nesecat izvor de popoare noui, pe care un atavic instinct le mână în năvăliri necontenite asupra acestor făgaşuri europene de cultură; el a fost nevoit a se constitui zid de apărare în contra acestor năvăliri, pen-

1) Pentru a evita citaţiunile repetate, menţionăm aci câteva informaţiuni bibliografice generale, rămânând ca, numai acolo unde documentarea unui amănunt va cere neapărat aceasta, să amintim izvorul respectiv.

Referitor la valoarea titlului imperial, în afară de istoriile curente ale evului mediu şi de cunoscutele cărţi: *Eicken*, Geschichte und System der mittelalterlichen Weltanschaung, ed. 4, Stuttgart 1922; *Jul. Ficker*, Das deutsche Kaiserreich in seinen universellen und nationalen Beziehungen, Innsbruck 1861; o foarte sumară, însă excelentă expunere, la *Dr. Ludwig Hahn*, Das Kaisertum (pag 88—97), Lipsca 1913.

Pentru Ungaria: *Fessler-Klein*, Geschichte von Ungarn, ed. II-a (5 vol.), Lipsca 1867; *Akos v. Timon*, Ungarische Verfassungs und Rechtsgeschichte, ed II-a, Berlin 1909; *Marczali*, Ungarische Verfassungs Geschichte, Tübingen 1910; *Domanovsky*, Geschichte Ungarns, München 1923, şi mai ales lucrarea sintetică a lui *Sekfü*, Der Staat Ungarn, Berlin 1918.

Pentru Imperiul Habsburgic în general: *Huber*, Geschichte Ostereichs, 5 vol. Gotha 1885—1896, împreună cu continuarea scrisă de *Oswald Redlich*, referitoare la epoca lui Leopold I, cu judicioase observaţii asupra caracterului şi tendinţelor monarhiei habsburgice (Gesch. Ostereichs, vol. VI,

tru ca astfel să-şi poată asigura dreptul la viaţă, şi din această cauză n'a reuşit să înfăptuiască independenţa desăvârşită decât pentru o frântură a sa, organizată în forma de stat a vechiului regat, la sfârşitul secolului al XIX-lea, iar pentru totalitatea sa deabia în zilele acestea, în urma războiului mondial.

Un destin mai binevoitor a favorizat însă pe vecinul său nord-vestic, poporul unguresc, care, făcând şi el la început parte din puhoiul cotropitor dela răsărit, a ştiut să-şi câştige un loc în mijlocul lumii occidentale, şi mulţumită poziţiunii sale mai adărate, a parvenit, prin subjugarea în parte a popoarelor vecine, mai puţin norocoase, mai expuse loviturilor dela răsărit, să-şi creeze în acest orient al Europei, până în pragul epocei moderne, un stat neatârnat, de o importanţă covârşitoare.

Doborât şi el de puterea neînfrântă a Osmanliilor, cari păreau că sunt hărăziţi să-şi întindă stăpânirea până departe, în inima Europei occidentale, acest stat a avut şi el de suferit soarta

---

Leipzig 1920); *Krones*, Handbuch der Geschichte Ostereichs, 5 vol. 1876—1879; *Werunsky*, Ostereichische Reichs und Rechtsgeschichte, Viena 1894—1917; manuale foarte bune şi concise; *Huber-Dopsch*, Ostereichische Reichsgeschichte ed. II, Viena 1901; *Von Ebengrenth*, Grundriss der östereichischen Reichsgeschichte, ed. II-a, Bamberg 1918.

Privitor la structura şi politica centralistă a imperiului habsburgic, un foarte bun rezumat conţine articolul D-lui *Virgil Zaborovschi*: Importanţa arhivelor vieneze pentru istoria Românilor (în Revista Arhivelor, vol. I, pag. 145 urm.), cu bibliografia necesară la pag. 161.

Informaţii asupra politicei interne a împăraţilor, şi îndeosebi faţă de ţărănime şi puterile feudale intermediare pentru Boemia, Moravia şi Silezia, aflăm la *Karl Grunberg*, Die Bauernefreiung und die Anflösung des Gutsherrlich-bauerlichen Verhältnisses in Bohmen, Möhren und Schlesien, 2 vol., Lipsca 1893—94.

Legiuirile agrare mai importante pentru Transilvania la *Iosef Ritter von Grimm*, Das Urbanialwesen in Siebenbürgen, Viena, 1863 (lucrare incomplectă, cu numeroase scăderi).

In afară de acestea, pentru politica externă şi rolul imperiului habsburgic în politica internaţională a epocei moderne: *Windelband*, Die auswärtige Politik der Grossmächte (1494—1920), Berlin 1922; *Fueter*, Geschichte des Europäischen Staatensystems (1492—1559), München 1919; *M. Immich*, Geschichte des europäischen Staaten systems (1660—1789), München 1905; *Übensbenger*, Russlands Orientpolitik in den letzten zwei Jahrhunderten, din care a apărut numai volumul I-iu, Stutgart 1913; *N. Iorga*, Imperialismul austriac şi cel rus în desvoltare paralelă (în Analele Ac. Române, Seria II, Tom. XXXVII Bucureşti 1914); *Driault*, La Question d'Orient depuis les origines jusqu'à nos jours, ed. VI, Paris 1914; A. Sorel, La Question d'Orient au XVIII-e siècle. Le partage de la Pologne et le traité de Kainardji ed 3, Paris 1902.

Asupra domniei Mariei Teresia şi deosebirilor de concepţie între împărăteasă şi Iosif II, menţionăm: *Arneth*, Maria Theresia, 10 vol. Viena 1863—79; *Eugen Guglia*, Maria Theresia, Ih Leben und Ihre Regierung, 2 vol. München 1917; *Dorschel*, Maria Theresias Staats und Lebensanschaung, Gotha 1908

Pentru domnia lui Iosif II: *Mitrofanov*, Iosef II, Seine politische und kulturelle Tätigkeit, 2 vol. Viena 1910.

In sfârşit descrieri scurte, însă cu observaţii foarte instructive asupra desvoltării statului habsburgic, conţin introducerile la recentele cărţi de *Ioseph Redlich*, Das östereichische Staats und Reichsproblem, vol. I, partea I-a, Lipsca 1920; *Victor Bibl*, Der Zerfall Ostereichs, 2 vol. Viena 1922.

unora din vecinii săi răsăriteni, ajungând sub stăpânire străină, a Turcilor învingători şi a Habsburgilor precauţi şi norocoşi.

Aceştia din urmă, moştenitori ai tradiţiei imperiale carolingiene, reuşind să se înscăuneze la conducerea imperiului romano-german, după ce mai întâiu obţinuseră posesiunea „Mărcii Ostice" prin înfrângerea altui imperialism, slavo-boem, în urma zădărnicirii visului lor de dominaţie mondială de către Franţa lui Francisc I-iu, şi după ce aceeaş Franţă a reuşit, prin tratatul de pace Vestfalic, să pue zăgaz puterii lor imperiale în teritoriile germanice, încep să dea din ce în ce mai mare precădere asupra tradiţiei imperiale, tradiţiei legată de posesiunea lor nemijlocită, scopului pe care l'a urmărit Carol cel Mare când a creat această „Marcă Ostică".

Altoind pe această tradiţie, aceia pe care au moştenit-o odată cu coroana Sf-tului Ştefan, şi favorizaţi de faptul că puterea Otomanilor, după ce ajunsese la apogeu odată cu primul asediu al Vienei, era, începând cu cel de-al doilea asediu al acestei cetăţi, în declin, Habsburgii pornesc acum ei mişcarea ofensivă spre răsărit, reuşind să cucerească Ungaria şi să obţie prin presiuni şi tratative dibace Transilvania (1699), să dobândească pentru scurt timp chiar şi Oltenia, împreună cu o parte din Serbia, spre a rămâne în sfârşit (1739) cu stăpânirea definitiv asigurată asupra întregului teritoriu pe care aproximativ îl cuprinsese regatul ungar înainte de 1526. Impăraţii dela Viena erau deci pe cale de a transforma statul lor, imperiul romano-german, într'o monarhie dunăreană, cu tendinţa de a-şi întemeia, dacă stăpânirea nu e posibilă, cel puţin hegemonia în peninsula balcanică.

De această precădere a politicii balcanice la curtea din Viena s'a resimţit, de altfel, imediat şi politica Ţării Româneşti, care, mai aproape decât Moldova de orbita puterii habsburgice, se lasă sub Şerban Cantacuzino mai mult, sub Constantin Brâncoveanu mai puţin, aservită acestor tendinţe, spre a ajunge la începutul epocei fanariote, sub Nicolae şi Ioan Mavrocordat, la faptul ca o puternică partidă boerească să ceară protecţiunea şi chiar trecerea ţării sub stăpânirea imperială, în timp ce şi în Moldova o seamă de boeri adresau cereri asemănătoare împăratului [2]).

In acelaş timp însă, interesele imperiale şi dinastice au târât imperiul şi în complicaţiunile politice ale Europei occidentale, silindu-l să ia parte mai întâiu la războaele îndreptate în contra tendinţelor de hegemonie ale lui Ludovic XIV, să recurgă apoi la sprijinul puterilor occidentale spre a-şi putea apăra noua poziţiune în Italia în contra Spaniei, să schimbe în urmă alianţele,

2) *Hurmuzaki*, Documente, vol. VI; *Giurescu*, Material pentru istoria Olteniei supt Austriaci, vol. I; *Hurmuzaki*, Fragmente zur Geschichte der Rumänen, vol. IV; *Ludwig Matuschka*, Feldzüge des Prinzen Eugen von Savoyen, vol. XVI şi XVII

până când, în sfârşit, se vede nevoit să promită concesiuni Spaniei în Italia şi să renunţe la planurile sale de expansiune maritimă şi comercială, spre a obţine recunoaşterea proectelor sale dinastice, a sancţiunei pragmatice, pentru asigurarea căreia mai e silit să poarte şi războiul pentru succesiunea Poloniei. Toate aceste străduinţe sfârşesc însă cu biruinţele Prusiei lui Frederic al II-lea, statul care ştiuse să profite de rivalitatea franco-habsburgică pentru a se întări în Germania în detrimentul autorităţii imperiale, în timp ce în peninsula balcanică se consolidează autoritatea celeilalte împărăţii, a Rusiei.

Această divergenţă de acţiuni în politica externă a imperiului habsburgic izvorà, după cum, de altfel, s'a putut conchide şi din cele arătate, din însăş esenţa acestui stat. Pentru a cunoaşte însă structura adevărată şi intimă a monarhiei habsburgice, e necesar să ne reamintim că dela început, împreună cu veleităţile de dominaţie universală, această împărăţie a moştenit şi caracterul de stat dinastic supernaţional al imperiului romano-german, a cărui continuare directă era. Insă, în timp ce majoritatea celorlalte state europene dobândea tot mai mult un caracter pronunţat naţional, unde întărirea dinastiei însemna însăş consolidarea naţionalităţii, imperiul habsburgic, deoparte, odată cu ivirea altei mentalităţi, caracteristică epocei moderne, pierdea din ce în ce mai mult valoarea sa universală, general europeană, produsul concepţiei medievale; de altă parte, prin înglobarea treptată a noui naţionalităţi şi ţări îşi accentuà caracterul său supernaţional, cosmopolit, devenind astfel o formaţiune din ce în ce mai anachronică. Denumirea de „imperiu habsburgic", care în vorbirea curentă a înlocuit pe cea veche de „imperiu german", învedereazà transformarea pe care a suferit-o în cursul vremii acest stat care, din expresiunea unei idei, a concepţiei medievale universaliste, aşa cum a fost exprimată între alţii de Dante, devenise creaţia unei dinastii.

Intr'adevăr, dinastia habsburgică rămâne, într'o epocă când statele se constitue tot mai mult pe bază naţională, singurul element de legătură şi unicul factor care poate da viaţă acestui stat. Astfel că, sensul adânc al absolutismului habsburgic trebue primit ca profund deosebit de cel al celorlalte state europene, cu toate că formele exterioare pe care le-a îmbrăcat erau asemănătoare. Căci dacă consolidarea ideii de stat nu s'a putut înfăptui în majoritatea celorlalte state naţionale de pe Continent decât prin absolutism, prin întărirea puterii dinastice unificatoare, centralizatoare, care a creat o birocraţie puternică şi o armată numeroasă, cu atât mai mult în acest imperiu întărirea puterii monarhice, singurul factor interesat la unificarea părţilor disparate, era o necesitate de stat, era singura cale pentru a putea face viabil acest conglomerat eterogen de ţări şi popoare; căci pentru cealaltă modalitate a federalismului, lipseau dela început premisele istorice necesare.

Tocmai aci însă, unde întărirea puterii monarhice era pro-

blema de existenţă a statului, aceasta nu s'a putut înfăptui în măsura necesităţilor. Astfel, însemnate teritorii reuşesc să se sustragă autorităţii monarhice centrale; aşa, spre pildă, în părţile germanice, odată cu pierderea caracterului său universal, puterea imperială slăbise în aşa măsură, încât puterile teritoriale particulariste reuşiseră să dobândească o independenţă aproape deplină, consfiinţită prin acelaş tratat Vestfalic care silise imperiul să-şi schimbe caracterul său iniţial.

Este drept că acestei restrângeri a autorităţii imperiale în Germania îi corespundea o întărire a puterii monarhice în cuprinsul posesiunilor habsburgice nemijlocite, prin abrogarea vechii constituţii a regatului boem. Dar şi acest succes, ce putea să consoleze pe împăraţi de pierderile suferite prin tratatul dela Münster şi Osnabrück, conţinea germenii insucceselor viitoare ale politicii interne habsburgice, căci supunerea Boemiei nu era numai o victorie a autorităţii imperiale în contra unei puteri teritoriale, ci şi o biruinţă a religiei catolice asupra „ereziilor" protestante ocrotite de aceste puteri. Această alianţă cu biserica catolică va da politicii interne imperiale acel caracter de recatolicizare, care va îndârji opoziţia puterilor feudale particulariste, căci singură credinţa era, în aceste timpuri când o conştiinţă naţională lipsea încă, forţa morală în stare să susţie rezistenţa neclintită, în contra voinţei împăratului, a acestor puteri, mai ales în Boemia, Ungaria şi Transilvania.

Impăraţii, cari de nenumărate ori au avut ocazia să sufere consecinţele fatale ale acestei rezistenţe, spre a nu forţa lucrurile şi întărâta şi mai mult această opoziţie particularistă, au căutat să înfăptuiască politica lor de centralizare cu respectarea formelor constituţionale. Astfel, în afară de abrogarea constituţiei boeme de către Ferdinand II, în toate celelalte ţări imperiale constituţiunile medievale ale claselor priveligiate, ale straturilor, au rămas în vigoare. Această atitudine se impunea mai ales faţă de Ungaria, unde politica de recatolicizare întărâtase mai mult spiritele şi unde îndeosebi revoluţia lui Francisc Rakoczi periclitase serios însăşi existenţa dinastiei şi a statului ce şi-l crease.

Autoritatea şi puterea, suveranii habsburgici căutau să şi-o mărească, de obiceiu, ignorând în mod tacit aceste constituţiuni, neconvocând dietele menite a veghea asupra respectării lor, sau concediându-le prematur, dacă nu erau dispuse să aprobe politica imperială; un sistem ce, de altfel, a fost practicat până în preajma zilelor noastre.

Când însă împrejurările cereau imperios aceasta, Habsburgii reuşeau să câştige fie prin presiuni, fie prin diferite concesiuni, aprobarea acestor diete pentru schimbările constituţionale de care aveau absolută nevoe. Pe această cale, în primul rel, au obţinut modificarea succesiunei la tron în Ungaria (1687), iar prin cealaltă modalitate, Carol al VI-lea a reuşit să facă recunoscută de aceste diete sancţiunea pragmatică, a cărei însemnătate pentru

politica unitaristă habsburgică trebue să fie în deosebi subliniată. Căci deabia prin această lege fundamentală — dietele decretând însăş uniunea veşnică a ţărilor într'un stat indizolubil — se întemează de drept uniunea reală într'un singur stat a posesiunilor imperiale nemijlocite. Că aceasta s'a putut înfăptui deabia după atâtea secole, arată mai bine decât orice alt fapt greutăţile pe care împăraţii le-au întâmpinat la înfăptuirea unei politici intensive, mărirea şi extinderea autorităţii lor, în aşa măsură, în cât să poată reuni ţările care alcătuiau posesiunea lor nemijlocită într'un stat unitar bine închegat. Pe când în politica expansivă, în câştigarea de noui ţări şi popoare, împăraţii obţin succese apreciabile, rezultatele politicei lor intensive sunt aşa de modeste, chiar şi în urma sancţiunei pragmatice, încât la suirea pe tron a Mariei Terezia statul habsburgic, după constatarea unui profesor austriac, se prezintă «tot ca o formaţiune de stat medievală, compusă dintr'un conglomerat neînchegat de ţări deosebite prin limbă şi cultură, cu constituţiuni şi administraţiuni medievale diferite, cu o situaţie financiară şi militară zdruncinată, unite între ele numai prin dinastia comună» [3]).

Victoriile lui Frederic al II-lea au adeverit această constatare şi au arătat şi cercurilor conducătoare ale imperiului necesitatea urgentă de a suprima relele constatate prin reforme salutare. Pentru a nu expune însă dinastia, slăbită în urma înfrângerilor suferite din partea regelui Prusiei, la o luptă înverşunată cu clasele privilegiate, cu straturile ţărilor sale, împărăteasa din nou n'a cutezat să suprime diferitele constituţiuni feudale ale acestor ţări. Dinpotrivă, Maria Terezia a căutăt chiar să atragă aceste clase privilegiate, mai ales pe cele din Ungaria, de care avea mai multă nevoe, căci de aci primea principalul contingent de soldaţi pentru armata sa, rezervându-le slujbe şi onoruri la curte, pentru a-şi forma astfel o nobilime credincioasă care, împreună cu funcţionărimea de carieră, să fie un susţinător al puterii monarhice.

Neputând din această cauză să se gândească la reforme constituţionale, împărăteasa, ca şi predecesorii ei, a căutat să întărească unitatea imperiului prin crearea unei administraţii centralizate, sustrasă cât mai mult ingerinţelor puterilor feudale provinciale. Astfel, continuând opera începută de Maximilian I, dusă mai departe de Ferdinand I, Leopold I şi Carol VI, cari creaseră, între altele, ca organe ale voinţei imperiale, consiliul secret, devenit în urmă conferinţa secretă, pentru politica externă, şi consiliul aulic de războiu, iar în preajma curţii imperiale înfiinţaseră cancelarii aulice pentru diferitele ţări, căutând astfel să aducă şi administraţia provincială tot mai mult sub dependenţa autorităţii imperiale, Maria Terezia încearcă să desăvârşească acest sistem de autorităţi centrale, servit de funcţionarii de carieră

---

3) *C. Grünberg*, Die Bauernbefreiung, vol. I, pag. 108—112.

plătiți de suveran, și menit să fie un instrument al puterii monarhice, să fie expresiunea „superstatului imperial".

Mărginîndu-se la teritoriul Austriei și Boemiei, împărăteasa înființează, separând justiția de administrație, ca autorități supreme „Directorium in Publicis et Cameralibus", transformat în „Cancelaria aulică austro-boemă reunită" (Vereinigte Böhmisch-Ostereichische Hofkanzlei) pentru administrație, „Oberste Justizstelle" pentru justiție, iar pentru a da mai mare unitate administrației înființează ca organ consultativ, însă cu competință pentru toate chestiunile de politică internă, extinsă în 1765 pentru întreg teritoriul posesiunilor imperiale nemijlocite, „Consiliul de Stat". Acesta mai avea să pregătească și o reformă a sistemului de contribuțiuni și să propue măsuri pentru ocrotirea țărănimei în contra domnilor de pământ, pentru a asigura astfel capacitatea de plată a țăranilor supuși. Dorința de a pune țărănimea sub protecția imperială, în contra puterilor feudale terestre, a fost și unul din motivele care au hotărît instituirea în Austria și Boemia a guberniilor, prin care se transforma administrația feudală provincială într'una de stat, și crearea oficiilor cercuale (Kreisämter), prin care administrațiile comunale erau puse sub controlul statului.

Insă, din cauză că în acelaș timp Maria Terezia nu voia să vateme interesele și susceptibilitățile nobilimei, pe care, după cum am văzut, dorea s'o câștige, nu s'au putut înfăptui decât jumătăți de măsuri, continuându-se guvernarea tot în felul nesincer al predecesorilor, în spiritul sfatului pe care generalul Carafa l-a dat pentru Transilvania împăratului Leopold I „de a porunci având aerul de a da sfaturi" — „suadendo imperare" [4]).

Neavând curajul de a înfrânge nesupunerea autorităților provinciale, față de acele măsuri ale autorităților centrale care aduceau un prejudiciu claselor feudale dominante, politica internă a împărătesei a avut un caracter șovăitor și nestatornic [5]) și n'a fost în stare să realizeze idealul pe care, după cum am văzut, se pare că-l urmărise la început prin înfăptuirea reformelor administrative, și care era un postulat al timpului, o necesitate de stat pentru acest imperiu, crearea statului absolutist-centralist, în care marea mulțime a populației supuse să susție și să mărească puterea monarhică, care o ocrotește față de forțele feudale și particulariste.

Din anul 1765 însă, în locul soțului imperial Francisc de Lotaringia, care prefera afacerile particulare și plăcerile sentimentale treburilor statului, a fost coasociat la domnie, luând parte activă la lucrările acelui consiliu de stat ce adesea avea greaua sarcină să împace cele două tendințe contradictorii ale politicei imperiale, fiul cel mai mare al Mariei Terezia, împăratul Iosif al II-lea.

Privit de urmașii săi pe tronul imperial drept un revolu-

4) *O. Redlich*, Geschichte Östereishs, vol. VI, pag. 587 88.

5) *Arneth*, Maria Theresia, vol. X, pag. 334.

ţionar, acuzat de necredinţă din partea bisericii catolice, considerat şi prăznuit ca unul de-ai lor de istoricii epocii liberalismului, acest împărat a fost de fapt monarhul habsburgic cel mai zelos de a mări, întări şi extinde puterea imperială, a fost cea mai curată expresie a tendinţelor absolutiste şi dominatoare ale dinastiei habsburgice.

Cu toate acestea, Iosif al II-lea a fost un revoluţionar în politica internă habsburgică; căci, părăsind calea urmată de predecesorii săi şi în opoziţie cu metodele politicei tradiţionale, a avut curajul sincerităţii şi al măsurilor făţise, deoarece, renunţând la tendinţele de recatolicizare şi la respectarea formelor constituţionale, nu s'a sfiit să intre în luptă pe faţă cu puterile particulariste ale imperiului său.

Incă din anul coasocierii sale la domnie există un memoriu adresat mamei sale, în care îşi expune părerile asupra problemelor la ordinea zilei.

Constatând slăbiciunile şi relele statului habsburgic, arată că acestea nu se pot vindeca cu jumătăţi de măsuri, căci «ce sera un palliatif dans un grand mal, mais jamais cela n'attaquera le mal dans sa source et tôt ou tard tout croulera» [6]); iar pentru a guverna cu folos nu vede decât următoarea cale: „Agissons donc selon ce que nous dicte le bon sens et la réflexion, et nous aurons assez fait, si selon les talents que le créateur nous a donnés, nous jugeons et exécutons les choses, mais le parti pris de la fermeté et plus de doute" [7]). Continuând astfel acest gând, împăratul spune: «Il faut faire les grandes choses tout d'un coup. Tout changement fait parler un jour. Il vaut mieux instruire le public de ses intentions à la fois, et, après l'avoir décidé, n'écouter rien contre et persister inviolablement dans l'exécution de ce qu'on aura trouvé bon. *Tous ceux qui n'en voient que des partis, ne peuvent et ne doivent pas en raisonner.* Viser au total est le but de chaque ordonance, toute action étant rapportée au point de vue universel, *que le souverain* et les plus affectionnés serviteurs doivent seuls savoir et poursuivre» [8]). Departe deci de a fi liberal sau democrat, Iosif II se arată partizanul unui absolutism luminat.

Acest absolutism şi-a găsit de altfel cea mai neîndoelnică expresie, în timpul guvernării sale, prin refuzul împăratului de a se supune formalităţii încoronării cu coroana Sf-tului Ştefan, pe care, spre a demonstra că Ungaria nu este decât o simplă provincie a posesiunilor sale ce şi-a pierdut autonomia şi constituţia proprie, a adus-o la Viena şi a depus-o în camera imperială de tezaur. Prin această măsură împăratul voia să dea o grea lovitură claselor feudale ungureşti, care, după constituţia ţării, singure

---

6) *Arneth,* Maria Theresia uud Ioseph II, Ihre Correspondenz samt Briefen Ioseph's an seinem Brüder Leopold, vol. III, pag. 340.

7) o c. pag. 338.

8) o. c. pag. 360

constituiau naţiunea politică, statul unguresc, şi care clase, pentru a-şi păstra această situaţie dominantă de putere intermediară între suveran şi populaţie, pentru a-şi menţine neştirbită puterea şi posesiunea lor de domni feudali de pământ, vegheau cu străşnicie la respectarea integrală a acestei constituţiuni medievale, opunând principiului absolutist-centralist al suveranului pe acel al „libertăţilor constituţionale", care principiu servea de minune scopurilor lor egoiste.

In acelaş timp, Iosif II-lea prin această hotărâre ţinea să manifesteze voinţa sa fermă de a suprima prin luptă deschisă toate acele puteri intermediare ale posesiunilor sale, toate acele cetăţui feudale, particulariste şi opozante, pe care politica şovăitoare a predecesorilor săi le cruţase, şi care împiedecaseră unirea organică a ţărilor habsburgice şi întemeerea puterei monarhice. Pe această cale îl îndreptă nu numai temperamentul său autoritar şi nerăbdător, ci însăş structura sa intelectuală care, — fără a-l mână la un contact intim cu reprezentanţii conducători ai intelectualităţii contemporane, al filozofilor enciclopedişti dela sfârşitul sec. XVIII-lea, în felul cum l-au cerut ceilalţi doi suverani, contemporani, Frederic II şi Caterina II-a, şi fără a-l face adeptul unei anumite şcoli filozofice sau social-economice, căci pentru aceasta spiritul său era prea practic—, se formase totuş sub influenţa acestui mediu cultural dela care a primit ideile curente, ideile filantropice de ocrotire socială şi ideile tolerante. Astfel că, şi în această privinţă revoluţionar faţă de înaintaşii săi, Iosif II-lea, cu toate că drept credincios al bisericii catolice, era partizanul toleranţei religioase. Tot din această cauză era şi partizanul statului absolutist ocrotitor-social (Absolutistischer Wohlfahrtsstaat), populaţionist, având drept un scop principal înmulţirea numărului şi bunei stări a populaţiei. „Je considère", spune împăratul, „comme premier objet sur lequel tout l'état politique. que celui des finances, et même le militaire, doivent régler toutes leurs démarches, la population, c'est à dire la conservation et augmentation des sujets" [9]). Stăruind asupra unor argumente care astăzi ni se par banale, dar care în epoca aceea însă erau preţuite, care descoperă gândurile intime ale lui Iosif II, adevărul cărora mai ales poporul nostru a avut de nenumărate ori dureroasa ocazie să-l simtă, împăratul continuă astfel: «Du plus grand nombre des sujets résultent tous les avantages de l'état, car 1) il a plus d'hommes pour se défendre et même pour augmenter ses provinces et ses confins, 2) il se fait par là naturellement respecter de ses ennemis et rechercher par ses alliés, 3) il acquiert des richesses tant par une juste augmentation des impôts, que la consomation qui naturellement en augmente à proportion» [10]).

Mai mult decât ideile filantropice, aceste consideraţiuni practice şi egoiste deci au pricinuit interesul deosebit al împă-

9) o. c. pag. 344.

10) o. c. pag. 344.

ratului pentru soarta acelei pături sociale din care făcea parte majoritatea supușilor săi, pentru soarta țărănimei.

Situația acesteia, dela începutul epocii moderne, se înrăutățește treptat în toate țările europene. La început, când, în urma descoperirilor geografice, puterea capitalismului, valoarea avutului mobil creștea în măsura în care scădea aceea a celui imobil, țărănimea împreună cu nobilimea agrară a sărăcit simțitor. Apoi însă, când nobilimea, acomodându-se nouei situații economice, și-a transformat latifundiile în întreprinderi capitaliste, starea țărănimii s'a înrăutățit și mai mult, căci domnii feudali de pământ au știut să-și mărească posesiunile lor nemijlocite prin absorbirea pământului țărănesc și au reușit să asigure producția acestor întreprinderi prin legarea de pământ, prin iobăgirea brațelor țărănești. Revoluțiile țărănești din mai toate țările europene în secolele XV și XVI înseamnă începuturile acestei noui epoci în structura socială a statelor, care, și în Ardeal și-a găsit expresiunea sângeroasă în revoluția lui Gheorghe Dosza și în personalitatea Principelui Ioan Zapolya.

In urma consfințirii iobăgiei și de drept, îi lipseau acestei țărănimi forțele necesare pentru a putea încerca mișcări revoluționare; ura ei însă în contra nobilimii feudale posesoare de pământ creștea, în măsura mizeriei pe care trebuia s'o îndure, și ajunsese în secolul al XVIII-lea la așa intensitate, încât chestiunea țărănească devenise una din cele mai grele probleme, problema socială a secolului.

Și înaintașii în domnie ai împăratului Iosif II, după cum am văzut, încercaseră, îndemnați la aceasta de mobile fiscale, de diminuarea simțită a impozitelor în urma sărăcirii păturei țărănești, să dea o soluțiune acestei probleme. Iosif al II-lea însă caută să câștige, - prin ocrotirea acestei țărănimi,—prea slabă pentru a putea urmări singură scopuri politice și încerca o opoziție față de puterea monarhică—,un susținător al autorității sale și un aliat în contra adversarului comun: nobilimea feudală particularistă și posesoare de pământ.

Împăratul mai avea și motive speciale de a fi supărat pe această nobilime; astfel o face răspunzătoare de lipsurile administrației, în care deține majoritatea slujbelor: „que l'amour de la patrie est un terme ignoré des deux noblesses voluptueuses, il arrive que personne ne travaille« [11]). E natural deci că împotriva ei să susție egalitatea impunerilor: „Que les charges soient égales, que le seigneur, le bourgeois et le paysan contribuent dans une juste proportion. Si l'on trouvait, comme cela pourrait être, par-ci, par-là quelques individus trop à leur aise, il faudrait *les égaliser* avec les autres. La justice exige en revanche la même chose, s'il y en avait de trop chargés» [12]). Această egalitate însă împăratul nu voia s'o vadă mărginită numai la impozite, ci dorea ca

11) o. c. pag. 339—340.

12) o. c. pag. 348.

să fie realizată în general. Adversar al privilegiilor de orice fel, Iosif al II-lea intenţiona să realizeze egalitatea supuşilor săi în toate domeniile, pentru ca, sprijinit pe o mulţime uniformă de supuşi, bucurându-se de o egală ocrotire din partea tronului, autoritatea suveranului să fie mărită şi întărită.

Pentru a nu lăsa însă nicio îndoială în contra cui era îndreptat acest program, suveranul adaugă: „car je ne pourrais jamais trouver juste d'écorcher deux cents bons paysans pour surpayer un seigneur fainéant“ [13]).

Această aversiune a împăratului s'a îndreptat îndeosebi în contra nobilimei din Ungaria, care era mai puternică şi mai capabilă deci să se opue planurilor imperiale; în contra acestei nobilimi se vor îndrepta mai ales măsurile împăratului, care-şi zicea că şi în celelalte ţări ale sale opoziţia feudală va ceda mai uşor dacă centrul acestei rezistenţe particulariste va fi distrus sau slăbit. In această lumină deci, transportarea coroanei Sfântului Ştefan la Viena dobândeşte valoarea unui act simbolic pentru întreaga domnie a împăratului şi are semnificaţia unei declaraţii de război făcută tuturor straturilor privilegiate ale imperiului său.

Deocamdată însă, fiind numai coasociat la domnie şi neavând posibilitatea să-şi înfăptuiască programul, Iosif al II-lea era preocupat a se pregăti cât mai bine pe sine pentru momentul când va avea să domnească singur şi a-şi impune părerile în chestiunile militare şi de politică externă, singurele domenii asupra cărora avea mai multă ingerinţă.

Astfel, în politica externă a reuşit, adesea chiar în opoziţie făţişă cu mama sa, împărăteasa Maria Terezia, să impue programul său imperialist. Aşa, spre pildă, iniţiativei sale se datoreşte ocuparea mai întâiu a unei părţi a teritoriului polonez, participarea apoi la prima împărţire a Poloniei şi anexarea Bucovinei noastre. In acelaş timp însă, ochii împăratului, după cum varia constelaţiunea politicei internaţionale şi şansele de succes, erau aţintiţi şi asupra altor ţări şi provincii streine, pe care deasemenea voia să le aducă sub stăpânirea sceptrului imperial.

Făcând abstracţie de planurile sale în Germania şi Belgia, în vederea acestui scop în timpul războiului ruso-turc (1768—1774), sub inspiraţia sa mai întâiu, imperiul a încheiat cu Poarta o convenţie, în Iulie 1771, în urma căreia, în schimbul bunelor sale servicii la încheerea păcii, Turcia îi promite Oltenia [14]), pentru ca apoi, un an mai târziu, drept mulţumire pentru subsidiile primite şi în pofida acestei convenţiuni, să se gândească la o înţelegere

13) o. c. pag. 345/46. In arhiva de stat din Viena există un act intitulat «Schvärmereien eines Unbekanten», ceeace se pare că e de asemeni un memoriu al lui Iosif II. Programul de guvernământ e astfel schiţat: Intărirea puterii absolute prin slăbirea nobilimei, ridicarea stratului celui de-al treilea, *unitatea* administraţiei, economii. Vezi *Hoch-Bidermann*, Der östereichische Staatsrath, pag. 23.

14) *Arneth*, Maria Theresia, vol. VIII, pag. 283—292, 353—354, 435—437.

cu Rusia şi Prusia, ca să răpiască aliatului său Belgradul şi Bosnia [15]), —o infidelitate ce a revoltat chiar pe Frederic al II-lea [16]), care desigur că nu din considerente morale a reuşit s'o zădărnicească—, să dorească în urmă drept preţ al sprijinului său la încheerea păcii, pe care înclina să-l dea când Rusiei, când Turciei, fie anexarea Munteniei şi Moldovei până la Prut, fie a Orşovei şi Belgradului [17]); pentru ca, în sfârşit, să denunţe (Iunie 1772) convenţiunea încheiată cu Poarta, să se înţeleagă, o lună mai târziu, cu Prusia şi Rusia, şi să obţie Galiţia prin împărţirea Poloniei [18]) (August 1772 - August 1773).

Probabilitatea unei păci apropiate între Ruşi şi Turci redeşteaptă însă pofta de căştig a guvernului imperial şi-l îndeamnă să-şi arunce din nou privirea peste graniţele sale de miază-zi, asupra ţărilor supuse Turciei, fostului său aliat.

In acest timp, în vara anului 1773, Iosif al II-lea, înainte de a vizita Galiţia, spre a se bucura aci, la faţa locului, de noua sa achiziţiune, întreprinde călătoria sa în Banatul Timişoarei, în Transilvania şi Maramureş.

Cancelarul Kaunitz încă din primăvara acestui an propusese şi reuşise să căştige învoirea împărătesei Maria Terezia (Februarie—Martie 1773) spre a obţine, printr'o acţiune diplomatică la Poartă, în schimbul sumei de 5—6 milioane florini, Oltenia. Impăratul însă, extrem de econom din fire, era în contra acestei propuneri, pentrucă, spunea el, nici veniturile, nici foloasele pe care le-ar avea imperiul în urma acestui căştig, n'ar echivala împovărarea pe care tezaurul imperial ar avea s'o suporte în acest scop [9]).

Acum, în timpul călătoriei sale prin Banat, după ce în 18 Mai, plecând din Mehadia a trecut graniţa şi a văzut cetatea Orşovei, unde a avut ocazia să cunoască şi pe comandantul acestei cetăţi, „un turc care vorbea româneşte", şi după ce a vizitat şi trecătoarea Turnului Roşu [20]), împăratul, într'o scrisoare către mama sa, împărăteasa Maria Terezia, stărue din nou ca să se renunţe la proectul de a obţine Oltenia, propunând în schimb achiziţionarea vechei cetăţi a Orşovei, sau mai exact, folosind cuvintele sale: „la rive gauche de cette petite bicoque, le vieux Orşova, nous serait absolument nécessaire, et cela jusqu' au moulin que nous possédons et qui s'appelle Voditz" [21]).

După puţin timp însă, împăratul se decide pentru altă achiziţiune. Intr'adevăr, în 17 Iunie 1773 Iosif al II-lea scrie împărătesei, din Reghinul Săsesc, propunându-i anexarea acelui ţinut a Moldovei, ce este situat între Transilvania, Maramureş şi Pocuţia,

15) *Arneth*, Maria Theresia, vol. VIII pag. 351 şi 357.
16) *Arneth*, Maria Theresia, vol. VI I, pag. 357.
17) *Arneth*, Maria Theresia, vol. VIII pag. 363—364.
18) *Arneth*, Maria Theresia, vol. VIII pag. 383—391.
19) *Arneth*, Maria Theresia, vol VIII, pag. 454—463.
20) Părţile respective din jurnalul său de călătorie.
21) *Arneth*, Maria Theresia und Joseph II, vol. II, pag. 8,

care ar da posibilitate trupelor imperiale să treacă dintr'una din aceste provincii în cealaltă şi care, de altfel, chiar se şi numeşte ţinutul nemţesc. Astfel, împăratul atrage pentru întâia oară atenţia şi emite, prin această scrisoare, ideia ca, în locul Olteniei să ni se răpească Bucovina. Cred, adaugă el, „que, vu militairement et politiquement, cela vaudrait au moins la Valachie Cis-Alutane“ [22]).

S'ar părea deci că Iosif al II-lea a întreprins călătoria sa în Banat, Transilvania şi Maramureş pentru a se informa la faţa locului asupra căreia din provinciile vecine ar fi mai nimerit ca politica curţii din Viena să-şi fixeze atenţia, pentru a o aduce sub stăpânirea dinastiei habsburgice

Cu toate că şi aceasta trebue să fi fost unul din motivele care i-au îndreptat paşii în aceste ţinuturi, motivul principal care l-a îndemnat să întreprindă această călătorie nu-l putem presupune decât dacă ne reamintim că, în această epocă, împăratul neavând nici o ingerinţă asupra treburilor lăuntrice, ţinea să se pregătească pe sine pentru programul de reforme interne pe care, odată ajuns singur stăpânitor, intenţiona să-l realizeze, şi că, fiind neîncrezător faţă de raţionamentele bine expuse, „dont la conclusion juste, tirée d'une fausse supposition fait tout le mérite“ [23]), şi sceptic faţă de învăţămintele trecutului,—„les thèses tirées du siècle passé et d'un usage de cent années ne me convainquent pas“, spune el [24])—, preţuia, în vederea acestui scop, mai ales cunoştinţele şi convingerile dobândite în baza experienţii personale. Această experienţă însă, pe care punea atâta preţ, Iosif al II-lea n'o putea căştiga decât prin cunoaşterea nemijlocită a ţărilor pe care era sortit să le conducă; el nu şi-o putea însuşi decât prin călătorii de studii în diferitele provincii ale imperiului său Adânc pătruns de utilitatea acestor călătorii, împăratul ţine să le recomande foarte călduros: „—les voyages, je les trouve de nécessité absolue pour un souverain, et il est indispensablement nécessaire que politiquement, civilement et militairement on aille voir soi-même ce qui se fait. Ce n'est pas que je sois assez fou de croire que par sa présence et inspection on remédiera à tous les défauts; mais même pour quelques-uns il en vaut la peine, et quoique nous voyons les choses masquées et par leur bon côté, néanmoins, en y retournant plusieurs fois, on en voit la différence, on écoute les plaintes, on apprend à connaître des sujets, pour employer à l'avenir, ou juger des actions des autres, l'on voit le terrain et les lieux physiques, et l'on juge enfin du plus au moins de capacité, zèle de ses ministres, en arrangeant cela avec l'économie nécessaire et dénuée des préjugés antiques, qui faisaient accroire aux souverains qu'ils gouvernaient avec gloire et dirigeaient par eux-mêmes les rênes du gouvernement, alors qu'ils n'avaient rien vu ni appris que par des yeux d'autrui et

22) *Arneth*, Maria Theresia, vol. VIII, pag. 613—614 şi pag. 463—468.
23) *Arneth*, Maria Theresia und Ioseph II. vol. III, pag. 344.
24) *Arneth*, Maria Theresia und Ioseph II, vol. III, pag. 338.

par des ouï-dire, et qu'un monarque avait fait assez, quand il jouait son rôle de fantôme de gloire. Moi, au contraire, je crois que son devoir est tout autre chose, et qu'il doit prendre le train d'un particulier, pour ne pas faire plus de mal par ses voyages à ses peuples, que le bien qu'ils pourraient tirer de sa présence. Il n'est donné qu'aux grands de changer d'être; ils peuvent devenir petits et particuliers quand il leur plaît; les autres en revanche, ils ont bon vouloir, ils resteront toujours particuliers" [25]).

Această predilecţie a sa pentru călătorii [6]) l'a îndemnat să cutreere în repetate rânduri diferitele ţări ale imperiului său şi a făcut pe ministrul Prusiei la Viena, care-i era rău voitor, să exclame, maliţios, că Iosif al II-lea guvernează statul său din trăsura de poştă [27]). Împăratul însă ţinea să vie mai ales în acele ţări ale statului său unde situaţia militară, politică sau economică cerea o înbunătăţire sau un ajutor. Intre aceste ţări Transilvania a preocupat neîntrerupt cercurile conducătoare ale imperiului chiar dela începutul domniei împărătesei Maria Terezia, aşa în cât e de mirat că deabia în 1773 Iosif al II-lea a venit s'o viziteze [28]). Banatul însă, în care împăratul s'a abătut înainte de a merge în Ardeal, îi era cunoscut din călătorii anterioare, căci pentru a treia oară suveranul venea acum în această provincie.

Pentru prima dată a vizitat această ţară în anul 1768, tocmai în timpul când forurile supreme ale imperiului, nemulţumite cu activitatea contelui Perlas, primul preşedinte al administraţiei provinciale civile, instituiseră o anchetă pentru a cerceta gestiunea acestuia şi hotărâseră ca situaţia actuală a acestei provincii să fie studiată în amănunt, pentru ca astfel, în baza acestor cunoştinţe aprofundate, să se poată propune măsuri menite să remedieze într'adevăr relele constatate, cum şi reforme apte de a-i garanta o desvoltare binefăcătoare [29]).

In acelaş timp, autorităţile militare erau în tratative cu cele fiscale asupra modalităţii răscumpărării terenurilor necesare pentru a putea înfiinţa două regimente grănicereşti în Banat, unul nemţesc recrutat din veterani, celalt sârbesc (iliric), format din fosta miliţie provincială [30]).

Toate aceste chestiuni, problema reorganizării administrative şi a reformelor sortite a ocroti şi contribui la înmulţirea populaţiei, a înarmării şi concentrării unei părţi din populaţie în regimente grănicereşti, pentru a o face capabilă să-şi apere singură graniţele, interesau deaproape pe împărat şi l-au determinat probabil să întreprindă această călătorie.

25) *Arneth*, Maria Theresia und Ioseph II, vol. III, pag. 359.
26) Vezi şi *Arneth*, Maria Theresia, vol. VII. pag. 461.
27) *Mitrofanov*, Ioseph II, vol. I, pag. 93.
28) Importanţa acestei călătorii pentru Transilvania va trata un studiu deosebit.
29) *Griselini*, Versuch einer politischen und naturlichen Geschichte der temesvarer Banats, Viena 1780, partea I-a, pag. 181—186.
30) *Schnicker*, Geschichte der östereichischen Militärgrenze, Viena 1883, pag. 122—27.

Impresiile însă pe care le-a câştigat asupra administraţiei de aci erau din cele mai rele, după cum se vede dintr'o scrisoare a sa din 11 Iunie a aceluiaş an către fratele său, Arhiducele Leopold: „J'ai parcouru tout le Banat et l'Esclavonie. Que j'ai vu de désordre, et je reviens tout rempli de plaintes et chargé de faire à S. M. un vilain tableau des administrations et des places qui y existent. Ce sont des provinces si éloignées du centre, qu'on les oublie presque. La nature leur a pourtant donné bien de l'avantage, tant par les eaux navigables qui les entourent et traversent, que par la fertilité du sol qui y est inexprimable, car tout y croît presque de soi-même, sans culture“ [31]). Pentru a pune deci în valoare aceste bogăţii şi remedia scăderile administraţiei, împăratul propune Mariei Terezia mai multe planuri de reforme. Prin aceste propuneri Iosif al II-lea vroia să zădărnicească totdeodată şi cererile cancelariei aulice ungureşti, care-l neliniştea foarte mult.

Maria Terezia fusese silită în anul 1741, pentru a putea obţine prin aprobarea dietei ungureşti putinţa de a recruta şi ridica din Ungaria noui contingente de trupe, de care avea absoluta nevoe în războiul ce-l ducea cu Prusia, să promită acestei diete de a reuni coroanei Sf-tului Ştefan, după încheerea păcii, Banatul, pe care Carol al VI-lea, la propunerea principelui Eugeniu de Savoia, îl constituise în provincie de sine stătătoare, căreia-i dăduse o administraţie proprie şi asupra căreia suveranul îşi păstrase dreptul nestânjenit de liberă dispoziţie.

Din această cauză, dela încheerea păcei cancelaria aulică ungurească cerea necontenit împlinirea acestor promisiuni.

Fireşte că Iosif al II-lea nu putea privi impasibil străduinţele nobilimii feudale ungureşti de a aduce şi această ţară în puterea lor. Pentru a împiedeca deci aceasta, crezând că deocamdată e mai oportun să nu se opună făţiş în contra acestor cereri ungureşti, făcându-se că le ignorează, împăratul se mărgineşte a sublinia îndeosebi ura naţională care exista între aceste două ţări [32]) şi, consecvent principiilor sale, să propue introducerea legilor şi administraţiei din Boemia şi Moravia, care, după cum am văzut, îngăduiau o mai mare ingerinţă autorităţii monarhice şi în Banat; iar pentru a favoriza centralizarea administraţiei, cere ca această provincie să fie pusă sub autoritatea cancelariei aulice austro-boeme reunite. Dacă s'ar împărţi locuitorilor, fără deosebire de naţionalitate sau religie, pământurile statului, acordându-li-se o scutire de impozite pentru primii şase ani, atunci, după părerea sa, s'ar obţine creşterea numărului populaţiei, fără orice alt sacrificiu din partea fiscului. Pentru cazul însă că aceste propuneri nu vor fi primite, Iosif al II-lea mai emite încă, în mod subsidiar, şi alte două păreri. Prima, ar fi să se militarizeze în-

---

31) *Arneth,* Maria Theresia u. Ioseph II, vol. I, pag. 219—220 şi *Arneth,* Maria Theresia, vol. VII, pag. 462 — 463.

32) *Arneth,* Maria Theresia, vol. X, pag. 123.

treaga ţară, în felul cum s'a făcut aceasta în Transilvania, în regiunile în care s'au înfiinţat regimente grănicereşti, căutându-se a se atrage, pentru nouile colonizări, mai ales Români şi Sârbi din ţările vecine, supuse Turcilor. In acest fel puterea armată a statului s'ar mări în aşa măsură, în cât sacrificiile băneşti ar fi cu prisosinţă răsplătite. A doua, recomandă ca, menţinându-se administraţia existentă, să se facă măsurătoarea ţării, să se execute după anume principii politica de repopularizare, impozitele să se perceapă după o măsură potrivită şi să se reducă numărul funcţionarilor, îndepărtându-se cei ce s'au dovedit nedestoinici [33]).

Guvernul imperial, folosindu-se în parte de aceste propuneri, a trimes în acelaş an în Banat, ca preşedinte al administraţiei provinciale, pe Contele Clary, însărcinându-l să întocmească o repartiţie a pământurilor. Acesta, pentru a stimula producţia agricolă, a hotărât să se împartă, indiferent de naţionalitate, fiecărei familii de cultivatori 32 pogoane de pământ, şi chiar mai mult dacă s'ar dovedi în stare să-l lucreze, iar pământul ce va prisosi în urma acestei împărţiri să fie destinat pentru noui colonizări, sau să fie arendat celora cari ar oferi mai mult. Prin această măsură voia să întocmească în acelaş timp şi un cadastru pentru impozite, care să permită fiscului un calcul sigur, după numărul loturilor date.

Execuţiunea acestui proect făcea însă simţită nevoia unei hărţi generale exacte a întregei ţări şi a unor planuri speciale pentru fiecare localitate, cu terenurile ce-i aparţin, astfel întocmite, ca să se poată imediat vedea ce loturi mai sunt disponibile pentru a putea fi împărţite.

Măsurătorile necesare în acest scop au şi început imediat, mai întâi în districtele Timişoara, Ceanad, Becicherec şi Ceacova [34]).

In afară de aceste măsuri, din ordinul împăratului s'au mai militarizat încă 34 de localităţi în regiunea Orşova, Mehadia, Caransebeş şi Marga, pentru a se înfiinţa aci primul regiment grăniceresc român. La început s'a instituit numai primul batalion, cu reşedinţa în Mehadia, pus sub comanda loc. col. Papilla. Lăsând locuitorilor deplina libertate de a se înrola sau muta în alte localităţi în schimbul unei despăgubiri, iar grănicerilor dându-le câte 32 pogoane de pământ şi dreptul de a-şi alege singuri caporalii şi fruntaşii, neacordându-le însă scutiri de impozite, Papilla a format 4 compănii cu un efectiv total de 2383 de oameni, cu cari era obligat să ocupe 50 de posturi de graniţă. Pentru serviciul în aceste posturi de graniţă fiecare soldat avea să primească drept alocaţie pentru pâine 2 creiţari zilnic [35]).

Pentru a cunoaşte deci rezultatele pe care le-au dat toate aceste măsuri, împăratul a venit din nou în Banat în anul 1773,

33) *Arneth*, Maria Theresia, vol. X, pag. 123 124.

34) *Griselini*, op. cit. partea I-a, pag, 186.

35) *Schneicker*, op. cit., pag. 127—131.

căci în 1770 vizita sa avusese un caracter strict militar, mărginit la inspecţia trupelor şi cetăţilor [36]).

In acest timp, preşedinte al administraţiei provinciale era tot contele Clary, comandant general în Banat generalul Mitrovsky, iar generalul conte Ioan de Soro era comandant al cetăţii Timişoara; tot în Banat făceau serviciu şi generalii de brigadă principele de Nassau-Usingen, contele Lanius şi Baronul Zettwiz [37]), iar locot. col. Elmpt era însărcinat cu facerea măsurătorilor pentru harta provincială şi planurile locale.

După cum se poate vedea din mărturia tuturor acestor persoane, reformele începute şi pe cale de întăptuire n'au dat rezultatul aşteptat. Cu toate că autorul acestor reforme, contele Clary asigura că numai cnejii (conducătorii satelor) şi bogătaşii sunt nemulţumiţi, împăratul a avut totuş ocazia să se convingă că în general populaţia, inclusiv grănicerii, nu era deplin satisfăcută. Din această cauză guvernul imperial s'a şi văzut nevoit să trimeată în anul următor, 1774, altă persoană, pe cavalerul Iosif de Brigido ca preşedinte al administraţiei provinciale în Banat, cu misiunea de a da o nouă organizare acestei provincii

* * *

Pentru ca experienţa căştigată să-i poată folosi şi mai târziu, şi spre a o face cunoscută şi împărătesei şi consiliului de stat, Iosif al II-lea, după cum îi era obiceiul, a notat amănunţit, zi de zi, tot ce i s'a întâmplat în acest timp. Acest jurnal de călătorie în Banat, Transilvania şi Maramureş din anul 1773, scris la dictarea împăratului, cu adaosuri şi corecturi de mâna sa proprie, e inedit, şi se păstrează în Arhiva de stat din Viena. *(Hofreisen*, Fascicolul 7, folio 1—396). Două còpii ale acestui jurnal, făcute pentru consiliul de stat, se găsesc în aceeaş arhivă, între actele consiliului de stat (Staats-Rats Acten 1773. I. Convolut la Nr. 1806).

Din acest jurnal publicăm la rubrica respectivă, pag. 425 partea privitoare la Banat, din care am omis numai câteva fapte fără nici o importanţă astăzi, şi anume: însemnările privitoare la inspecţia regimentelor imperiale care trecător staţionau în Banat, cum şi cele cu privire la dorinţele strict personale ale unora din slujbaşii acestei provincii.

■■■■■■■■■■■■

36) *Arneth*, Maria Theresia, vol. X, pag. 125.
37) *Griselini*, op. cit, part. I, pag. 189.

Sclitada Filipeştilor

— Sec. XIX — [1])

de **Emil Vîrtosu.**

In prima jumătate a veacului al XIX-lea, Alexandru Filipescu-Vulpe, logofăt, vornic şi, în cele din urmă, mare ban, joacă un rol proeminent în toate manifestările politice şi culturale ale vieţii româneşti [2]) din această zvăpăiată perioadă, în care germineaza România de mai târziu. Familia lui se înşira în urmă cale de două veacuri, crescându-şi renumele cu fiece nou membru [3]). Cu el, însă, neamul părea că se stinge. Hărţuit de ambiţii şi planuri, nu găsi răgazul şi dispoziţia necesare pentru a se casători. Avea totuşi un fiu din flori, Ioan sau Iancul, născut la 1812 dintr'o legătură cu o femee din lumea mare, al cărei nume nu-l ştim. Alexandru Filipescu îl luase din faşă şi-l dăduse mamei sale Maria, văduvă de la 1796, pentruca, după moartea acesteia, să-l treacă surorii sale Elena (m. 1873). De la început îl recunoscuse de fapt şi-l înzestrase cu „sclitada" sa, educându-l, ca pe un fiu adevărat, cu pedagogi şi profesori.

Intervine revoluţia din 1821, şi Alexandru Filipescu, părtaş al acestei revoluţii [4]), e nevoit să se expatrieze la Braşov. Bolnav, departe de ţară, îşi face la 1825 testamentul şi se grăbeşte să-l recunoască pe fiul său Ioan drept moştenitor unic al întregii sale averi.

Mai târziu, la 1830, reîntors în ţară, găseşte răgaz în bătrâneţile sale târzii să pună pe acest fiu al său Ioan, de jure, în toate drepturile de fiu legitim, cu act în regulă aprobat de divan. Acum, însă, nu-l mai recunoaşte ca fiu al său dintr'o unire nelegitimă, ci-l face fiu de suflet, probabil pentru a nu jigni anumite susceptibilităţi.

Acest Ioan, ce iscăleşte şi Iancul şi Jean, studiază dreptul la Paris şi ajunge la mari demnităţi în Stat. Spre declinul vieţii însă îşi risipeşte averea fără socoteală, şi ultimii ani îi sânt amărâţi de necontenitele hărţueli, tocmeli şi învoeli cu creditorii. Hărţuiala continuă şi după moarte, cu urmaşii. Moşii, munţi, pă-

1) Publicăm articolul acesta în «Arhivele Olteniei», având în vedere legăturile lui Al. Filipescu-Vulpe cu doi olteni reprezentativi: cu Tudor Vladimirescu, în revoluţia de la 1821, şi cu Petrache Poenaru, acest mare reorganizator al şcoalelor din Oltenia (Cf *ms.* 4516 la Academia Română), în calitate de preşedinte al Eforiei Şcoalelor.

2) Contribuie, între altele, la apariţia în româneşte a *„Enhiridului"* lui Al. D. Sturza. *(Inedite,* supt tipar). Cf. şi *Hurmuzaki,* X.

3) Pentru istoria mai veche a Filipeştilor, cf. N. Iorga, *Istoriile Domnilor Ţării-Româneşti cuprinzând istoria munteană dela început până la 1688. Compilate şi alcătuite de Constantin Căpitanul Filipescu.* Publicate din nou apoi la Bucureşti, 1902, prefaţa.

4) Cf. Emil Vîrtosu, *Tudor Vladimirescu. Glose, fapte şi documente noi* (1821). Bucureşti, 1927.

duri, case, totul se iroseşte ca 'ntr'un vis urât. Impovărat de ani, bătrânul Al. Filipescu-Vulpe se stinge la 1856, când fiul său, poreclit de contemporani Vulpache, deabia începuse să alunece în cascada ruinei, pentru a muri în 1863, dând poliţe şi angajamente până în ultima clipa.

Dăm mai departe, la pag. 447 testamentul amintit din 1825. Prietenul Cl. Tsurcas, licenţiat în litere şi filosofie, a binevoit a-l transcrie şi traduce din greceşte, pentru care îi aduc şi pe această cale călduroasele mele mulţumiri. De asemeni publicăm tot acolo şi actul de „facere de fiu sufletesc" din 1830, ambele după originalele aflate în arhiva C. Basarab Brâncoveanu.

* * *

In legatură cu Alexandru Filipescu zis Vulpe şi cu Ioan Al. Filipescu (Vulpache) cred nimerit să dau şi câteva note privitoare la funcţiile administrative şi boeriile ocupate, după documente inedite, tot din arhiva C. Basarab Brnâcoveanu, întregind şi precizând cunoştinţele de până acum.

Alexandru Filipescu, Aleco, fiul stolnicului Răducan Filipescu (m. 1796) şi al Mariei (n. Văcărescu), se naşte deci la 1780 şi moare la 15 Noemvrie 1856. Are fraţi pe Grigorie (n. 1779, m. 3 Mai 1844), pe Constantin (n. 1781, căsătorit cu Ana Rallet—aceasta moare fără moştenitori direcţi la 8 Martie 1864—, m. 1838) şi soră pe Elena (n. 1777, căsătorită 1794, m. 1873). La 1805 toţi aceştia îşi împart moştenirea dela tatal lor, stolniceasa Maria fiind încă în viaţă.

La 19 Septemvrie 1812, Ţarul Rusiei acordă *stolnicului* Al. Filipescu cavaleria ordinului Sf. Ana.

La 10 Martie 1821, Caimacamii aleg *mare vistier* pe *marele logofăt* Al. Filipescu.

La 22 Iunie 1827, Grigorie Dim. Ghica Vv. îl face *logofăt al ţării de sus*, din *logofăt al ţării de jos* (Cf. *Revista Arhivelor*, IV (1927), p. 40).

La 2 August 1827, Grigorie Dim, Ghica Vv. îl numeşte *eţor al şcoalelor.*

La 22 Noemvrie 1828, Pahlen dă *marelui logofăt* Al. Filipescu „poronca deschisă" de a inspecta judeţele Valahiei, pentru a vedea de se aplică măsurile ordonate împotriva epidemiei de holeră.

La 19 Fevr. 1829, Ţarul Rusiei acordă *marelui logofăt* Al. Filipescu ordinul Sf. Ana cl. II, cu brilianturi.

La 14 Fevr. 1831, Divanul săvârşitor al Valahiei comunică *vornicului* Al Filipescu că Obştească Adunare a Divanurilor l-a ales, de la 2 Fevruarie, *eţor* al şcoalelor.

La 25 Fevr. 1831, Ţarul Rusiei acordă *marelui logofăt* Al. Filipescu ordinul Sf. Vladimir, cl. III.

La 31 Iulie 1831, Generalul Kisseleff întăreşte pe Al. Filipescu ca *mare vornic de ţara de jos.*

La 8 Noemvrie 1831, conform paragrafului 2 al art 45 şi 46 din Reg. Organic, *vornicul* Al. Filipescu e ales *deputat* prin sorţi de 35 boeri, supt preşedinţia banului Grigorie Brâncoveanu.

Ln 24 Noemvrie 1831, *Vornicul* Al. Filipescu e orânduit membru în comisia pentru încheerea socotelilor comisiilor de revizie.

La 24 Aprilie 1834, Al. Filipescu e *biv vel vornic de ţara de jos.*

La 15 Iunie 1837, Al. Dim. Ghica Vv. orândueşte pe *biv vel vornicul* Al. Filipescu *prezident al Sfatului Consultativ,* în locul logofătului Nestor.

La 1842, candidează la tronul Munteniei, dar întruneşte doar 63 glasuri *(Condica Pappazoglu,* f. 77, la Arhivele Statului).

La 29 Iunie 1843, Gheorghe Dim. Bibescu Vv. îl înalţă pe *fostul vornic de ţara de jos* Al. Filipescu la rangul de *mare ban* (Diploma Nr. 1655).

La 24 Sept. 1848, Căimăcămia îl numeşte pe *banul* Al. Filipescu *prezident al Eforiei Şcoalelor.*

La 2 Decemvrie 1848, Căimăcămia îl alege pe *banul* Al. Filipescu *membru pe lângă Sfatul Administrativ Extraordinar.*

La 20 Oct. 1850, *marele ban* Al. Filipescu e numit *Prezident al Eforiei Şcoalelor.* Probabil că e ultima funcţiune ocupată înainte de moarte, anume până la 15 Noemvrie 1856.

Iar despre Ioan Al. Filipescu (Iancu Filipescu), n 1812(?) am cules următoarele ştiri:

La 1 Ianuarie 1829, Vistieria îl însărcinează cu dregătoria *vistierii al treilea.*

La 22 Noemvrie 1833, e declarat «*bachelier en droit*» de Universitatea din Paris (Diploma de pergament Nr. 6221. Data naşterii e pusă aici: 12 Mai 1809).

La 19 Decemvrie 1834, Universitatea din Paris îl declară „*Licencié en droit*" (Diploma No, 2690. Pergament).

La 6 Mai 1842, e numit *membru* la Trib. Ilfov, secţia I.

La 17 August 1843, e numit, cu ofisul domnesc Nr. 291, *Prezident* la Trib. Ilfov, S. I. Comercială.

La 6 Decemvrie 1843, Gh. Dim. Bibescu Vv. înalţă pe *fostul serdar* Ioan Al. Filipescu la rangul de *paharnic.*

La 21 Aprilie 1845, e numit, cu ofisul Nr. 136, *procuror* la Inaltul Divan, S. I.

La 14 August 1845, prin ofisul Nr. 280, este numit *supleant* la Inaltul Divan.

La 9 Sept. 1845, primeşte decoraţia „*Nişan Eftihar,* de clasul a fi purtată la gât", acordată de sultanul Abdul Megid-Han.

La 19 Martie 1846, prin ofisul Nr. 99, e numit *judecător* la Curtea Apelativă de Comerţ.

La 23 Aprilie 1846, Gh. Dim. Bibescu Vv. ridică pe *fostul paharnic* I. Al. Filipescu la rangul de *clucer* (Diploma Nr. 2052).

La 8 Septemvrie 1846, Gh. Dim. Bibescu Vv. ridică pe *fostul clucer* la rangul de *mare postelnic* (Diploma Nr. 2282).

La 31 Martie 1847, prin olisul Nr. 71, e numit *director* la departamentul logofeţiei dreptăţii.

La 4 Sept. 1848, *Secretar de Stat.*

La 11 Oct. 1849, Ţarul Nicolae al Rusiei acordă *Secretarului de Stat*, postelnicul I. Al. Filipescu, ordinul Sf. Ana, cl. II.

La 11 Fevruarie 1852, *membru* la Inalta Curte.

La 21 Decemvrie 1853, *Secretar de Stat.*

La 19 August 1854, e numit *Secretar de Stat, membru* al Sfatului Administrativ Extraordinar şi însărcinat cu vornicia mare.

De la 6 Octomvrie 1854 până 14 August 1856 este *Ministru al Dreptăţii.*

La 24 Aprilie 1855, Barbu Dim. Ştirbei Vv. înalţă pe *postelnicul* I. Al. Filipescu la rangul de *logofăt al credinţii* (Diploma Nr. 1529).

De la 18 Oct. 1858—27 Martie 1859, *Ministru al Dreptăţii*

Moare la anul 1863, lăsând unic fiu pe Alexandru Filipescu. fost senator de Vlaşca.

■■■■■■■■■■■■

Spionări austriace în Oltenia[1])

către sfârşitul veacului al XVIII-lea

de **Mihail Popescu**
Profesor secund şi Arhivar în Dir. Arhivelor Statului.

Succesul rusesc obţinut în urma războiului terminat prin pacea dela Cuciuc-Cainardji (1774) întări şi mai mult în mintea Austriacilor credinţa în alungarea Turcilor din Europa. De aceia cancelarul Kaunitz nu se mulţumi numai cu răpirea celei mai frumoase părţi din trupul Moldovei—Bucovina—, ci puse spioni destoinici, cu însărcinarea de a iscodi ce provincii ar mai putea fi de luat în stăpânire din Imperiul turcesc, la o eventuală împărţire a acestuia.

Unul dintre spioni—Colonelul Magdenburg, după cum se vede din iscălitura pusă dedesubtul raportului ce se păstrează în „Kriegsarchiv" din Viena primi însărcinarea de a cerceta încă odată Oltenia, a cărei stăpânire era destul de vie în mintea conducătorilor dela Viena, şi care amintea în aceiaş vreme timpurile glorioase ale ofensivei dela începutul veacului al XVIII-lea.

Raportul foarte amănunţit – căci a fost întocmit după cercetări făcute timp de un an — prezentând un interes deosebit pentru situaţia Olteniei între 1777 — 1778, am găsit cu cale să-l fac cunoscut prin revista ce şi-a luat însărcinarea să desvălue tot trecutul acestei provincii, al cărui nume îl poartă cu mândrie.

După raportul colonelului Magdenburg, situaţiunea agricolă şi politică a Olteniei în acel timp era următoarea:

Din punct de vedere al solului, Oltenia era foarte bogată

1) Vezi *Raportul colonelului austriac Magdenburg*, la pag. 442.

în toate produsele, ca: păduri, podgorii, păşuni naturale, cereale, în special grâu, orz, porumb, meiu, secară, apoi vite mari şi mici, ca: boi, vaci, cai şi mai ales oi.

Războiul ruso-turc din 1768 — 1774 însă pustiise această provincie într'un chip îngrozitor, aşa încât foarte multor sate nu li se mai cunoştea nici măcar locul aşezării de odinioară.

Tot din pricina războiului, numărul cailor era foarte scăzut, iar cei ce se mai găseau pe ici pe colo erau neguţătoriţi de către Domnitorul ţării de atunci Alexandru Ipsilanti, ai cărui misiţi cutreerau ţara în lung şi lat după tot felul de negoţ.

O observaţie remarcabilă Magdenburg o face în privinţa hranei cailor, care se făcea cu orz şi porumb, din care pricină, spune el, caii româneşti sunt puternici şi rezistenţi.

Cu toate nenorocirile războiului însă, numărul vitelor cornute era destul de mare, încât preţul acestora era mult scăzut. Astfel o pereche de boi, dintre cei mai mari, costa până la 45 florini. Numărul oilor era aşa de mare, încât s'au trecut peste Dunăre pe la Islaz pentru Constantinopol, în contul dărilor, 70.000 de oi numai în 1777—1778.

Din pricină că podgoriile fuseseră stricate în timpul războiului mai sus amintit, vin era puţin; în schimb ţuică din abundenţă.

Satele, în majoritate fiind în stăpânirea mănăstirilor, erau destul de numeroase, dar sărăcăcioase, iar locuinţe boereşti nu se zăreau aproape de loc prin ele, boerii ţării locuind de obiceiu la Craiova sau Bucureşti.

Casele satelor nu erau defel arătoase; în partea de jos a provinciei mai mult bordee, iar în partea de sus colibe făcute din lemn. De altfel lipsa de proprietate pedeoparte, greutatea dărilor pedealta, făcea pe ţăran să nu-şi clădească case trainice, pentru ca să poată să se mute de pe un loc pe altul.

Dările erau foarte grele. Aşa o familie ce avea 2 boi, 2 vaci şi 2 cai plătea, pe lângă alte dări neprevăzute, la 2 luni între 6 şi 7 florini,—destul de mult pentru acele timpuri, când dintr'un sat întreg nu se putea aduna în „bani ghiaţă" un gulden, după mărturisirea lui Magdenburg.

Funcţionarii provinciei, ca şi negustorii, erau mai toţi greci, în majoritate în slujba Domnitorului Ipsilanti, a cărui preocupare era o îmbogăţire cât mai mare şi mai repede. Din această pricină oprise chiar negoţul locuitorilor cu oraşele de peste Dunăre, pentru ca să-l facă numai el, prin oamenii săi de încredere.

Conducerea provinciei o avea un Caimacam domnesc, care era de obiceiu tot grec, ca şi Domnitorul dela Bucureşti.

Veniturile provinciei constau din:

1. Contribuţia ce trebuiau s'o plătească toţi locuitorii, chiar şi boerii şi mănăstirile;

2. Venitul sărei, ce se scotea din două ocne inepuizabile, şi cu care se alimenta întreaga provincie, Bulgaria, Serbia şi Bosnia;

3. Darurile ce se primeau dela funcţionarii numiţi, din care cauză funcţionarii nu erau siguri de locul lor, slujbele împărţindu-se în tot momentul celor ce ofereau mai mult;

5. Dările ce plăteau diferiţii negustori şi meseriaşii.

Oltenia era împărţită în 4 districte: al Râmnicului, al Târgu-Jiului, al Cerneţului şi al Caracalului.

In fiecare district era un ispravnic, un ajutor ispravnic, un judecător şi un secretar, logofăt, cu însărcinarea de a strânge dările orânduite de Domnitor şi a păstra liniştea publică, împărţind dreptatea prin judecată, fără dreptul de viaţă şi moarte, ce era rezervat Domnului. Contribuţiunile erau scoase prin constrângere. Niciun locuitor, român sau grec, nu era pedepsit cu moartea, ci numai cu amendă în bani; dacă nu avea bani, era trimis să muncească în ocnă. Numai ţiganii erau condamnaţi la moarte, ca unii ce n'aveau nici bani şi nici nu erau destoinici pentru muncă.

Fiecare district avea până la 100 de sate, în care era câte un judecător, pârcălab, cu însărcinarea de a judeca micile neînţelegeri şi a orândui dările.

Arhiva unui district consta dintr'un registru în care erau trecute toate satele, cu numărul locuitorilor şi suma dărilor ce trebuiau s'o plătească. Registrul se numea cadastru.

Judecata nu se făcea după legi scrise, iar procesul era condus verbal, împărţindu-se dreptatea după bunul plac, de obiceiu celui care aducea cel mai mare peşcheş.

In privinţa meseriaşilor Oltenia era foarte săracă, meseriile fiind împlinite mai mult de către ţigani ambulanţi, şi anume:

a) Ferarii erau numai ţigani, ce umblau din sat în sat, stabili fiind doar numai în oraşe şi satele mai mari; dar şi aceştia nu ştiau de cât să potcovească un cal, căruţele fiind numai din lemn.

b) Rotarii deasemenea lipsesc, roatele fiind lucrate de către ţărani români, ca de altfel şi celelalte părţi ale căruţelor. In Bucureşti ca şi la Craiova se găseau puţini caretaşi, trăsurile fiind aduse din Transilvania.

c) Şălarii deasemenea lipseau, şăile necesare boerilor şi negustorilor greci fiind aduse dela Sibiu sau Braşov, or din oraşele de pe malul drept al Dunărei.

d) Dulgherii erau ţărani, cari lucrau destul de simplu toate lucrările necesare.

e) Zidari, cismari şi croitori erau iarăşi foarte rari, doar numai câţiva la Craiova, dar şi aceştia lucrau prost, şi numai pentru funcţionari şi negustori greci; locuitorii noştri îşi făceau singuri hainele, iar drept ghete purtau opinci.

f) Brutarii la ţară nu se găseau, ci numai la oraşe, şi aici ei coceau pâinea sub capace de pământ (ţăsturi); la ţară nu erau brutării, fiindcă lipsea cărămida.

Dintre râurile oltene, cel care putea fi întrebuinţat pentru

corăbii era numai Oltul, dar şi acesta doar în partea dela Râmnic, în jos, restul cerând a fi canalizat şi curăţit de stânci.

Mai departe raportul se ocupă cu chestiuni ce privesc direct pregătirea unui eventual război împotriva Turcilor, ca bunioară căile de comunicaţie, cărora trebuia să li se dreagă podeţurile stricate de păstori, aranjarea spitalelor ambulante şi fixe, siguranţa internă a provinciei, ce trebuia lăsată pe seama unui corp de voluntari format din Români, corp ce n'ar fi costat aproape nimic pe Austriaci, cum au făcut şi Ruşii, apoi poştă şi altele.

Raportul citit fără observaţiunile ultime, ţi-ar face impresia unei anchete economică-politică în Oltenia, la data amintită; trădează însă încheerea, în care repetă ca un alt Catone: «Şi toţi, boeri, preoţi şi locuitorii provinciei nu doresc însă decât sosirea cât mai îngrabă a oştilor împărăteşti, ca să-i scape de urgia dărilor şi a împilărilor conducătorilor greci»....

Ce ironie! Săraci boeri, preoţi şi locuitori ai Olteniei, pare că uitase de când lumea binecuvântata stăpânire şi administraţie a nemţilor cu coadă dela 1718 până la 1739!

■■■■■■■■■■■■

Teodor Teodorini

Documente şi informaţii despre el şi familia lui [1])

de *Artur Gorovei.*

(Urmare)

Stagiunea 1846 47 se începe cu o direcţie nouă, încredinţată unor cunoscători în arta dramatică: Prinţul Neculai Şuţu, „om cult, care se ocupase cu diferite studii şi lucrări literare", şi comicul Matei Millo, „tânăr nobil, care din cea mai fragedă tinereţă manifestase mare pasiune şi un talent deosebit pentru teatru, în urma căruia el se hotărî să meargă în străinătate şi să studieze cu deosebire arta dramatică, cercetând cu deamănuntul cele mai de căpetenie teatre din principalele capitale ale Europei, şi chiar jucând ca actor în unele din acele teatre" [2]).

Soţii Teodorini sunt în fruntea actorilor angajaţi de noua direcţie.

Stagiunea aceasta se deschide la 14 octombre 1846, când s'a jucat comedia „Femeiuşca Dracului", şi altă comedie vodevil în 2 acte: „Samson şi Spiridon", în care s'a distins Teodorini, despre care Dimitrie Gusti. în „Albina Românească", No. 83, din 20 octombre 1846, scrie: „D. Teodorini, ca comisarul Lung-latae, s'au deosebit, şi

1) Vd. începutul articolului în Nr. 37 — 38, pag. 185 şi 215.
2) Burada, II, 334.

publicul, carele îi cunoaşte meritul în asemenea roluri, i-au răsplătit cu aplauze"[1]).

La 23 februar 1847 se joacă, în beneficiul lui Teodorini, „Don Cezar de Bazan", dramă în 5 acte, în care primul rol este ţinut de Teodorini, o creaţiune care i-a adus multă glorie. In acel an a mai creat rolul lui Forban din drama „Robert Banditul".

Teodorini erà o fire expansivă, şi se vede că din cauza încrederei în sine, ce căpătase, în urma manifestărilor de simpatie din partea publicului, îşi permiteà uneori nişte gesturi care puteau jigni pe alţii. Aşa, la 16 noembre 1847, pe când juca în piesa „Lumpatius Vagabondus", el a comis mai multe neorânduieli care au întrerupt reprezentaţia acelei piese. Direcţia teatrului naţional, aducând aceasta la cunoştinţa M. S. Domnitorului, acesta a poruncit la 20 noembre 1847 ca Teodorini „să se aresteuiască şi să se ţie la arest până la a doua poruncă"[2]).

Soţia lui Teodorini dă o suplică lui Vodă, care-l iartă de pedeapsă, şi la 25 noembre 1847, Teodor Teodorini este lăsat în libertate.

In cursul anului 1848, soţii Teodorini joacă la Iaşi, cu acelaş succes. La 14 martie au jucat în „Clopotarul dela „Sf. Pavel", şi despre dânşii ziarul „Albina Românească" scrie următoarele: „D. Teodorini, ca Lord Bedfor, plin de răutate şi de frică, combătând cu ambiţia de Guvernator a turnului de Londra, s'au produs cu nimerire. D-na Teodorini, ca Ladi Bedfor, au exprimat cu laudă suferinţele nenorocirei sale". (Burada, II, 25).

In acest an s'a început seria reprezentaţielor cu „Baba Hârca", celebra piesă a lui Alecsandri, în care Teodorini joacă pe Chiosa, o altă creaţiune a sa, în care a repurtat succese mari, ca şi în „Familia de Moronval", dramă în 5 acte de Charles Lafont, jucată la 1 februar 1849.

Talentul lui Teodorini se afirmă din ce în ce, şi la 19 martie 1850 se dă, în beneficiul său, drama „Robert Şeful bandiţilor", în care a jucat Millo rolul Contelui de Moldau.

Teodorini atrage tot mai mult atenţia publicului, şi dările de seamă despre jocul lui devin tot mai elogioase. Gazeta „Zimbrul", dela 14 maiu 1851, scrie, între altele: „D. Luchian şi D. Teodorini au ajuns a fi neimitabili".

In 1851, Matei Millo îşi recrutează pe cei mai buni actori din trupa dela Iaşi, între cari se înţelege că soţii Teodorini nu au lipsit, şi pleacă cu ei la Bucureşti, pentru a da acolo o serie de reprezentaţii, „jucând atât piesele compuse de dânsul, cât şi de V. Alecsandri, cum şi de alţi

1) Burada, I, 342.
2) Burada, II, 22.

autori români. Inainte însă de a juca în Bucureşti, el dădu mai multe reprezentaţii în Roman şi Bacău, apoi ajungând la Focşani tocmai când urma a trece graniţa dintre Moldova şi Muntenia, autorităţile din Focşani nu vroiră cu niciun preţ a li viza paşapoartele, aşa că Milo şi cu trupa sa se văzură nevoiţi a se opri acolo, deşi paşapoartele lor erau eliberate în regulă de guvernul Moldovei". Opriţi de a trece, actorii din Iaşi au dat o serie de reprezentaţii în Focşani, unde au avut un strălucit succes, şi cetăţenii focşăneni înmânară lui Millo, prin boerul Stamatin, un act de mulţămire, iscălit de cei mai de seamă cetăţeni ai Focşanilor.

Trecând, în fine, hotarul peste Milcov, trupa lui Millo a ajuns în Bucureşti, unde a jucat cu acelaş succes ca în Moldova, şi la 15 septembre 1851 închizându-şi seria reprezentaţiilor, au plecat de aci spre Brăila şi Galaţi, iar la 20 octombre trupa s'a reîntors la Iaşi, lăsând în Capitala Munteniei pe una dintre artiste, Nini Valery, care fu angajată pentru teatrul Naţional de acolo.

Teodorini, în august 1851, s'a despărţit de Millo, şi a plecat în Bucureşti, părăsindu-şi soţia, cu care avea un copil, o fată Eliza.

Dela plecarea lui Teodorini din Iaşi, soţia sa, Anica Teodorini nu mai apare pe scena teatrului, sfârşindu-se astfel cariera unei artiste care fusese, vreme îndelungată, favorita unui public inteligent şi cunoscător în meşteşugul teatrului.

Burada (în vol. II, p. 69) spune că la 6 april 1852 s'a jucat piesa „Bufonul Prinţului", cu *Teodorini;* acesta însă nu era Teodor Teodorini, ci fratele său *Costache Teodorini,* care în acea stagiune a început cariera lui de actor.

Asupra divorţului lui Teodor Teodorini avem informaţii amănunţite în dosarul No. 2429 din anul 1852, aflător în arhiva Mitropoliei din Iaşi, dosar intitulat: „Acta Dumisale Ecaterina Pone asupra ginerelui său Teodor Teodorini, cu soţia sa Anica, fiica numitei, pentru despărţire". Sub acest titlu urmează: „Della duhovniceştii Dicasterii a Sfintei Mitropolii".

Ecaterina Poni dă Mitropolitului următoarea jalbă:

Inalt Prea Sfinţite Stăpâne,

„La anul 1845 fiica mea, elevă încă în pensionul public, ademenită de Dumnealui Teodor Teodorini, au părăsit institutul, şi fără învoirea mea, s'au şi cununat. Datoria împusă de sfânta noastră biserică cheamă la aceasta şi binecuvântarea părinţilor născători şi crescători de fii, dar fiindcă fapta ei şi totodată fiindcă după cercetările făcute despre numitul tânăr l-am găsit cu totul lipsit de

însuşirile morale, precum şi de mijloace de vieţuire, am păstrat a-i da acea binecuvântare a mea numai atuncia când el ar lua o prefacere în morala sa. Exemplele însă a şapte ani aproape, mi s'au dovedit că aceasta au fost o nădejde cu totul stearpă: numitul tânăr în loc de a-şi îmbunătăţi conduita în societate şi a-şi înobila sentimentele, el îndată după câteva luni dela căsătorie, au început a şi le însălbătăci, până şi către însuşi soţia sa, din care au ajuns a face o jertfă a tuturor capriţurilor celor mai deşlăimate dispreţului şi părăsirei lui. În curgerea de 7 ani aproape, această vinovată fiică au trebuit jumătate dintr'un an a fi numai slujnica lui, şi cealaltă jumătate dus fără să se ştie unde, şi ea părăsită fără hrana şi îmbrăcămintea cea de toate zilele, au trebuit să vie să le caute şi să le ceară dela neputinţele mele. Acum mai mult decât totdeauna, s'au dus de un an la Bucureşti, au lăsat-o cu o copilă, şi de un an nu numai că nu i-au trimis niciun ban de cheltuială, o literă ca s'o cerceteze.

Inalt Prea Sfinţite Stăpâne, starea asta de chin, de dispreţ, de părăsire şi de suferinţi, este o moarte mult mai criminală decât fierul şi otrava. Pentru aceasta alerg la Inalt Prea Osfinţia Voastră, rugându-vă cu lacrămi ca să binevoiţi a deslega o căsătorie care în loc de a fi o pildă de fericire şi unire, au ajuns un scandal şi un păcat poate.

A Inalt Prea Sfinţiei Voastre
plecată slugă
Ecaterina Poni.

Fără îndoială, jalba aceasta scrisă de un jalbar de profesiune, cuprinde foarte multe exagerări. Afirmarea că jumătate de an Teodorini lipsea totdeauna din Iaşi, este desminţită de activitatea lui de teatru, documentată în fiecare stagiune.

Pe această jalbă, la 20 martie 1852, Mitropolitul Sofronie Miclescu pune această rezoluţie: „Duhovnicească noastră Dicasterie va înainti cuvenita lucrare în privirea tânguirei jăluitoarei", iar membrii Dicasteriei pun şi ei rezoluţia aceasta: „După săptămâna luminată se va supune presudsfiei spre regulă. Nicodem, Gheorghe Iconom, Gavril Iconom".

După săptămâna luminată, Duhovnicească Dicasterie ia următoarele dispoziţii: „Se va mijloci la Poliţia Capitalei a da Dicasteriei lămurire, pârâtul pe câtă anume vreme este dus din Prinţipat în Valahia şi pentruce anume, cine a dat chizăşie pentru el, şi ce cuprindere are acea chizăşie; după priimire se va regula cele de cuviinţă la reclamaţia de faţă. Nicodem, Gheorghe Iconom, Gavrii Iconom".

La adresele Dicasteriei, Poliția Capitalei Iași răspunde că Teodor Teodorini a fost angajat ca actor și că împreună cu trupa s'a pornit „la Focșanii Moldaviei", iar Direcția teatrului, cu o adresă iscălită de Matei Millo, la 26 maiu, răspunde că Teodorini a fost actor în trupa ei, și că în vremea sezonului de vară găsindu-se la Focșani, după oareșicare necuviinți făcute de Teodorini, s'a desfăcut contractul, după care Teodorini, ne mai fiind angajat cu direcția, s'a pornit la București, fără ca Direcția să aibă știință „prin ce fel și cum", unde se zice că ar fi acolo, angajat în trupa d-lui Caragiali.

Data exactă a trecerei lui Teodorini peste hotarul Moldovei se stabilește din adresa Stărostiei ținutului Putnei, din 1 decembre 1852, prin care face cunoscut că d-lui Teodor Teodorini, ce au fost în trupa actorilor din „Eși", îi este învoită trecerea în Valahia după cererea și închizășluirea D-sale Tractorului Elino-crăesc din orașul Focșani, din 21 august 1851, și pe soroc numai de 3 luni, de unde nici până acum nu s'a mai întors, și carele după încredințarea luată prin raportul Poliției orășienești, d-l Teodorini s'ar găsi acum angajat în trupa actorilor din București.

Adresa este iscălită de Vornicul I. Pruncu.

Plecarea lui Teodorini în 1851 o confirmă și el prin scrisoarea din București, cu data de 3 iulie 1852, cu adresa: „Domnului I. Poni, artist dramatic, la Galați", în cuprinderea următoare:

București, 1852, iuli 3.

Domnule!

„Sunt aproape 14 luni de când lipsesc din Iassi, știu prea bine că mai înainte acolo aveam o familie, o femee, un copil, dar se vede că pe lângă celelante nenorociri i-am perdut și pe dânșii. Eu ca să mai vin în Moldova nu poci, fiindcă sunt angajat încă pe 3 ani și iarna și vara; așa dar cu toată buna voință ce ași avea, nu pot veni, afară numai dacă derecția ar vroi să treacă cu trupa. Am zis că aveam o femee și un copil; despre ei voi să-ți vorbesc. Mă adresez la D-ta ca la un om care lăsând toate la o parte, nu crez că nu dorești fericirea surorei D-tale și binele meu. Așa dar pentru ca Dumneaei să fie fericită și mie să-mi faci un bine, fă pă sora D-tale să înțeleagă că între noi viiață bună nu mai poate fi, și prin urmare nu rămâne decât să ne despărțim, ca să nu ședem încurcați așa cum ne găsim, căci Dumneaei este tânără și ar putea face o partidă destul de bună, și eu ași ști atunce cum să-mi întocmesc eczistența. Pentru copilă! după da-

torie oiu lua-o şi i-oiu da creşterea cuvenită. Auzind că sânteţi la Galaţi mă grăbesc a vă scrie; dacă acceptaţi propunerea mea, atuncea scrieţi-mi ca să vin singur şi să regulăm cum o fi mai bine; dacă nu, atunce faceţi cum ştiţi, căci şi eu oi face cum oi şti".

Adio!

Theodorini.

Unul din membrii Dicasteriei, Vasile Iconomu, face o cercetare asupra purtărei lui Teodorini cu nevasta lui, şi prezintă o „Mărturie" iscălită de 12 boeri, care serveşte la judecată. Mărturia are următoarea cuprindere:

Mărturie,

„Noi suptiscăliţii ca cei ce am fost în mai de aproape cunoştinţă şi înclinaţie cu D. D. casnicul Teodor Teodorini şi soţia sa Anica, la întrebarea ce ni face Sf. Sa Iconomul Vasile, rânduitul cercetător din partea duhovniceştei Dicasterii, mărturisim fără cât de puţină abatere de adevăr sau părtenire, ori pentru vreun interes de rudenie sau pizmă, că D. D. sus arătaţii, în timpul cât s'au fost cunoscut a fi împreună vieţuitori, totdeauna pe Dlui soţul l-am văzut şi l-am cunoscut de dragoste către soţie, de grija ce trebue a avea pentru ea, sau de copiii ce s'au născut din această însoţire, cu totul departe, fiind dedat mai mult la plăceri străine şi necuviincioase pentru traiul conjugal, continuând ca aşa soiu de urmări şi până în timpul de faţă, întărite fiind aceste cu atâta mai mult încă, cu cât ocupaţia amândurora fiind una şi aceiaşi, Dlui chiar partea muncii soţiei sale o primea înjosire de a o întrebuinţa în străinele sale plăceri, încât soţia, din împrejurările descrise, ce şi-au avut a lor putere mai dela începutul însoţirei, ajungând a fi cuprinsă de boale şi slăbiciuni trupeşti, s'au şi pomenit încă în vara anului 1851 părăsită şi de nădejdea ce mai avea că poate timpul şi înaintarea vrâstei l-ar aduce la rezon, şi după cât am auzit şi cunoaştem, încă mărturisim că şi în această vreme Dlui cel puţin a o cerceta nu s'au interesat, cu cât mai vârtos a-i înlesni traiul vieţuirei. Cât priveşte pentru locul unde s'ar fi aflând Dlui, se aude a fi la Bucureşti, iară că purtările Dsale Anica Theodorina, atât în timpul vieţuirei, cât şi după aceasta, au fost şi sunt vrednice de laudă, le mărturisim cu toată nepărtenirea, precum niminea nu o poate tăgădui".

1852, maiu.

Iordăchi Prăjescu, Vornic
Haralamb Cerne, Ban
I. Daşchievici, Medelnicer
A. Vasiliu, Spătar
C. Obilişteanu, Spătar
Samuil Botezat
I. Ştefănescu, Căminar
D. Teodor, Sluger
A. Cerne
Scarlat Barageni, Paharnic
Vasile Bonciu, Stolnic
I. Boian, Paharnic.

Se adevereşte, Vasile Iconom.

Această mărturie se explică lesne, ştiind că acela în contra căruia se face cercetarea nu era de faţă, şi ştiind cât de puţin bine erau apreciaţi acei cari, în contra viderei oamenilor timpului, îmbrăţişau cariera teatrală.

Pe temeiul cercetărilor făcute, Dicasteria înaintează Mitropolitului anaforaua în cuprinderea următoare:

Inalt Prea Sfinte Stăpâne,

„La 20 mart trecutul an 1852, dumneei Ecaterina Pone, prin jalba ce au dat Inalt Prea Sfinţiei Voastre, se tânguie că la anul 1845, fiică-sa Anna, elevă încă în pensionul public, ademenită de Dlui Teodor Theodorini, au părăsit institutul şi fără învoirea sa s'au şi cununat. Datoria impusă de sfânta biserică, chemând la aceasta şi binecuvântarea părinţilor născători şi crescători de fii, dar fiindcă fapta ei, şi totodată fiindcă după cercetările făcute despre numitul tânăr, zice că l-au găsit cu totul lipsit de însuşirile morale, precum şi de mijloacele vieţuirei, nu l-au ertat, numitul însă nepărăsindu-se de obicinuitele sale deprinderi, după un curs de convieţuire întreruptă aproape de 7 ani, în carele ar fi fost jertfă tuturor capriţurilor lipsei şi sălbătăciunilor sale, la cea mai de pe urmă au şi părăsit-o de 2 ani, lăsând-o fără cea mai mică îngrijire de cheltuială, atât pentru ea, cum şi pentru o copilă ce este născută din această însoţire, şi fără ca totodată, în cursul acestor doi ani, Dlui să se fi arătat, sau cel puţin să o cerceteze prin înscris, cerând ca, aşa precum starea asta de chin, de dispreţ, de părăsire şi de suferinţă este o moarte mult mai criminală decât fierul şi otrava, să vă milostiviţi a deslega căsătoria, întru cât să poată slobodă şi fără îngrijire a-şi căuta adăpostul său prin slujbe. Iar o asemenea jalobă, Inalt Prea Sfinţia Voastră recomenduind-o acestei Dicasterii, îi porunciţi a înainti legiuita lucrare. In temeiul căreia, ea mai înainte de a intra în desbaterea împrejurărilor din această casnică vieţuire, după înţelegerea avută cu Poliţia Capitalei şi Isprăvnicia de Putna, au primit încredinţare că Dlui Teodor Teodorini se află trecut în Bucureşti, prin cererea şi închizăşluirea tractorului elinesc din Focşani, din trecutul an 1851, luna august 21, petrecând şi acuma tot acolo, anga-

jat în trupa actiorilor. După acestea cercetându-se chipul vieţuirei lor împreună, din mărturia dată de 12 feţe boeri, vrednici de credinţă şi cunoscuţi de cinstiţi, se ia lămurire:

a) Că în timpul cât au convieţuit Dlui Teodorini, au fost cu totul depărtat de dragostea către soţie, de grija ce trebue a avea pentru ea sau pentru copiii născuţi, întărite fiind aceste cu atâta cu cât a amândurora fiind una şi aceiaşi profesie, Dlui chiar partea cuvenită soţiei primea înjosire de a o întrebuinţa în străinele sale plăceri.

b) Că în acest sezon, Dlui totdeauna au fost abătut la nemorale şi necuviincioase urmări, public cunoscute.

c) Că de doi ani părăsind-o de convieţuire şi de grija cuvenită, nici măcar au cercetat-o, şi în sfârşit, al

d) Că în tot cursul convieţuirei, purtările Dsale Anna au fost şi sunt vrednice de toată lauda şi netăgăduite.

Intru aceste mărginite fiind toate împrejurările casnicei vieţuiri din trecut, la trataţia ce s'au făcut asupră-le, Dumneei reclamanta, pe lângă jalba înregistrată No. 1208, au mai înfăţoşat un răvaş a părâtului, sub iscălitura şi slova proprie, adresat către fratele ei, cu data din 3 Iunie trecutul an 1852, şi sub rostire: „Eu ca să mai viu în Mol„dova nu pociu, fiindcă sunt angajat încă pe trei ani, iarna „şi vara. Am zis că aveam acolo o femee şi un copil, des„pre ei voiu să-ţi vorbesc. Mă adresez la Dta ca la un om „care lăsând toate la o parte, nu cred că nu doreşti fe„ricirea surorei Dtale şi binele meu. Aşa dar, pentruca „Dumneei să fie fericită, şi mie să-mi faci un bine, fă pă „sora Dtale să înţeleagă că între noi viaţă bună nu mai „poate fi, prin urmare nu rămâne decât să ne despărţim, „ca să nu şedem încurcaţi, aşa precum ne găsim, căci „Dumneei este tânără şi ar putea face o partidă destul „de bună".

Deci, fiindcă Dumneei jăluitoarea cu necontenire stărue a i se face bisericească punere la cale, Dicasteria, cu toată supunerea vă aduce în cunoştinţă descrisele de mai sus, ca să hotărîţi ce veţi găsi de cuviinţă, în privire că are dreptate, ca una ce este părăsită de bărbat, şi el s'au dus peste hotar, fără a-i lăsa, pentru zilnica hrană, a sa şi a copilei, cât de puţin, trimeţând în locul acelora, răvaşul ţitat".

Ai Inalt Prea Sfinţiei Voastre supuse slugi

Dionisie Iconom, Gheorghe Iconom, Macsin Iconom.

Director, *Antipa.*

No. 210

1853, februarie 9 zile.

Pe această anaforà Mitropolitul pune următoarea rezoluție:

„După împrejurările descrise în anaforaua de față, Dumneei Ana având pravilicească dreptate a rămânea slobodă de soțul său, care de mai mult timp au trăit casnica viețuire lăsând-o fără nicio îngrijire, și în privire că și în timpul cât au viețuit împreună, după mărturia din dellă, se vede a fi fost necuviincioasă purtarea soțului. Pe aceste temeiuri, potrivit cu rostirea legei bisericești, am și despărțit-o, însă fără învoirea vreunei părți a mai trece la o altă însoțire, iar pentru copilă și zestre, se vor regula politicește".

Sofronie, Mitropolit Moldaviei.

Copleșită de durere, Anica, soția lui Teodor Teodorini, a mai trăit două luni, și la 5 april 1853, moare.

In registrele pentru morți ale bisericei Toma Cozma din Iași, pe anul 1853, la No. 21, luna april în 5 zile, este înscrisă „Anica Teodorini, actioriță, moartă de oftigă".

* * *

Despre activitatea lui Teodor Teodorini, în București, ca actor în trupa lui Caragiali, se va putea ști când va cerceta cineva arhiva teatrului de acolo, și gazetele epocei, precum a făcut Burada, pentru teatrul din Iași; dar în București fiind, Teodorini a plecat în străinătate, pentru a studia arta dramatică, și a colindat capitalele și orașele mari din Franța, Germania Italia. Nu știu din ce loc anume trimete el vărului său primar, Petru Gorovei, tatăl meu, scrisoarea în cuprinderea următoare:

1853 febr. 18.

Iubite Petrachi,

„Iată un an și jumătate de când nu v'am văzut, mai aproape doi; ei bine, m'ați uitat cu totul, nici nu vă mai aduceți aminte de mine. Eu, deși în străinătate, tot nu te uit și cercetez cum te afli, de ești sănătos să mă bucur. Cât pentru mine, din mila lui Dumnezeu, sunt bine. Pe Nicu îl sărut de mii de ori și îl rog să-și aducă și el aminte de mine. Are dreptate: fiindcă-s nenorocit și în străinătate; oamenii aceia se uită".

Al tău frate

C. Theodorini.

Nicu, despre care amintește Teodorini în această scrisoare, era un frate al tatălui meu, care a fost căsătorit cu Elena Budișteanu, din Pitești.

Reîntors din străinătate, Teodorini s'a stabilit la Craiova, „unde a înfiinţat o scenă şi a organizat o trupă, din care s'au distins prin conducerea lui mai mulţi tineri, deveniţi apoi artişti de seamă ai scenei craiovene“ [1]).

In Craiova, Teodorini s'a însurat cu Mariţa Stavrescu, o coristă, care apoi a devenit o mare artistă. Teodorini a adus în Craiova şi pe fratele său Costache, care în 1851 apăruse pe scena teatrului din Iaşi, şi astfel s'a întemeiat în Craiova o familie de artişti mari, despre care un fruntaş al scenei române, maestrul Ioan Livescu, în „Amintirile“ sale, scrie următoarele: „Dacă m'aş fi gândit pe atunci să însemnez din povestirile lui Anestin sau ale lui Tănăsescu tot ce au făcut ei, familia Teodorinilor, Serghe, Dimancea, Vasiliu, Lacea şi atâţia alţi în lupta pentru înrădăcinarea teatrului românesc, aşi alcătui azi un volum, care ar aduce o vastă contribuţie în cunoaşterea mersului evolutiv al meşteşugului nostru, cu peripeţii când şăgalnice, când dureroase.

„In Oltenia, numele Teodorini era pronunţat cu evlavie şi de artişti şi de publicul care-l apucase, şi asupra căruia, cu voinţă de fier şi cu autoritate morală, ajunsese să-l fascineze până într'atât, încât într'o epoca de prejudecăţi, unul din fraţi, primul actor oltean ajunge să fie şi primul cetăţean al Craiovei, fiind ales primar de publicul care-l aplauda şi care se încredea în luminile actorului chemat să dea pe lângă o bună gospodărie şi o îndrumare intelectuală capitalei din Ţara Banilor.

„O familie de artişti: bătrâna Teodorini, Costache şi Teodor Teodorini, diva Elena Teodorini, care a dus faima ârtei româneşti peste hotare, până în pământurile noului continent cu Gioconda ei neîntrecută şi cu atâtea succese de artistă şi profesoară, şi Stavreasca, ca şi nepoata lor Aristizza Romanescu...

„Toţi şi toate din acelaş neam, cu aceiaşi infuziune rară a binelui şi a frumosului în sânge“ [2]).

In 1858, afaceri particulare îl aduc pe Teodor Teodorini în Iaşi, unde trebuind să stea mai mult timp, se angajează, împreună cu soţia sa, la teatrul pe scena căruia strălucise odinioară, şi la 22 martie joacă în „Don Cezar de Bazan“, şi atât el, cât şi Maria Teodorini, captivează publicul ieşan, destul de cunoscător în artă.

Gazeta „Steaua Dunării“, No. 64, din 30 martie 1859, face următoarea dare de seamă—: „Nu era niciun locuşor nevândut la reprezentarea lui „Don Cezar de Bazan“ cu dl şi dna Teodorini. Ni pare bine, căci are dreptate

1) Emanoil Al. Manoliu, op. cit., p. 39.

2) Ioan I. Livescu, Treizeci de ani de teatru. Contribuţie la Istoria Teatrului Românesc, p. 80.– Bucureşti, Editura Rampa, 1925.

Dl Teodorini a făcut progrese mari în arta sa; călătoriile în străinătate au cultivat talentul său, şi astăzi putem a-l felicita de succesul său ca „Hidalgo Castellano", ca „Don Cezar". Părţile în care dl Teodorini escela, sunt caracterizarea trăsăturilor de spirit, a parantezilor şi a „a aparte", care sunt obicinuit atâta de grele pentru artişti.

„Ni place mult limba românească în gura unei muntence frumoase ca dna Teodorini. Muntencile sunt, pentru limba românească, aceea ce-s parizienele pentru limba franceză. Dna Teodorini are gesticulaţia graţioasă, rotundă şi regulată. In rol de cântăreaţă a ştiut lua adese poze teatrale, pentru care o felicităm cu plăcere, căci în ele ne descopere că nu are numai talent, ci şi studiu, şi fără studiu, talentul este asemenea pomului nehultuit. Asemenea descoperiri în jocul dnei Teodorini, ne pune „à l'aise". De am fi găsit în el numai talent, poate am fi esitat de a face o mică observare ce avem, dar dna Teodorini, care ni-a dat dovadă că a făcut apel la studiu, ni va îngădui o observare de studiu. Dna Teodorini are de sigur voace mai întinsă decât ar aveà nevoie pentru vodevil. Noi însă credem că bucăţile de melodie simplă, le-a cântat mai bine decât cele cu fiorituri, aceste chiar de ar fi la locul lor în o piesă de genul lui „Don Cezar de Bazan", sunt cerătoare de mult exerciţiu, de multă posedere şi mlădiere a organului" [1]).

Pentru stagiunea 1871—72, Teodor Aslan, directorul teatrului naţional din Iaşi, a angajat pe Teodor Teodorini şi Maria Teodorini, din Craiova, cari au adus cu ei şi pe alţi artişti craioveni, precum Ioan şi Matilda Tănăsescu, Constantin şi Maria Petrescu, şi pe vestita Raluca Stavrescu,

Angajarea lui Teodorini a produs în publicul ieşan o mare mulţumire; fiecare aştepta cu nerăbdare pe artistul Teodorini, cunoscut Iaşului, ca posedând un talent excepţional pentru scenă. Despre aceasta iată ce găsim scris în „Curierul de Iaşi, No. 196 din 26 septembre 1871: „Pe lângă ceilalţi artişti de merit, vom asculta pe Teodor Teodorini, de atâta timp absent din urbea noastră, locul său natal. Dsa, sunt acum 12 sau 14 ani, a făcut în Iaşi o scurtă apariţie, jucând pe scena noastră de două-trei ori. De atunci încoace. a consacrat tot timpul său depărtat de noi, în studiul energic şi adânc al artei dramatice, faţă cu cei mai eminenţi artişti în specia D-sale ai Franţei, Germaniei, Italiei, etc. Astăzi s'a smuls din sânul Craiovenilor, de care fu îmbrăţişat anii din urmă, şi după o scurtă petrecere la Bucureşti, s'a reîntors la noi, spre a aduce oraşului său natal o familie de artişti distinşi, în

1) Burada, op. cit., II, 167.

capul cărora stă, şi spre a mai da odată mâna cu vechii şi de mult demnii săi camarazi de artă, Luchian, Galino şi alţii. Cu el alături doamnele Maria Teodorini şi Ralu Stavrescu, a cărora plăcută aducere aminte ni face a mărturisi de pe acum satisfacerea deplină ce avem de a poseda în mijlocul nostru, pentru mai multe luni, nişte artiste de valoarea d-lor sale. Ca o nouă şi mult preţuită achiziţiune însemnăm aici şi numele cunoscut al d-rei Matilda Cugler, care prin câteva apariţiuni de diletantă, a dovedit un adevărat talent prin arta dramatică şi cari ni dă dreptul de a o felicita înainte ca pe una din cele mai talentate membre ale trupei noastre dramatice"[1]).

Stagiunea s'a deschis la 3 octombre 1871[2]) cu drama „Don Cezar de Bazan", rol ţinut şi creat de Teodor Teodorini, în care repurtase succese strălucite.

Dela ivirea lui în scenă, publicul şi-a dat seama că se petrece un lucru neobişnuit în jocul lui Teodorini, care fu primit cu aplauze sgomotoase.

„Jocul lui era dezordonat; repeta aceleaşi fraze de mai multe ori, scotea spada şi ameninţa unde nu trebuia, şi toate acestea publicul le privea nedumerit, până ce mai mulţi crezându-l beat, au început să fluere. După câteva parlamentări dintre sală şi scenă, reprezentaţia fu suspendată"[3]).

Teodorini înebunise.

„In urma acestui fapt, directorul Aslan voi să rezilieze contractul ce-l avea cu Teodorini. Acesta, însă, prin diferite stăruinţi, căuta să continue a juca pe scena teatrului ieşan. Atunci directorul s'a adresat membrilor comitetului teatral ca să hotărască. La 16 octombre s'a încheiat un proces verbal în următoarea cuprindere: „Considerând dispoziţiunile art. 14 din concesiune, considerând că dl Teodorini, din cauză de nesănătate nu mai poate urma a se prezenta pe scenă, după cum s'a constatat cu ocazia debutului său, considerând că au declarat atât d. Teodorini cât şi dna Teodorini că se retrag dela contractul cu d. Aslan, la care retragere a consimţit şi dl Aslan, în baza art. citat contractul este reziliat"[4]).

Bolnav, Teodor Teodorini a fost dus de fratele său, Iancu Teodorini, într'un sanatoriu la Viena, unde a şi murit[5]). Fiica sa, celebra cântăreaţă Elena Teodorini avea

---

1) Burada, op. cit., II, p. 314.

2) D-l Manoliu, atât în volumul său (p. 64), cât şi în scrisoarea ce mi-a adresat, spune că stagiunea s'a deschis la 3 Noembre 1871, nu la 3 Octombre, ceeace este o eroare.

3) Manoliu, op. cit., p. 64.

4) Burada, II, p. 316.

5) D-l Manoliu (p. 65), crede că Teodorini a murit într'un sanatoriu din Bucureşti; familia, însă, ştie că a murit la Viena.

intenţia să aducă în ţară osemintele tatălui său, dar împrejurările au făcut să nu-şi îndeplinească dorinţa.

* * *

Din a doua sa căsătorie, cu Mariţa Stavrescu, Teodor Teodorini a avut două fete: Elena, celebra cântăreaţă, şi Lucreţia Aurora, cunoscută sub numele de Aurora Teodorini, cântăreaţă şi ea, şi care a repurtat succese frumoase pe scenele din străinătate, debutând, la Torino, în Boema. Aceasta s'a căsătorit apoi cu artistul Arimondi, stabilindu-se în străinătate.

(Sfârşitul în numărul viitor).

Insemnări pentru povestea versificată

Istoria lui Iordachi Stavrachi biv vel Spătar

de **C. N. Mateescu**
Prof. R.-Vâlcea.

D-l C. C. Giurescu în „Omagiu lui Ion Bianu" publică povestea în versuri a lui Iordachi Stavrachi biv vel Spătar, după un manuscript al Academiei Române, tradusă şi scrisă în anul 1767.

Această poveste a fost publicată şi de mine acum 25 de ani în revista bisericească *Viitorul* a dr. D. G. Boroianu.

Publicarea am făcut-o după un manuscript miscelaneu, scris de un Nicolae Popa D. Duma (1774—1779).

Textul povestirii este aproape identic cu al Acad. Române publicat de D-l Giurescu, cu foarte mici deosebiri.

Ceeace interesează însă e faptul că în manuscriptul meu se dă numele autorului acestei traduceri, în câteva versuri aşezate la începutul textului tradus.

Aceste versuri sunt următoarele:

ÎNCEPUTUL

„Stau şi socotesc cum să fac început,
„Ca petrecerea lui Stavrache în scris să o aduc.
„Cum să cutez să iau condeiul în mână,
„Că a face stihuri nu mi-au fost îndemână,
„Căci stihurile să fac cu meşteşug.
„Dar eu pă cine ajutori să-mi aduc,
„Gândul meu să-l fac meşter învăţat?
„Aceasta Dum(ne)zeu nu mi-au dat.
„Numai cu a lui D(umne)zeu bună voinţă
„Voi să pui tot felul de silinţă
„Şi istoria lui Stavrache să o scriu,
„Măcar că aşa bine nu o ştiu,

„Ci după cum grecește am găsit,
„Așa am și tălmăcit.
„Al dumi(tale) plecat, Hagi Stachie,
„Fiiul dum(nealui) Hag(i) Costandin Malachie".

Când am publicat povestea atunci, nu știeam nimic mai mult despre aceste personagii

Astăzi însă pot să adaug, spre complectare, următoarele însemnări:

Hagi Costandin Malachia, tatăl lui Hagi Stachie, a fost un boier bogat, înrudit cu familia Lahovari și cu episcopul Grigorie Socoteanu (1749–1764), mai în urmă mitropolit.

El avea moșii întinse în Vâlcea și în alte părți, și locuia, pe cât se pare, în Râmnic.

Episcopul Grigorie, cu Hagi Costandin Malachia și cu un Ion Lahovari, strămoșul Lahovarilor, sunt ctitorii întemeetori ai bisericii *Toți Sfinții* din Râmnic.

Câteșitrei sunt zugrăviți în tindă, ținând pe mâinile lor biserica cea zidită de ei.

Atât Malachia, cât și Ion Lahovari, sunt îmbrăcați în bogate vejminte orientale, cum se purtau de boierii de pe atunci.

Sunt înclinat a crede că atât Malachia, cât și Lahovari, erau de neam români balcanici, din cei veniți aci pela sfârșitul veac. al 17-lea sau în veac. al 18-lea fie din Kiprovăț, fie din alte localități din peninsulă, fugiți de asupririle turcești.

De altfel în Râmnic, ca și în alte orașe, a fost o numeroasă colonie de chiproviceni și alți balcanici de diferite neamuri, între cari și mulți români [1]).

Numirile curat românești, ce aveau mulți din ei, ca de pildă Mărețul, Iovoiu ș. a. confirmă aceasta.

Hagi Stachie, traducătorul povestirei, după chipul cum a tălmăcit-o, ne face să credem că era stăpân pe firea limbii românești.

Alte cunoștințe mai amănunțite despre persoana traducătorului și a rostului său social din vremea aceea n'am mai putut afla.

■■■■■■■■■■■■

O relație a lui Radu Mihnea

către Consiliul secret al regelui Ungariei, din 1618

La „Haus, Hof und Staats Archiv" din Viena, în pachetul cu manuscrise originale și còpii, Moldau-Valahica, între alte manuscrise dintre anii 1542–1829, se găsește și o relație [2]) a voevodului Munteniei Radul Mihnea către Consiliul secret al regelui Ungariei, cu data de 21 August 1618. Locul unde a fost scrisă

1) In această revistă a fost vorba în multe rânduri de acești veniți de peste Dunăre. Vezi astfel articolele D-lor G. Mil-Demetrescu, Sică Georgescu, Gigi Orman și Aurel Mircea.

2) fol. 15.

nu este notat în manuscris. Desigur însă că e din Moldova, deoarece între anii 1616 — 1619 Radu Mihnea a domnit acolo.

In această vreme Turcii aveau destul de mare putere asupra ţărilor române, căci ei trimet acum în Principate domni ocrotiţi de ei şi cari sunt primiţi cu o desăvârşită supunere umilită. Cu multă uşurinţă aduc un domn şi cu aceiaşi uşurinţă îl gonesc, spre a da altuia tronul. Atâţia şi atâţia se perindă pe tronurile bietelor principate, fără a le aduce vreun bine, unii de viţă domnească, alţii nu. Radu Mihnea, un om chibzuit şi înţelept, e singurul domn, care ştiind să se pue întotdeauna bine cu vecinii săi, a izbutit să domnească mai multă vreme. El a domnit în ambele principate. A fost adus, pe tronul Ţărei Româneşti de către Turci în anul 1601, fiind imediat înlocuit cu boerul Radu Şerban. In anul 1616 este domn al Moldovei, până la 1619, în care vreme scrie relaţia pomenită, anunţând Consiliului că a obţinut dela Turci provincia Valahia, provincie «care fără nici un drept i-a fost răpită şi acum înapoiată», şi cerând consimţimântul regelui ungur, precum şi întărirea cu un nou titlu de drept, deoarece din timpurile cele mai vechi Transilvania, Valahia şi Moldova „au depins întotdeauna de coroana Ungariei şi, cu toate întâmplările şi schimbările făcute, n'au fost retrase niciodată din drepturile ei".

Radu Mihnea caută să micşoreze puterea şi influenţa Turcilor în principate, arătând cum aceştia, cu toate încercările lor, cu arme sau cu bani, n'au obţinut niciodată dreptul de proprietate asupra Valahiei şi s'au mulţumit întotdeuna cu o alianţă sau închinarea unui steag, iar acum ei plătesc Turcilor un „tributum honorarium", numai pentru păstrarea „amiciţiei şi a vecinătăţei", şi nicidecum ca fiind în vreo dependenţă de aceştia.... Din contră, zice Radu Mihnea, Turcii, aflând că este chemat în Valahia pe baza dreptului şi dependenţei de casa austriacă, după ce au gonit pe acel tiran care cu voia Turcilor era în contra lor, i s'a promis de către Turci provincia. Acel „tiran" este Gabriel Movilă, care a cerut în persoană tronul Ţării Româneşti, ducându-se la Constantinopole.

In 1620 Radu Mihnea obţine dar Valahia „absque omni tumultu", şi aci domneşte până la 1623, când îl găsim domn al Moldovei, unde stăpâneşte până în anul 1626. Nu cunoaştem însă bine motivele pentru care a pierdut din nou Valahia, al cărui tron a fost dat fiului său Alexandru Cuconul.

Relaţia este interesantă şi merită să fie publicată.

Elena Eftimiu

Praga, 1928.

Dumitru Filişanu

Marele sluger Dumitru Filişanul, sau Filieşeanu, cum e în unele însemnări documentare, este o figură însemnată din perioada istorică a secolului al XVII-lea. El, la un loc cu Barbu Brădescu şi cu Spătarul Mihai Coţofeanu, au întronat pe domnul pământean, Matei Basarab, la domnia munteană, luptând să înlăture regimul grecizat.

Tot aşa cum după o sută de ani şi mai bine, Tudor din Vladimir a avut aceiaşi politică naţională, anume ca, prin revoluţia

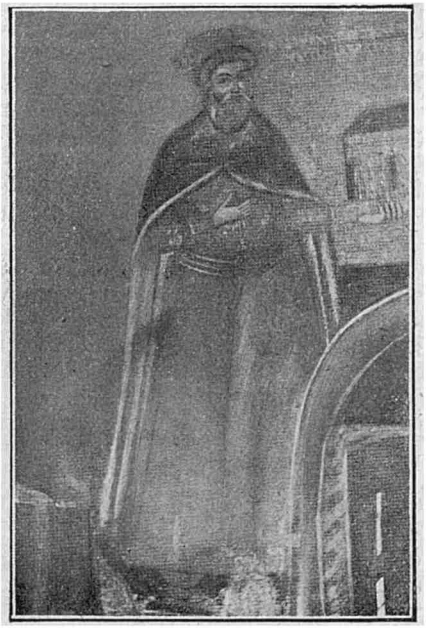

sa, alături de câţiva descendenţi de nume istorice democrate, să înlăture dela scaunul ţării pe domnii fanarioţi, tot aceeaşi idee politică a muncit şi pe patrioţii naţionalişti-democraţi din secolul al XVII-lea, ca şi pe cei din secolul al XVIII-lea. Istoria ne dovedeşte înc'odată mai mult că, aspiraţiunile şi idealurile naţionale ale unui popor, nu sunt o creaţiune spontană şi un incident

în viaţa unei naţii, ci o bază permanentă, pe care s'a clădit şi a evoluat însăşi acea naţiune. Principiile de naţionalitate, ideea democratică şi a unirei au format pivotul în jurul căruia s'a învârtit în mod constant sufletul şi pulsul ţării, suflet alcătuit în toate vremurile din popor şi majoritatea familiilor autohtone istorice ale ţării, rămânând o minoritate de partea cealaltă, alături de sprijinul puterilor străine şi cu neîncredere în geniul şi puterea ţării.

Dumitru Filişanul a luat parte activă între anii 1630—1633 la toate luptele şi la revoluţia partidei naţionale—unde el erea o căpetenie — din vremea grecizatului Leon-Vodă (Strida), sfârşind cu întronarea lui Matei Basarab. Atunci partida naţională avea ca scop readucerea la domnie a Basarabilor şi excluderea domnilor grecizaţi. S'au dat lupte la Tismana, la Ungurelu, şi în fine la Dudeşti (Ilfov), până ce s'a ajuns să se urce pe tronul muntean Matei aga din Brâncoveni. Chiar Matei aga a fost conducătorul mişcărei, având ca ajutoare pe Aslan Vornicul, Gorgan, Coţofeanu, Filieşeanul, Brădescu, Barbu dela Poiana şi alţii. Când aceştia au trecut munţii prin Gorj, pe la Vama Gura Plaiului, ca să meargă în Ardeal şi să ceară ajutoare în acest scop, dela Racoţi, principele Transilvaniei, — cu care a bătut mai în urmă pe Arnăuţii lui Leon-Vodă —, vameşul de acolo scrie logofătului respectiv, Paraşchiva, despre acest fapt, precum urmează: «Când am mers la Trăg [1]) venise veaste la Căpitanul, cum treace Aslan Vornicul cu Gorgan şi cu Matei şi cu alalţi boiari cu tot, la munte; ce am şi încălecat cu Sârbii, ce am mersu Luni seara la Runcul Clucearul; demăneaţa ne-am sculat de noapte, ci ne-am dus unde au fost ei tăbărâţi; ce ne-am pus în gura plaiului, ca să nu-i lăsăm să treacă. Ei au venit tot de faţă, că era mulţi şi tot de folos. Ce au şi dat la noi; când am stătut să vedem ce vor să facă, au eşit nainte lor Mihai Clucearul (Coţofeanu) şi Dumitru Căpitan (Filişanul) şi chema pre Căpitanul să meargă la ei şi striga să ne închinăm lor. Dacă au văzut că nu vom, ei au şi dat la noi, de ne-au răsipit de-am fugit cine încotro am putut. Vrutu-ne-am pune şi capete după alalte nevoi. Deacă am venit la Trăg, scris-au Vornicul cărţi la Vodă şi la Vornicul şi la toţi boiarii cum au fugit Aslan Vornicul cu feciorul lui şi Gorgan Spătar, şi Aga Matei şi Barbul de Poiana şi alţi mulţi dela Olt şi dela Romanaţi şi dela Jiul de jos, şi dela Mehedinţi. Ce am vrut să viu cu cărţile să spui ce am văzut, ci apoi eu giudicai cum voi veni şi să las aicea suljba pustie, ce am trimes ceşti feciori şi cu un Sârbu cu cărţile, ce vor spune şi ei şi de în gură ce au văzut» [2]).

Dumitru Filişanul însoţeşte peste tot locul pe Matei aga din Brâncoveni, trece în Ardeal cu el, parlamentează cu Racoţi principele Ardealului, se reîntoarce în ţară, se bate la Tismana şi la Ungurelu cu armatele lui Leon-Vodă, şi în fine alături de Coţofeanu şi Brădescu reuşeşte să vadă pe Matei aga ales domn sub numele de Matei Basarab.

Cariera politică a lui Filişanu a mers tot ascendent. In 1620 el este fără dregătorie, căci în hrisovul din 1620 (7128) dela Ga-

---

1) adică: Târgu Jiu.—2) 18 Oct. 1630, scrisoarea vameşului dela vama Gorjului, Gura Plaiului către logofătul Paraschiva. Vezi în Studii şi doc. IV, N. Iorga.

vriil Vodă Moghilă pentru satul Vierşani (Gorj), el e pomenit fără dregătorie; în 1627 e Postelnic; în 1633 Sluger; în 1636 Pitar; în 1642 iar Sluger; în 1645 mare Stolnic. In 1647 Matei Basarab, la 20 Oct., dă un chrisov prin care îi întăreşte stăpânire în Drăgoeşti, lui şi copiilor lui, moşie în jud. Gorj. In acest document se vorbeşte şi de Chirca Rudeanu, fratele Simei Stolnicesei, a lui Stroe Buzescu, regulând ca hotarnic pe însuşi Ghiorma, Banul cel mare dela Craiova. In 1627 Alexandru Vodă întăreşte moşia lui Filişanul în Crasna din Gorj (chrisovul din 1627, 10 Mai [2]). Matei Basarab, prin chrisovul din 21 Oct. 1636, întăreşte şi el moşia din Crasna-Gorj lui Filişanu (Postelnicul D-tru dela Filiaşi [3]). Prin chrisovul din 1639, Iunie 28, acelaşi domn întăreşte lui Filişanu alte părţi din Crasna [4]). In 1642, Ianuarie 8, Matei Basarab îi întăreşte moşie şi la Buzeşti din Gorj [5]), iar în 1643 Dec. 2 îi întăreşte moşii la Voinigeşti, Burila, Deveselu şi Jupâneşti, cu toţi rumânii de pe ele [6]).

Filişanu pe la 1635 se înrudise cu neamul Crăsnarilor, boeri din Crasna, căci în documentul din 1745, Martie 12, care vorbeşte de o hotărnicie a boerilor Tănase Părăianu şi Radu Brăiloiu, se spune că Filişanul în 1638 este moşul Crăsnarilor. In 1735 boerii Crăsnari erau în administraţia austriacă a Olteniei. In secolul al XVIII-lea la Crasna rămâneau proprietari Crăsnarii, precum şi ctitori la mănăstirea cu acelaşi nume.

Primul fondator al mănăstirii Crasna din Gorj, aşezată într'o poziţiune încântătoare, pe pâraiele Ciocăzana şi Tămaşul, la 30 km. de T.-Jiu, a fost Dumitru Slugeriul Filişanul.

Satul Crasna din vechime însă fusese al boerilor din Crasna. In 1486, Iunie 30, Vlad-Vodă Călugărul pomeneşte de boerii Roman şi Jitian, proprietari în Crasna. Neagoe Vodă vorbeşte de Crasna în convenţia încheată cu Craiul Ardealului, zicând că a pus hotarnic pe Postelnicul Stanciul din Crasna. In 1618 Alexandru Iliaşi-Vodă vorbeşte de Hamza, fiul lui Neagoe din Crasna, care se judeca cu un boer din Roşia din Gorj, Udrea de Roşianu.

Schitul Crasna este aşezat pe apa Sănătoarea, în plaiul Groşilor, cătunul Crasna-Ungureni, ce ţine de comuna Drăgoeşti a lui Filişanul [7]). In portica bisericei se citeşte inscripţiunea: «Această biserică a fost ridicată din temelie de jupân Dumitru Filişanu vel pitar, în zilele lui Matei Basarab». Catapeteazma acestei biserici e foarte frumoasă. Deasupra Crucei lui Isus se citesc cuvintele «Isus Nazarineanul Regele Iudeilor» scris în trei limbi: ebraică, greacă şi latină. Clopotniţa are patru clopote, care poartă inscripţiile că sunt turnate la Viena [8]). Ca ctitori aflăm pe Jupân Dumitru Filişanu şi soţia sa Ilinca, cu fiul său Mihail, apoi Grigorie episcopul Râmnicului şi boeri Crăsnari, Ţundrea şi Ursache din secolul al XVIII-lea şi XIX-lea.

Fiii lui Dumitru Filişanul au fost: Barbu dela Rogova 1622, Vasile, devenit călugăr la Tismana în 1669, Mihai Spătar la 1650,

---

2) Arh. Statului, pach. 102, doc.. 6.
3) » » » » 7.
4) » 9.
5) » 15.
6) 21.
7) Gorjul istoric, Stefulescu.
8) » »

Preda Sluger la 1652, şi Ilinca, măritată după Preda Brătăşanu, boerul lui Vodă Brâncoveanu.

In vremurile mai apropiate găsim pe Dumitru Filişanu însurat cu Smaranda Filipescu, decedat pe la 1899 şi îngropat în mausoleul dela Filiaşi, din Gorj.

Multe sate şi moşii văzurăm că i s'au dat lui Filişanu, Slugeriul dela 1630, de domnul Matei Basarab, prietenul vechiu al lui Filişanul şi partizanul său politic; dar numai Filiaşii din Gorj, de unde îi vine şi numele de familie, a fost moşia de baştină a acestui mare personagiu din Oltenia.

Filiaşii şi Coţofenii ereau în secolul al XVII-lea cele două centre de moşii unde se făcea politică, acea politică naţionalistă care fondase partidul naţional, de îndată după asasinatul lui Mihai Viteazul, şi care avea de scop alungarea înstrăinaţilor de ţară de la domnia pământeană, întronarea Basarabilor, alipirea cu Ardealul şi protectoratul Sfântului Imperiu, în locul tributului ottoman, drepturi democratice în ţară şi un început de libertăţi publice. Aceste sate,—Coţofeni a boerilor Coţofeni şi Filiaşi a Filişenilor, unul în Dolj, altul la răscruce, în Gorj,—ţineau încordate conştiinţele şi dela Craiova şi dela T.-Jiu. In acelaş sens şi cam cu acelaş rol, veneau mai la vale şi Brădeştii, ai lui Barbu Paharnicul Brădescu. Aci, la aceşti patrioţi, la moşiile lor, aveau loc întrunirele şi sfaturile lor politice, cu uşile ferecate şi cu zăbrele la ferestre, în mijlocul codrilor şi sub poalele dealurilor.

Cu Dumitru Filişanu cel din veacul al XVII-lea se stinge o mare figură din istoria politică a Olteniei şi un fruntaş al partidului naţional din epoca dela 1611 — 1716.

Constantin V. Obedeanu.

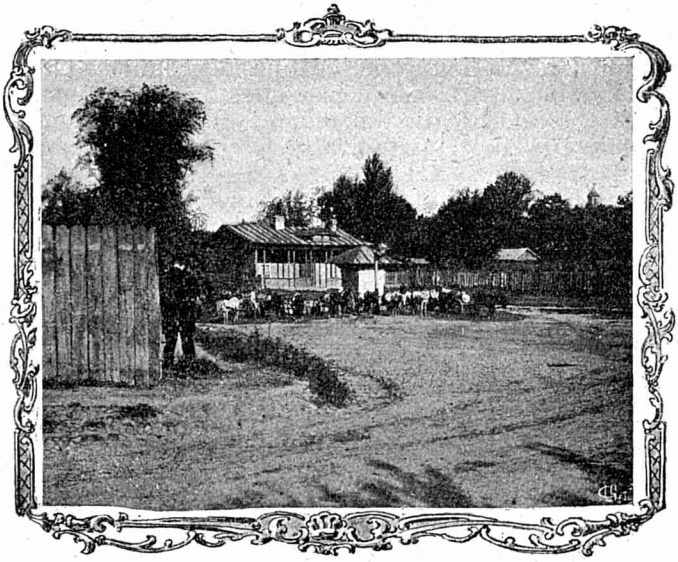

Fântâna Jianu din Craiova.

DOCUMENTE

Cartea

lui

RADU VODA MIHNEA

din

18 Februarie 1623,

prin care stinge o pricină de cutrupire şi întăreşte în acelaşi timp câte funii de moşie trebue să stăpânească în satul **Podişor** din jud. **Olt,** atât **Tudor fost mare Sluger (Rudeanul)** cât şi mai mulţi knezi din acel sat.

Descrierea cărţei.

Originalul acestei cărţi domneşti, are o lungime de 0 m., 378 şi o lăţime de 0 m. 527; este scris în limba slovenească cu litere chirilice semi-unciale amestecate cu cursive, de către **Lepădat logofătul** la **Târgovişte,**—pe o singură faţă de pergament şi pe 22 rânduri, cu cerneală rădăcinie, afară de 3 iniţiale, 51 puncte şi de titulatura finală şi monogramică a Voevodului, cari sunt scrise cu chinovar roşu.

Fac excepţie: crucea, litera **M** şi două iniţiale din rândul întâi, precum şi o iniţială din rândul al 9-lea, cari sunt scrise cu cerneală rădăcinie şi ornamentate cu chinovar roşu.

Înălţimea medie a literilor este de 2 m. m. şi de 6 m. m.,—iar a iniţialelor de 7 m.m.

Crucea de la începutul cărţii are 80 m. m. înălţime, iar litera **M** 27 m. m.

Titulatura finală a Voevodului e desinată în două grupe de monograme, a căror înălţime medie este de 65 m. m.

Intre cele două grupe de monograme, pecetia domnească,—foarte bine întipărită pe o bucată pătrată de hârtie în acelaşi timp când a fost aplicată cu ceară roşie pe pergament; ceara a căzut în întregime cu toate că diacul în scop de a-i spori aderarea de pergament avusese grija să-l înţepe pe locul unde a fost aplicată.

Se mai păstrează încă un firicel din mătasea roşie cu care a fost cusută de pergament hârtia pe care este imprimată pecetia.

Descrierea pecetiei.

Prin mărimea ei — 45 m. m. diametru, — pecetia lui **Radu Vodă Mihnea** se diferenţiază simţitor ca modul de peceţiile Voevozilor anteriori.

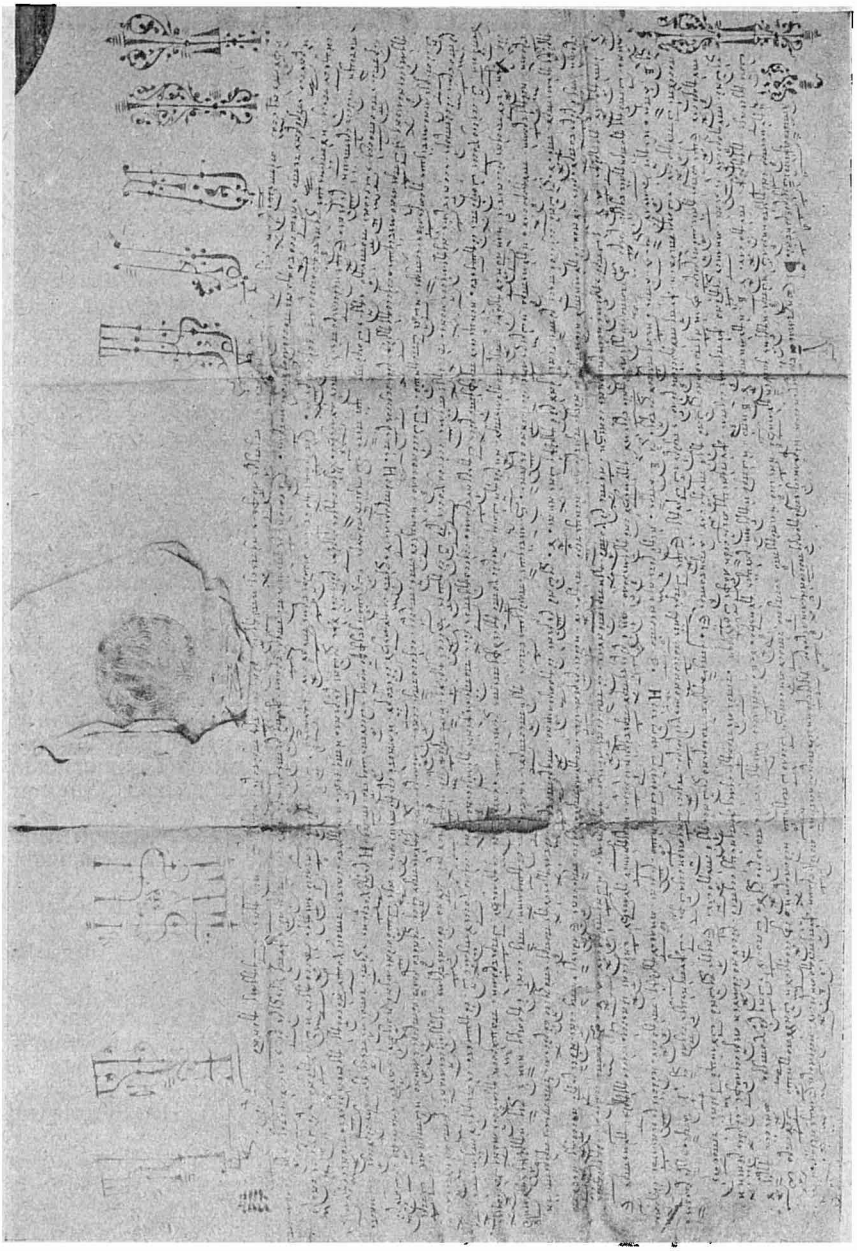

Ca toate pecetiile mari domneşti, această pecetie este de tipul peceţiilor heraldice cu legendă şi herburi:

Intre două cercuri de perle, din cari cel din afară este de 1 m.m. gros. şi formează chenarul, iar cel din năuntru este de ½ m. m. gros. şi de 32 m. m. diametru şi înconjoară un scut în stil *renaissance*, — legenda în limba slovenească şi în chirilice majuscule: IW RADVL VOEVOD SNĂ MIHNE VOEVODA BJIE MLTIE GSPDRĂ ZEMLE VLAŞKOE [1]).

Scutul poartă următoarele herburi:

Sfinţii împăraţi Constantin şi Elena—patronii Ţării—Românești,— încoronaţi şi îmbrăcaţi cu caftane lungi până la călcâe; în dr. şi în st. lor câte un corn al abundenţei; între ei un brad.

In dr. şi în st. bradului şi pornind de lângă rădăcină câte o ramură de brad cu vârful în sus; d'asupra bradului stema Ţării-Românești: vulturul conturnat spre dr.

D'asupra vulturului o coroană regală.

In câmpul din dr. un soare, iar în cel din st. luna în pătrarul de crai nou.

Câteva lămuriri.

Am tradus şi am scris această carte domnească. după aceleaşi norme, după care am tradus şi am publicat în «Arhivele Olteniei» No. 37—38 cartea lui **Alexandru Vodă Iliaş,** — norme pe care le-am enumărat în lămuririle date la pag. 297 din acel număr, — cu singura deosebire că sfârşitul rândurilor l'am marcat numai cu o singură linie verticală.

TRADUCEREA CĂRŢII.

† **C**u mila lu d[u]mn[e]zeu Io Radul. Voevoda şi d[o]mn . **A** toată ţara **U**groromânească . fec[i]orul marelui . şi prea bunului răposatului Mihnei Voevoda . dă d[o]mniia mea ac[i]ast[ă] poruncă a d[o]mniii meale . boiarinului d[o]mniii meale . jupan Tudor fostu mare sluj[iar] . şi cu fiii lui câţ[i] d[u]mn[e]zeu iar dărui . | şi lu Dumitru . fec[i]orul lu Dragomir log(ofetu) . şi lu Oprea şi Drag[o]mir nepoţii lu Dumitru . şi lu Nedelcu . şi lu Lepădat . şi lu Stan . ce au fostu knedzi [2]) den sat den Podişor . şi cu fiii lor . Ca să le hie lor oc[i]nă în Podişor . den judeţul Olt. | însă să se ştiie . să ţâe Tudor sluj . funii [3]) . 2 . şi Dumitru . funii . 2 şi jumătate . şi Oprea . şi Drag[o]mir . nepoţii lu Dumitru . funii . 2 . şi Ned[e]lco . şi Lep[ă]dat . şi Stan . jumătate . dă funie . dupretutindinia şi de la tot hotarul . pentru că ac[i]ast[e] . doao . funii . | dă oc[i]nă (ale) lu Tudor sluj . mai sus zâse . fostu au dă moşteanire . jupaniţei Caplei . jupaniţa Berincăi log[o]fet ot Buj[o]rani . ce a fostu vândut . însăşi jupaniţa Caplea . înpreună cu bărbatusău Berinca log[o]fet . cu

1) Io Radul Voevod feciorul Mihnei Voevod cu mila lui dumnezeu domnul domnul Ţării-Românești.

2) *Knedzi knezi = mici proprietari* Acest termin se întrebuinţa mai cu osebire în documentele slavoneşti din Ţara-Românească. A dispărut odată cu aceste documente în a doua jumătate a sec al XVII-lea. (C. Giurescu Despre boieri pag. 71 în ed Cartea Românească din 1920).

3) *funie curea moş = bătrân* Termin convenţional pentru delimitarea sau numai enunţarea drepturilor de proprietate a mai multor coproprietari într'o moşie Ea se cuprindea de atâtea ori în mod egal în latul unei moşii câţi primi erezi au fost la cea dintâi fărâmiţare a acelei moşii.

Pe alocurea prin unele sate de moşneni, această expresiune se mai întrebuinţează şi astă-zi.

toţ[i] vecinii[4]) lor | lu Tudor sluj . încă den prin zâlele (lu) Şărban Vo[e]vod . însă la jumătate dă oc[i]nă . data Tudor sluj . aspri[5]) gata . 15000 . iară (pă) aceaialaltă jumătate dă oc[i]nă . datu a Tudor sluj . o parte dă oc[i]nă den Uliţă den Râmnic[6]) . ce a fostu | cumpărată de Tudor sluj . şi de fraţii săi . jupan Tudosie fostu mare log(ofet) . şi Pârvul log ot Ruda . încă den prin zâlele răposatului Mihail Voevod . iarăşi di la Berinca log[o]fet . şi di (la) jupaniţa sa Caplea . derept . 10000 . aspri .

---

4) *vecin = rumân = iobag* = muncitor legat de pământ (*servus glebae adstructus*); se cumpăra şi se vindea împreună cu pământul pe care locuia.

5) *aspru* = monedă bizantină care circula în ţară înainte de căderea Constantinopolului. Când hrisovul de mai sus a fost scris, 12 aspri valorau un florin de argint. (Al. Stefulescu. «Documente slavo-române relative la Gorj pag. 574).

6) *ocină den Uliţă den Râmnic* = moşie de moştenire a vestitului neam de boieri *Rudeanu*, situată la marginea nordică a oraşului Râmnicu-Vâlcea.

Următoarele documente dovedesc stăpânirea acestei moşii de către boierii Rudeni:

a) Istoricul Eparhiei Râmnicului Noul Severin 1906. pag. 62: Printre proprietăţile ce câştigă episcopia Râmnicului în vremea episcopului Ştefan « .. *jumătate den locurile den sus de oraşul Râmnic,* ale *Pârvului logofăt ot Ruda* de la fata lui *Stanca ot Albeşti* cu actul de danie din 21 Aprilie 7181=1673. (Coudica episc Râmnicului, fila 37 doc 21)

b) *Ibid* pag. 244 şi urm.: Pomelnicul No. 1, al episcopului Ştefan, fila 5 (verso): Pomeanicul jupânesii *Stancăi ot Albesti* fata *Pârvului log ot Ruda* ce au dat toată partea ei de ocină *de în câmpul Râmniculuı a patra parte de în toată moşia Rudeanilor* şi de în sus şi de în jos partea Pârvului toată»

c) Academia Română» Ms. 610 fila 54, în care este transcris un hrisov al lui Şerban Vodă Cantacuzino din 12 Febr 7187 = 1679, prin care întăreşte: . . sfântului şi dumnezeiescului *schit den sus de Râmnic de la Cetate «ot sud Vâlcea* unde este hramul soborului sfinţilor îngeri Mihail şi Gavriil . . *moşie în hotarul Râmniculuı* toată partea jupânesii *Stancăi Coţofeanca fata Pârvului postelnicului* ver cât se va aleage partea tătânăsău Pârvului ce va fi avut şi de moşie şi de cumpărătură cu locuri de arătură în câmpu cu toate livezile şi locurile cu pădure şi viile de acolo şi cu un vad de moară în apa Râmnicului şi cu locu casi den oraş cu pivniţi şi cu locul de grădină cât se ar afla şi ori ce sar mai afla ale Pârvului postelnicul pre la rudeniile lui adecă pământuri în spre oraş, toate să aibă a le căuta călugăraşii de la sfântul schit şi a le moşteni cu bună pace pentrucă această moşie mai sus scrisă . . . . . In hrisov se mai arată că această danie a fost făcută în zilele Ducăi Vodă la anul 7185 = 1677.

d) Uricarul lui Codrescu. Vol. XV pag. 262—264:

Foiţă de adeverinţă şi alegerea *moşiilor Rudineşti* ale dumnealui *Diiculuı «logofăt» Rudeanul de la Râmnicul de sus* care le am ales noi 12 orăşeni i megiaşi cu porunca Măriı sale Domnului nostru Io Costandin Voevoda, care mai jos vom iscăli, precum semnează în jos anume:

Mart 4 zile leat 7201 (1693)

Un loc mare rudinesc carele iaste în hotarul de sus, carele merge pe supt deal din valea lu Matos, din capul ogrăzii cât ţine în jos până în drumul malului de la Cetate şi până în matca văii Ţanoi.

Un loc mare ce au ţinut Stanciul Vişinescul din ograda episcopii în jos până în Ruda cea mare şi iarăşi un loc mare rudinesc dintr'aceasta în jos carele merge cu un cap la Olt şi cu alt cap dă în locul popii lu Tănasă şi merge până în malul Oltului

Un loc în târg la biserica rudinească din deal cu pivniţă de piatră ce caută gârliciul spre apus până în mal carele este pintre locul Oprii Pădureţul şi pintre locul Pârvului Săul

Un loc la biserica cea din sus de pârâu care este din locul diaconului Stroia în sus cu biserica, şi cu toată siliştea şi lungul lui pe supt mal cu 2 vaduri de moară în iazul Râului, până în moşia Berincăi

Un loc mare, Lunca de Râu, de la biserica lu sfântul Gheorghe în jos, loc rudinesc, până în hotarul Cetăţuei, ce au vendut Stanciul Vişinescul episcopiei, şi s'au făcut mori pe dânsul.

«Un loc rudinesc de la moara de hârtie din sus, ce este lungul până în «locul episcopiei.

şi doi boi . | derept . 2000 . aspri . şi un iamurluc [7]) . derept . 1000 . aspri . şi o haină de Gran [8]) . derept . 2000 . aspri . şi un vecin anume Nistor . derept . 3000 . Şi ac[i]ast[a] oc[i]nă den sat den Podişor . mai sus zâsă . fostu au ţânut . Tudor sluj . şi cu aceşti mai sus zâşi liuzi [9]) . cu bună | pac[e] . de atunc[i] de prin zâlele (lu) Gavriil Voevod . Iară după aceaia când a fostu în zâlele d[o]mniii lui . iară Dumitru fec[i]orul lu Drag[o]mir log . fostu a ridicat pâră . denaintia lu Gavriil Voevod . şi scosu au Dumitru . o carte menc[i]unoasă [10]) . cum să ţâe . Dumitru . 5 . | funii . iară Tudor sluj . să ţână . 1 . funie . iară Oprea . şi Drag[o]mir . şi aceşti mai sus zâşi knedzi . la aceale (funii) voia . să îi cutrupească . cu aceaia . carte . menc[i]unoasă. şi să ia şi de la Tudor sluj . 1 . funie . Iară după aceaia când a fostu acum în zâlele d[o]mniii meale iarăşi a ridicat pâră . toţ[i] depreună . cu Dumitru . şi cu mâinesa [11]) Neaga . denaintia d[o]mniii meale . şi aşa pâra Tudor sluj . şi cu aceşti mai sus zâşi liuzi . pă Dumitru . cum aceaia . carte iaste menc[i]unoasă . şi aceaia carte . nu sa văzut . niciodată . nici a | ţânut Dumitru . aceale . funii . dă oc[i]nă . cum iaste scris în aceaia . carte . ci tot a ţânut dânşii ale lor . funii . de oc[i]nă . mai sus zâse . cu bună pac[e] . apoi

---

O silişte rudinească în Groşani cu livezi de fân, cu ogrăzi şi pomet, cât ţine toată funia rudinească.

Viile din Pătroaia ce se chiamă Uliceanii peste tot, şi cu un loc de asupra care merge până locul lu Poameş, rudineşti toate.

«Un loc mare rudinesc carele este în marginea Oltului de la Măguri între drumuri, din drumul podului până în Mlăci, loc de 10 zile arătură.

Un loc în câmp din funia rudinească din capul locului popii Sîncăi, până în drumul de piatră

«Viile Banului Chircăi ot Troian, păragine, care merg din drum la deal până în viia popii Sincăi, şi a Simei Palii, din sus se hotăreşte cu popa Mihăilă, şi în jos până în colnicul Mastii.

«Viile lu Işfan şi ale lu Ignat, păragine rudineşti, din drumul ocnei la deal, «până în viia lu Vasile Roşul, şi în lat din locul lu Peatre Moraru până în matca văii Ungurului

Viile rudineşti ale lu Tudosie căpitanul, i Dimii, din valea Ungurului în sus, până în locul lu Anghel al Titii, şi hotarul Argeşului şi până în fântâna Catarăi

«Viia lui Căpitan Tudosie ce se chiamă valea Predei rumânul cât ţine până în vârf.

«Un loc de supt Obreaji de la Răstoacă, în potriva morii Banului Vintilă «Corbeanul

. . . . . .

. . . . . .

«este a Rudeanilor şi acum o ţin Olăneştii.

«Aceasta toate le-am adevărat că sunt moşii rudineşti.

«Teodosi monah ot Râmnic. Costea Ceauşul ot tam, Dumitru ot tam, Dumitru Cazacul ot tam, Stan şi Afarin ot tam, Stanciul Tomi ot tam, Proca Armăşel ot tam, Ivan Armăşel ot tam, Amza ot Stolniceni, Eu Ivan Ceauşul, Radul ot Stolniceni, Pârvul Său.

«Radul Izvogaiul biv vel Pitar».

Cu toate că publicarea în întregime a acestui doc depăşeşte cadrul unei note explicative, l'am dat totu-şi în acest fel, de oare-ce vom cita deseori părţi din el în studiul genealogic şi istoric asupra boerilor Rudeni, ce ne propunem să publicăm tot în această Rev.

7) *iamurluc* = ipingea.

8) *haină de Gran* = haină lucrată din postav fabricat în oraşul *Gran* (= *Esztergom* = *Strigonium*) din Ungaria.

In original **plaşcu za gran,** care s'ar putea traduce şi prin *haină de codru;* socotim însă că prima traducere este cea justă.

9) *liuzi* = oameni.

10) *carte menc[i]unoasă* — carte mincinoasă, apocrifă, falsă.

11) *mâinesa* = formă veche prescurtată din *mâmânesa* mumăsa = maicăsa = mama sa

întraceaia d[o]mniia mea . am căutat . şi judecat pă pravilă . şi pă direptate cu toţ[i] ci[n]stiţi diregătorii | d[o]mniii meale . şi am dat d[o]mniia mea . lu Tudor sluj . şi lu Dumitru . şi acestor liuzi . toţi depreună mai sus zâşi . 6 . megiaşi [12]) . pă răvaşe d[o]mneşti . s[ă] adevereze . şi să caute . cu sufletele lor . aceaia . carte . iaste bun[ă] . ori iaste . rea . şi ţânuta Dumitru | aceast[e] funii . ce sunt scrise în cartea sa . orî nu au fostu ţânut . apoi întraceaia Dumitru . nici în un chip . nu voia să se apuc[e] dă megiaşi . ci a trimeas . singur Dumitru . denaintia d[o]mniii meale . pă cumnatusău Damaskin monah . ca să îi | întocmească . dânsul . cum va găsi cu sufletul său . şi aşa se au aflat toţ[i] den [13]) divanul d[o]mniii meale . cum să stea toţ[i] . pă tocmirea lu Damaskin monah(ul) cum va întocmi dânsul . cu sufletul său aşa să se întocmească . apoi | întraceaia d[o]mniia mea am făcutu . şi cartea d[o]mniii meale . la Damaskin monah . ca să îi tocmească . cum va voi dânsul cu sufletul său că sa ţânut . mai denainte vream[e] . şi venitu au toţ[i] depreună . cu cartea d[o]mniii meale . la Damaskin monah . întraceaia Damaskin monah . | dânsul a adunat mulţi megiaşi buni liuzi şi bătrâni . şi den sat den Podişor . şi denprejurul satului . şi aşa au adev[ă]rat . cum aceaia . carte . iaste menc[i]unoasă . şi rea . iară Dumitru dânsul singur . de a lui voie făcutu a pac[e] şi aşezământ . denaintia | lu Damaskin monah . şi denaintia mulţi megiaşi . cum să ţână toţ[i] cum iaste mai sus scris . Şi făcutu au şi zapis singur Dumitru cu a sa mână . şi multe mărturii fostu a . anume . den Şărbăneşti Manea . şi Barbul . şi Bul[i]gă . şi Nikifor . şi den Buc[o]văţ | C[â]rstea . şi Pop[a] Stoica . şi den Com[ă]niţ[a]. Pop[a] Tudor . şi Dan . şi den Brătuşti . Pecea . şi den Periiaţi Pădure . şi Orzişor . şi Agafton monah . şi den Curtişoar[a] Pop[a] Stoica . Şi văzutam d[o]mniia mea . şi zapisul . ce a fostu scris Dumitru. cu mâna sa . şi cu multe peceţi . şi cu ac[i]ast[e] mărturii . mai sus zâse . Încă şi cu blestem scris . în zapisul lu Dumitru . cum să ţână toţ[i] aceast[e] . funii . de oc[i]nă . mai sus zâse . şi aceaia carte . ori alte cărţi . ce va fi nic[i] odată . să nu se crează . pentru că singur Dumitru | aşa au scris . şi învoit de a lui bună voie . cum iaste mai sus zâs . Derept aceaia datam şi d[o]mniia mea . boiarinului d[o]mniii meale lu Tudor sluj şi lu Dumitru . şi lu Oprea . şi Drag[o]mir . şi lu Nedelcu . şi Lep[ă]dat . ca să le hie lor oc[i]nă de moşteanire . şi ohavnică fec[i]orilor . i şi nepoţilor şi strănepoţilor . şi de niminia nezăticnită după porunca d[o]mnii meale . Iată dar şi mărturii a pus d[o]mniia mea . jupan Ventil vel dvor . şi jupan Papa vel log . şi jupan Hriza vel vist . şi Necula spat . şi Vartolomi stol | şi Furtuna com. şi Batiştea vel peh . şi jupan Trufanda vel post . şi is(pravnic) Papa vel log[o]fet . şi a scris Lepădat log . în scăunala cetate Târgovist[e] . luna . F(ăurar) . 18 . zâle . şi di la Adam pân[ă] acum ∾ . ∾ vâleat(ul) . 7131 . |

† Io Alixandru Voevod

cu mila lui Dumnezeu domn [14]).

G. Th. M.

12) *megiaş* = vecin de hotar sau de moşie.
13) *den* în loc de *în* In original **ot** în loc de **vă.**
14) în monogram

Journal

der Reise S-er Majtt. des Kaisers durch Hungarn, Bannat, Siebenbürgen und die Marmoross von 1773. [1])

„den 9 May, Arrad.

Sind wir Früh in die Festung zu Szegedin gegangen alwo nach gehörter heil. Mess wir die Vestung besichtigt haben so in sehr schlechten Zustanden ist, da sie auf einer Seite völlig offen u. überhaupt ein so enges nichts bedeutendes und nichts in sich fassendes Quarré ist, welches vor eine so schöne Lage, wie die von Szegedin ist, nemlich an den zusammenfluss der Maros und Theifs, wo zugleich diese beyde Flüsse die Passage den Feinden hindern, die eigene Armée aber im Nothfall decken, die Comunication mit Ungarn und zugleich Siebenbürgen verschafen, und zu einem Haupt entre pôt unversserlich wäre, sehr zu bedauern ist. Die Linien die P. Eugen aufwerfen lassen, fassen in sich eigentlich die grösse die diese Vestung haben sollte".

„Ein Transport von 30 Schiffen, deren einer à'peu prés 18 m. centner ladet, waren just angekommen, ein anderer stünde aber noch aufwerts in der Maros und traute sich wegen dem Wind nicht in die Theiss. 17 Tage haben diese Schiffe leer wieder nacher hauss zu fahren, welches bey hohen Wasser, wegen dem sehr niedrigem Ufern noch beschwersamer seye und wenn das Quantum noch heuer solte entrichtet werden, so müssen diese neml. Leute, so lauter Siebenbürger Walachen waren, noch 5 mal nach Szegedin fahren, welches wohl schwerlich zu hoffen ist."

„Nach 8 Uhr gingen wir weg, und kamen um 5 ½ uhr zu Arad an, logirten im Rothen Hirschen ein in Alt-Arrad. Das Land ist bis Makova schier beständig schülfigt und wird bey hohem Wasser überschwemmt, gegen Nagy-Cack bis Puzka ist es zwar mehr gebaut aber so schlecht die Felder beurbert, wie ich es in meinem Leben noch nicht geschen hab, und besonders ärgerlich ist, dass dieses auf Cameral-Herschaften geschieht; es beschwerten sich auch die Unterthanen über das harte Verfahren des Cameral-Administratoris Lovass, und wünschten alle, so wohl Walachen als Hungarn, wenigstens wie sie sagten, dass die Urbarial Einrichtung noch beym alten verblieben wäre, und sie sagten alle, dass die jetzige Verfassung ihnen beschwersamer wäre. Die Gründe sind nicht allein nicht bedüngt, noch fleissig beackert sondern es wird nicht einmal auf den angesäten Feldern das unkraut und Staudenwerk ausgerissen, also dass dieses unter den Getreid immer fortwächst; die Wirtschafts Verständigen schreiben dieses der grossen Trokene zu, die im Herbst war; da aber gleich anstossende Gründe nicht in dem neml. Fall sind, wo doch sie nicht mehr Regen als jene gehabt haben werden, so zeigt sich gantz klar, dass oder auf deren herrschaftlichen Beamten schlecht nachgesehen, und sie vielleicht zu gross sind, oder bey den unterthänigen der Unterthan mit Arbeit so überladen ist, dass er seine Gründe ohnmöglich gut bearbeiten könne, über welches sich die Bauern sehr beschweren."

1) Vezi articolul respectiv al D-lui Const. Sassu la pag. 377 şi urm.

„Hier in Arrad wurde ich von den Officieren und Vice-Gespan Furray empfangen; nach einem kurzen Discours ginge ich zum Essen; nach dem Essen redete ich noch mit diesen Herren, und stellte mir unter andern die Gemeinde von Arrad wehemütigst vor, wie sehr sie wünschte einmal zu wissen, ob ihre Haüser abgebrochen oder was stehen bleiben würde, wofür sie die schon anbgewessene Bonnefication begehrte. Der Praefestus Lovass bestätigte das nemliche und wünschet einmal über den Abgang der Heusern eine Sicherheit zu haben.

Furray beschwerte sich, dass mit dem Urbariali die Sachen noch nicht in rechter ordnung, ja so weit gekommen wären, dass wirklich einige sehr stutzig wären."

„G-ral Lanino so aus dem Bannat gekommen, erzählte mir mehs reres aus dem Bannat, welchss mir bis dahin vorbehalten, besonders aber über die Contribution versicherte er mir, dass es auf diesen Füss ohnmöglich in die länge dauern könte, wie auch von dem bösen Willen, der Bauern.

Die Schaden den der starke Wind und Regen besonders an Schaf Vich und an Pferden, wie auch in Mastochsen verursacht hat, soll allen Begriff übersteigen, zum Glück aber hat es die Handelsleute welche Gestütten und grosse Masteryen halten, mehr getroffen als den Bauersmann, welcher sein Vieh um sein Haus herum hatte und also noch retten konnte. Die Armenier so die grösste Viehzucht hier herum haben, wollen nicht eimal ihren Schaden anzeigen, noch die Anzal des zugrunde gegangenen Viehes conscribieren lassen, da sie förchten, das es ihren Credit schaden würde.

Hernach wurde eine Expedition in Siebenbürgen formiert, am Journal dictiert und schlafen gegangen."

„Den 10 May, Temesvar.

Vormittag".

„..... Giengen wir in die Vestung, wo wir gleich beym Eingang bei der Maros Brücken einen dritten Saltztransport antrafen, welcher aus 30 Schiffern bestunde, diese behaupteten, dass sie 3 täge hinunter bis Szegedin hätten, 31 täge aber aufwerts nacher Maross Porto; wir gingen um die Vestung herum, erstlich auf der auswertigen Enveloppe, welche noch sehr unvollkommen ist, hernach in der Vestung auf dem Parapet zum Corps de Place; das Mauerwerk ist zimlich in Ordnung, und wird bis Ende Juni alles fertig seyn, an Erdenwerk aber, da so wenig Fuhren und Arbeiter sind, wird es noch lange Zeit hingehen, da die Leute mit Fuhren zu kommen nicht zu überreden sind, obwohl das Comitat und der Cameral Beamte das beste versprechen.

Es fehlen noch etl. 80 m. cubique Klafter Erde, so von ziemlich weiten Orten herzunohlen sind; überhaupt ist bey dieser Vestung betrüblich, ohne von ihrer Lage zu reden, welche weder in einem offensiv noch defensiven Krieg leicht zu einem Gebrauch seyn wird, dass sie überdies nicht genugsamen Raum hat, dass in selber keine Erd mehr genommen werden kann, dass die Gräben vom Wasser nicht rein gehalten werden können, dass die Subaisemens nicht von Quadersteinen und als wegen auswaschen den Ziegeln vieler Reparatur unterworfen seyn werden, wie deren wirkl. schon vorhanden, dass bey hohen Wasser die Keller allzeit voll Wasser seyn werden, auch die Stadt selber von aufgehenden Wasser nicht frey seyn wird; der excarirte Grund gegen der alten so genannten Retirade ist zu befürchten, dass er der Maross

eine Leichtigkeit, ihren Rinsal zu verändern geben oder bey hohen Wasser überhaupt überschwemmen werden wird und die wegen höhern Ufern das Wasser nicht wird zurucktreten können; alda Moraste und ungesunde Ausdunstungen wird veranlassen können; wahr ist, dass hier jetzo keine einzige Mauer ausser in einem Reduit etwas gesunken oder Schaden gelitten hat, dass die Casamatten zwar in Winter, wie die Lente sagen, feucht, anjetzo aber zimlich gut und gantz belegbar aussehen; da aber in der Stadt zu grossen Vorräthen zwar viele Casamatten, der Raum zu dem was eine so grosse Stadt erfordert, nicht hinlänglich seyn wird, so erfordert es noch viel Militär u. Civilgebaüde deren Bekostung folgende wäre:

für ein Zeughaus	75.000	f.
„ „ Provianthaus	80.000	„
„ „ Comandohaus sant Cauzley . .	98.000	„
für die Hauptwacht und Officiersquartier	70.000	„
für das Retrenchement	57.000	„
um mit allen Erdtransport völlig fertig zu verden	400.000	„
	780.700	„

ohne artilerie Aufsatz, welcher allein noch auf 2 oder $\frac{\text{m.}}{300.}$ f. kostet. Anjetzo sind schon ausgegeben worden für diesen Platz 20×28.000 f.; wenn man entschlossen, in der neuen Vestung zu bauen, müsste die gute infant. Casern, die Officiers Quartier und des Ingenieurs Director Wohnung sammt noch einigen anderen particular Haüsern anjetzo gleich rasiert, die Materialien davon gebraucht und die Erde weggenommen, und auf die Werke geführet werden, Einstweilen aber Wüsste man nicht wo die Officiers unterzubringen, wenn nicht vorher gebaut würde.

Der Bischof von Arrad graeci ritus non uniti ersuchte mich sehr, da wir von der Vestung zurück kamen, dass man ihm die Schank Gerechtikeit auf seinen Gut zugestehen wolle, wie auch, dass für die Gemeinde von Grosswardein eine Kirche zu erbauen gestattet würde, endlichen, dass man von einem seiner Popen, soob Homicidium voluntarium von dem er convixtus und confessus ist und welchen der Arrader Comitat in seiner Temnitz hat, und processiert, — die species facti übergehen möchten—er wünschet sehr, dass ihm an dem Leben nichts geschehen und er auf eine dem Clero infamante art nicht gestrafet, sondern nur zu einen Vestungsbau condemniert werde; das Comitat aber insistiret darauf und findet für das Exempel nötig der Justiz blinden Lauf zu lassen."

„Hernach assen wir nach einigen noch gegebenen Aucdinzen gingen wir fort, und gerade nach Temesvar; unterwegs seyend einige neu angelegte Dörfer, wie besonders Semthal und Szent Andras noch sehr schlecht bebaut, ohne Stallung, Scheunen, ohne Gärten; ohne Baümen stehen, die einschächtigen Haüser da. Die Gründe scheinen auch von den Haüsern weit entfernt zu seyn, und überhaupt sicht man, selbes-Terrain so ohne nicht bebaut ist; die Waldung vor Monostor ist in schlechten Stand ohne Hofnung, eines Nachwuchses; sie besteht blos in verhülten Stein-Eichen, in welchen das Vich beständig weydet.

Vor Temesvar hat man einen Weeg mit 2 graben auf zu werfen angefangen, da die Gründe abzutheilen man jetzo wirklich begrifen ist. Hier wurde ich empfangen vom gesamten Militari, Ecclesiastici und Ci-

vili; wonach ich mich aber nach einem kruzen Discours mit allen diesen Herren, dictieren und endl. Schlafen verfügte".

„den 11. May Temesvar.

Audienzen:"

„Erstens den cdirenden Grale Gfen v. Mitrovaky, so mir die elende Art der Subsi stenz der Truppen alhier bey dieser Theuerung triftigst vorstelte, da das Fleisch wirklich 4 kr kostet. kein Zugemüse gar nicht zu bekommen, kein Wein wegen der Theurung zu kaufen und die hier subsistierde theils alte, theils junge Leute, besonders auf den Cordons Posten unmöglich bestehen können; die grosse Mortalität so unter denselben ist die ungesunde Luft, die elende Belöhnung, endlich der Nothstand, den sie schon auf dem Marche aus dem Reich herunter aussthen, vor Leute, die nach etl. ich 30 jährigen Diensten wahrhaftig ein besseres Schicksal verdienten als mit 4 kr der ungar.

Löhnung ihr Leben so elend zuzubringen und theils der Todes vergewissert zu seyn. 1200 Mann haben zwar eine Zulag zu 1 kr, allein was ist das auf beinahe 4000, aus welchen dieses Rgt. bestechet. Hernach redete ich mit dem Gral Soro, welcher mir nach der Kenntniss, so er von dem Land hat, glaubiich versicherte dass die neue Einrichtung und der beschwcrte Grund, mit 8 groschen der beste, in die Länge unmöglich würde bestehen können; er wünscht sehr, angestelt zu werden, vorzüglich aber în dem Bannat".

„Hernach kam obristlieut. Elmpt; dieser ist mit seiner Karte vom ganze Bannat fertig, so in 208 Sectionen, reducierter aber in einer 5 Schuh breiten Karte bestehet nnd wird selbe wirklich copiert. Er haltet nicht viel auf die Abtheilung der Gründen, ausgenommen, dass man auf die Industrie und Fleiss der Nation, wovon man just das Gegenteil weiss, bauen könnte; es sind einige Dörfer die zu 18 m Joch haben und begehret haben, welches sie also nicht bestreiten können, und sieht man daraus, die erschreckliche Grösse der Dörfer, welche immer für schädlich gehalten wird; wann diese Abtheilung anch sollte zu stand kommen, würde es sehr langsam für sich gehen und wenigstens 8 oder 9 Jahre zu thun seyn; sie dependiert civili meorers da selbes den Fleyss der Bauern, der Nation und die Möglichkeit der Beurbarung der Gründen kennen muss; ein ganze Bauer in guten Grund soll besitzen 24 Joch Ackerfeld, 6 Joch Wiessen, 3 Joch Hutweide und Haus und Garten; der halbe 12 Joch Acker, 4 Wiessen und 3 Hutweyde; die Wallachen aber werden auch viele von den zu Ackern gewidmeten Feldern zu Hutweyden verwenden da sie sich mehr der Viehzucht befliesen; ein jedes Joch I-a Classis hat 8 Groschen zu bezahlen, die anderte 20 kr die dritte 17 kr.; diese Proportton, ob sie just oder billig ist, kann mann nicht voraus sagen, da sie dieses noch nie versucht und nur als ein gerathenes angefangen haben; eine genaue Conscription ist das Hauptwertk; vorigen Herbst, während Graf Cläry abwesend war, haben sie selbe unternehmen wollen aber es ist sehr schlecht abbelofen. Hr. v. Tauber und der Buchhalter Gramesperger machten eine erstaunliche Confusion also zwar, dass alles ihr Operatum für null erklärt und aufgehoben werden musste; bei der Last der auf den Grund ligt in Toto, wann es ein guter industrioser Wirth ist, weil es nur alle Monat 22 groschen von einen Bauern I-a Classis, von einen andere aber noch weniger ausmacht, kann er bestehen, die Armen werden wohl mit diesem Eigenthum zurfrieden seyn, die Reichen aber und besonders die Knesen

gar nicht; alle Robotten werden hier wie Taglohn durchaus gezahlt, seye es mit Pferd oder Hand; nur Districts Dienste sind sie schuldig umsonst zu bestreiten; es bleiben so schier bei einem jeden Dorf, da nicht alle Gründe verwendet werden, noch Cameralgründe übrig, welche entweder zur Vermehrung der Praedien oder zu neuen Ansiedlungen gewidmet werden können; der Befehl per camerali nur die schlechtesten und weitesten von den Dörfern aufzubehalten, dadurch werden die Arealen steigen; nur wäre zu wünschen, dass die Dörfer mehrer zerteilt und kleiner wären diejenige zu 2 Meilen auf ihre Felder zu fahren haben, dennoch werden die Leute nicht leicht dasu zu bringen seyn.

Die Theuerung soll hier sehr gross seyn, besonderes in Schmalz und Zugemüse. Der President Gr. Clary soll sich nicht genugsam Autorität geben, die Administration schreibe sehr viel, wäre aber nie ad locum zu bringen um nachzusehen; die Oficieres so jetzo bey der Mapierung seyend, sollen nicht die besten seyn; die Neva aus der Almas könnte zur Holtz Flössung vielleicht zugerichtet werden, wenn einige Felsen, unter welchen sie durchfliesst, gesprenget würden; überhaupt gehen aus der Almas in die Glissur nichts als Reitsteige. Die Enge Cassan zwischen Dubrova und Blavisovitz hat Einhöhlung, zu welcher man verdeckter kommen kan, und die alte fliessende Donau mit kleinen Feuer, noch mehr aber mit anlegung einer Batterien oder Flechen und Redouten gänzlich sperren kann. In der Almas sollen einige Dörfer seyn, die ganz gerne militärisch würden; in der Glissur aber einige durch die letzten Krankheiten sehr stark ausgestorben seyn. Die Walachische granitzerrichtung von Papilla wird noch vielen Beschwerlichkeiten unterliegen, besonders wenn die Leute werden bewalnet werden; die Truppen auf den Cordons Posten sind sdhr elend, besonders die Teutschen, und finden garnichts zu leben, die Brottransporte selbst sind sehr beschwerlich und wäre erwünschlich wenn in Svinza eigene Backöfen errichtet und von Ujpalanka auf der Donau suspeis zugeführt werden köente; die neuen Tschardaken von Mauerwerk sollen sehr gut seyn, überhaupt aber ist erwünschlich und wird seyn Lebtag nichts gutes werden, wenn alle Gründe nicht auf kleine Theile zertheile und an Eigenthümer verkauft werden. Graf Clary verspricht sich unendlich viel Gutes von der neuen Einrichtung und sagt, er wolle für den Erfolg seinen Kopf zum Pfand geben, dass aber Obriste Elmpt nicht der Mann dazu wäre, weil er zu verdrossen; er wünscht einen anderen Oficiere der geschwinder wäre. Alle Unterthanen verlangen mehr Gründe, wenigetens die mehresten; die Kopfsteuer zwar mit der neuen Belegung, da sie beym alten verblieben ist, findet er etwas hart, doch da die Facultäts Tax aufgehoben worden, so findet er es eine grosse Erleichterung für den Unterthan und für das Aerarium, da vorzeiten alles Vieh des Unterthans beschrieben wurde so zu Relationen und Vexationen Anlass geben müsste, besonders da alles recelierte confisciert wurde, welches den eigenen Districtsbeamten und Comitats Husaren zu Bedrückungen Anlass gebe; bei einem jeden Constitutivo eines ganze Brauern sind 3 Joch aufgehoben worden vor die Arenda oder mehrer Ansiedler die in das Land kamen; die Conscriptionen wären das Hauptwerk und würden jetzo durch Vertheilung gäntzl rectificiret werden; die Praedien werden vermesset und alle, die Knesee ausgenommen so von Bedrückung der Unterthanen den grössten Nutzen ziehen, sind damit zufrieden; er selber aber wäre hier ohne mindester Assistenz, und beständig contre cariert, es wäre ihm keine Benennung wenigstens die neuen Beamten zu der neuen Einrichtung gestattet, sondern lauter fremde Leute zugecchickt

worden, besonders der Hildebrand, welcher lauter Confusion machte; er braucht nur 6 Räthe; anjetzo aber wegen criminali etwas; anjetzo wären gar 10, worunter aber kein eieziger den er begehrt, dass vom Statsrath aus, dem Hilberand die Continuation des Impopolationsreferats ist aufgetragen worden, diene ihm zum grössten Spott und wäre dieser Mann zu keiner Subordination zu halten sondern, wie ich selbst wüsste, ein halber Narr;"

„Neumann supernum (supernumerarius) und werde in Impopolationsgeschäft gebraucht, wünscht, dass er beym Rathstisch sietzen könnte, weil er doch vom Land einige Kenntniss hätte; die Stelle erfordert Leute die gute Juristen seyend, weil alle Civil und Crimininalfälle in ultima instantio approbiert und gesprochen würden; erwünschlich wäre, dass das Landgericht und die Justiz Coon zusammen gestossen und eines daraus gemacht, in denen Verwalter amtieren aber ein Gerichte actuarius als Landes Gerichtsbe ysitzer angestellt würde, welcher alle Processe minoris momenti abthun, die majores aber gänzlich instruiren und cum noto informativo an das Landesgericht abgehen könnte, damit nicht alle Deliquenten hierher geschleppt, die Processe nicht so lang aufgehalten werden dörften und sie so erbärmliche Squallores carceris austehen müssten.

In der Stadt alles zu finden aber auf den Cordon freylich eine grosse Noth seyn; das Militare forderte, dass die zurückliegen den Dörfer alles fournierten, wo doch die Militär-dörfer näher daran stossen, welches unbilig wäre; das Fleisch werde durchgehend auf 4 kr. kommen, das Militär aber konte sich ohne Austand eigene Fleischhacker nehmen; wegen den Bergwerken brauche es noch eine gantz besondere Einrichtung. Hierauf redete ich mit allen K. hl. Räthen in comuni und dann gingen wir essen, wir 3 allein miteinander; nach den Essen veränderte ich den Aufsatz des Briefes so ich den G-ral Mitrovsky aufgetragen an die Kassa zu Belgrad und Widin zu schreiben, welcher mir nach dem lezten Thugutischen Verlangen gäntzlich angemessen scheint. Hernach liess ich mir das constitum eines gewissen Gerhard geben, der das Staats Inventarium so offt abgeschrieben hat, und diesen schon vor 8 Tägen den Hof Kriegsrath hinauf geschickt ist worden. Hernach belschtigte das Garnisons-regiment, dass aus zwar kleinen aber doch zimich hübschen jungen Leuten bestehet, dessen Besetzung aber in Offizieren ist so elend, dass wirklich nur 3 bey dem ganzen ausgerückten Tiheil des Regts. eingetretten waren, welche dazu zu gebrauchen gewesen".

„Hernach besahen wir die Vestung und gingen auf dem Wahl rings herum, die Ausdünstungen des Avantfossé, die schlechte Abläufe so deren Cuvetten und Wassergräben gegeben worden, sind an der Ungesundheit des Orts meistens schuld: Ehe man aber hierüber was sagen kann, muss man ein Nivellement general des ganzen Platzes haben, an welchen man jetzt wirklich arbeitet; die Contrescarpen von einigen Demi-Lunes sind schr niedrig und die Comunicationsbrücken gar nichts nutz; die Mercysche Caserne ist stark belegt und sieht man dass es in den Casamaten wirklich feucht ist, besonders im Winter".

„Von den übrigen Anständen dieses Platzes werde ich nicht reden, weil ich selbes in meinen Hauptrelation schon ausgeführt habe."

„hernach wollte man mich zwar in die Comedie führen, ich ging aber nach hause um 1/2 8 Uhr, arbeitete und dictirte bis um 10 Uhr, hernach ginge schlafen".

ritte ich morgens früh gleich in das sogenannte Geheg mit dem G. Nostitz und Prince Nassau, um diesen Wald und die Gegend zu sehen; das Wäldchen wäre zimlich hübsch, wenn es nur besser gehalten würde und das Vieh ihn ein mehreres aufkommen liess".

„Hernach assen wir, nach dem Essen arbeitete ich bis 1/2 5 uhr; von 1/2 5 Uhr gab ich Audienzen bis 7 1/2 Uhr, nemlich dem Graf Clary; dieser gestunde ein, dass die Bergwerke den Unterhan sehr drückten, dass die Robbotten und Holzfuhren so von selben bestritten werden müssen, unendlich beschwersam seyend, da die Bezahlung, die der Unterthan davon bekommt, nicht die Helfte seines Schadens ersetzte; dass vorzeiten dieser Accord möglich ware, anjetzo aber, da die Bergwerke zu genommen, die Waldungen weit entfernt seye, und der Unterthan für itum et reditum zwey Tag Reisen hat, die ihm nicht gezahlt werden, ihm diese Lasten sehr drücke; überdiess müssen mit diejenig. Dorfschaften, so dem Militäre übergeben werden, ein Abkommen getroffen werden; selbe würden hinfüro mit denen Bergwerken sich einverstehen müssen, da sie von den Zufuhren dispensiert werden; erwünschlich wäre es, dass bey der zutreffenden Austheilung die Kinda, Joseshona und andere Militär-Dörfer, so mitten im Land wären an das Civile übergehen würden. NB. welches unmöglich wäre, da selbe von den ersten errichteten Militär-Oerteren sind, und in einem der Stab ligt, auch viele Gebau darin aufgeführet worden. Er wünschte sehr, dass Papilla anjetzo von Karanscebes nacher Mehadia übersetzet würde, wozu er alle Contumazhaüser, so anjetzo leer, übergehen wollte. Die Militar Rohzuführen wären hier erschrecklich stark, von Emigration wäre hier nichts zu hören. Viele Dörfer wären zu gross angelegt worden; nunmehro halte ein Dorf 150 haüser. Er halt die Woche dreymal Rath, einmal Justitz 2 mal Cameral und einmal Militär Coon. Er hätte anheut puplicieren lassen, dass man das Fleisch hier und auf den Landen für 3 kr. geben solle".

„Da sich das Fortificatorium beschweret hat, gar kein Bauholz für das Geld bekommen zu können, so verantwortet er sich, dass die Waldung sehr weit, und die Zufuhr Robbotweise für den Unterthanen unerschwinglich wäre. Das Präsidium allhier wäre einmal zu schwer für ihn; die Menge Kleinigkeiten benähmen ihn alle Zeit".

„Hernach redete ich mit dem Bischof von Temesvar, welcher über die Verfolgungen des Metropoliten sehr traurig ist und gantz ausnehmend den Abten von Pestni zur bischöflichen Würde anempfehlete. Nur nicht den jungen Menschen, den der Metropolit in Vorschlag hat. Nach der Käntniss so der Bischof vom Lande hat, findet er Belegung zu hoch, würde aber alles beytragen, wie er es gethan, solche dem Lande angenehm zu machen. Der Abt von Pestni, mit dem ich nachher redete, wünschte auch sehr zur Bischofswahl canditiert zu werden; der Mann ist verdienstlich nach Eingeständniss aller. Hierauf kame Hildebrand, der gleich rund heraus sagte, dass die neue Einrichtung, und Verfassung in der Welt nichts nutz wäre; dass das hiesige Land ein Hirtenland, und kein Bauernland seye, da der Landmann sich auf die Viehzucht legte; die gemachte Abtheilungen in Fluren nichts nütz wären; dass dadurch alle Weidungen zu klein, und dadurch alle Industrien und Cultur verdorben würde; so viele Weiden zu lassen bey einem jeden Bauerngrund, wäre fehlerhaft und alles wäre missvergnügt; auf die Wäl-

der und Anpflanzungen wäre gänzlich vergessen worden, man wollte jetz ein Contribution einfordern ehe die Gründe benützt worden, mit wenig Worten: die ganze Einrichtung wäre lediglich ein Coup desesperé von Presidenten der sich in der Ungnade sähe, und dadurch sich wieder empor schwingen und zeigen wollte was für erstaunliche Vortheile er herschaffen könnte; Tauber hätte das 1. Project gemacht um den Clary zu stüzzen, solches hätte Clary ohne viel Abänderungen für seines angenommen, und ausgeführet; keine Mercantil Tabellen wären garnicht da hier, nach welchen man sich richten könnte; wann sie doch etwas hätten thun wollen, so hätten sie die Kopfsteur nachlassen und den Grund besser anlegen sollen; der Zehend trägt nicht viel ein man sieht, dass die Angaben unrichtig seyen.

Das grundherrliche Recht so der Landesfürst hier hat, wäre völlig verschlafen, es wäre also zu reviviscieren, und die so schwere Robbothen in leichtere und nutzbarere zu verwandeln".

„Hernach kam Baumann" beschwerte sich gegen Clary und Tauber, dass seine Briefe nicht sicher und grf. Clary sagte ihm selbst, dass er alle Copeyen von seinen Briefen an den G. Hatzfeld hätte; dieser wollte ein Manifest vorausgehen lassen um die Unterthanen von der wahren Intention zu benachrichtigen; er beschwerte sich dass der President ihn mit Referaten ruinieren wollte, die alle in sich incompatible sind, wie Wegsachen, darauf Justiz, hernach wieder Brücken oder hernach Militärsachen; bey der Einrichtungs Coon. wäre er wieeinige andere nicht zugegen, wodurch sie denn völlig unnütz wärden. Viele Sachen geschehen einseitig, die Haaber Contracte und in Salzsachen wäre es schlecht zugegangen und sogar Betrügereien in der Licitation vorgekommen. Tauber und Schmidt hätten Regalien von 500 Ducaten, so wie Lowein ihm gesagt hätte, empfangen.

„Tauber und Clary hielten nur aus Forcht, so einer gegen den andere zusammen, der Referent Stupan zu Wien wäre hievon eingenommen, wodurch seine Eingaben unterdrücket werden und lauter Intriguen entstünden.

„Hernach redete ich mit Tauber, so gänzlich mit dem Claryschen Sistem verstanden ist; er schien mir sehr verständig im Reden. Ich redete auch mit dem Eder, der zum Maut und Salz-Wesen hierher geschickt worden".

„.... Er hoffe doch viel gutes, da er mit, ehrlichen Referenten zu thun hatte; das Salz wollte er statt von Lipova alles zu verführen, auf der Theis und Donau bis Schuppanes an den linken Ufer der Donau in unterschiedlichen Orten absetzen, um den Unterthan deren Abhohlung zu erleichtern; er redete so viel von seiner Ehrlichkeit, dass ich es auf die lezt nicht glauben konnte, Hernach redete noch mit einigen Leuten; unter anderm sah ich Soldaten, die 34 und 45 Jahre dienten und jezt wieder ihren Willen ins Bannat geschickt werden, welches mir allzuhartes Verfahren erscheint. Hierauf ging ich ein wenig auf den Platz spatzieren, und endlich expedierte ich den Courier, und dictirte meinen Journal bis halber Eilfe."

„den 13 May. Werschez.

In der früh nach 4 Uhr gingen wir in den Dom Mess hören, von da hinweg nach Bocsan, alwo hin wir über und ½ Stund brauchten; von Schökel aus bis Bocsan ist der Weg etwas coupirt, sehr wenig angebaut und sieht man, dass vor Zeiten alda Waldungen waren, weil hin und her Noth haüser vorhanden, welche aber meistens verheert,

auch das Vieh allerseits weydet; auch das ganze Gebürg um Bocsan herum ist völlig von Waldungen entblösset, sehr wenige weit auseinander liegende walachische Dörfer. Die Werke bestehen in 3 Hammerwerk und drey Hochöfen, alwo Kugeln, Bomben und Granaten nach der Bestellung gegossen werden; wir sahen in einen derselben wirllich arbeiten, welches aber auf die selbe Art geschieht, wie ich es schon in mehr anderen Orten gesehen habe; die Kohlen werden alle in Wäldern gemacht und auf Saumpferden herbeygebracht; das Wasser Persowa ist zwar zur Betreibung der Maschinen gut, aber nicht das gantze Jahr hindurch, und zum Holz flössen gar nicht. Von Bocsan bis Werschetz seyend auch abwechselnde Hügeln, welche auch auf die nemliche Art sehr wenig behaut, unpopuliert und meistens mit Staudenwerk bewachsen sind, wo man sieht, dass vormals ein Wald war, von einem jungen Nachwuchs aber gar keine Hofnung ist.

An Werschetz an, so ein grosser Ort ist von Teutschen, Walachische und Reitzen bewohnt, fängt ein Gebürg an, auf dessen Lehne schier bis hinauf Weingarten seyend; in der Ebene aber schon der alibovaer Morast anstosst; allhier ging ich das Haus des Metropoliten sehen so ganz hübsch zugerichtet; hernach in die Cavallerie Caserne so neu erbaut und sehr gut ausgefallen ist, weil Pferdeställe und Zimmer gut sind. Alda war das Spital von Podstazky, welches ich auch in guter Ordnung antraf. Hernach ginge ich essen mit den 2 g.ralen und mit dem graf Clary, der mich bis hierher begleitet hatte; dann wurde eine Expedition nach Wien formiert, hierauf das Journal dictiert und endlich Schlafen gegangen".

„den 14 May, Pancsova.

Wir gingen in der früh um 6 Uhr zu Werschetz, das Podstazkysche Rgt., so in 3 Divisionen in 114 Rotten ausgerückt war, in Augenschein zu nehmen...".

„Von da gingen wir nach Pancsova, wo wir nach 5 Stunden ankamen; um Werschetz herum bis Alibova ist alles zimlich angebaut; von da an aber bis gegen Pancsova sehr wenig, weil es besonders sandiger Grund ist und in Novasella, einen obschon grossem Dorf dennoch kein Wasser vorhanden ist. Zu Pancsova traf der G.ral Siskovics aus Siebenbürgen ein und fandlich den Oberisten Sturm, so ich von Zemlin dahin bestelit hatte; dieser sagt mir, dass bey den Türken alles ruhig, sie aber dennoch in eingen Argwohn wären; dass viele griechische Handesleute in Zemlin sich niedergelassen haben, dass ein französischer Courier alda contumaziere; dass die Gesundheits Nachrichen alle gut; die Kreys Insel zwar ausgehauen aber voller Brombeer wäre, welches nicht hätte vorkommen können, aber hinführo auch würde aushauen lassen.

Hernach assen wir, nach dem Essen sah ich die Plans von der ganzen Ansiedlung, so gantz schön und ordentlich seyend; durch den Zuwachs von den 3 Dörfern und Praedien, die letztens resolviert worden, wird die teutsche Ansiedlung mit 16 Compagnien complet seyn; das Project wegen den fortificirten Casernen ist, wegen dessen Unkosten nicht faisabl; desgleichen halte ich den Bau eines Forts in Pancsova, dass die halbe Stadt solte übersetzet werden, weder für nothwendig noch für rathsam, wie auch nicht, dass die Reitzischen Haüsern abgeschätzt und umgesiedelt werden sollen, um gerade Gassen zu machen, welches in einem solchen Ort garnicht für nothwendig ansehe. Hernach

sahen wir die neugebaute Schul in welcher schon viele Kinder zu lesen und schreiben unterrichtet werden, wie auch die Contumaz anjetzo das Spital von Esterhasy ausmacht, aber nicht im besten Stand ist. Hierauf gingen wir zu dem Ufer, wo wir sahen, dass des Wasser sehr trub ist, und dass eine Anzahl Kupfer und Bley aus den hiesigen Bergstädten nach Wien verführet wird; hierauf sahen wir die Seiden Baum Plantage".

....."Da durch die Aenderung der Contumazstation das Bannat in dem Handel und Transit sehr viel verloren hat, weil anjezo alle Waren durch Ungarn ihren Zug nehmen und vor Zeiten die Maut allhier jährlich 30 m. f. abwarf, so sie jetzo 6 m. abwirft;

Der letzte Schnee und Wind hat in der Gränze schier keinen Schaden verursacht. Hernach sahen wir nahe bey dem Walde das Caluger Kloster; eine grosse Strecke so mit Aichen angebaut war.

Die Reitzen so noch mit angesiedelt seyend fügen sich allen Militär Gesätzen, und sind eben so in Gründen vertheilt und ihre Gründe in Fluren abgetheilt. Die Gräntze wirft wirklich schon 21 m. f. ab, die Ansiedlers, ausgenommen die ersten Unkosten so in 90 m. f. bestenden, haben schon gegen 70 m. f. an ihren Haüsern Schulden abgezahlt; sie bauen wesentlichts Kukurutz, Weitzen oder gemischtes Getreid wie sie es heissen, Haber und Malgersten aber gar kein Korn; die Reitzen begehren selber zur Ansiedlung zu kommen; der linke Flügel derselben von Pancsova bis Cubin wird heuer völlig fertig seyn, an dem rechten aber wird erst auf das Jahr zu bauen angefangen werden; eine errichtete Gula auf welcher 2000 St. Vieh beständig erhalten werden, ver chafft dem Ansiedler die ersten Jahre sein Melkvieh und auch sein Zugvieh, was ihm von Jahr zu Jahr durch Zügel und andere wirtschaftliche Fuhren abgerichtet wird; der Wirtschaftsinspector Hirscher scheint nicht ungeschickt, Hernach ginge schreiben und schlafen".

„den 15 May, Kubin.

In der Früh um 7 Uhr ritten wir von Pancsova weg. geraden Wegs nach Starzavar.

Die Art der Anlegung der Dörfer ist sehr ordentlich, ein jeder bekommt nur ein Zimmer und Kuchel, findet aber dan Gelegenheit wann er zu besseren Kräften kommt, sich noch eine Kammer dazu bauen zu können; die Haüser sind von einander entfernt, die Gärten hinter selben; die Salaschen in Stalle auch rüchwärts, die Gassen sehr breit, alle nach der Schnur gezogen, und auch für das Feuer alle nur mögliche Sorgfalt gebraucht. Von da gingen wir auf Prestovaz; von da auf Closchnitz, beide dieser Oerter sind zu Bequartierung einer Compagnie erbaut, und schier gänzlich fertig, auch mit den Inwohnern schon bewohnt. Die Raitzen müssen sich dem nemlichen Gesetz fügen, und auch ihre Hauser darnach umändern, und umsetzen, dem sie sich zwar fügen, aber besonders wegen Abtheilung der Gründen, und Verlust einiger Weingarten und Zwesgen Baüme etwas klagen; sonsten sind die neugebauten Kirchen, Schulen, Pfarhaüser und Offiziers Quartiere in recht guten Stand, sehr commode und mit Anstand gebauet; von da ritten wir nach Kubin, alwo eine ganze Compagnie ordentlich und ordnungsgemässig untergebracht ist. Das Vieh der Ansiedler ist zahlreich und zimlich schön, besonders in Ochsen.

Die Leute scheinen zimlich zufrieden zu seyn, nur die Raitzen sind noch ganz unsicher über ihr Schicksal; es wäre auch besser, wenn man selben Haüser insolange stehen liesse bis sie sich selbst neuen

erbauten, welche nachher inden angewiesenen Platz hergestellt werden müssten. Von Pretovatz aus bis Kubin stehen längst dem Ravin doppelte Schartacken Posten, nemlich einige an dem Ufer der Donau, welche aber also abgeschnitten sind, dass sie ohne Schif weder zusammen noch hinkommen können; also wäre dieser doppelte Cordon, welcher in eilf Schartacken bestehet, sowohl Infant, als Cavallerie, welche alle unter lediglichen Rohrhütten in der Erde seyn müssten, bey hieran nahenden Winter, und wann keine gefährlichen gesundheits Umstände vorhanden sind, zur Erleicherung der Mannschaft aufzuheben".

„den 16, May, Weisskirchen.

In der früh um 7 Uhr war Kirchenparad in Kubin, alwo sowohl die Ansiedlungs-Compagnie als die von Garnisons Rgt. ordentlich erschienen ist, und auf die in militari gewöhnliche Art der Gottesdienst abgehalten wurde".

„Hernach gingen wir fort längs dem Ravin bis Ujpalanka hernach nach Dubovaz, welches schon ein neues, erst vor 2 Jahren errichtetes Illyrisches Gränitz Dorf ist, von da nach Weisskirchen, alwo wir in den Anhöhen alle diejenigen Dörfer sehen, welche man noch wünschte zu der Illyischen Grenze zu derselben Completierung zu bringen; die neue von 2 Jahren errichtete Granitzer scheinen noch zimlich gleichgülteig über ihren Stand zu seyn, und noch keine rechte Freud zum Militürstand zu haben, so wie auch die Bauern aus denjenigeo Dörfern, so anjetzo der Granitz übergeben werden sollen, just keinen Abschen aber auch keiner echten Freude vor diesen Stand weysen.

Wir sahen auch das Caluga Kloster so der Metropolit anjetzo erbaut und wozu er auch Gründe überkommen will. Der Metropolit ist überhaupt in dem Land von den mehrsten seiner Religions genossen gar nicht beliebt noch angesehen, und machet die Wahl dieses jungen Menschen, so er in Vorschlag hat zu ben Bisthum Werschetz, ben übelsten Eindruck.

Weisskirchen ist ein schönes mit Raitzen und Deutschen besetzer Ort.

Hernach kam ich nach Haus discourierte mit dem Ob. Seczuyes, wie es hiebeygelegt: hernach formierte die Expedition nacher Wien und ginge schlafen".

„Den 17. May, Poschowitz in der Almas.

Wir gingen in der Früh von Weisskirchen ½ 7 Uhr weg, sitzeten zu Pferd zu Slatina und ritten über Saska, wo das Kupfer Bergwerk ist, allwo wir nacheinander 3 Schmelzhütten sahen: der Ober Bergdirector Müller sagte uns dass der Schmelzprocess in etwas von dem Neusohler unterschieden seye, da das Kupfer alhier gar kein Silber in sich enthält; das mehrste in den Gruben bey Saska arbeiten Gewerkschaften, nehmlich die Compagnie in welche Fl. v. Brandenburg, Boir und auch vor etwas Grf. Kollowrat oder besser zu sagen die Gräfin eingegagen; sie führen noch jährlich deductis deducendis allen Unkosten 108 bis 110 tausend Gulden ab; der Bergdirector mit welchen ich redete versicherte mir, dass er glaube, das die Gewerken recht gut heraus komen, dass sobald sie einen Erzanbruch nicht reich genug finden, sie ihn gleich stehen lassen; sie haben gar keine Maschinen, und wird das mehrste mit Stollen gerichtet: die Waldungen die sehr gross und schön waren und wovon noch in einigen Theilen schöne Buchwälder sind, sind der-

gestalt ausgehauen und ruiniert, dass ganze erschreckliche Flecken sind, wo kein Baum stehen gebliben, aber alle Stöcke zu 4 Schuh hoch von der Erden abgehauen worden; auch keine Samenbaüme darauf geblieben, ja das Vieh den ganzen Tag darauf weyden thut; viele 1000 Stämme die abgehauter verfaulen: Die unglückselige Verfassung der Bergwerken wodurch sie das Holtz so sie zur Auszimmerung brauchen auch in Sommer schlagen und von den schönsten Stamm achtlos nur ein Stükel nehmen, das übrige aber liegen lassen, ist hieran schuld; über das tragen noch viel die Kohlbrenner bey, so die im gantzen Wald zerstreuet sind und viel Vieh halten; desgleichen auch die Walachen in der Almas; die Wälder gänzlich zu grund richten: also dass Umhauen von 5—6 auch 10 Jahren werden, aus der Wurzel, noch vom Samen nicht das mindeste hervorwächst und demnach weil alle Stöcke in der Erde sind, zu nichts anderen genutzet werden können; um nur ein Prob zu geben, so hat sich ein Valach bey mir beschweret, dass ihm wären 78 St. Gaiss in dem wald gepfändet worden; ich hab deren mehrere mit Augen gesehen und ganze Herden mitten im jungen Holtz weyden; ja sie hauen viel 100 Stam um, um nur ja den Gaissen deren Abküflung zu gestatten, öhne zu melder, dass der waldmeister wirklich schon durch Jahre suspendiert, der so ad interim angestellte ein Mauthner ist, der gar nichts verstehets".

„13 Dörfer sind inder Almas, welche aber aus lauter Wallach elenden Hütten bestehen, in welchen von dem Garnison Rgt. ein Stab Compagnie verlegt ist: viel zwespenbaüme und Kukurutz, zieglen und bauen diese Leute an.

Die Nera könnte zum flössen sehr gut gebraucht werden. Es hat auch der Waldbeaumte von Boschowitz der Administration einen Vorschlag gemacht, 15 m Klafter das Jahr nach Ujpalanka zu schwemmen, auf welches so wie auch auf viele von ihm gemachte Vorstellungen seit 19 Monaten keine rechte Antwort erflossen ist. Die Leute sagt man sind sehr unzufrieden, da man von ihnen schon anjetzo die Zahlung von denjenigen Gründen fordert, so sie anverlangt aber noch nicht bekommen haben; dennoch auf unseres Anfragen und Reden mit den Walachen haben sie einstimmig erklärt, dass sie keinen Lust zum Militar Stand hätten und lieber neu gesiedelt werden wolten als selben annehmen.

Die Leute aber beschweren sich, dass sie in selben nichts, besonders kein Zugemüss bekommen könen; es gibt von Saska an und durch die ganze Almas Weege, so aber nur Fusssteige sind, die zur Donau und in die Glissur führen; es ist sicher dass die Almas zum Militare sehr erwünschlich wäre, wie es den auch schon wiklich resolviert ist; nebst einen Comando von 30 mann Cavallerie und einem Officier, hat dennoch wider meine zum 2. malen deutlich an den c.dierenden G.rale. Mitrovsky und G.ral Lanius gegebene Befehle, ersterer Infanterie in die Wälder, die ich selbst in 2 Posten gesehen habe, und die wie man sagt in 200 Mann bestahen, comandiert, welches ich ihm auch durch den Hofkriegs Rath scharf habe verweisen lassen. Nachdem assen wir und schauten die Caserne an worauf dictiert und schlafen gegangen wurde".

„den 18. May, Mehadia.

Von Boschowitz ritten wir um 5 Uhr früh weg, des Thals grad fort in der nemlichen Breite als wie das vorherige; die Berge sind durchaus kahl und man sieht, dass theils das Holtz gänzlichen abgetrieben, theils gar abgebrent seye; Die Geiss und Schafe weyden aller-

eits, und verhindern den mindesten Nachwuchs. Der waldbereiter von Boschowitz versicherte mich, dass es in den Seitenwälder noch viel ärger anssähe, dass alle Befehle umsonnst; dass über die Berichte keine Antworten erfolgen; dass viele hundert tausend Stäme abgehaut verfaulen.

Ausser Mehadia gesehen 2 Compagnien, so in 100 und etlichen 40 Rotten bestenden, von der neu errichteten Papillaischen Gräntz einige darunter waren mundiert in ihrer Haus Montur, so ihnen nicht mehr als 2 f. 40 kr. kostet. Die Leute sind nicht besonders ansehnlich, auch etwelche darunter die theils wegen Alter, theils wegen ihrer Figur zum Soldaten Stand, ausgenommen auf Playeschen Posten, gar nicht tüchtig sind. Nachdem ich durch die Glieder gegangen war, liess ich sie zusammenkommen da bathen mich zwey, dass man ihnen sämtlich das Gewehr geben möchte; sie sagten alle, dass sie mit diesem neuen Stand zufriden wären, aber doch nicht mit dem nemlich Nachdruk der erwünschet wäre. Da ich ihnen selbsten durch Dolmetscher zugeredet und sie versichert habe, dass man für sie Sorge tragen werde, auch, dass man ihnen die Gewehr, die würklich im Temesvsr beyhandnn sind, geben würde, so schienen die mehrsten zufrieden zu seyn; einige begehrten aber noch, dass man ihnen leichte Flinten, die sie in den Wäldern gut tragen könnten, geben möchte; einige begehrten eine Verminderung der Gaben und Portionen; einige endlich beschwerten sich, dass ihre Gründe zu klein wären. Auf all dieses wurde nur generell geantwortet: Hernach liess ich sie nacher Haus zu ihren Weibern gehen, die geglaubt, dass sie alle als Recruten schon abgegeben werden würden und darüber schon sehr Weh geklagt haben. Hernach assen wir und fuhren nach dem Essen nacher Schapaneck, allwo wir gleich gegen alt Orsova ritten; hernach an der Gränzen auch etwas darüber, wie es der Weg mit sich brachte bis an die äusserste Gränze gegen die Festung Orsova, welche wir von dort aus sehr gut sehen konnten und welche beständig in übleren Stand ist, weil die Türken gar nichts reparieren, dennoch gibt es Stücke auf den wall. Es begegneten uns von weiten 2 Türken zu Pferd, mit denen ich durch Dollmetscher wallachisch redete; diese versicherte ich unserer Freundschaft, und fragte einen von ihnen ob er sich nicht über die Nachbarschaft zu beschwernen hätte; dieser soll wie der Platz Hauptman von der Vestung Orswa seyn. Hierauf ritten wir in die Contumatz, alwo mehrere Leut contu mazierten, unter solchen ein Officier, so vormals unter Pellegrini verkauft hat. Dieser sagte er hätte den F. M. Romanzow ein Project gemacht, Orsowa zu attaquieren, welches er aber abgeschlagen, und ohne unser Vorwissen, zu thun sich geweigert hat. Hierauf gingen wir nach hauss; es ist der Weg sehr steinigt und von dem Wasser sehr ausgespült; hierauf wurde dictiert, und schlafen gegangen".

„Den 19. May, Karanscebes.

Wir gingen von Mehadia weg um 5 Uhr früh und ritten über valle Polwaschinze, über Globoceo nacher Ruska, hernach auf Fenisch, von da auf Armenisch endlich auf Illova, alwo wir die Lovaner Compagnie von wallachischen neuen Granitzern sahen; es gibt einige hübsche Leute darunter, sie scheinen aber doch nicht so zufreiden zu seyn; besonders die von Ruska, so sich über ihren schlechten Terains sehr beschwerten, dass sie sehr kleine wären und sie in den Anhöhen nichts anbauen könnten weil es nicht zeitig würde, dass auch einige andere Nachbarn ihnen grund benommen hätte. Überhaupt aber beschwerten sie sich über

die Contribution, welche ihnen zuü berlästig fiele; ich beruhigte sie mit dem, dass man auf sie wenn sie einmal recht militar seyn würden, schon fürdenken werde; die Gebürge sind sehr gross, und völlig von Waldungen entblösst und ausgeödet, mit Schafen und Gaisen sehr reich besetzet. Die Dörfer liegen alle in den Gründen, so dass mann sie schier nicht sieht bis man in selbe hinein kommt; sie beschweren sich auch, dass sie an Vieh umfal, sehr gelitten. Der ganze Thal der Bellarega, der Sebes und Temes ist nur einerseits militar, und haben die darüber liegende Dörfer im Thal ihre Gründe meistens mit den Militär Gründen vermischet; der Berg bey Globoreo ist sehr steil und gähe; in einem jeden dieser Dörfer nur ein Commando von Wolfenbüttlichen Garnison Battaillon, welches sich sehr über die Theuerung und Unmöglichkeit Zugemüss zu bekommen beschwerte. Hernach von Slatina fuhren wir nach Karanscebes alwo wir um 7 uhr assen; nach dem Essen ein wenig spatzieren gingen, hernach dictirten und uns zur Ruhe begaben".

„den 20 May, Marga.

In der Früh ritten wir hinaus zu den campierenden Rgt.

Darauf fuhren wir weg nacher Marga, zu Ohaba bistra sahen wir eine Compagnie von dem Papillaischen Gränitz, welche in Leuten die unansehnlichsten aber die ruhigste ist, da aus selber Gegend kein Mensch durchgegangen. Die Leut schienen zufrieden, und zimlich guten Muths zu seyn. Die Gegend bis Ohaba bistra ist völlig eben, dennoch fängt sich das Gebürge schon zu nähern ann. Von Ohaba-Bistra gehet es noch eben aber nähert sich schon mehr dem Thal, in welchem die Bistra fliesset. Marga ist ein schlechtes Wallacheisches Dorf mit einem Mauthhaus. Zu selben ritt uns der gral Preyss, Giulay, Gral Rall und Obrist Lieut. Luxenstein entgegen; wie auch der Obriste Dombrowka uns in der Station erwartete; wir redeten eine weil über die getroffenen Anstalten; hiernach ginge ich schreiben und schlafen".

„den 21. May, von Karanscebes auf Ohaba 2 Stund.

Ablösung... Marga 1/2 Maut der Bannatschen Gränz Eisen Thor 2 1/2 Pass bei Marmore, Fahrweg in Siebenbürgen, kann sowohl mit Pferden Wägen passiert werden.

Einer Stund diesseits der Gränitz ist eine grosse alte Römische Schanz, so über die Strassen gehet zu sehen.

Zaykan I. Mauth, ablösung: Varhöly oder Grediste 3/4 ist ein Wallchisches Dörfel auf die Ueberbleibsel der dacischen Hauptstadt Samizegetusa Rom. Ulpia Traiana erbaut. Unterwegs werden die Rudera von Ulpia Traiana gesehen.

Ablösung Csopea 2 1/2 auf der noch Känntbaren Via Trajana. Mauth Station, Livadia 2 1/2 Wallachisches Militärdorf; schlecht 11 1/2.

Not. Der Hunyader Comitat wird in das Maneser und Hatzeger Thal geteilt; im erstern ist an manchen Orten guter Weinwachs: in den ubrigen Teilen des Comitats durchgehends ein ergiebieger Fruchtboden. Hier ist das Goldbergwerk von Nagy-ag, welches dermalen das reichste und ergiebigste im Land ist, und wovon I. M. den achten Theil benützen, das übrige aber durch Gewerke gebaut wird, jene des G. Haddick und Boen die Hauptsächlichsten sind".

„Um 5 1/2 Uhr brachen wir vom Margaer Mauthhaus auf und ritten über das eiserne Thor, allda ist zwar ein so genannter Pass welcher aber nicht viel bedeutet, da er leicht tournieret werden kann; man sieht aber noch des Fürst Lobkowitz seine aufgeworfene Schanzen, welche ganz gerad über die Anhöhen in den Wald, ehender als man in das

engeste defilée kommt, laufen und von Erden nur aufgeworfen vorden".

„Zu Zaykan ist die I-te dreissiger und Mauth Station in Siebenbürgen, welche mit der Margaer palletiren thut; es steht allda ein Comando vom ersten Wallachischen Inf. Rgt. und eines von Kalnockyschen Husaren; diese beschwerten sich, wider das schlechte Brod, und elende Bettfournituren, so 30 Jahr alt ohne Auswechslung seyn sollen; sonsten sahen die Kalnockyschen Hussaren sehr gut aus".

„Gleich über Marga liegen im Thal zwey zerstreute Dörfer, so aber gänzlich drovincial sind; über haupt ist die Verlegung des ersten Wallachischen Rgts. dergestalten zerstückelt, und eingerichtet, dass es garnicht die mindeste Aehnlichkeit mit einer Gränitz Militz hat, sondern gänzlich unvollkommen einer Land Militz ähnlich ist; bald bey 20 Dörfer an der Gränze, wo kein Mann Militär ist, bald mitten im Land Dörfer ganz militarisiert; da in einem Dorf 10 Mann vom Militari und 100 die es nicht sind, dort wiederum 60 Soldaten und 2—3 die Provincialisten seyend; einige Dörfer, wo zu eine oder 2 Militar in ganzen Ort sind; wie ist es möglich, dass der Offizier und Unter Officiere nachsisht; das nicht beständige Häudel sind, da eine einzlge Compagnie 18 Meilen auseinander ligt; wie ist es möglich, dass die Lente ihre Pest Cordons Posten richtig besetzen, wann sie sich soweit dahin zu verfügen haben, beyligendo Lista, so ich auf dem Terrain habe formieren lassen, [1]) zeiget an, die zu Versicherung des Landes und wahrer Errichtung einer Gränze; diese von den Militari, in Hunyader und Hatzeger Thal anzusetzen wäre. Die Natur scheint diese Lage so zu bestimmen; nur ist zu bedauern, dass bey der ersten Einrichtung, Buccow aus lauter Eifer die Sache nicht genug erwogen, und Siskovics hernach, nemlich um die Sache nur faciler und leichter zu machen, falsche und ungleiche Principia adoptiert, und dadurch das ganze Object verstehlet habe. Die in Hatzeger Thal hin und her zerstreute Militares sind lauter Nobiles unius sessionis und Armalisten, so militarisch worden, weilen Siskovics dadurch die Ersetzung vermieden und die Contentierung der Particularii erreicht, welches aber das ganze Werk verunstaltet hat; diese Leute sind auch unzufrieden, und verlangen, dass ihre Privilegien untersucht, und sie von allen Oneribus contributionis frey gehalten bleiben. Die Ulpia Trajana besteht aus alten nichts bedeuteten Ruderibus, und eini-

---

[1]) *längst dem grossen Gebirg.*

Penzani und Bukova Szeikan		
Panthinest Hobiza	etwas mehr in Land	noch mehrer aber
Klopotwa	Gradiska	doch nicht über den
Manlonvis Ron Dii Mora	Gross Ostrov	Trayanischen Weg
Vale Dietsj	Sibisel	klein Ostror Kornjnst
Nuk sora		
Mallajest	Felso Szalas palatka	Aloso Szalas palatka Ohaba
Pestjere	Paros	macsest
Korrojest	Vajdaj	Rau Alb Pajest
Szerel		Rusor
Hobiza Reon Parhot		Galaz
Urrik		Puj
Valjo Luppulj		Livadia
Paar und Parisor		
Petruz		
Grivadia		
Merisor		
Panyza		
Ungarische Süll	In die walachisch Süll.	

gen Antiquitäten, und alten Münzen, so man aldohrten findet, die aber nicht viel werth sind; sonsten sind alle Dörfer und Compossessoribus und kleinen Edelleuten recht überhauft, also zwar, dass in jedem 10 auch 20 Herren sind, welche zwar elend leben, den Unterthanen aber doch mit Robothen hart halten, wie sich den mehrere beschwerten, dass sie in Wynter zu 4 Tage Roboth thäten mit ihrem Vieh, und alle Tag zu Fuss, mit der Hand: im Sommer alle Tag mit dem Vieh, aber auch alle Tag nach Belieben der Grund Herren nicht allein 1 Mann, sondern auch Weib und Kinder zur Roboth angehalten würden; sonsten ist das Land, besonders das Hatzeger Thal sehr schön, impopuliert, mit schönen Wässern durch strichen, und zimlich cultiviert: nur scheint der Grund nicht der beste zu seyn, auch an einigen Oertern stehet die Winterfrucht sehr schütter.

Das Hatzeger Thal wird durch die Sirletha durchgeschnitten, so ein sehr reissendes Wasser ist. Das Thal wenn man vom Eisernen Thor kommt, welches sich bey Klapotiva rechts theilt, scheint von seiner Natur, da es längst den hohen Bergen, so an die Wallachey gränzen, seinen Lauf nimmt, zu einer Militar Ansiedlung lediglich gewidmet zu seyn. Vollte man selbes reichlich besetzen, so müsste von der Wallacheyischen Gränzen an bis an den Trajanischen Weg alles militarisiert werden sammt der Hungarischen und Wallachischen Schile, so deren zwey Wässer zu Brestamuletza entspringen, welchero sich versammeln und in die Wallachey fliessen; wollte man es kürzer machen, immer gegen Zurücklassung anderer so aus dieser Strecke lägen, so konnte man die in einer aparten Liste angesetzte 2-te und 3-te Classsen auslassen, und nur diejenigen Dörfer nehmen, so an dem Hang des grossen Gebirgs liegen, und welche wieder durch eine kleine Zunge und Anhöhe abgeschnitten werden. Sonsten sieht man viel mehr Industrie in diesem Land als in den Bannat, wie auch weder die grosse Theuerung, da die grösste eines Pressburger Metzen zu 13 auch 14 Siebenzehne kostet Von dem Hunyader Comitat aus, in welchem wir wirklich sind, ist ein gewisser Edelmann Zeig bestellet worden, mich zu ühren, welcher von dem Land zimlich Kenntniss zu haben scheint und reformierter Religion ist. Zwey Vice Gespann sind in diesem Comitat, zwey Oberrichter, hingegen 600 Nobilis, er sagte, dass die Tabula continua zu Deva eine für Processe gute Sache wäre, aber wenige Assessores hätte und dass sie sich nur in lauter Justitiala, nicht aber in Provincialia einmischen sollte, wozu die Congregationen erforderlich wären; dass die Fechsung heuer nur mittelmässige Hofnung gebe; das voriges und vor 2 Jahren der Vieh Unfall sehr viel Schaden gethan hätte, über welch auch di· Bauern klagten. Wir sahen auch Salzfuhren die vom Depositoro nach Schupaneck fuhren: sie sagten, dass sie in 8 Tägen hinkommen; sie laden 14 Centner, und bekommen je Centner 5 gr. und Reparatur, von dem Wagen 15 grs. Hernach assen wir alle mitsammen, nemlich 10 Personen, die 4 gewöhnlichen, dan Grl. Preyss, Giulay, Rall, Obrist Dombrovka vom I. Wall. Rgt., Obstlit. Luxenstein und Herr v. Zeig. Nach dem Essen betrachtete ich die Charten, theils von der Wallachey und Moldau und die Grl Charte von Luxenstein, wie auch die so von Grl Stab aufgenommen worden. Grl Preyss und Rall versicherten mich, dass der Esprit der Leuten sehr gut zubereitet seye. Nach einigen Discursen ginge ich dictiren und schlafen".

Relatio

qualiter absque proeiudicio Sacrae M-ttis Caesareae rursus legitime secure atque absque omni tumultu in Provinciam Valachiae Radulius Wayvoda restitui possit [1]).

Testimonio invincibili stat antiquo, has provincias ut pote Valachiam, Transylvaniam et Moldaviam, originem dependentiae ab inclyto regno Hungariae eiusque Regibus traxisse et relictis ulterioribus, tam antique rei inquisitionibus ad nostra tempora recurremus; quibus licet aliquando, ut plerunque fit, mutationes rerum pro fortunae flatu et iniquitate illis provinciis evenere nunquam tamen praeiudicabant juri Imperatoris et consequenter regibus legitimis Regni Hungariae. Hic ordo servatus est tempore antecessoris mei Michaelis wayvodae. Nam dum Imperator Turcarum magnis sumptibus et armis inique vendicasset jus proprietatis in Valachiam in suis conatibus, quotiens tentavit accepta insigni clade defecit, nec amplius jus eius modi repetere studuit, confirmande illud oblatione vexilli, quae res vim fœderis notabat. Idem observatus est temporibus, meis, qui non a Porta Ottomanica se a Divo Imperatore Rudolfo antecessore suae M-ttis Caesareae fui in Valachiam constitutus, jus dependentiae ab augustissima Domo Austriaca tanquam legitimo Hungariae rege perpetuo agnoscens. Quo licet me aliquoties magnis itidem viribus tentavit spoliare et exuere atque prorsus subiectum una cum Provincia reddere nihilominus frustra illius consilia, frustra omnes sui conatus fuere, immo paullo retroactis temporibus mutantibus rebus Transylvanicis et Hungariae eo me iure ea agnitione dependentiae ab eadem Augustissima domo austriaca tam quam legitimo Hungariae Rege, uti passus est. Saltim hoc servatum pro vicinitate et amicitia conservanda, non vero pro subiectionis titulo nomine tributi, honorarium certum ex eadem provincia Valachiae sibi quotannis penderetur. Et nunc sub hac mutatione rerum quamvis quoddamodo Turca videtur vendicare sibi ius in Valachiam non tamen directe; quia Ally Bassa demortuus uti practicus homo talem sui ipmeratoris praetensionem in dubium vocat dum mihi restitutionem provinciae pollicitus esset et possibile id ipsum effecturum fuisse si supervixisset. Ad hunc quoque scopum collineant moderni legati othomanii et certum est, eos in verba Ally Bassa iurare. Nam ubi resciverunt provinciales iure et titulo, libertate dependentiae ab eadem inclyta domo austriaca eyecto ultra vuluntatem et assensum Turcarum ex sua provincia tyranno, me ad se vocare ex instantia Nacas Hassan Bassa suis pollicitationibus, ne irem eo mihi dissuaserunt, promittentes se brevi effecturos ut absque tumultu et strepitu armorum provincia Valachia mihi restituatur, quam rem suam M-ttem caesaream puto non latere. Ea propter cum res ipsa loquater et ostendit quale ius habeat othomanus, quale Sua M-ttas caesarea Dominus noster clementissimus, non alienum vocat a iustitia et aequitate, si ex mandato benigno suae M-ttis hoc negocium meum

1) Vd. articolul D rei Elena Eftimiu: O relaţie a lui Radu Mihnea către Consiliul secret al regelui Ungariei, din 1618 , la pag. 413.

cum legatis Turcarum dum adhuc adsunt, et qui de promissione requiri possunt tractaretur ac eo nomine articulus restituendo provinciae formaretur. Quia si meus regressus hinc in Valachiam fuerit, manifeste patebit non solum consensu Turcico, verum etiam augustissimae domus austriaca tamque legitimi regis Hungariae assensu hanc provinciam uti nullo iure ademptam michi rursus restituam esse. Quibus ex rationibus non praeoiudicabit praetensioni suae M-ttis caesarea quam habet antiquissimam in Valachiam immo fortificabitur, pignori iuris titulo. Et haes sunt qua sua M-tti caesarea, Domine meo clementissima pro fidelitate et subiectione mea in quantum ingenium meum, quod per se satis tenue est, concipere poterat demississime sub clementem suam censuram offerre statui cui me totum subjicio et per omniam reservo.

1618 August, 21.

Ad Sacrum Suae Maiestatis Caesareae secretum consilium.

■■■■■■■■■■■

Raportul Colonelului austriac Magdenburg [1])

către autoritățile militare respective, cu privire la Oltenia, 1778.

Beschreibung:) von der zwischen Siebenbürgen der Donau, von Orsova bis Nicopel und dem Altfluss liegenden sogenanntèn Kleinen Wallachei, derselben politischen und natürlichen Beschafenheit.

Dieses Land ist von Orsova bis an den Syllfluss gebürgigt, von dem Syll bis den Altfluss ist der obere Theil von der Siebenbürgischen Gräntze bis Crajova und Hotoreny gebürgigt und von dannen bis an die Donau völlig Eben. Von Orsova bis an Syllfluss ist das Land mit Waldungen angefüllt, hat wenig Getrayde und zwar mehrentheils nur Kukuruz, vieles Heu und vieles Vieh. Von dem Sill bis an den Altfluss hat der Obere Theil ebenfalls wenig Getrayde an Waizen und Gersten, vielen Kukuruz, viel Heu, vieles Vieh; der Untere Theil hat vielen Waizen, Gersten, Hierse, Kukuruz, Heu, Vieh, besonders Schaafe, jedoch gar kein Holz.

An Pferden ist überall ein Mangel, weil selbige indem letzten Krieg völlig weggenommen worden und weil die junge Zucht nur 2 bis 3 Iahr alt, folglich noch nicht zugebrauchen ist. Und wenn noch hie und da ein brauchbares Pferd zuwachset, so wird solches für den Fürsten [3]) aufgekauft und von demselben an die Russen verhandelt.

Das Hornvieh ist wohlfeil, ein Paar der grössten Ochsen werden um 45 fl., eine Kuh um 4 bis 15 fl., ein Schaaf um 1

1) Vezi articolul: Spionări austriace în Oltenia, de D-l Mih. Popescu la pag. .

2) Kriegsarchiv: K. I. E 22. Kartenabteilung, Wien.

3) Alexandru Ipsilanti.

fl. 40 kz. verkauft, so dass ein Pfund Rindfleisch 1 ½ kz. und ein Pfund Schöpsenfleisch 3 kz. kostet.

Ein Centen Heu Kostet. beiläufig 12 kz; ein deutscher Metzen Waizen 36 kz., Gersten 30 kz., Haber ist fast gar nicht im Lande zu finden.

Die Pferde werden mit Gersten oder in dennen gebirgisten Gegend mit Kukuruz gefüttert, welches leztere Futter die Pferde sehr stark und dauerhaft mahet.

An Wein ist ein grosser Mangel, weil in dem lezten Kriege alle Weingärten verwüstet worden. Jedoch fängt man an solche herzustellen und in diesem Iahr ist der Wein in denen wenigen hergelstellten Weingärten sehr gut gerathen. Hingegen ist an Brandwein ein Ueberfluss weil die Zwetschen Baume im Krieg geschont worden.

Da alle Städte und Dörfer in dem lezten Kriege verbrannt oder werwüsstet worden, so sind die dermaligen Ortschaften in einem elenden Zustand. Die Häuser in denen Städten und Dörfern bestehen mehrentheils aus Erd Hütten, ausser in denen hohe Gebirgen wo die Häuser von Holz gebauet sind; die mehresten Grund-Herschaften, desen eine geringe Anzahl ist, weil die mehresten Dörfer denen Klöstern gehören, wohnen zu Crajova oder Bucarest, folglich sin in denen Dörfern sehr wenige Adeliche Häuser anzutreffen, ausser in denen Crays-Ortschafften Czernetz, Tergosyl, Ribnik und Karaka: allwo die Crays-Beamten einige mittelmässige Wohnhäuser haben.

In denen Dörfern werden nur sehr schlechte Häuser von denen Wallachischen Bauern gebauet, weil sie keine eigene Gründe haben und von einem Dorf ins andere ziehen, weshalb auch die Anzahl desen Einwohner in denen Dörfern sich alle Jahre ndert.

Ein grosse Anzahl Dörfer ist in dem lezten Kriege solchergestellt verwüsstet worden, dass kaum der Ort wo selbige gestanden kennbar ist, und in denen übrigen wenigen dermalen bestehenden Dörfern ist eine geringe Anzahl von Einwohnern, welche täglich wegen der grossen Contribution, wo ein Bauer. so zwei Ochsen, zwei Kühe und zwei Pferde hat, alle zwei Monate 6 bis 7 fl. zahlen, und ueber diess auf jeden Gulden dermalen einen Metzen Waizen und einen Metzen Gersten, oder statt dessen baares Geld zu denen Türkischen Magazinen abliefern muss, vermindert wird.

Da alle Lebens Mittel wohl feil sind, und da die Einwohner alles Geld, was sie erwerben können, zur Contribution abgegehen müssen, so sind selbige so arm dass man oft in einem Dorfe nicht ein Gulden an baaren Gelde findet. Von denen Lebens Mittel wird alles Schmalz, viele Ochsen und Schaafen jährlich im Herbst nacht Constantinopel geführt.

Auf den Pass bei Islas sind in diesem Iahr 70.000 Schaafe ueber die Donau nach Constantinopel geführt, welche in der Kleine-Wallachey zusammen gekauft worden,wozu jährlich eigener Commissarius von Constantinopel geschicht wird, welchem das zehente Schaaf für einen bestimmten Preis hergeben werden muss.

Wenn nicht die drei wöchentliche Contumaz dessen Wallachen gar zu beschwerlich wäre und weil sie mit ihrem Vieh

in denen Contumazen nicht bestehen können, so würden sie Haufenweise in die K. K. Länder emigriren.

Dieses Land wird von dem Fürsten Alexander Ipsilant, so zu Bukarest residirt, regieret, derselbe ist ein griechischer Handelsmann und wäre der Erste Dolmetsch des türkischen Kaysers von welchem Amt er zur fürstlichen wurde in der Wallachei erhoben worden.

Das Haupt Absehen dieses Fürsten ist dahin gerichtet, alles Geld des ganzen Landes so bald als möglich an sich zu ziehen, weshalb er sogar alle Lebensmittell, welche sonst durch die griechischen Kaufleute zusammen gekauft worden, durch die Distriktsbeamte aufkaufen und in die türkische Länder ueber die Donau führen und daselbst verhandeln lasset.

Und damit alle Einwohner gezwungen werden ihre Waaren an den Fürsten zu verkafen so ist allen Einwohnern der Verkauf ihrer Lebens Mittel über die Donau verboten.

Dessen Einkünften bestehen:

1. In der Contribution, welche dermalen auch der Adel und die Geistlichkeit zahlen muss.

2. In den Einkünften von den zwei unerschöpflichen Salzgruben, von welchen die ganze Wallachei, Bulgarien, Servien und Bosnien versehen wird.

Ein Center Salz kostet an Arbeitslohne 1½ kz. und wird bei der Salzgrube zu Okna, so eine Stunde von Ribnik lieget an die Walachen um 1 fl. verkauft. Diese Grube zu Okna ist nur 20 klaster tief. Selbige wird von einem Beamten, einem Schreiber und einem Salzwagemeister versehen, weil das Salz bei der Grube verkauft wird, wodurch die Unterhaltung deren vielen Salzbeamten in denen Werkstätten erspahret üm vielen Leuten, so das Salz abholen und verführen auch hiernächst verkaufen, ein Unterhalt verschafet, auch zugleich der Landesfürst aller Gefahr ueberholen wird. Das Salz so ueber die Donau geführt und verkaufet wird, muss nach Islaz an die Donau zusammengeführt worden, allwo es von denen Türken eingekauft und mit Schiffen abgeholt wird.

3. In denen Geschenken für die Ertheilung deren Landeschargen, weshalb solche beständig verändert und andern Meistbietenden vergeben werden, so das kein Beamter einen Augenblik sicher ist seines Amtes entsezt zu werden.

4. In denen Mauthgefällen welche durchgehends an griechische Kaufleute verpachtet sind.

5. In dem Gewinn von der Handlung. Die sogenannte Kleine Wallachei wird von einem Gouverneur oder Caimacam, so zu Craiova wohnet regiert. Derselbe wird von dem Fürsten gesezet, jedoch ebenfalls dem meistbietenden Griechen ertheilet und wird diese Charge ebenfalls nach Belieben mit andern Griechen ersezet.

Diese kleine Wallachei ist in 4 Distrikten als a) den von Ribnik, b) Terga Syl, c) Czernetz, d) Karaka abgetheilet.

In jedem Distrikt ist ein Ober-Ispravnik oder Kreis-Hauptmann, ein Unter-Ispravnik, ein Judice und ein Schreiber, oder Logofet bestellet. Dieser Beamte, so mehrentheils Griechen

sind, haben die von dem Fürsten ausgeschriebene Contribution einzutreiben, Recht zu sprechen und die öffentliche Sicherheit zu erhalten, jedoch haben sie keine Jurisdiktion ueber Leben und Tod, welche dem Fürstten vorbehalten ist.

Die Contribution wird dermalen mit Stockstreichen als dem einzigen Mittel die Einwohner zu zwingen, dass sie alles hergeben, eingetrieben. Kein Grieche oder Wallache wird wegen der grössten Verbrechen am Leben bestraft werden, denen die Vermögende müssen eine Geldstrafe erlegen und die Armen werden in die Salzgruben zur Arbeit condamnirt. Die einzige Zigeuner werden wegen des Diebstahls gehenkt, weil sie weder Geld noch zur Arbeit geschikt sind.

Jeder Distrikt so aus höchstens 100 Dörfern besteht, hat verschiedene kleine Abtheilungen von einigen Dörfern welche von einem Capitan versehen werden, welcher hauptsächlich die Procese schichten und für die öffentliche Sicherheit sorgen muss. In jedem Dorf ist ein Richter, so Porkulabu genantn wird, bestellt, welcher Recht spricht und die Contribution eintreibet.

Alle Salz-und Mautbeamten, wie auch die mehresten Distriktsbeamten sind Griechen und zu Constantinopel erzogen, wes halbe, da sie bei der dermahligen Verfassungen die Herren des Landes sind, und denen Einwohnern alles, was ihnen gefällt, um einen geringen Preis wegnehmen, sich für einer Veränderung der Regierung sehr fürchten, weshalb ihnen garnicht zu trauen ist.

Das ganze Archiv eines Distrikts bestehet in einem Regis ter deren unterstehenden Dörfern und deren darinn befindlichen Einwoehnenr nebst der Geldsumma, so jedes Dorf zu zahlen muss, dieses Register wird Cataster genannt.

Ueber die Processe wird nichts Schrifftliches verhandelt, sondern nach Gutdünken und zwar mehrentheils demjenigen, so das grösse geschenk gebracht, das Recht zu erkannt. An Handwerken ist ein groser Mangel.

a. Die Schmidte bestehen in weniger mehrentheils herumzichenden Zigeunern, welche allerhand Kleinigkeiten machen; nur in den Städten und in denen grössen Dörfern ist ein Zigeuner wohnhaft, so ein Pferd beschlagen kann. Alle Wägnen sind ohne Eisen Beschläg.

b. Die Wagner sind ebenfalls wenig zu finden. Zu denen Städten und grössten Dörfern ist höchstens ein wallachischer Bauer, so ein Rad machen kann. Das uebrigen so zu denn Bauern Wagen gehört, wird von denen Bauern gemacht.

In Bukarest und Crajova befindliche wenige, Kutschern und Caletschen werden aus Siebenbürgen geholt.

c. Sattler sind in der Kleinen Wallachei nicht zu finden, weil die wenige Sättel und Zaume, so die Bojeren und griechische Kaufleute gebrauchen von Kronstadt aus Siebenbürgen oder aus denen tükischen Städten an der Donau geholt werden.

d. Zimmer Leute sind keine andern zu finden, als die Wallachische Bauern so mit der Art zimlichum zugehen wissen, und unter einem guten Zimmer Meister nebst einigen gesellen zu allen Zimmer Arbeiten verwendet werden können.

e. Mauerer gibt es e inige wenige zu Crajova, welche schlecht arbeiten.

f. Schuster und Schneider sind einige wenige zu Crajova vorhanden, welche nur für die Distrikts beamten und griechische Kaufleute arbeiten, weil alle Wallachen ihre Kleidungen und Schuh oder opintschen selbst verfertigen.

g. Becken sind nur in denen Städten anzutreffen welche das Brott unter irdenen Deckeln backen weshalb fast kein Backofen in Lande zu finden ist. Bey denen Feldbackofen kommt der Austand vor dass man keine Ziegel antrifft, weshalb auf ein Mittel zu denken wäre, wie die Feldbackofen ohne Ziegel auf gerichtet werden könnten.

Von denen in der Kleinen Wallachei befindlichen Flüssen als Czernetz, Syll, Altiza und Alt, ist nur der Altfluss schiffbar, wenn von Rothen Thurm bis Cozia einige grosse Steine gesprenget und von Cozia bis an die Donau die Mühlwehren ausgerissen worden, und können so dann Schiffer, so 3. 4. bis 500 Centen tragen, auf dem Altfluss ohne Anstand herabfahren. Der Gegentrieb deren Schiffe ist keinem Anstand unterworfen, wenn nur die Gebüsche auf denen Ufern weg geräumt werden. Wenn die Schiffe an denen Böden und Wänden gesohlet werden, so können bei mittlern und hohen Wasser alle Artillerie, Munition und das auf denen ersten Marschen nothige Brod zu Wasser auf der alt herabgeführet werden. Nur muss bei der Gränze ferners in der Gegend der Lotra so Harmaszar genannt wird, und bei Cozia alle Behutsammkeit angewendet und die Schiffe eines nach dem andern durch die geschicktesten Leute mit Seiten ueber die drey gefährlichen Orte geführt werden. Auch m ssen lediglich die Arz zielen so 14 klaster lang und 9 Schuh im Boden breit und wovon die Cranzel und Stener wenigstens 8 Schuh hoh sind, damit sie ueber die Wasserfäll passiren können, dazu verwendet werden; welche in Siebenbürgen im Fagarascher Distrikt gebauet werden können.

Die uebrigen 3 Flüsse könnten zum Holz flössen und Handel zugerichtet werden, denen da die auf den Rechten Ufer der Donau in Bulgarien liegende Städte weder Brenn noch Bauholz haben, so könnte solches in denen grosen Waldungen der Wallachei gehauen und auf denen besagten 3 kleinen Flüssen bis in die Donau geflösset werden. Und da bei Nikopel keine Waldungen sind und das Holz daselbst sehr kostbar ist, sowäre erforderlich, einige Flösse von Fuhtenholz in Siebenbürgen in dem Fogarascher Distrikt zu verfertigen, solche bis Ribnik zu führen daselbst mit Buchen Holz zu beladen und von danen nach Nikopel zu führen.

An Mühlen ist auf dem Altfluss und auf der Altizza kein Mengel. Die Beckerei könnte zu Brankowan angelegt werden, wo das Holz und die an der Altizza gelegene Mühle in der Nähe sind. Von Brankovan könnte das Brod auf der Alt herbageführt werden. Allhier ist auch der beqüemste Ort zur Anlegung eines Haupt Magazins

Die Wege im Lande sind, weil der Boden fast durch gehends leimigt und fett ist, bei Regenwetter sehr beschwerlich, weshalb die Gleise deren Lastwägen 7 Schuh breit ist, damit sie nicht so leicht umwerfen. Von Cozia bis Islas sind noch die Rudera von einer Chaussée anzutreffen welche durch Aufwerfung eines Grabens an beiden Seiten und Herrstellung der Brü-

cken ueber die Bäche und Gruben in guten Stand herstellt werden Kann, weil solche noch völlig eben ist, indem kein Wallache darauf fahrt, weil seine Pferde und Wägen nicht beschlagen sind. Zu kleinen Spitälern könnten die auf dem rechten Ufer des Alt liegende kleine wallachisehe Klöster zu Cozia, Tsheteschay, Ribnick, Cserbunetz und Brenkovan verwendet werden. Zu einem Hauptspital aber ist kein Ort in der Wallachei zu finden, weshalb solches in Siebenbürgen anzulegen wäre. Zur Comunication deren Ortschafften haben die Russen im lezten Kriege ueber alle kleine Flüsse, Bächen und Gruden hölzerne Brücken geschlagen. Es sind solche aber zeither von denen Vieh Hirrten abgebrochen und Verbrannt, oder zerfallen, weshalb fast ueberall neue Brucken zuschlagen sind, und Anfangs sich mit denen Laufbrücken ausgeholfen werden kann.

Zur Sicherheit des Landes werden einige Compagnien Landsoldaten zu Pferde unterhalten, welche in denen Distrikten vertheilet sind. Diese Landsoldaten so mehrentheils in dem lezten Kriege unter dem russischen Frei Corps, so man Wallachische Volontairs genannt gedienet haben, sind ausgesuchte Leute so alle Wege des Landes kennen, welche nichts mehr als einen Krieg wünschen, um wiederum dienen zu können, weil sie dermalen ausser der Contributions Freiheit sehr geringe Besoldung genüssen, auch sonsten in keiner Militärischen Ordnung gehalten werden, sich selbst kleiden, bewaffnen und die Pferde anschaffen und unterhalten müssen. Auf denen Hauptstrassen sind Posten angelegt so der Fürst mit Pferden versichert; jede Post so 5 bis 6 Stunden von der andern entfernt ist, ist 20 bis 30 Pferde versehen für welche die Einwohner das Futter ohnentgeldlich hergeben müssen. Das Postgeld wird dem Fürsten verrechnet.

Alle Wallachische Bojaren, Geistliche und Bauern wünschen die Ankunft der k. k. Truppen, weil die Auflagen und die Regierung deren Griechen ihnen unerträglich sind.

(ss) **Magdenburg Oberst.**

Von 1777 — 1778.

■■■■■■■■■■■■

Testamentul din 1825 al boerului Al. Filipescu-Vulpe [1])

[Traducere din greceşte]

I.

In numele prea sfiintei şi nedespărţitei Treimi!

Ţărână eşti şi în ţărână te voi întoarce, a spus ziditorul omului! Dar când vom pleca? Nu ne este dat nouă să ştim vremea, a spus adevărul întrupat al lui Dumnezeu.

Ţinând şi eu seamă de aceste adevăruri netăgăduite, ca creştin ortodox născut şi crescut şi orânduit a muri în acea credinţă

1) Vd articolul Sclitada Filipeştilor», de D-l Em. Vîrtosu pag. . . .

propoveduită de Dumnezeu; ştiind pe de o parte că sânt muritor şi că păşesc pe calea morţii chiar din clipa în care am deschis ochii la lumină, iar pe de altă parte neştiind ziua şi ceasul plecării mele de aici, am crezut de a mea neapărată datorie creştinească să-mi orânduesc averea, înainte ca bătrâneţea să vină, înainte ca puterile mele sufleteşti şi trupeşti să se istovească.

Deci la vârsta aceasta în care, sănătos fiind la minte şi la suflet, dar având trupul bolnav, sunt stăpân pe deplin al întregii mele averi, după toate legile şi dreapta judecată, prin această diată olografă a mea dispun de întreaga mea avere, mişcătoare sau nemişcătoare, după cum urmează:

Eu nu m'am căsătorit legitim cu vreo femee, ci am avut un fiu natural, nu cu o femee de rând, ci cu una nobilă şi liberă. Acest fiu adevărat al meu a fost botezat de biserica noastră ortodoxă şi numit Ioan. Neuitata mea mamă, luându-l încă din faşă, l-a îngrijit cu dragoste de mamă. După moartea răposatei, l-am încredinţat grijei prea iubitei mele surori Elena, care cu duioase simţiri de mamă l-a îngrijit şi crescut. Acest adevărat fiu al meu este tânărul Ioan, îngrijit de prea iubita mea soră până astăzi, cu care locueşte împreună cu familia sa, nedespărţit, pe care-l îngrijeşte ca pe propriul meu copil. Despre aceasta ar putea da orice încredinţare şi ştire atât D-sa cât şi prea iubiţii mei fraţi, Grigorie şi Constantin, având cunoştinţă de aceasta, precum şi eu care-mi dau toată grija şi silinţa părintească pentru buna lui creştere, potrivită cu origina lui, aducându-i pedagogi şi profesori.

Dar, deoarece cel mai cunoscut dintre toate lucrurile de pe lume este moartea, dar cel mai necunoscut ceasul ei, şi eu, de teamă ca nu cumva, venind acest ceas, să nedreptăţesc pe propriul meu copil, din datorie părintească dau de ştire şi prin prezentul meu testament olograf şi pe temeiul pravilii noastre pământene (anume despre fii, art. I, cap. 5, 59), şi adopt pe propriul meu copil natural, acel tânăr crescut de prea iubita mea soră Elena, Ioan, recunoscând de obşte şi mărturisind că el îmi este fiu adevărat şi propriu, care cu drept cuvânt, ca născut din mine, este şi Filipescu adevărat, nepot firesc al fraţilor mei şi în chip natural de acelaş sânge cu al tuturor rudelor mele, după toată exactitatea treptelor de rudenie a sfintei legi. Căci declar şi mărturisesc, în faţa lui Dumnezeu şi a lor, că eu l-am născut! Prin urmare, potrivit pravilii (despre moştenire, cap. III, 5, 21), pe fiul meu Ioan, care stă pe lângă sora mea şi care după mărturisirea mea este propriul meu copil, îl declar şi-l numesc moştenitor obştesc şi universal al întregii mele averi, mişcătoare şi nemişcătoare, cu toate drepturile mele! Iar ca datorie frăţească pentru iubiţii mei fraţi Grigorie şi Constantin, le orânduesc şi le dau trei mii de taleri fiecăruia, din averea mea. De oarece, însă, prea iubita mea soră Elena, de altă parte ca dovadă solemnă a marei mele recunoştinţi şi a nemărginitei datorii către prea iubita mie familie a ei, atât pentru dragostea şi necurmata grijă faţă de mine, precum şi pentru silinţele ei de mamă şi de duioasă iubire pentru scumpul meu fiu Ioan, pentru toate acestea spun, prin prezenta, numesc pe prea scumpa mie familie a ei cu toate drepturile de mamă în ceeace priveşte pe fiul meu Ioan şi ţinând locul meu în toate faţă de el. Adică, după moartea mea, după ce se vor plăti toate datoriile mele până la cel din urmă ban, şi după

ce se vor fi numărat câte trei mii de taleri fiecăruia din scumpii mei fraţi, după cum am orânduit mai sus, şi după ce se vor fi îndeplinit toate cele ce dispun prin codicil special sau postscriptum olograf, potrivit pravilii (despre moştenire, cap. IX, 5, 38) şi după ce, din datoria creştinească, va face danii, scumpa mea soră Elena va avea folosinţa pe viaţă a întregii mele averi împreună cu scumpul meu fiu Ioan, cu toate drepturile ei ca mamă, pe lângă cele de mai sus. Iar acestuia îi las ca sfat părintesc să păstreze tot respectul datorit mătuşii sale, scumpei mele surori Elena, cinstind-o şi respectând-o, îngrijind-o la bătrâneţe ca pe propria lui mamă, căci fără îndoială se bucură de acest drept asupra lui după ce l-a crescut din faşă, veghindu-l şi îngrijindu-l toată viaţa. Totodată, las scumpului meu fiu Ioan sfatul să aibă nemărginit respect, ascultare şi plecăciune acestei mame orânduite de mine, supunându-i-se şi ascultându-i, ca fiu ascultător, orice sfat părintesc al ei. De asemenea, să păstreze respect şi către scumpii mei fraţi, unchii lui, şi către toate rudele noastre, ca să fie peste el blagoslovenia uneia şi nedespărţitei Treimi şi binecuvântarea mea părintească.

Pentru orice întâmplare, am scris cu propria mea mână două acte la fel, semnate cu propria mea semnătură şi pecete şi adeverite de prea sfântul mitropolit al Ungrovlahiei, chir Dionisie, şi din care am oprit eu unul, iar pe cellalt l-am trimes scumpei mele surori Elena.

In Braşovul Transilvaniei, anul 1825, Noemvrie 25.

Alexandru Filipescu, mare logofăt.
† Dionisie al Ungrovlahiei, adeverez

II.

Către cinstitul Divan al Prinţipatului Valahii.

Fiindcă până în cursul vârstii de ani cincizeci, ce acum mă aflu, s'au întâmplat de a petrece necăsătorit, de aceia tot într'o asemenea petrecere am hotărât ca să rămâiu şi de acum înnainte până la sfârşâtul vieţii mele. Dorire având, însă, a nu rămânea lipsit de ceeace firea căsătorii mi-ar fi dăruit (facere adică de copii), am hotărât a înplini această lipsă cu chipul ce mă povăţuieşte şi mă volniceşte pravilile pământului. Drept aceia, cu a mea deplină voinţă am făcut drept fiiu adevărat al mieu pe Iancul, ce încă dela naşterea sa l-am luat de l am crescut şi l-am învăţat până acum, aflându-să de optsprezece ani, dăruindu-i şi sclitada mea, de a să iscăli adică Filipescu. Ci spre a-şi avea tăria sa nestrămutată această facere de fiiu, mă rog, a să întări şi de către cinstitul Divan.

1830, Fevruarie 6.

Alexandru Filipescu biv vel logofăt.

Dela Judecătorescu Divan.

Iubitorule de Dumnezău Sfinţite Episcope al Râmnicului chir Neofit, ocârmuitorule ale Sfintii Mitropolii şi dumneata cinstite

vel logofăt de Ţara de sus, să cercetaţi această cerere ce face dumnealui biv vel logofăt Alexandru Filipescu şi să arătaţi Divanului înscris.

1830, Fevruarie 6.

Biv vel Sărdar.

După buiurdizma cinstitului Divan ce ni să dă la această anafora a dumnealui biv vel logofăt Alexandru Filipescu, cu care au venit însuş dumnealui înnaintea noastră la sfânta Mitropoliie, dimpreună cu fratele dumisale dumnealui biv vel agă Grigoriie Filipescu i cu tânărul Iancul, pe care îl face dumnealui logofăt fiiu de suflet al dumisale, ca pe unul ce dela naşterea sa l-au crescut şi l-au învăţat, dăruindu-i sclitadă de a să iscăli Filipescu.

Făcând cercetare, arătăm cinstitului Divan că dumnealui logofăt, la vârsta întru care să află, poate să fie de ani cincizeci după arătarea dumnealui, precum şi copilul ce îl face fiu de suflet, care s'au văzut şi de către noi, iarăşi poate să fie în vârstă ca de ani optsprezece, după cum îl arată dumnealui. Şi aşa, întrebând pă dumnealui logofăt de are copilul niscareva rude, ne-au arătat că nici o rudă nu are. Deci în pravila pământului, la partea a patra, cap. al 5-lea, paragraf întâiu scriie: facerea de fii de suflet este dar spre mângâierea celor ce n'au copii; i la paragraf al 2-lea: că fac fii de suflet numai mireni vârsneci şi mirencile cele vârsnece; i la paragraf al 6 lea: că să fac fii de suflet vârsneci şi nevârsneci, carei să fiie cel puţin cu optsprezece ani mai tineri decât cei ce fac fii; şi la paragraf a 8-lea să coprinde: câţi fac fii de suflet nevârsneci, să-i facă prin ştirea şi adeverirea judecătorilor locurilor, înfăţişându-să însuş cu dânşii şi cu rudele lor cele mai de aproape. După care acest capet din pravilă, fiindcă dumnealui logofăt nu s'au căsătorit ca să aibă copii şi în vârstă de ani cincizeci aflându-să după arătarea dumnealui, slobod este a-şi face fiu de suflet pă cine va voi şi tânărul acesta Iancul fiind la vârstă cu mai mulţi ani decât optsprezece mai tânăr decât dumnealui logofăt, carele neavând din partea sa nici o rudă după încredinţarea dumnealui, iar din partea dumnealui logofătului s'au aflat faţă cea mai de aproape rudă, adecă fratele dumisale. De aceia, cererea dumnealui fiind următoare pravilii pământului, rămâne acest tânăr Iancul de acum înainte a să cunoaşte de adăvărat fiiu de suflet al dumisale şi, ca un fiu de suflet al dumnealul, firește urmează a-i avea şi sclitada de Filipescu, pentru care găsim cu cale să să dea şi întărirea cinstitului Divan asupra aceştii faceri de fiu de suflet al dumnealui logofătului Alexandru Filipescu.

1830, Fevruarie 20.

† Ocârmuitor Mitropolii Neofit Râmnic.

Constantin Golescu,
Vel logofăt.

Trecut în condica Mitropolii,
Iancu Mănăilă, condicaru Mitropolii.

Dela Judeçătorescul Divan al Prinţipatului Valahii.

De vreme ce această feciorie de suflet, care au făcut-o dumnealui biv vel logăfăt Alexandru Filipescul, este următoare pra-

vilii pământului, după îndăstularea ce dă divanului printr'această anafora Sfiinţiia Sa iubitorul de Dumnezău Episcop Râmnic chir Neofit, ocârmuitorul Sfintei Mitropolii şi dumnealui cinstitul vel logofăt de ţara de sus; de aceia o întăreşte Divanul ca să să păzească fiinţa sa cu nestrămutare.

1830, Fevruarie 28.

† Ocârmuitor Mitropolii Neofit,
Grigorie Băleanu,
Grigorie Filipescu,
Dumitru Racoviţă,
Manolache Arghiropolu,
† Ilarion Argeş,
Constantin Golescu
Mihail Cornescu,
Ştefan Văcărescu.
Nicolae Ghica,
Barbu Ştirbei.

Trecut în condică: Biv vel Stolnic.

■■■■■■■■■■■■

Acte referitoare la moşia Craioviţa, judeţul Dolj [1])

I.

(1689) 7198 Oct. 25.

Hotărnicia moşiei Craioviţa cu 6 boieri, între jupâneasa Hârşova şi megieşi.

Noi 6 boiari carii săntem luaţ de jupânèsa Hârsova fata Curuei cluc(er) dă Ciorvănăşani şi de megiiaşii din Craioviţa ot sud Doljiiu, pre cartè Măriei Sale lui Vodă, ca să căutăm şi să adeverim cine căte ocini li să cade a ţânè în Craioviţa. Deci noi văzând cinstit(ă) porunca Mării Sale, din preună cu sluga Mării Sale Nanŭ vt(ori) port. nè-m strînsu toţ aicè la scaunu la Craiova şi am şezut 10 zile şi ăm pus şi în Tîrgu de au strigat ca să vie tot omul cine are moşie în Craioviţa. Deci moşnèni văzînd po runca Măriei Sale, au venit toţ înaintè nostră de ş-au scos căr ţăle şi zapisăle de moşie şi de cumpărătoare şi lè-am cetit toate înaintè noastră pre amăruntul şi am ales fieştcăruia [căte ocini li să cade a ţinè precum sămnèză] în jos acum şi fun[i]m moşiia pe 3 locuri cum ne poruncèşte Măria Sa Vodă, după obicèiu şi găsim la capul moşiei din jos despre Şămnic din mijlocul văei podba niţei până în lacul ţărmoros în hotarul Brèzei *stănjeni 1088* şi găsim la mijlocul moşiei din lacul Bârcovului pre calè Muntè nilor păn în gura bălţii săliştei stănjeni 1440 şi găsim la capul moşiei din sus din apa Jăiŭului, din plopul cel mare în capul Gur gumèelor din sus păn în ţărmurile Crivei de sus despre Cre ţăştii de jos păn în mejdină lângă luncă *stănjăni* 1152.

Deci noi văzând că moşiia nu să potrivèşte ci iaste la capete

1) Transcrise şi comunicate de D-l Prof. A. Sacerdoţeanu, după originalele aflătoare în Arhivele Statului, dela Bucureşti.

mai îngustă şi la mijloc iaste mai lată precum arată mai sus, aşa am socotit şi am potrivit cu lat cu îngusta de am ales *stănjăni* 1225. Aceăşti stănjăni i-am împărţit pre moş.

Oct omvrie) 25 dni, lt 7198 (1689)

Stan. funi 1 [1 2] stănjini 306.

Dumitru Răspopul stnj. 9
Părvul, frate-său stnj. 7 1/2
Nècşul, frate-său stnj. 7 1/2
Stanciu, frate-său stnj. 7 1/2
Ghiorghie, frate-său, stnj. 7 1/2
Radul i brat ego Rum(â)ni Ion stnj. 15
Dumitraşco sinu Dinŭ Rumânŭ stnj. 7 [1 2]
Stan i brat ego Andrei stnj. 15
Stoica Stan cu fecori lui stnj. 76 1/2
Ivanco sinŭ Popa Ion stnj. 76 1/2
Nicola Grecul stnj. 76 1/2

Dumitru. funi 1 ½ stănjăni 306.

Dintr'acest moş sânt oameni în jos anume: Lupul cu frate-său Dumitru, feciorii Vodei celui mare stnj. 306.

Dintr'această fue şi jumătate vândut-au popei lu Pătraşco o vie înfudată drept lei 3.

Bărbătie i Tănasie frate-său. funi 1 stnj. 204

Dintr'acest moş sânt oameni în jos anume: Taco cu frate-său Marco, feciori Vodei celui mic stnj. 204.

Dintr'aceşti stănjăni scotem stănj. 48 pintru un vad de moară ce l-au fost vândut Taco Curuei clĭuc. drept tl. 12 şi am adevărat că vad n'au fost, ci s'au dat aceşti stănj. 48 pintru acel vad şi au rămas lor nevândut stnj. 156.

Funè cumpărătorilor, stănj. 204.

Dintr' această fune cumpărat-au oameni cum sămnèză în os an(ume):

Ivanco snŭ Popa Ion stnj. 60.
Radul snŭ Micul Rumânŭ stnj. 24.
Nègoe Rumăn stnj. 12.

Istratie cu fraţii lui feciorii Minei i Dumitru snŭ Bogdan vnuc Platoe, stnj. 20.

Popa Pătraşco stnj. 24.

Rămas-au dintr'această fune stnj. 64.

Şi neaflându-să stăpâni s'au dat pre sama moşnènilor cine vor mai veni din moşnèni zicând că nu li s'au dat moşie să-şi caute la dânşii.

Ales-am şi partè jupânèsei Hărsovei ce i-au fost dat tată-său Curuĭa Cliuc. de zèstre, fune 1 stnj. 204.

Radu Căpit. Prăjvènu
Preda Bredscul
Papa ot Livezi.
Chirca Căpit. ot Fucești
Costè Logofăt
Ion ĭuzbaş ot Podbaniţ

Observaţii. Partea subliniată din textul ce reproducem mai sus e scrisă cu cerneală roşă în original. Cuvintele din paranteză [ ], fiind îndoită foaia, sânt cetite cu aproximaţie.

Textul hotărniciei e scris pe un sfert de pagină; pe două sferturi din dreapta urmează arătarea stânjinilor, continuând pe verso.

II.

1727, Martie 24.

Hotărnicia, cu 12 boieri, a moşiei Craioviţa între m-rea Horez şi Const. Argetoianul.

Noi 12 boiari carei mai jos ne vom iscăli, ce am fost orânduiţ den porunca prè cinstitei chesariceştii administraţiei, ca să adevărăm şi să îndreptăm pe părintele Dionisiie, igumenul dela sfânta mănăstire Hurezul, cu dumnèlui Costandin Hargetoianul, ce au fost vornic, pentru moşiia ce să chiamă Craioviţa den judeţul Jăiului de Jos, care moşie mai nainte vrème au fost megieşască; iar când au fost acum arătă dumnèlui Costandin Hargetoianul o scrisoare de mărturisèlă, scrisă dela anul 7129 a megiiaşilor den Craioviţa, în care scrisoare mărturisescu cum că s-au fost vândut patru megiiaş den Craioviţa anume Nègoe, Laţco, Cazan şi Hera rumâni, unui Nică Părcălabul şi cu părţile lor de moşie din Craioviţa, a şasè parte du preste tot hotarul, iar zapisul de vânzarè acestor rumâni ce sânt mai sus numiţ nu l-am văzut.

Şi iarăş dumnèlui Costandin Hargetoianul mai arată un hrisov al răposatului Matei Voivod scris dela anul 7156 în care scrie că au schimbat Balica Pah(arnicul), care au fost strămoş dumnèlui Costandin Hargetoianul, cu Diicul Spat(arul) Buicescul, de au dat Balica Pah. Diicului Spat. Buicescul acești patru rumâni cu părţile lor de moşie a şasè parte den Craioviţa. Şi Diicul Spat. Buicescul au dat Balicăi Pah. părţile dumnèlui de moşie den Obèdin, den Mocirla şi den Crovna.

Iar când au fost mai înainte la prè cinstita administraţie cè dèntăiu căutând dumnèlui Costandin Hargetoianul ca să stăpânèscă acèste părţi de moşie care i-au fost de schimbu [1]) de la Diicul Spat. Buicescul den Obèdin, den Mocirla şi den Crovna; iar dumnèlui Costandin Obedènul Vornicul, nu l-au îngăduit ci au eşit la judecată înaintè cinstitei administraţie şi cinstita administraţie luându-le sèma şi citindu-le scrisorile şi la o parte şi la alta, au găsit şi au judecat cum că acèle părţi de moşie ce sânt mai sus numite ale Diicului Spat., au fost rèle care schimburi le-au dat prè cinstita administraţie să le stăpânèscă dumnèlui Costandin Obedènul Vornicul, dupre cum au aflat den cărţile şi judecăţile de atunci, pre cum arată cartè cinstitei administraţie, care iaste la mâna dumnèlui Costandin Obedènul Vornicul şi cartè care i-au dat la mâna dumnèlui Costandin Hargetoianul ce au fost Vornic.

Deci noi am cercat ca să adevărăm de vrème că l-au scos pe Balica Pah. pentru acèle schimburi de la Diicul Spat. ce sânt mai sus numite de la anul..... [2]) stăpânit-au Balica Pah. au fiiu-său,

1) In orig. [illegible].

2) Loc alb în original.

au nepotu-său de atunci până acum acè parte de moşie den Craioviţa, au nu au stăpânit? Şi aşa am adevărat cum că de atunci şi până s'au judecat cu dumnèlui Costandin Obedènul Vornicul nu au mai stăpânit, care sănt de atunci până acum la mijloc 80 de ani trecuţ. Şi am mai dovedit den cartè a şase boiari, care carte iaste den zilele răposatului Costandin Vodă [1]) Brâncovènul, scrisă dela anul 7198 1690), pre care boiari i-au fost luat megiaşii den Craioviţa ca să-i judece şi să-i îndreptèză cu jupânèsa Hârsova, fata Curuci Pah. care acè jupânèsă au fost vândut tot hotarul Craioviţăi, cu toţ rumânii, Mării Sale răposatului Costandin Vodă. Şi aceşti şasă boiari au dovedit iar că au fost vândutu acè jupânèsă rău şi numai ci au avut în tot hotarul stânj. 254, iar cèialaltă moşie au fost megieşască şi au împărţit-o fieşte căruia moşnèn pe moş şi pe nèmuri, dupre cum arată foia cè iscălită a celor 6 boiari de hotărnicie, cum că au şăzut zèce zile şi au pus de au strigat în târgul Craiovei cine va avè moşie în hotarul Craioviţăi să vie să-şi aducă cărţile şi să i să dè parte ; şi alt nimini fără moşnènii şi jupânèasa Hârsova cărora li s'au dat părţi de moşie. Şi dupăce au ales acei 6 boiari tuturor moşnènilor părţile de moşie, s'au sculat toţ moşnènii de ş-au vândut toate părţile lor de moşie Mării Sale răposatului Costandin Vodă Brâncoveanul şi au dat tote cărţile la mâna Mării Sale şi Măria Sa răposatul Costandin Vodă au închinat-o la sfânta mănăstire Hurezul a Mării Sale, precum am văzut tote cărţile şi zapisele la mâna sfinţii sale părintelui Dionisie igumenul.

Iar dupe aciasta iar ne-au poruncit acum de izvoavă prè cinstita administraţie ca să mèrgem să măsurăm moşiia Craioviţa cu stânjinul şi dupe poruncă am mersu cu toţii la această moşie, fiind şi Mihai Melinescul Port(ar) de judeţ şi am tras moşia pe trei locuri dupe obicèiu pe unde au fost tras şi acei 6 boiari de mai înaintè noastră şi am găsit la capul moşii despre Şămnic, dèn mijlocul văii Podbaniţăi, până în lacul Ţârmuros în hotarul Brèzăi, stânj. 908 şi la mijlocul moşiei den lacul Bărcovului pe *drumul muntènilor* până în moşiia împărătèscă în gura Bălţii Siliştii stânj. 1145, şi la capul moşiei despre Jăi [2]) den plop în sus până în malul Crivei den sus stnj. 900, care potrivind şi făcându-să masă dupe obicèi, s'au ales partè sfintei mănăstiri Hurezul, stânj. 984, care după vânzarè vânzătorilor şi dupe alesul celor 6 boiari de mai naintè noastră lipsèşte sfintei mănăstiri stânj. 241.

Noi aşa am găsit şi am adevărat cu dreptate şi cu sufletele nostre.

S'au scris în Craiova la Mart(ie) 24 lèt 7235 (1727).

Ştefan Prăşcovènul.
Ilie Otetelişanul.
Gheorghiţă Socoteanu.
Negoiţă Port(ar).
Matei Poenari.
Badè Păreĭanu.

1) In orig. .
2) adică Jiu. In orig. Жѣи.

Chiriţă treti căpit an).
Alixandru iuz. Podbănicèn.
Balaş căpitan.
Ion Logofăt Podbănicènul.
Radu vel Comis.
Părvul ciauş ot Podbaniţ.

Observaţie. Am transcris pretutindeni ѣ=è şi fiindcă de multe ori «ѣ» este urmat de «а» se poate vedea exact valoarea lui ѣ» ca un «e» accentuat.

III.

1727 Aug. 3.

Caimacamiii Craiovei hotărăsc definitiv moşia Craioviţa către mânăstirea Horez.

† Dat-am cartè noastră sfintei şi dumnezeeştii mănăstiri Hurezii, unde să cinstèştè şi să prăznuĭaşte hramul sfinţilor marilor împăraţ şi întocmai cu apostolii, Costantin şi Elena şi părintelui Dionisie Egumenul şi tuturor părinţilor călugări căţ să află lăcuitori la acè sfântă mănăstire, ca să aibă a ţinè şi a stăpâni moşia ce să chiamă Craioviţa sud Dolj, tot hotarul cu tot venitul din hotar până în hotar cu bună pace după cum o au stăpânit şi mai nainte vrème pentrucă această moşie Craioviţa mai nainte vrème au fost a răposatului Costandin Vodă Brâncovènul, cumpărată dela jupânèsa Hărsova şi dela megiĭaşii din Craioviţa, fiindcă au fost moşie megieşască şi că o au ţinut Costandin Vodă o au stăpânit cu pace.

Dupe acèĭa când au fost la anul 7215 (1707) au făcut schimbu cu mănăstirè Hurezii dând răposatul Costandin Vodă aciastă moşie Craioviţa mănăstirii Hurezului fiind mai aproape de mănăstire şi mănăstirea au dat răposatului Costandin Vodă altă moşie care să chiamă Belciugata i Cofăştii în judeţul Ilhovului (sic) ce iaste în Ţara Rumânèscă de cèia parte de Olt, duprecum răposatul Costandin Vodă au dat şi toate scrisorile şi zapisele de cumpărătoarè aceştii moşii şi au dat şi cartè Mării Sale întărită cu pecètè şi iscălitura Mării Sale la sfânta mănăstire Hurezii, ca să aibă a o stăpâni cu pace. Şi decând au luat mănăstirè Hurezii aciastă moşie supt stăpânirea sa, care sânt 20 de ani trecuţi, tot a stăpânit-o cu pace până în vrèmè cinstitei administraţiei ceii vechii. Iar când au fost atunci, având dumnèlui Costandin Argetoianul cu dumnèlui Costandin Obedènul Vornicul pricină şi gâlciavă pentru alte moşii care sânt peste Jîi, ce se chiamă Obèdinul, Mocirla şi Crovna, cu nişte cărţi vechi ale Diicului Spătariul Buicescul, s'au făcut şi dumnèlui Costandin Argetoianul stăpânitoriu într'acè moşie a Craioviţii a 6 parte şi mai vârtos nefiind atuncè la acè judecată părintele egumenul dela mănăstire Hurezii de faţă cu cărţile şi zapisele ce are pentru aciastă moşie Craioviţa, pentru acèia părintele egumenul de mai sus numitu ştiind cum că ĭaste toată moşiia Craioviţa a mănăstirii Hurezii nu s'au îngăduit ca să intre stăpânitoriu într'aciastă moşie dumnèlui Costandin Argetoianul ce şi-au luat toate scrisorile ce au avut şi au venit împreună cu dumnèlui Costandin Argetoianul de s'au întrebat de faţă înaintè noastră şi cercându-se tot lucrul

pre amăruntul despre amândoao părţile şi arătându-se scrisorile ce au avut şi o parte şi alta, deci dumnèlui Costandin Argetoianul ne având nici o scrisoare de cumpărătoare, au vèche au noao într'aciastă moşie, nici dovadă cum să fi stăpănit moşul, au tatăl dumnèlui, au dumnèlui, până la vrèmè cinstitei administraţiei cei vechi. Iar mănăstirè Hurezii având toate scrisorile şi zapisele de cumpărătoarè aceştii moşii, şi cartè răposatului Costandin Vodă Brâncovènul ce scrie mai sus şi stăpănind-o tot cu pace de când au făcut schimbul, s'au văzut cum că are dreptate şi nu poate nimeni să o clătèască din stăpânirè sa.

Pentru acèia ca să să adeverèze lucrul mai bine şi să iasă dreptatè afară şi ca să să vază cătă moşie iaste tot hotarul Craioviţii, iaste pe cât au fost cumpărat răposatul Costandin Vodă Brâncovènul, au mai multă, au mai puţină, s'au rânduit 12 boiari dinnainntè noastră, a administraţiei, de au mersu acolo în faţa locului fiind de faţă şi părintele Dionisie egumenul Hurezènul, şi dumnèlui Costandin Argetoianul şi au tras moşia cu stânj. drept pe trei locuri dupe obicèiu şi au găsit la capul moşiei despre Şămnic, din mijlocul văii Podbaniţii, până în lacul Ţărmuros în hotarul Brèzii stânj. 908 şi la mijlocul moşii din lacul Bărcovului pe *drumul muntènilor* până în moşiia împărătèscă în gura Bălţii Siliştii stânj. 1145. Şi la capul moşii despre Jîi din plop în sus până în malul Crivii-din-sus stânj. 900, care potrivindu-se şi făcându-se masă dupe obicèiu s'au aflat toată moşia Craioviţii de stânj. 984.

Deci dupe suma stânjinilor aceştii moşii care scrie în zapisele cu care au cumpărat răposatul Costandin Vodă Brâncovènul nu s'au putut împlini toată suma stânjânilor de moşie cu 241 de stânjani, fiindcă peste tot au fost suma stânjânilor 1225 dupe cum şi dumnèlor acei 12 boiari de alègerè şi hotărârè ce au făcut, au dat şi scrisoarè dumnèlor la sfânta mănăstire Hurezii, întărită cu iscăliturile dumnèlor.

Pentru acèia dupe dreptate şi adeverinţa dreptei stăpăniri care s'au arătat asupra aceştii moşii sfintei mănăstiri Hurezului, dăm şi întărim şi noi cu aciastă carte a noastră sfintei şi dumnezeeştii mănăstiri Hurezii şi părintelui Dionisie Egumenul şi tuturor părinţilor călugări căţ să află lăcuitori la aciastă sfântă mănăstire, ca să aibă a ţinè şi a stăpâni aciastă moşie Craiovița, tot hotarul cu tot venitul de peste tot hotarul, din hotar până în hotar cu bună pace de cătră dumnèlui Costandin Argetoianul şi de cătră tot nèmul dumnèlui, pentru că s'au adevărat că iaste drèptă moşie a mănăstirii Hurezii. Şi mai mult pricină la mijloc pentru aciasta să nu mai fie.

Datu-s-au în Craiova, Avg(ust) dni 3 l(ea)t 1727.

(Pecetea)
m. p. G. Ba. Schramm Dotterfeld ;
D(imitrie) Brăiloiul ;
G. Vlastos ;
C. Strâmbènul.

Observaţie. Pecete rotundă în ceară roşie aplicată. In mijloc înscris într'un cerc, vulturul cu două capete purtând pe pept un scut încoronat, în câmpul căruia se observă un vultur cu crucea în cioc şezând pe o ramură. De jurîmprejur: SIGILLUM CÆSARE REGIÆ ADMINIST. VALACH. AUSTR.

IV.

1746 Noemv. 6.

Scrisoarea Caimacamilor Craiovei către boierii hotarnici, în legătură cu moşia Craioviţa.

Noi Caimacamii scaunului Craiovei.

Cinstit dumnèta Petre Zătrène biv vel şătrar i dumnèta Mihule Stănescule vtori armaş. Aici nè-u arătat sfinţia sa părintele Ioseſ proegumenul dela Hurezi cum că întracest trecut an, oamenii dela Podbaniţă ar fi călcat din hotarul Craioviţii al sfintei mănăstirii Hurezului cătva loc din valè Podbaniţii până la Şămnic la marginè hotarului Craioviţii din jos neſiind ocolnica moşiei Craioviţii de faţă, iar acum au adus ocolnica Craioviţii şi ca să se îndreptèze acè pricină v-au luat pă dumnèvoastră la mijloc.

Pentru acèia şi dumnèvoastră să mergeţ acolè unde ſaste pricina şi fiind de faţă sfinţia sa mai sus numitul proegumen al Hurezului cu oameni de Craioviţă şi cu oameni de Podbaniţă şi de oraşul Craiovei să citiţ ocolnica Craioviţii şi pe unde va scrie în ocolnică şi vor şti şi bătrânii craiovicèni şi podbănicèni sèmnele cèle vechi, să le descoperiţ dumnèvoastră şi să le înoiţ dând carte iscălită de dumnèvoastră la mâna sfinţii sale părintelui proegumen Hurezènului în carè să numiţ toate sèmnele de cătră Podbaniţă ale Craioviţii, să nu mai fie pricină de acum nainte.

Noemvrie d(ni) 6, 7255 (1746).

C. Strămbènul
C. Obedènul
(Iscălitură nedescifrată).

Observaţie. N'am putut ceti deocamdată numele—care pare a fi grecesc—al celui de al treilea caimacam. El însă nu-i Ianculeul din hotărnicia cu data 1746 Noemvrie 13.

V.

1746 Noemv. 14.

Trei boieri hotarnici definesc părţile m-rii Horez şi ale megieşilor din moşia Craioviţa.

† Din rănduială şi pohta dumnèlor boïarilor caimacami ai scaunului Craiovei, am cercetat pentru moşiïa Craioviţa sud. Dolj, a sfintei mănăstiri Orezul, care au avut pricina cu hotarul moşiei Podbaniţăi din jos, la margine hotarului în valè Podbaniţăi, unde cu hotarul moşiei Podbaniţăi vrè oamenii din Podbaniţă să calce un codru de loc din moşia Craioviţăi pentru care pricina şi călcarè moşiei Craioviţăi, mergând noi acolo în faţa locului şi fiind dinspre partè sfintei mănăstiri Orezului, sfinţia-sa părintele proigumenu mănăstirii chir Iosif, împreună şi cu părintele Visarion ermonah iară dela mănăstire şi cu Stan Tacotă, care 'au fost şi iaste isprăvnicel moşiei Craioviţăi, omu ca de şaizeci şi mai mulţi de ani şi cu unchèşul Stanciul . . . . . [1] din Craioviţă. Şi despre partè Podbaniţăi carï au fost şi sânt cu şiderè în Pod

1. Loc alb în actul original.

baniţă-Vechi, anume: Popa Ion Batrănu i unchèşul Vladul Făiniş i Ghigul i Dumitru Cioca i Radul Duinè şi Părvul al Burcului care-i fiind cu toţii de faţă înainte noastră aculo în faţă loculuí.

Am întrebat ca să ne arate semnele moşiei h(ot arului Podbaniţăi de către Craioviţă şi cu ce temeiu să întindu ei calce din hotarul moşiei Craioviţa, ei nice un temeiu n'au avut să arate fără cât zicè cu gura şi arăta din matca văei Podbaniţăi din drumul care merge către Jiîu în sus peste un piscu al dèlului în sus cum că pă acolo ar hi fost calè acè vechè a hotarului Craioviţăi de către Podbaniţă. Iară sfinţia sa părintele proigumenu au scos ocolnica acè vechè, răposatului Alicsandru Vvod. feciorul lui Bogdan Vvod dela anul 7101 (1593), întru care arăta toate semnele hotarului moşiei Craioviţăi precum şi aculo unde era pricina cu Podbaniţa în care scrie semnele din Gura Podbaniţăi pă Podbaniţă păn în gura Şemneculuí pă calè Şemneculuí păn în pragul Viezurilor şi păn în lacul Ţărmuros.

Şi noi mergând împreună cu ei cu toţii după arătarè ocolnicei unde scrie Gura Şemneculuí şi de aculo pă calè Şemneculuí în sus păn unde arată semnele şi de la semne întorcându-ne pă unde zicè oamenii din Podbaniţă că au fost calè acè vechè a hotarului Craioviţăi nè-u dus peste cămpu şi peste arătură şi nici un semnu de calè vechè nu s'au conoscut.

Şi iară mergând în valè Podbaniţăi lè-m zis de ştiu ei altă gură de valè după cum scrie în ocolnică să arate, că noi n'am putut cunoaşte altă gură de valè fără acèia unde scrie ocolnica care iaste în calè Şemneculuí şi ei n'au putut nici decum să arate altă gură de valè numai fiind hrisovul sărbescu, lor li să părè că n'ar fi scoasă copiîa în limba rumănèscă cu dreptate. Şi văzând că sânt în bănuială le-am dat hrisovul în măna lor să meargă unde vor şti să-l scoaţă ei rumănèşte. Şi aşa au mersu la Popa Anghel din Craiova ce au fost protopop şi spuindu-le lor cum că copiia au fost scoasă tot din cuvânt în cuvânt, nici mai mult nici mai puţin, s'au încredinţat şi au venit înaintè noastră cu hrisovul şi ei singur au zis cum că după arătarè ocolnicii au adevărat acèlè sânt sèmnele hotarului moşiei Craioviţăi. Şi şi-au cerut şi ertăciune la sfinţia sa părintele proigumen mai sus numit al mănăstirii Orezului de supărare ce au făcut mănăstirii cu călcarè acelui codru de loc al Craioviţăi.

Şi Stan Tacotă isprăvnicelul mănăstirii au mărturisit înaintè noastră şi înaintè tuturor cum că până unde sânt semnele arătate în hrisov păn'aculo au stăpânit mănăstirè şi au luat dijma totdèuna.

Pentru acèia după adeverinţa şi dreptatè ce s'au arătat şi (în h)risov şi cu stăpânirè şi mărturisaniîa Bă(..)rănilor rămâne ca să stăpânèscă sfânta mănăstire Orezul, a(c)uma cu deşchiderè mai bine a semnelor unde au fo(st p)ricina, adecă din gura Podbaniţăi pă Valè Podbaniţăi spre Răsărit păn în gura Şemneculuí în drumul cel mare al Şemneculuí şi pă drum în sus păn în semnele ce scriu mai sus cu bună pace de către moşiîa Podbaniţăi. Aciasta scriem.

Noemvrie 13 dni, 7255 (1746).

Pătru Zătrènu, biv vel şat(rar).

Mih. Stănescu vtori arm(aş).

Aciastă cercetare şi îndreptare de sèmnele moşiei Craiovi,ăi, de către Podbaniţă ce au făcut aceşti doi boiari din rânduiala noastră a caimacamilor scaunului Craiovei den ocolnica cè vèchie a moşiei şi ştiinţa bătrânilor pe carè au rămas odihnite amundoao părţile, am întărit-o şi noi ca pe acèle sèmne ce sânt numite mai sus să stăpânèscă sfânta mănăstire Hurezul cu bună pace de către hotarul Podbaniţii.

Noem(vrie) 14 dni, lt. 7255 (1746).

Co(sta)nd(in) Strâmbènul, biv vel stolnic
C Obedènul, biv vel stolnic
Cos(ta)ndin Ianculeul, biv vel port(ar).

Observaţie. Partea întâia e scrisă de o mână şi cu un fel de cerneală. Partea a doua de altă mână, cu o cerneală mai închisă.

Litera *è* (cursivă) arată că în original a fost «ѣ», peste care s'a făcut corectura în «ѣ» ceeace arată nesiguranţă fonetică în trecerea dela *e* la *ea*.

Pe *verso* poartă însemnarea:

«Carte de hotărnicie cu sèmne pentru Craioviţa, a dum. şet. Pătru Zătrènu, cu luna Noem 14, 7255».

■■■■■■■■■■■■

Hotărnicia moşiei Fântâna Banului (1708[1])

Noi aceşti 12 boiari hotarnici, carii vom iscăli mai jos, ce sântem luaţi cu cinstită cartea Mării Sale domnu nostru Ion Costandin Basarab voevod de sfinţia sa părintele Teofan, egumenul de sfânta Mănăstire ce să chiamă Gura Motrului, ca să aleagem şi să hotărim moşia ce să chiamă Fântâna Banului ot sud . . . . .[2] care moşie au fost cumpărată de părintele Rafail, ce au fost egumen mai nainte la Motru dela Calotă logofătu Belcineanu şi dela jupâneasa lui Stanca cu zapis de vânzare dela mâna lor, însă stânjeni 2000 şi stânjenul câte bani 66, care fac taleri 1000. Deci după porunca Mării Sale, domnu nostru, când a fost la zi şi la soroc strânsu-ne-am toţi dă plin aicea la moşia ce să chiamă Fântâna Banului denpreună cu sluga Mării Sale lui Vodă, anume Racoviţă vtori portar şi am şezut cinci şase zile şi am cetit toate cărţile şi zapisele moşneanilor ce au avut de moştenire, şi am cetit şi zapisul de vânzarea moşiei ce au vândut Calotă logofătul şi jupâneasa lui Stanca, care den tot hotarul Fântânii au avut Calotă logofătu trei părţi şi Bengeştii o parte. Deci dintr'aceste trei părţi ale lui Calotă log(ofătul) am ales moşiea Sfintei Mănăstiri stânjeni 2000, însă am tras moşiea pe trei locuri după obiceai, la capul dela Dunăre stânjeni 1900 şi la mijlocul moşiei fiind îngustă la Dunăre am lăţit la mijloc şi la capul dela deal, la mijloc stânjeni 2200 şi la capul moşiei dela deal stânjeni 2900, am funit-o şi o am împietrit după obiceai. Însă să se ştie seamnele şi pietrele pre unde

1) Transcrisă de D l Prof. I. V. Boceanu, din T. Severin, după originalul aparţinând d-lui advocat C. Jupescu.

2) Loc alb.

s'au pus: la Dunăre în cornul moşiei despre Maglavit den jos de Gârla lui Novac, unde am pus piatră; de (a)ci drept la deal în faţă, între drumuri, în piscu unde am pus piatră; de (a)ci drept la deal în marginea tufii, în grind, în groapă, unde am pus cărbuni; de (a)ci drept în jos în cornul moşiei, în măgura săpată, unde am pus piatră; de (a)ci drept în sus pela capul moşiei pre din jos, în calea Bălăceanilor, unde iaste piatră veache; de (a)ci drept în sus, pre din jos de păru, în groapa cu piatra cea veache, lângă drumul Dobridorului; de acolea drept în sus în cornul Moşiei dela deal, unde am pus piatră; de acolea drept la vale, pre dela vale de Măgura Bungetului la grindul Readini, unde am pus piatră; de acolea drept la vale la Dunăre în cornul moşiei, unde am pus piatră, drept în ulmi; de (a)ci în jos pe Dunăre până în piatră den jos de gârla lui Novac, unde să încheie hotarul. Drept aceia am dat această carte a noastră Sfinţiei Sale părintelui Teofan, egumenul dela Sfânta mănăstire ce să chiamă Gura Motrului, ca să ţie şi să stăpânească această moşie ce iaste mai sus zisă Fântâna Banului cu bună pace şi să fie moşie Sfintei Mănăstiri ohabnică în veaci, pentrucă aceasta am aflat şi am hotărât cu dreptate. Aceasta scriem.

Noembre 23 dni leat 7216.

† Conda Căpitan ot Vlădaea
† Pătru Căpitan
† Bratul Iuz. ot Băileşti
† Dima ot Georman
† Radul Portărescul
† Oana Pâr(călabul) ot Băileşti
† Muşat Pârcălabul ot Băileşti
† Velisco Căpitan ot Maglavit
. . . . . [1]) Logofăt ot Oreaviţa

Act privitor la Biserica Mântuleasa din Craiova 1795 [2])

prin care divanul numeşte epitropi bisericei.

De la Divanu Kraiovei:

Fiindcă toate facerile de bine ce să fac de către norod, nu numai întracestă trecătoare lume sânt milostivului Dumnezeu primite, şi plăcute, ci încă şi în viaţa vecilor vor moşteni, unde acolo numai încape a putea aş răsplăti sufletul său: când pe lumea aceasta nu va urma al răscumpăra ori cu dări de milostenie, sau cu alte faceri de bine şi osteneală plăcute lui D-zeu. Aşa dar pentru Sfânta Biserică ce să numeşte Mântuleasa, unde să prăznueşte hramu Prea Sfintei stăpânei noastre de Dumnezeu născătoare şi pururea Fecioarei Mariei şi Sfântul Marele Mucenic Pantelimon; care aceasta Biserică s'au fost zidit de dumneaei răposata Dospina, ce au ţinut-o d-lui răposatul vistiernic Strâmbeanul, care învechindu-să şi stricându-să şi fiind foarte mică. Din voinţa lui Dumnezeu, d-lui prea cinstitul biv vel visti-

1) Indescifrabil.

2) Comunicat de Radu N. Guran.

ernic, Barbu Ştribeu, împreună cu răfetul croitorilor şi alţi ne guţători, au binevoit de a înnălţà această sfântă biserică şi a o face de piatră după cum se vede. Şi fiindcă face trebuinţă de a avea această sfântă biserică purtători de grije şi epitropi până a se săvârşi de tot lucru şi după săvârşire la avutul ce are şi ce i să va mai dà de către oricine a să purtà grije. S'au găsit cu cale de către divan de te-au orânduit d-lor, polcovnice Radu Lăcustene i chir Iancule Cojocariule i târzibaşo de croitori Oane, i Stoichiţo şi Matei Croitorilor i (loc gol în original) pe carele v'a orânduit cu această carte a noastră, ce vi să dă la mână, să fiţi epitropii şi purtătorii de grije asupra acestei Sfinte biserică şi asupra tuturor lucrurilor, care să vor însemna mai jos până să, va săvârşi de lucru, cum şi după săvârşire şi alt nimeni să nu fie volnic după vreri a face vre-un epitrop din alt răfet, fără numai din răfetu croitoresc, însă prin ştirea prea cinstitului d-lui Caimacamului Craiovei şi prin ştirea prea cinstiţilor d-lor boeri lor divanului Craiovii (i) arătăm şi avutul ce are sfânta biserică cu sineturile ei care aveţi a le primi d-voastră: una vie în dealul Vâlcăneşti; tot locul din casă cu cuprinsul lui ce să dea Târnoveanul i locul de prăvălie ce şade Mateiu Papugiu pă el, locul prăvăliei ce şade Iordache Caldărariu, care acestea făcându-lă d.-voastră zapis, le veţi dà cu chirie şi venitu ce să va strânge, va fi pentru trebuinţa Sfintei biserici.

1795 Maiu 3.

(s.s.) Alex. Clucer Caimacam, Ioan Logofăt, Barbu Ştirbei Stan Jianu, Brezoianu.

■■■■■■■■■■■■

Act de danie [1])

prin care Ramadan dăruieşte mănăstirei Şegarcea-Dolj moşii.

† De vreamea ce a tot puternicul Dumnezeu întru nici unul de faptele ceale bune nu se odihneşte desăvârşit, ca întru faptă cea bună a milostenii, unde zice singur Hs. Domnul cum că milosteni-mă-voi iar cu jertvă şi mai vărtos unde să va da către sfintele şi Dumnezeeştile lăcaşuri: întru carele în toate zilele se slăveaşte izvorul darurilor sfinţiei sale şi se împarte la cei credincioşi şi aleşi însuşi fiul şi cuvântul lui Dumnezeu să jertfeşte pentru mulţimea păcatelor omeneşti: pentru aceaia dar şi eu nevreadnicul robul iui Dumnezeu Iordache Ramadan biv vel post. Terzimanul de la armada prea puternicii Porţi a împărăţiei otomăneşti şi şteofilatul al prea sfintei şi dumnezeeştii biserici cei mari patriarşii Ţarigradului din bun cugetului meu aflându-mă aicea la scaun Craiovei m'am îndemnat de am închinat la sfântul lăcaş al prea curatei născătoare de Dumnezeu şi pururea fecioarei Mariei de la sfânta mănăstire Şegarcea unde se cinsteaşte şi se prăznueaşte (h)ramul sfintei Adormiri o moşie anume Lipovul, Valea Rea i Bădăluiul, ce iaste de moştenire, i Sălcuţa şi moara

1) Comunicat de D l A. Saint-Georges, din Bucureşti. Originalul 485 × 327 mm. hârtie.

de acolo care moşie şi moară le-am cumpărat şi eu de la Dumnealui Costantin Filipescul biv vel medel. şi de la jupăneasa lui Marica, epitropii răposatei păh. Stancăi Obedeancăi în divan îaintea tuturor boiarilor drept tl. opt sute tocma: după cum adeverează şi zapisul dumnealor ce l'au dat la mâna mea de vânzarea acestor moşii în care este iscălit mulţi boiarj mărturii, pentru aceia de acum înainte să aibă a ţinea şi a stăpâni sfânta mănăstire Şegarcea acestea mai sus zise moşii cu bună pace ca să fie pentru hrana şi buna chivernisală acestei sfinte case şi mie şi reposaţilor părinţilor mei Dumitraşco spătariul şi maicămea Mariei şi copiilor miei şi a tot neamului mieu şi întru veşnica pomenire care pentru buna întărire am încredinţat aciastă scrisoare cu iscălitură şi cu peceatea mea şi zapisul cel de vânzare cu care am cumpărat aceste numite moşii şi toate hrisoavele şi cărţile ce le-am luat dela sus zişii epitropi le-am dat la mâna cuviosului sfinţiei sale părintelui Ioachim egumen sfintei mănăstiri Şegarcei ca să poată stăpâni în pace de către tot neamul meu şi de către tot neamul boiarilor Obedeani. Care pentru bună adeverinţă s'au iscălit şi alţi mulţi boiari mari şi de către marturii.

1. Avg. Lt. 1729.

L. P. şi iscălitura pe 4 rânduri pe greceşte a lui Iordache Ramadan, după care vin semnăturile:

. . . . . vian bivel vist. mart.	. . . . . bivel stolnicu mart.
C. Ştirbeiu vel stolnic mart.	. . . . . bivel şătrar mart.
. . . . . bivel serdar mart.	Şt. . . . bivel . . . mart.
F. L. . . . bivel comis mart.	D. Obedeanu bivel şătrar mart.
. . . . . biv 3. logf. mart.	. . . . . biv. 3. Logof. mart.

şi am scris eu Toma Logof. Tainâ la divan.

Copie după zapisul

prin care Vasilie Anescu Izvoranul vinde lui Gheorghe din Fundei partea lui din moşia Peşteana Mică, 1753 [1])

† Adecă noi care ne vom iscăli mai în jos ca să să crează dat-am zapisul nostru la mâna lui Gheorghie ot Fu[n]dei dila Peşteiceana pecum să ştie că i-am vândut partea mea din Peşteceana mică din sud. Mehedinţi şi i-am vândut-o de a mea bună voe în taleri 40 însă patruzăci cu ştirea tutulor moştenilor peste tot hotarul din şasă fonii una. Şi i-am vândut ca să-i fie de veci lui şi copiilor lui şi nepoţilor lui şi strănepoţi căţi Dumnezeu va dărui. Şi am vândut-o moşia eu Vasilie Anescul Isvoranul şi Dumitraşcu fecior Anescului vânzător.

Dechemvrie dni 17. 7261.

1) Comunicat de D-l avocat C. M. Jupescu din T.-Severin şi transcris de D-l prof. N. Gh. Dinculescu.

Eu Nicola Anescul martor
Eu Mihai Anescul, nepot Nicolei martor
Eu Vasilie Cioroi martor
Eu Jitea Nănulescul martor
Eu Pavel Izvoranul martor
Eu Costandin Mazilu martor
Eu Necola Eräceanul martor
Eu Läpädat Munteanul martor
Eu Vasilie Täbanä martor
Eu Gheorghie Poroineanu martor
Eu Dumitraşcul sin Firmul Vărzova
Eu Preda Vărzova martor
Eu Barbul sân Albotă
Eu Barbul Stegaru Albotescul
Eu Mihai Bălmaz ot om (?) martor.

Şi am scris eu Popa Dumitru Izvoranul, cu zisa acestor mai sus numiţi şi zisa lui Vasilie Anescul.

Foi de zestre oltenești [1])

I.

Fie Doamne mila ta spre noi precum am nădăjduit şi noi întru tine. Foaie de zestre ficei mele Teodorii [2]. Dela mine puţin dela Dumnezeu multă milă şi blagoslovenie. - 1799 Ghenarie 16.

1 vie în dealu Calului cu tot cuprinsul ei de rânduri 30: i cu ţelină de amândouă părţile cum şi dela vale în căpătăi.
1 loc de casă la Sfeti Spiridon alături în drumul Barbu Vlădoianu.
1 biniş de aclaz îmblănit cu şangeap negru.
1 rochie ghernesut fără antereu.
1 rochie şalin cu antereul ei.
1 faţă tizli veche ghernisut cu flori de fir.
1 cămaşă de nun cu margine.
1 » » ginere cu margine şi cu brănişor cusut.
1 » cusută femeiască.
6 cămăşi necusute femeieşti, adică una dintrânsele cu piepţi şi mănecile de borangic.
1 plapomă.
4 perini de părete de cele de boltă.

1) Comunicate de d-l Marius Theodorian-Carada, citirea şi transcrierea lor fiind făcută în 1911 de D-l Gr Creţu, prof. expert din Bucureşti
2) La căsătoria ei cu Mirea Scărişioreanu.

4 perini curăţele.
2 şcoarţă.
9 şăruri urmuz.
1 testemel de cele mari.
1 ladă.
1 păreche cercei de argint cu mărgean.
1 » paftale » » » colanu lor.
2 inele argint, unul este cu piatră.
1 căldare mare de o vadră.
2 tingiri cu capacele lor.
4 sahane aramă.
4 talere cositor cu tacămurile lor şi cu solniţa de cositor.
1 masă de şase coturi.
1 masă de trei coturi.
8 şărvete de borangic.
1 ghieordan cu cabarale de argint.
7 zăbranice, adică unul este de păioară.
1 cearşaf cu vergile de borangic.
3 peşchire gos cu borangic de coturi şi paturi.

Dela mine puţin dela Dumnezeu multă milă şi blagoslovenie.

Maria, sin popa Badea[3]) platnică.
Eu Gheorghe, bratu ego[4]), martor.
Eu Ioan Căuş martor.
Costadin săn Bratilă martor.

Şi am scrís eu cu zisa şi învăţătura mai sus numitei şi sănt martol, Jordachi Băbeanu mar(tor).

II.

Foaie de zestre.

Cu însemnare de cele ce am dat surorii mea Uţii[5]).

Anul 1833 Dechemvrie, Craiova.

1 inel de diamant pentru schimb.
1 pereche cercei de aur cu smaralturi.
1 fermină de fir înblănită cu mut.
1 » » căptuşită cu marţelin.
3 rochii de mătăsării lucrate.
1 rochie de jaconet.
1 » » cars.

---

3) Maria era văduva lui Popa Badea.
4) Adică fratele Mariei, preoteasa lui Popa Badea dela biserica Sf. Spiridon.
5) La căsătoria ei cu Praporgicul Constandin Teodor.

1 rochie de batist.
1 » » castină.
2 iecale de blonduri.
1 taclit îndoit franţozăsc cu căpătăie pentru spate.
1 salop de mătăsărie.

Orănduiala bohcealăcurilor.

1 bohcealăc de ginere în bumbac subţire.
1 pentru nun.
1 » soacră.
6 gevrele cusute.
4 linguriţe de argint.
1 tavă de Lipţca.
zarfuri de argint cu filigenele lor.

Orănduiala mesii.

12 şărvete.
2 prosoape.
2 mese mari.
12 tacămuri cuţite de Lipţca.
12 tipsii de cositor.

Orănduiala aşternutului.

1 saltea cu trei perini de damasc umplute cu lână.
1 plapomă stacojie de panbriu cu cearşafu de batistă.
2 chilimuri mari.
1 cearşaf pentru saltea.
1 perină lungă cu puf subţire, căptuşită cu marţelin, cu feţele de tulpan şi cu blonduri.
4 mici asemenea ca şi acea lungă.
2 sfeşnice pe tumbac de Lipţca.
1 lighian cu ibricu său de tumbac.
3 căldări de aramă, una mare şi două mai mici.
1 vie în Vălcăneşti de mijloc.
1 ţigancă.
1 căruţă de Braşov purtată.
1 călească cu două telegară de pod şi o pereche de hamuri.
In naht 9450 galbeni olandezi.

Ion Mirescu (Scărişoreanu[6].

Cu alte caractere urmează încă:)
S'au citit în judecătoria Doljului sec. I.
Grefier ss. D. Lăzărescu 1844 Iunie 2.

6) Parucicul Ioniţă Scărişeoreanu, tatăl acelui Dumitru Scorisioreanu, mort la douăzeci de ani (în 1875), şi dela care a rămas un volum de poezii originale.

III.

Cu ajutorul lui Dumnezeu şi al Maicii Precesti dau această foaie de zestre fie-mea Anica, 1837 Oct. 26.

	Lei	Par.
1 vie în Dealul Calului.	—	
1 cazan de 40 oca de aramă cu ţăvile lui	560	
1 taclit de Viena	315	
1 salop de mătăsărie	485	
1 scurteică de tradidon trandafirie cu nafea	140	
1 fermină de tradidon îmblănită cu samur	63	
1 rochie de gro de Berlin	200	
1 rochie de fular	150	
1 rochie de laza	63	
1 rochie de zaconet	63	
1 rochie de pambrin	31,	20
2 bohceluţe de piept de mătăsărie	43	
2 iacale de zimizeţuri	20,	10
1 lanţ de gât de aur frânţozăsc cu paroluţe de aur cu şapte pietricele smarand	40	
1 bohcelic de naş în pânză de casă	120	
1 bohcelic de ginere, 1 de socru, unu de soacră	160	
7 batiste cusute de mână	84	
7 cămăşi de mireasă, de pânză de casă, iar alta de batistă cusută de poală	160	
1 tavă de Lipţca cu trei ceşti	94,	20
2 pahare de cleştar poleite	18	
1 foca de cleştar poleite	11	
2 linguriţe de argint	14	
1 masă de pânză de douăsprezece coturi	22	
1 masă de pânză de şase coturi	11	
2 prosoape	12	
12 şărvete	30	
6 talere de cositor cu tacămul lor	28	
6 scoarţe, una aleasă şi alta vărgată	160	
1 saltea de tocat cu trei perini	94,	20
1 cearşaf de batistă pe saltea	15	
1 plapomă de merinos cu cearşaf de batistă	94,	20
3 perniţe de batistă cu vapeluri cusute umplute cu puf	35	
1 ladă ferecată	25	
1 tavă de două oca de aramă	38	
1 lighean de tocat cu ibricu lui	100	
2 sfeşnice de alamă	18	
4 boi de jug, două vaci	420	

	Lei	Par.
1 păreche cercei de Lipţca	31,	20
1 antică de ichinobu	25	
100 adecă o sută împărăteşti galbeni	3150	

Dela noi puţin, dela Dumnezeu mult.

Adică lei şapte mii una sută douăzeci şi nouă şi parale treizeci 7129.30.

Eu Mirea Scărişoreanu.

Eu Tudora Scărişoreanu.

Popa Marin alesu martor.

Popa Ioan duhovnicu.

Eu Barbu dela Lem martor.

Şi am scris Suptiscălitul cu învăţătura mai susnumiţilor.

(ss) N. Dimitrescu.

Cele din faţă 43 condeie dintraceastă foaie primiu dusă de mine subtiscălitul spre crede o şi iscălim.

Stan Gioroceanu. 1837 Octomv. 26.

Cu voia lui Dumnezeu pornii eu de a mă căsători după lege şi găsind pe Anica fiica Doamnei Teodori Scărişoreancăi din Craiova. Şi acum la aşezarea ce făcurăm şi primit foaia de zestre după obiceiu, îi dau şi eu acest înscris supt iscăliturămi de a se ştii că toată partea mea dă moşie ce o am parte Jiu ce-i zice Hurezu şi cu sat de se numeşte Gorogleda mare până acum se află în devălmăşie cu alţi doi fraţi ai mei, cum şi pă cea de dincoace de Jiu ce să trage tot dă Hurez numită Ştejăretu şi până în apa Jiului pă care o avem noi iar în devălmăşeală noi patru fraţi însă din tot trupul dupăste Jii cu a doi fraţi a treia parte şi că dă dincoace a patra parte fiind pă patru fraţi cu un cuvânt pe care eu le am stăpânit şi le stăpânesc le dau dumneaei dar dinaintea nunţii ce se zice progamiadora.

Insă în chipul acesta de vom face copii, după încetarea noastră din viaţă să rămână pe sama copiilor ; iar întâmplându-se a nu face noi copii şi mi se va întâmpla mie de a înceta din viaţă înaintea dumneaei, să aibă dumneaei a stăpâni acele de sus arătate în veci făcând cu dânsele ce va voi ca o ştăpână ; iar întâmplându-se dumneaei încetarea din viaţă mai înaintea mea, atunci să aibă a rămâne tot pă sama mea, cum şi de se va întâmpla ferească Dumnezeu vre-o spărgăluire de casă între noi, să rămână tot pe seamămi, însă de va fi din pricina dumneaei.

Ci cu aceasta dă a mea bună voie detei acest înscris.

(ss) Stan Gioroceanu. 1837 Oct. 26

«Pe temeiurile aceste şi asemănat cu art. 336 din Organicul regulament adeverează Judecătoria această foaie, spre a-şi avea urmarea, trecând-o şi în condica rânduită» semnaţi fiind:

Prezident Clucer A. (?) Samurcaş, St. Româneanu, Pitar V. Pavlov, Sava (?) Lăceanu, Grefier Pitar Iancu Angheleanu.

■■■■■■■■■■■■

INSCRIPŢII

Fântâna din Piaţa Elca

In strada Sf. Dumitru din Craiova în apropiere de Piaţa Elca, se găseşte în ruină o cişmea, a cărei fiinţă a trecut de un secol. Mijloc unic de alimentarea cu apă a generaţiilor trecute, a rămas în părăsire decând oraşul este prevăzut cu apă adusă din surse din afara oraşului.

Pisania, păstrată în bună stare, arată că fântâna s'a făcut cu cheltuiala răposatului Pavel Teodor şi cu osteneala lui Marin Bulugbaşa, şi înseamnă atât leatul dela facerea lumii cât şi pe cel dela Hristos. Anul dela facerea lumii are primele trei cifre în slavoneşte, iar pe a unităţilor în cifre arabe; cel dela Christos e însemnat cu cifre arabe. Iată-l coprinsul:

† In numele sfintei şi cei de o fiinţă şi făcătoare de viaţă şi nedespărţită Troiţă s'au [fă]cut această fântână cu toată osteniala şi cheltuiala dumnialui răposatului jupan Pavel Teodor şi cu osteniala dumnialui chir Mărin Bulugbaşa pentru ca să fie dumnialor şi a tot neamul dumnialor spre vecinică pomenire cât dumnialor şi altor celor ce vor f[i] mai ajutat la această fântână. Amin. 7326 (ϛλκϛ) **818 Iun.** [1])

N. Gh. Dinculescu.

■■■■■■■■■■■■

1) Colţul pietrei e spart aci.

Depresiunea Turnu-Severin

Studiu agrogeologic.

de **C. Lacriţianu**
Prof. Bucureşti

Călătorul venind dinspre Craiova spre Severin, atinge în cele din urmă dealul Balota, din care scoborând în depresiunea ce i se înfăţişează ca în poveşti privită depe culmea dealului Balota, vede pe marginea Dunării aliniatul oraş port: Severinul.

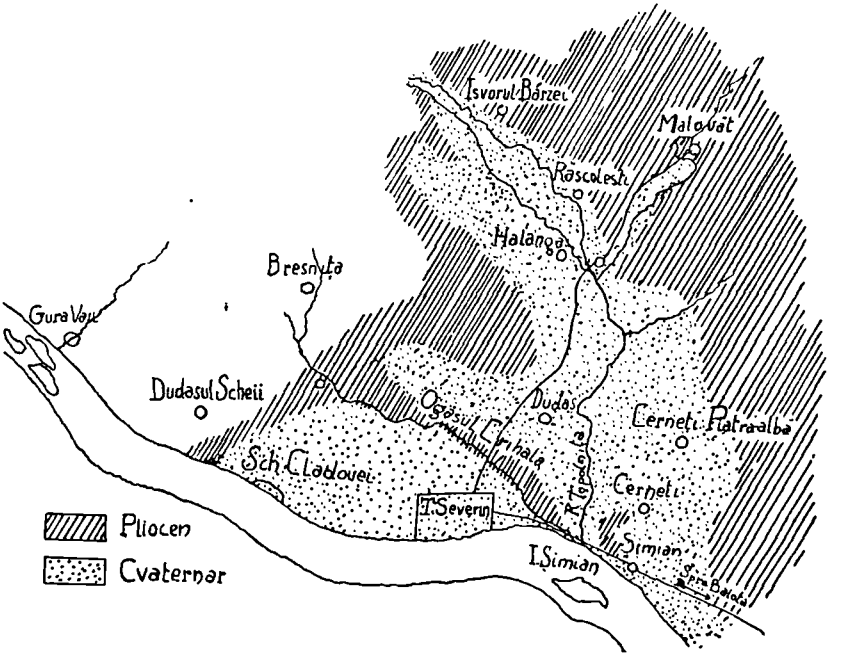

Fig. 1. — *Depresiunea T.-Severin.*

Depresiunea T.-Severin, de vârstă cuaternară, ocupă baza râului Topolniţa, dela Isvorul Bârzii până în Dunăre şi dela Dudaşul Schelei până la răsărit de Şimian, dealungul Dunării (fig. 1).

Această insulă cuaternară în cuprinsul pliocenic al regiunii e pătată în câteva puncte de iviri a etajelor superioare plioce-

nice: la vest de Şimian, în sudul oraşului Severin, pe malul Dunării şi dealungul ogaşului Crihala.

Morfologia cuaternarului acestei depresiuni se poate înţelege din schiţele profilurilor alăturate (figurile 2, 3, 4 şi 5).

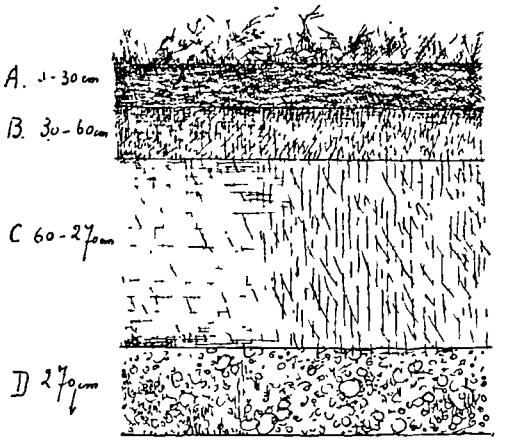

Fig. 2. — *Secţiunea naturală (abruptul) a ogaşului Crihala* (vezi harta Depres. Severin), malul stâng (despre est): *A* = orizont cu humus. — *B* = orizont cu puţin humus, care devine albicios către 60 cm. — *C* = lut galben. — *D* = pietriş mărunt, amestecat cu nisip mare. Dinţi de erbivore.

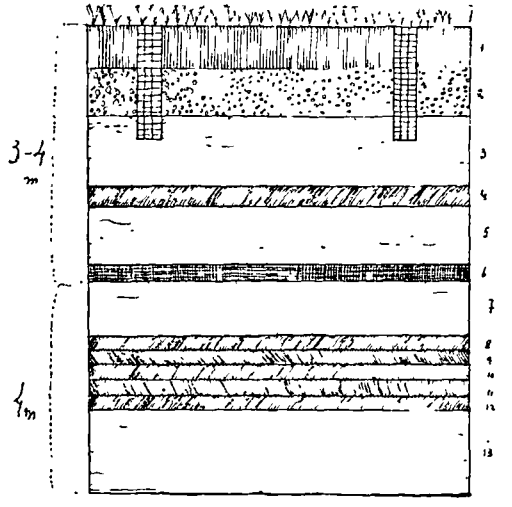

Fig. 3. — *Secţiunea naturală a (abruptului) malului stâng al Dunării, sub casa Delescu din T.-Severin şi castrul roman.* In acest abrupt, până la aproximativ doi metri adâncime, pătrund vertical zidurile cetăţii romane, cum se văd în gravură. Stratificarea orizontală: 1) sol de umplutură. — 2) pietriş cuaternar (ambele din Cuaternar, după care se succed în jos straturile din Pliocen:) — 3) nisipuri roşii, alternând cu nisipuri galbene.—4) argilă 5—20 cm, — 5) nisipuri feruginoase în straturi supţiri.—6) alt strat subţire de argilă.—7) nisipuri feruginoase. — 8—12) şisturi tari gresoase.— 13) argile, marne, nisipuri, dela al treilea strat în jos făcând parte din Pliocen.

In fig. 4 se pot vedea cele trei terase cuaternare ce formează depresiunea.

Pietrişul cuaternar suportă în depresiunea Severin, în unele locuri *loess* sau *lut galben*, în alte locuri *argilă nisipoasă roşie-cărămizie* (feruginoasă), cu loess subjacent sau fără.

Terasa inferioară suportă un strat gros de loess (fig. 5.).

Pietrişurile teraselor depresiunii sunt când albe, când roşii, feruginoase; pe terasele superioare el suportă soluri formate fie din transformarea loessului, fie din a argilei nisipoase ferugi-

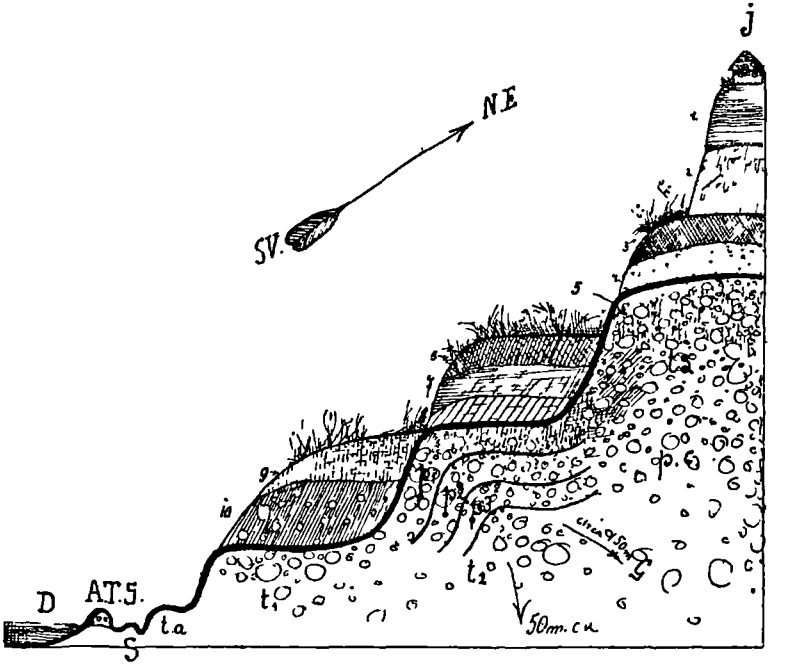

Fig. 4. — *Schiţa teraselor cuaternare în depresiunea T.-Severin.* Secţiune NE — SV, de sus de pe deal, din clădirea Jandarmeriei (J.), până jos în Dunăre: — D. albia Dunării.—ATS. atelierele gării T.-Severin. — Ş. şoseaua T.-Severin-Vârciorova. — t. a. terasa actuală a Dunării. — t^1 prima terasă. — t^2 a doua.—t^3 a treia terasă, cuaternară. — p. c. pietrişul cuaternar. — c. u. casa ucenicilor gării. — G. gara T.-Severin. — p^1. prundiş mare, intens-cărămiziu, cimentat cu mult fer şi eflorescenţe albe.— p^2. pietriş galben, cu eflorescenţe albe. — p^3. pietriş fără fer şi eflorescenţe, rocă nealterată.

De sus, dela Casa Jandarmeriei, coborând în jos, straturile coprind: 1) sol cenuşiu-roşcat. — 2) sol argilo-nisipos cărămiziu. — 3) sol argilos cărămiziu. — 4) nisip alb exploatat. — 5) pietriş mare, cu nisip, exploatat. — 6 sol brun-deschis. — 7) sol brun-roşcat —) 8 orizont lut galben-albicios. — 9) sol cenuşiu-spălat. — 10) sol argilo-nisipos, cu eflorescenţe calcare şi rar pietriş.

noasă, după cum una sau cealaltă din aceste formaţiuni a rămas la suprafaţă.

Solurile ce acopăr depresiunea T-Severin sunt de aceste două tipuri:

1) *Tipul podzol,* acolo unde loessul sau lutul galben a rămas la suprafață, având ca suport pietrișul (prundișul) cuaternar.

2) *Tipul pseudo-terra rossa,* acolo unde prundișul cuaternar suportă argila nisipoasă cărămizie.

Analiza fizieo-chimică Schlössing a acestor două tipuri ne-a dat următoarele cifre:

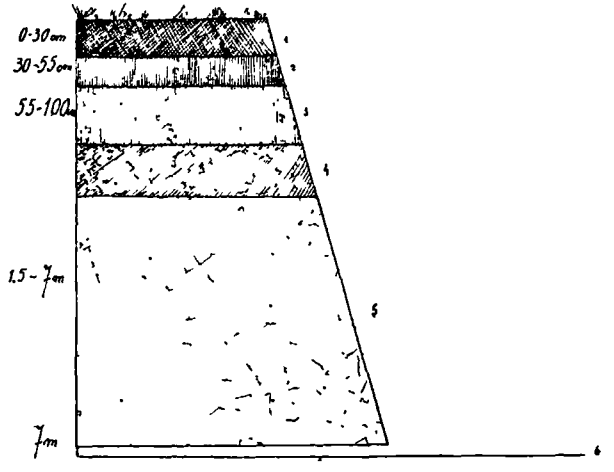

Fig. 5. — *Secțiune în loessul învecinat imediat cu apa Dunării, la vest de șantierul naval din T.-Severin, pe locul Darini* (notat cu *t. a.* în fig. 4). Păpuș de loess în toate aceste orizonturi, seriate în pături, foarte abundente între 0,55 — 1,50 m. adâncime. Abundente locuințe de viermi și insecte.

De sus în jos straturile acestea cuprind: 1) loess înegrit de humus. — 2) loess galben-brun. — 3) loess galben fin. — 4) loess galben fin mai deschis. — 5) loess albicios, cu bob mai mare, mai nisipos, cu mică albă, cu mai puține păpuși calcaroase. Sub 7 m. este nivelul apei Dunării.

A. *Podzolul terasei a 3-a din depresiunea T.-Severin, malul stâng al ogașului Crihala* (fig. 2.):

Reacția orizontului A (0 — 30 cm.) . .	slab acidă.
Reacția orizontului de lut galben la 270 cm. adâncime.	neutră.

Analiza solului din orizontul A (0—30) cm. a dat:

Nisip mare	0,5 %
Pământ fin < 1 mm..	99.5 %.

Iar analiza în total a orizontului acesta a dat:

Nisip mai mic de 1 mm., fără calcar . . .	37,5
Nisip fin	37,8
Resturi organice	5,—
Calcar, ca oxid de calciu	1,2
Argilă	16 %
Humus	2,5 %.
Total	100.

B. *Pseudo-terra rossa* (sol roşcat cărămiziu argilos) *din terasa 3-a a depresiunii*, din noul cartier al oraşului, sol mai fertil ca cel precedent:

Analiza orizontului superior (A 0 — 40 cm.) ne-a dat:

Reacţiunea	neutră
Nisip	30
Nisip fin	38
Calcar	< 1
Argilă	26
Humus	5
Total	100

Rămâne de studiat natura genetică precisă a acestui sol.

■■■■■■■■■■■■

Contribuţiuni la cunoaşterea Coleopterelor Olteniei

de **Dr. O. Marcu**
Conferenţiar la Univ. Cernăuţi.

Regiunea Olteniei (partea Turnul Severin, Cloşani, Tismana) prezintă o faună foarte variată şi completă. Ea arată contraste isbitoare şi adeseori surprinzătoare, prin apariţia unui număr mare de specii pronunţat meridionale şi chiar mediterane, pe lângă care se află şi foarte multe forme răspândite în Europa medie şi boreală, forme de munte cunoscute numai în Carpaţi *(Eutelocarabus arvensis* var. *carpathus, Petrophilus Findeli* etc.) sau în munţii Europei în general (*Trechus striatulus, Corymbites cupreus* + var. *aeruginosus* etc), cât şi forme orientale, cunoscute în Rusia meridională (*Haplocnemus serbicus, Chalcoides aurata* a. *nigricocis* şi a.). Pe lângă acestea se adaogă şi forme cunoscute numai în vestul Europei (Franţa, Spania, Austria).

Aceste apariţiuni se explică prin raporturile climaterice, geografice, geologice, şi indirect prin raporturile floristice ale acestui ţinut, de care depinde fauna până la un grad oarecare. In amănunte nu pot fi tratate chestiunile acestea, până nu vor fi cu temei studiate flora şi fauna respectivă. Oricine s'ar ocupa în această direcţie în regiunile amintite, îl aşteaptă foarte multe surprinderi.

Dintre formele meridionale ar fi de amintit acelea care trec lanţul Carpaţilor în spre Nord, se găsesc deci răspândite până în Cehoslovacia, cât şi acelea care se opresc la poalele Carpaţilor meridionali, şi nu trec peste ei. Formele meridionale şi mediterane principale, cât şi cele de vest, sânt: *Cicindela silricola* (Balcani, România), *Ophonus sabulicola Poecilus Korji* (Istria, Croaţia, Bosnia, Grecia, Turcia), *Dyschiurus angustatus, Lebia crux minor* var. *nigripes* (tipic mediterană), *Agabus nitidus, Authobium longipenne, Paederidus gemellus, Rhagonycha fulva* var. *usta* (Italia, Austria), *Exochomus floripes, Bupresiis octoguttata* (Austria), *Authaxia salicis* (Franţa, Germania, Ungaria,

Italia), *Agrilus integerrimus. Mordellistena confinis* + var. *Emery Gnaptor spinimanus* (Ungaria, Turcia, Grecia), *Helops laevioctostriatus* (Austria), *Zonabris flexuosa* (Grecia, Turcia, Bulgaria), *Morimus funereus* (Stiria, Croaţia, Iliria), *Agapanthia violacea, Timarcha pratensis* (Austria, Italia, Dalmaţia), *Luperus viridipennis* (Franţa, Italia), *Chalcoides aurata* a. *nigricoxis. Omias molinus. Podagrica fuscicornis* var. *meridionalis, Psylliodes thlaspis, Onthophagus furcatus, Trichius zonatus* şi a.

In prezenta lucrare sînt descrise şi 4 variaţiuni noui aflate în aceste regiuni, şi anume: 1) *Buprestis octoguttata* Lin. a. **sexguttata** nov. 2) *Strangalia septempunctata* F. a. **nigrocephala** nov. 3) *Chrysomela fastuosa* Scop. var. **Monae** nov. 4) *Chrysomela fastuosa* Scop. a. **cyanea** nov.

Multe din formele enumărate în această lucrare sînt cunoscute pentru România. Le-am amintit totuşi, majoritatea lor fiind cunoscută din alte localităţi.

Ţin de datoria mea să mulţumesc Asociaţiei Naturaliştilor din Oltenia, care a binevoit să-mi dea preţiosul ei consurs la colectarea materialului publicat în această lucrare.

Fam. Cicindelidae.

Cicindela silvicola Latr. (Syn.: hybrida Duft., tuberculata Herr.), la Turnul Severin şi Vârciorova, câte un exemplar. *Cicindela campestris* Lin. (Syn.: austriaca Schruk) la Cloşani, un exemplar.

Fam. Carabidae.

Goniocarabus Ulrichi Germ. (Syn. C. morbillosus Panz., viridulus Kr., viridiaeneus D Torre., pricipes D Torre, cupreoaeneus D Torre), un exemplar aproape tipic, aflat pe Oslea. *Megodontus violaceus* L var. *Mehelyi Ganglb.* + *var exasperatus* Dftschm., câte un exemplar pe Piatra Cloşani. Ambele forme sînt cunoscute în România (Hormuzachi, Born). *Carpathophilus Linnei* Panz (Syn. C. cupreoaureus Letzn., cupreus Letzn., versicolor Letzn., nigricornis Letzn., bruneofemoratus L.) la Tismana un exemplar. Cunoscut în România dela Peşterea Ialomicioarei (Houn). *Chrysocarabus auroniteus* Fbr. (Syn. auratoniteus Ill., cœrulescens Letzn., pricipes Letzn., versicolor Letzn., viridis Letzn.) var. *Escheri* Pallrd., un exemplar pe Oslea, la isvoarele Jiului. Nu se deosebeşte de exemplarele descrise dela Sinaia. *Eutelocarabus arvensis* Hbst. (Syn. pomeranus Gmell., eremita Fisch., viridis Letzn., nigrinus Woth.) var. *carpathus* Born., atât forma tipică cât şi variaţiunea pe Oslea, în regiunea alpină. Este răspândită în Europa boreală şi medie. *Procrustes coriaceus* L. (Syn. angusticollis Motsch., imminutus Kr.) var. *rugifer* Kr. la Tismana un exemplar. *Peryphus ustulatum* L. (Syn. litorale Oliv., rupestre F., Andreae Er), la Bahna un exemplar. Răspândit în întreaga Europă. *Petrophilus Findeli* Dej., la Bahna un exemplar. Cunoscut din Banat, Ardeal, Maramureş şi munţii Bucovinei. *Trechus striatulus* Putz, pe vârful Oslei un exemplar. *Odacantha melanura* L. (Syn. angustata F.), la Cloşani un exemplar. *Omophron limbatum* F. (Syn. dubium Hbst., disjunctum D. Torre), la Gura Văii un exemplar. *Dyschirus digitatus* Dej. la Bahna un exemplar. *Epiharpalus aeneus* Fbr. (Syn. vulgaris Dej.) la Bahna un

exemplar. *Ophonus sabulicola* Panz. la Bahna un exemplar. *Pseudophonus pubescens* Müll. (Syn. ruficornis F., fuscus Gmel.), la Bahna două exemplare. *Pseudophonus griseus* Panz. Bahna. *Poecilus Kovi* Germ. (Syn. viaticus Dej., aeneicollis Grim.), la Bahna un exemplar. *Dyschirius angustatus* Ahr. (Syn. sabulicola Lac.), la Bahna un exemplar. *Idiochroma dorsale* Pontop. (Syn. viridifulvum Goeze, bicolor Geoffr., viride Gmel.), la Piatra Cloșani un exemplar. *Lebia crux minor* L. (Syn. Andreae Rossi, errata Rossi.), atât forma tipică, cât și var. *nigripes* Dej. și a. *scutellata* Letzn. Piatra Cloșani mai multe exemplnre.

Fam. Dytiscidae.

Agabus nitidus F. (Syn. fontinalis Steph., melas Aubè., silesiacus Letzn.), atât forma tipică cât și var. *nigricollis* Zoubk. la Bahna.

Fam. Gyrinidae.

Gyrinus natator L. (Syn. mergus Ahr.), la Băile Herculane, la Bahna, mai multe exemplare.

Fam. Staphilimidae.

Tachyporus abdominalis F. (Syn. formosus Hochh., ruficeps Kr.), Tismana. *Staphilinus caesareus* Cederh. (Syn. erythropterus F.), Piatra Cloșani (Motru) un exemplar. *Ontholestes murinus* L. (cupreus Geoffr.), Motru un exemplar. *Emus hirtus* L. (bombylius Degeer), Motru un exemplar. *Goerius tenebricosus* Grav. (Syn. curtipennis Motsch., micropterus Redtb.), Piatra Cloșani un exemplar. *Philonthus laminatus* Creutz. (politus Marsh., aeneus Marsh., matutinalis Fald.), Piatra Cloșani un exemplar. *Paederus riparius* L. (gregarius Scop., septimus Schäff.), Bahna mai multe exemplare. *Paederidus gemellus* Kr., Bahna. *Anthobium longipenne* Er. (Inchoffi Heer), Bahna.

Fam. Pselaphidae.

Brachygluta haematica Reichb. emarginata Först), Bahna.

Fam. Silphidae.

Thanatophilus sinuatus F. Tismana. *Thanatoph. rugosus* L. (intricatus Ménétr.), Cloșani. *Silpha obscura* L. (carniolica Küst.), Cloșani. *Phospuga atrata* L. (punctata Hbst.), Oslea.

Fam. Histeridae.

Hister unicolor L., Cloșani. *Hister fimetarius* Hbst. (bipustulatus Oliv., Illigeri Duft., T.-Severin. *Atholus corvinus* Germ., Cloșani. *Atholus duodecimstriatus* Schrank., forma tipică, cât și var. *quatuordecimstriatus* Gyll.; cea din urmă mai frecventă, Cloșani. *Hypocaccus rugifrons* Payk. (semistriatus Steph., violaceus Steph.), Cloșani. *Hister quadrinotatus* Scriba, Tismana un exemplar.

Fam. Hydrophilidae.

Helephorus griseus Hrbst. (lapponicus Thoms., discrepans Rey., elongatus Kuw.), Bahna. *Sphaeridium scarabaeoides* L. forma tipică, cât şi var. *lunatum* F., Gura Văii. *Sphaeridium bipustulatum* F. (atomarium Duf., basalis Torre), forma tipică şi var. *substriatum* Fald., cât şi var. *Daltoni* Steph., Gura Văii. *Cryptopleurum crenatum* Panz. Bahna.

Fam. Cantharidae.

Lygistopterus sanguineus L. (villosus Deg., rufipennis Latr.), Domoglet. *Luciola mingrolica* Mén. (mehadiensis Fald.), Tismana un exemplar. *Cantharis fusca* L., Tismana. *Rhagonycha fulva* Scop. (melanura Oliv.) Pe lângă forma tipică se găseşte prin împrejurimele Mănăstirei Tismana şi var. *usta* Gemm. (terminalis Redtb.), o formă cunoscută până acum din Austria şi Italia. *Ebaeus coerulescens* Er. (nigricollis Küst.), formă deasemenea cunoscută în Austria şi Dalmaţia, se găseşte în împrejurimele Mănăstirei Tismana. *Anthocomus bipunctatus* Harrer (equestris F.), Gura Văii. *Malachius bipustulatus* Lin. la Piatra Cloşani, Cloşani, Tismana. *Malachius aeneus* Lin. e comună ca şi specia anterioară. *Danacea nigritarsis* Küst. (tomentosa Panz., opacula Abeille., misella Proch.), formă tipic meridională (Italia, Creta, Spania). *Dasytes niger* L. Vârciorova, Turnul Severin. *Haplocnemus serbicus* Kiesw., formă cunoscută în Serbia şi Rusia meridională, se găseşte prin împrejurimele Mănăstirei Tismana şi Cloşani.

Fam. Cleridae.

Opilo pallidus Oliv., formă mai mult meridională, cunoscută în V. Europei (Gallia, Austria). *Trichodes apiarius* L. (corallinus Mén.) Tismana.

Fam. Byturidae.

Byturus fumatus F. (rosae Scidl.), Bahna, rar din cauza timpului foarte înaintat. *Byturus tomentosus* F. (sambuci Scidl.), Gura Văii, tot ca şi specia anterioară.

Fam. Nitidulidae.

Soronia grisea L. este comună, pe tulpini de curând tăiate, Piatra Cloşani. *Epurea melina* Er. în împrejurimele dela Tismana, sub scoarţă. *Pria dulcamarae* Scop. (breviuscula Kol.) la eleşteiul din Tismana, rară. *Meligethes aeneus* F. (brassicae Reitt. nec Scopoli) e comună, T.-Severin, Gura Văii. *Meligethes planiusculus* Heer., comun pe Echium vulgare (Piatra Cloşani, Tismana). *Pocadius ferrugineus* F. pe Oslea. *Cychramus luteus* F. (alutaceus Reitt., pubescens Pic.), Cloşani. *Rhizophagus pricipes* Oliv. (politus Hellw.), sub scoarţă de fag, Piatra Cloşani un exemplar.

Fam. Cucujidae.

Oryzaephilus surinamensis L. (sexdentatus F., frumentarius F., cursor F.), Cloşani, în locuinţe. *Prostomis mandibularis* F. (maxillosa Mühl., americana Crotch.), Cloşani, un exemplar.

Fam. Cryptophagidae.

Antherophagus pallens Oliv., Cloşani un exemplar.

Fam. Phalacridae.

Olibrus bicolor Fabr., la Cloşani.

Fam. Lathridiidae.

Enicmus minutus L. (assimilis Mannh., scitus Mannh., gemellatus Mannh., minutissimus Motsch., Lederi Reittr.), Cloşani.

Fam. Mycetophagidae.

Typhea fumata L. (stercorea L.), Bahna, rară din cauza timpului înaintat.

Fam. Cisidae.

Eridaulus Jacquemarti Mell., formă răspândită în Franţa şi Germania, am aflat'o în fungi, pe Oslea. *Cis boleti* Scop. (obliteratus Mell, substriatus Mell., rubiginosus Mell.), în fungi, pe Oslea. *Eis alni* Gyll. (betulae Zett.), formă răspândită în Europa medie şi boreală, am aflat'o în Polyporinae, pe Oslea.

Fam. Colydiidae.

Ditoma crenata Fabr., sub scoarţă de tulpini tăiate, pe Oslea.

Fam. Endomychidae.

Dapsa denticollis Germ., în locuri umede, la Cloşani. Pe lângă forma cu petele negre împreunate a elytrelor, se află şi aceia cu ele neîmpreunate.

Fam. Coccinellidae.

Subcoccinella 24 punctata L. (globosa Schneid.), formă răspândită în Europa medie şi boreală, am aflat-o pe Piatra Cloşani. Pe lângă forma tipică se găseşte aici şi a. *4 notata* F. Cea din urmă este mai rară. *Cynegetis impunctata* L. (punctum Hrbst., aptera Payk.), Tismana. Pe lângă forma tipică se găseşte şi a. *palustris Redtb.*, care e rară. *Adonia variegata* Goeze. (mutabilis Scriba), comună în împrejurimele dela T.-Severin. Pe lângă forma tipică am aflat şi a. *6 punctata* F. Este tot aşa de comună ca şi cea dintâi. *Anisosticta 19 punctata* L. la Mănăstirea Tismana, rară. *Semiadalia 11 notata* Schucid., formă răspândită în Europa medie şi meridională, foarte comună, se află în număr mare la Cloşani, pe specii de Carduus. *Coccinella 7 punctata* L. e frecventă în întreg ţinutul. *Coccinella 5 punctata* L., ca şi specia anterioară. *Cocc. 10 punctata* L. la Tismana. Pe lângă forma tipică am aflat şi a. *4 punctata* L., care e rară. *Cocc. 14 pustulata* Lin., Piatra Cloşani. *Synharmonia conglobata* L. (pineti Ws.), Gura Văii. Pe lângă forma tipică se găseşte şi var. *gemella* Hbst. (juliana Gradl.), mai rară ca cea dintâi. *Halyzia sedecimguttata* L. Cloşani. *Vibidia 12 guttata* Poda se găseşte la Cloşani. *Thea 22 punctata* L. Bahna, Tismana. Nu este tocmai frecventă. *Calvia*

10 guttata L. (imperfecta Muls.), Tismana. *Calv. 13 guttata* F., pe Domoglet, nu este frecventă. *Calv. 14 guttata* Lin. Tismana. *Propylea 14 punctata* L. la Gura Văii. Pe lângă forma tipică am aflat şi a. *tessulata* Scop. care e tot aşa de comună ca şi cea dintâi. *Exochomus 4 pustulatus* L., foarte comună. Pe lângă forma tipică am aflat la Tismana şi var. *floralis* Motsch., o formă meridională. *Exochomus flavipes* Thunb. (auritus Scriba, nigromaculatus Wse.), formă meridională, am aflat-o la Gura Văii. *Myrrha 18 guttata* L. Tismana este rară. *Scynus frontalis* F. (pallipes Muls.), Piatra Cloşani, Tismana, Domoglet, este comună. Pe lângă forma tipică am aflat şi a. *4. pustulatus* Hbst., care e mai rară. *Scymnus subvillosus* Goeze. (dorsalis Waltl.), formă meridională, se găseşte prin împrejurimile dela Tismana *Hyperaspis campestris* Hbst. Cloşani. Pe lângă forma tipică am aflat la Gura Văii şi var. *concolor* Suffr. care e mai rară. *Paramysia oblongoguttata* Lin. la Domoglet pe pini, rară.

Fam. Helodidae.

Helodes minuta L. (pallida F.) Tismana. *Cyphon variabilis* Thunb. (pubescens Gyll., laevipennis Tourn.), Bahna. *Cyphon coarctatus* Payk. (femelă fuscicornis Thoms.), împreună cu specia anterioară.

Fam. Heteroceridae.

Heterocerus marginatus F. la Bahna, rar.

Fam. Dermestidae.

Dermestes murinus L. la Cloşani un exemplar. *Dermestes undulatus* Brahm. la Tismana un exemplar. *Dermestes lardarius* L. (luganensis Stierl.), la Mănăstirea Tismana, două exemplare. *Anthrenus pimpinellae* F. la Cloşani, pe flori. *Anthr. scophulariae* L. (histrio F., variegatus Scop., verbasci Herbst.), Gura Văii. *Florilinus muscorum* L. la Turnul Severin, în Muzeul Internatului Liceului de băeţi «Traian».

Fam. Byrrhidae.

Byrrhus pustulatus Forst. (dorsalis Fabr., albopunctatus Thunb., morio Illig., rufipennis Illig., Starki Reitt.), T.-Severin.

Fam. Elateridae.

Brachylacon murinus L. (mucoreus Lec.), pretutindeni în număr mic. *Corymbites cupreus* F., formă de munte, am aflat-o pe Oslea. Pe lângă forma tipică se găseşte şi var. *aeruginosus* F. care este mai rară. *Sclatosomus impressus* F. Domoglet, rară. *Dolopius marginatus* L. (sticticus Panz., depressus Sch.), Bahna. *Adrastus limbatus* L. (nitidulus Mrsh., porrectifrons Gozis., alpicola Rey.), Bahna, rară. *Adrastus rachifer* Geoffr. (minutus Oliv., pusillus F., nanus Hrbst., luteipennis Er.), Bahna. *Andr. montanus* Scopoli, (humilis Er., rudis Küst.), formă meridională, am aflat'o la Tismana. *Cardiophorus nigerrimus* Er., Gura Văii. *Elater sanguinolentus* Schruk. (ephippium Oliv.), la Bahna un exemplar. *Athous niger* L. (pubescens Mannh., alpinus Redtb., deflexus Thoms.), Cloşani, Piatra Cloşani. *Grypocarus haemorrhoidalis* F. (interpositus Rey.), Bahna.

Fam. Trixagidae.

Trixagus dermestoides L. (adstrictor Panz., sulcifrons Rey., planifrons Rey.), la Bahna şi Gura Văii, pe sălcii.

Fam. Buprestidae.

Buprestis octoguttata L. (albopunctata Deg.) am scuturat'o pe Domoglet de pe Pinus nigra. Pe lângă forma tipică am aflat şi o formă nouă, căreia îi dau numirea de a. **serguttata** nov. Intre ambele se găsesc şi forme de trecere. *Anthaxia salicis* F., formă răspândită în Franţa, Germania, Ungaria şi Italia, am aflat-o la Cloşani. *Anthaxia fulgerans* Schrnk. (nitida Rossi, niteus F., foveolata Herbst., fulgens Herbst., dorsalis Lap.) se găseşte pretutindeni. Este o formă meridională. Pe lângă forma tipică, am aflat şi var. *azurescens* Lap., care este mai rară. *Anthaxia quadripunctata* L. (punctata Ponza., quadrümpressa Notsch.), Vârciorova. *Agrilus integerrimus* Ratz. (cupreus Redtb.), Piatra Cloşani. *Trachys minuta* L. am scuturat-o de pe sălcii la Bahna. Este comună.

Fam. Bostrychidae.

Bostrychus capucinus L. la Cloşani, în tulpini de stejar. Am întâlnit numai forma tipică.

Fam. Ptinidae.

Ptinus fur L. la Cloşani.

Fam. Anobiidae.

Anobium striatum Oliv. (pertinax F., domesticum Geoffr., Latreillei Dufour.), în lemnul duşumelelor din Mănăst. Tismana. *Hadrobregmus nitidum* Hrbst. (canaliculatum Thoms.), cu specia anterioară. *Ptilinus pectinicornis* L. (impressifrons Küst.), pe Oslea.

Fam. Oedemeridae.

Oedemerastra podagrariae L. Piatra Cloşani. *Oedemera flavescens* L. (femorata Ganglb.), Cloşani.

Fam. Pyrochroidae.

Pyrochroa serraticornis Scop. (purpurata Müll., satrapa Schrnck., rubens Schall.), pe Domoglet.

Fam. Anthicidae.

Notoxus monoceros L. Tismana. *Notoxus cornutus* F. (trifasciatus Rossi), Bahna, Tismana.

Fam. Meloidae.

Proscarabaeus violaceus Marsh. (rufipes Bremi, augusticollis Rey., tectus Rey.), un exemplar la Bahna. *Zonabris flexuosa* Oliv., formă meridională, cunoscută în Grecia, Turcia, Bulgaria; am aflat două exemplare la Gura Văii.

Fam. Mordellidae.

Mordella fasciata F., Piatra Cloşani, Bahna. *Mordella aculeata* L., ca şi specia anterioară. *Mordellistena parvula* Gyll. (pusilla Redt., troglodytes Mannh., liliputana Muls.), Tismana, Oslea. *Mordellistena confinis* Costa, formă răspândită în Europa meridională şi occidentală. Pe lângă forma tipică, am aflat şi var. *Emeryi* Schilsky. Variaţiunea este cunoscută din Austria. *Tolida humeralis* Lin., cunoscută în Germania (Reitter), am aflat-o la Cloşani. Pe lângă forma tipică se găseşte şi a. *axillaris* Gyll. *Anaspis thoracica* L. (confusa Em.), Cloşani. *Anaspis Kiesenwetteri* Em., formă cunoscută în Austria, Ungaria şi Transilvania, am aflat-o la Cloşani.

Fam. Melandryidae.

Tetratoma ancora F. sub scoarţă de fag, pe Oslea.

Fam. Alleculidae.

Cteniopus sulphureus L. (flavus Scop.), Piatra Cloşani (P.-Mare) pe umbeliferae, comună. Pe lângă forma tipică am aflat şi a. palpalis Seidl., care este rară. *Hymenalia rufipes* Fabs. (H. fusea Ill.) la Piatra Cloşani, un exemplar.

Fam. Lagriidae.

Lagria hirta L. Domoglet, Bahna, Tismana, este foarte comună.

Fam. Tenebrionidae.

Gnaptor spinimanus Pallas. (glabratus F., Boryi Lap., graecus Kust.), formă meridională, răspândită în Turcia şi Grecia, cunoscută şi din Ungaria, am aflat-o la Cloşani. *Blaps mortisaga* Lin. (acuminata Deg.), T.-Severin. *Opatrum sabulosum* L. T.-Severin. *Crypticus quisquilius* L. (glaber F.), T.-Severin, Tismana, e comun. *Boletophagus reticulatus* L. (crenatus F.), în Polyporinae, pe Oslea. *Scaphidema metallica* F. (aeneum Payk.), Motru. *Hypophloeus linearis* F. pe Oslea. *Tenebrio molitor* L. Cloşani. *Enoplopus velikensis* Piller. (caraboides Petag., dentipes Rossi., latissimus Strl.), formă mediterană, răspândită în Italia, pătrunde spre Nord până în Munţii din Bavaria de sud. Am aflat-o pe Piatra Cloşani. *Helops laevioctostriatus* Goeze. (striatus Geoff., lusitanus Kr., latiusculus Krtz., formă occidentală, am aflat-o la Tismana. *Helops quisquilius* Strm. (dermestoides Illig.) se găseşte pretutindeni.

Fam. Cerambycidae.

Megarhagium sycophanta Schrnk. (mordax F., scrutator Oliv., grandiceps Thoms.), pe Oslea, rară. *Gaurates virginea* L. pe panta de nord a muntelui Oslea. *Leptura scutellata* F. în regiunile alpine, Piatra Cloşani, Oslea. *Leptura virens* L. în munţii între Oslea şi Boul. *Leptura sanguinolenta* L. (variabilis Deg.), un exemplar mascul la Gura Văii. *Pachytodes cerambyciformis* Schrank., Gura Văii. Pe lângă forma tipică am aflat la Tismana şi var. *10 punctata* Oliv., iar la Cloşani a. *efasciata* Csiki. Cea din urmă, cunoscută

din Ungaria, este rară. *Strangalia maculata* Poda. (calcarata F., subspinosa F., armata Hrbst., elongata Deg.), Piatra Cloşani, Oslea. Pe lângă forma tipică am aflat şi a. sinuata F., cea din urmă fiind rară. *Strang. melanura* Lin. (suturanigra Deg., similis Hrbst., diversiventris Duf. un exemplar la Cloşani. *Strang. bifasciata* Müll. (cruciata oliv.), o femelă la Cloşani. *Strang. septempunctata* F., Piatra Cloşani. Cu forma tipică am aflat şi a. *quinquesignata* Küst., cât şi o formă care se aseamănă cu a. *quinquesignata* numai că are partea anterioară a capului neagră, elytrele fiind ca şi la a. *inconstans* Reittr. Acestei forme, necunoscute până acum, îi dau numirea a. **nigrocephala** nov. *Necydalis major* L. (abbreviata F., ichneumonea Deg., populi Büttner, salicis Muls.), pe Piatra Cloşani, un exemplar. *Stenopterus flavicornis* Küst. (procerus Costa), formă meridională, răspândită până în Carintia, am aflat-o pe Piatra Cloşani. *Cerambyx miles* Bon. (militaris Latz., nodulosus Germ.), două exemplare pe Piatra Cloşani. Este o formă mediterană. Se întâlneşte rareori şi în Transilvania. *Cerambyx Scopoli* Füssl. (cerdo Scopol.), un exemplar, Piatra Cloşani. *Saphanus piceus* Laich., formă răspândită în Alpi şi în munţii Germaniei, se află şi în Transilvania. Este rară. *Hylotrupes bajulus* L. (caudatus Deg., Linneanus Laich., similis Marsh., affinis Saven), Tismana, un exemplar. *Rosalia alpina* L. pilosa Poda., frecuentă în tot cuprinsul munţilor (Domoglet, P. Cloşani). *Aromia moschata* L. (citrina Voet., odorata Deg., chlorophana Fisch.), două exemplare pe Piatra Cloşani. *Plagionotus detritus* L. (Couvertini Petagna.), Cloşani, rar, din cauza timpului înaintat. *Plagionotus arcuatus* L., (detritus Voet., lunatus F., salicis Schrnk.), Piatra Cloşani, un exemplar, ca şi specia anterioară. *Clytanthus Herbsti* Brahm. (verbasci F., sulphureus Schaum.), Gura Văii un exemplar. *Morimus funereus* Muls. (tristis F.), foarte comun în tot cuprinsul munţilor Domoglet, Piatra Cloşani. Este răspândită în Stiria, Croaţia, Iliria, găsindu-se şi în Banat şi o parte din Transilvania. *Liopus nebulosus* L., Motru, sub P. Cloşani, un exemplar. *Anaesthetis testacea* F. (livida Hrbst., teutonica Gmel.), Bahna, un exemplar. *Agapanthia violacea* F. (cyanea Hrbst., janthina Gmel., micans Panz., coerulea Schönh., smaragdina Kryn., formă mediteraneană, răspândită şi în Austria, am aflat la Cloşani un exemplar. *Saperda carcharias* L. (punctata Deg.), un exemplar la Tismana. *Tetrops praeusta* L. (ustulata Hagenb., pilosa Geoffr.), Tismana un exemplar. *Phytoecia pustulata* Schrnk' (lineola F.), pe Motru, sub P. Cloşani, un exemplar.

Fam. Chrysomelidae.

Lema cyanella L. (lichenis Voet., cyanella Suffr., gallaeciana Heyd.) pe Motru, sub P. Cloşani, un exemplar. *Lilioceris lilii* Scop. (merdigera F., liliorum Thoms.), Tismana. *Lilioceris merdigera* L. (brunea F.), Tismana, rară din cauza timpului înaintat. *Crioceris 12 punctata* L. pe Motru, un exemplar. *Crioc. 14 punctata* Scop., formă mai mult orientală, am aflat-o pe Motru în două exemplare. *Labidostomis longimana* L. se află pretutindeni (Cloşani, Bahna, Vârciorova). Variaţiunea v. dalmatina n'am aflat-o. *Clytra laeviuscula* Ratzbg. Bahna, două exemplare. *Coptocephala rubicunda* Laich. (tetradyma Küst.), formă mai mult occidentală (Franţa, Austria), care se găseşte şi în Germania pe locuri nisi-

poase, aride, am aflat-o pe Piatra Cloşani pe o leguminoasă. Este rară. *Gynandrophtalma cyanea* F. (salicina Lef., la Cloşani şi Bahna, mai multe exemplare. *Gynandrophtalma aurita* L. pe Piatra Cloşani, un exemplar. Formă meridională, care pătrunde până în Germania, Bucovina şi Basarabia în spre Nord. *Cryptocephalus octopunctatus* Scop. (variabilis Schneid.), Tismana, două exemplare. *Cryptoc. bipunctatus* L., Piatra Cloşani, un exemplar. *Proctophysus aureolus* Suffr. (sericeus Küst.), Piatra Cloşani, Domoglet, Tismana. Pe lângă forma tipică se găseşte şi a. *discolor* Gerhar., aceasta fiind mai rară. *Proctoph. scriceus* L. (bidens Thoms., aureolus Seidl., robustus Suffr.), Tismana un exemplar. *Proctoph. cristula* Duf. (hypochoeridis Suffr.), formă meridională, am aflat-o pe Piatra Cloşani. *Proctoph. violaceus* Laich., Piatra Cloşani, un exemplar. *Proctoph. frenatus* Laich., Bahna, două exemplare. *Proctoph. Moraei* L., comună, am aflat-o la Turnul Severin, Tismana, Cloşani. Pe lângă forma tipică se găseşte şi a. *bivittatus* Gyll. (cruciatus Marsh.), aceasta e mai rară. *Proctoph. flavipes* F. (Wydleri Fald.), comună, am scuturat-o de pe specii de Salix la T.-Severin, Gura Văii, Bahna. *Proctoph. vittatus* F., Piatra Cloşani. *Proctoph. occellatus* Drap. (geminus Gyllk., comună pe specii de Salix. Am aflat-o la Gura Văii, Bahna, Cloşani, Domoglet. *Proctoph. pygmaeus* F. a. *amoenus* Drap., formă meridională, răspândită în Italia şi Grecia. Pe lângă aceasta am aflat şi a. *orientalis* Wse. pe Piatra Cloşani. Forma tipică n'am aflat-o. *Proctoph. fulvus* Goeze (minutus F.), pe Domoglet. Pe lângă forma tipică am aflat şi a. *fulvicollis* Suffr., care e mai rară decât prima. *Pachybrachis hieroglyphicus* Laich. (histrio Fbr.), la Bahna mai multe exemplare. Intre ele am aflat şi a. *ictericus* Weise, mai rară decât cea d'întâia. *Pachybr. sinuatus* Muls. (haliciensis Müller), la Bahna, în trei exemplare. *Timarcha pratensis* Duft., formă meridională, răspândită în Austria, Italia şi Dalmaţia, am găsit la Tismana un exemplar. *Tim. rugulosa* H. Schäff., am aflat-o la Tismana. Este răspândită în Ungaria şi Transilvania. *Chrisomela marginata* Lin. (luteocincta Fairm.), pe Motru la Aluniş, un exemplar. *Chrysomela coerulea* Oliv. (Olivieri Bedel.), formă răspândită în Alpi, Carpaţi şi Carintia, am aflat-o la Tismana. *Chrysomela hamoptera* L. (acuticollis Fairm.), Turnul Severin. *Chrys. goettingensis* L. (diversipes Bedel.), Cloşani, un exemplar. *Chrysomela coerulans* Scriba. (violacea Panz., oblonga Duft.), Turnul Severin, Tismana. *Chrys. menthastri* Suffr. (fulminans Suffr., graminis Duft., caucasica Motsch., blanda Motsch.), formă răspândită în Europa meridională, este foarte comună prin împrejurimea Mănăstirei Tismana. Pe lângă forma tipică se găsesc aici şi două variaţiuni cunoscute din Grecia şi Turcia şi a. *rugicollis* Weidb. şi *resplendens* Suffr. Aceste din urmă sânt tot aşa de frecuente ca şi cea d'intâia. *Chrysom. varians* Schaller. (hyperici Thoms., margarita Oliv.), pe specii de Hypericum la Tismana. Pe lângă forma tipică am aflat şi variaţiunile a *pratensis* Wse. şi a. *centaurea* Hrbst. Ambele sânt rare. *Chrysom. fastuosa* Scop., frecventă mai ales la Tismana. Pe lângă forma tipică şi a. «Saturate viridis, splendida, suttura vittaque elytrorum cyaneis», a. Viridi-aurea, suttura lituraque media obsoletissima elytrorum laete viridibus», am aflat şi a. *speciosa* L. (galeopsidis Schrnk., cupreonitens Marsh.), cum şi două variaţiuni noi, a căror descriere

este cuprinsă şi în rezumatul în limba germană dela finele lucrării[1], Prima am numit-o *Chrys. fastuosa* Scop var. **Monae** *nov. var.*. iar a doua, o formă intermediară între cea tipică şi Monae, a. **cyanea** *nov.* Chrys. f. a. speciosa, foarte rară în aceste regiuni. Am aflat un singur exemplar. Cele mai frecuente sânt toate celelalte. *Chrysom. cerealis* Lin. (luxurians Oliv.), Tismana, Cloşani. Pe lângă forma tipică se găseşte şi a. *mixta* Küst., cât şi a. *octovittata* Schrnk. Ultimele sânt mai rare decât prima. *Orina cacaliae* Schrank, se găseşte pe P. Cloşani şi Oslea. Este o formă de munte. Pe lângă cea amintită, se găseşte şi a. *senecionis* Schumm. (Gleissneri Suffr.), care e rară. *Allorina tristis* Fabr. (luctuosa Oliv., coerulea Bedel., haemoptera Panz.), formă alpină, ca şi cea anterioară, am aflat-o pe Oslea. Pe lângă cea tipică se găseşte şi a. *smaragdina* Wse. *Entomoscelis adonidis* Pall. la T.-Severin, dar rară din cauza timpului înaintat. *Entomoscelis sacra* L. (dorsalis F.), pe Motru, la Aluniş, de asemenea rară. *Gastroidea polygoni* L. se găseşte pretutindeni. *Gastroidea viridula* Deg. (raphani Hrbst.), pe Motru, la Aluniş. *Plagiodera versicolor* Laich. la Bahna, pe specii de Salix. Pe lângă forma tipică am aflat şi a. «Elytris coeruleis, haud virescentibus, cyaneis violaceo-micantibus, violaceis aut cupreo-violaceis». Este cu mult mai rară ca cea dintâi. *Melasoma populi* Lin., pe specii de Salix, la Bahna şi Cloşani. Rară, din cauza timpului înaintat. *Phytodecta viminalis* Lin., pe specii de Salix, la P. Cloşani. Pe lângă forma tipică, se găseşte şi var. *Baaderi.* Este tot aşa de frecuentă ca şi prima. *Goniomena pallida* Lin. pe P. Cloşani, trei exemplare. *Phyllodecta vitellinae* Lin., la Bahna, pe specii de Salix. *Phyll. tibialis* Suffr. pe specii de Salix, la Aluniş, pe Motru. *Sclerophaedon carniolicus* Grm., pe Motru, trei exemplare. *Phaedon laevigatus* Duft. (sabulicola Suffr., grammicus Rtb., galeopsis Seidl.), formă de munte, am aflat-o la Tismana. *Agelastica alni* L., pe specii de Alnus, în tot lungul văii Motrului, e rară. *Luperus viridipennis* Germ. (coerulescens Duft., laricis Motsch., Garieli Aubè.), formă meridională, este răspândită în Franţa şi Italia. Am aflat-o la Tismana. Pe lângă forma tipică se găseşte şi a. *varicollis* Wsc., mai rară decât prima. *Lochmea caprae* L. (polygonata Laich., pe Salix caprea, în împrejurimile Tismanei. *Lochmea crataegi* Forst. (sanguinea F., mascul tibialis Duft., femoralis Duft., femela crataegi Duft.), în mai multe exemplare, pe P. Cloşani şi la Bahna. *Galerucella calmariensis* L. (aquatica Müll.), la Bahna mai multe exemplare. *Galeruca tanaceti* L. (declivis Ioan., Bonvouloiri Ioan., cicatricosa Chevrol.), Gura Văii, Bahna. *Gal. pomonae* Scop. (rustica Schall., dispar Ioan., rufescens Ioan.), ca şi sp. anterioară. *Crepidodera femorata* Gyll. (femoralis Duft., o formă de munte, la Aluniş pe Motru. *Crepidodera transversa* Marsh. Bahna. *Glyptina rubi* Payk. pe mure, la Cloşani. Este rară. *Chalcoides aurea* Geoffr. (metallica Duft., splendens Ws., helxines Foudr.), la Bahna, pe specii de Salix. *Chalc. aurata* Marsh. (versicolor Kutsch., helxines Ratzbg.) la Tismana, în mai multe exemplare. Pe lângă forma tipică, se găseşte şi a. *pulchella* Steph., cât şi a.

---

1) Chrys. fastuosa var. **Monae** *nov. var.* Umerii mai puţin proeminenţi. Culoarea violetă închisă. Scutul toracal peste tot aşa de intensiv şi puternic punctat ca şi elytrele. Intre punctele de pe marginea scutului şi cele de pe disc nici o deosebire ca mărime.

a. **cyanea** *nov.* Punctuaţiunea ca şi la forma tipică. Culoarea violetă.

nigricoxis All. Ultima este o formă sudeuropeană, răspândită din Balcani până în Caucas, mai rară decât celelalte două. *Epithrix pubescens* Koch. la Cloşani şi Tismana, pe Solanum dulcamara L. Este comună. *Epithrix atropae* Foudr. la Tismana, pe Atropa belladona L. Pe lângă forma tipică, se găsesc a. *quadrimaculata* Wsc., a. *nigritula* Wsc. şi a. *suturata* Hktg. Cel mai adeseori am întâlnit a. *nigritula*. Din forma ultimă, care este rară, am aflat un exemplar. *Podagrica fuscipes* L., Cloşani. *Podagrica malvae* Illig. pe Malvaceae, la Severin, Gura Văii. *Podagrica fuscicornis* L. (rufipes Müll.), Cloşani. Pe lângă forma tipică, am aflat şi var. *meridionalis* Wse., răspândită în Europa de sud. *Tlanoma concinna* Marsh. pe Motru, la Aluniş. Am scuturat-o de pe specii de Polygonum. *Tlanoma semicoerulea* Koch. (meridionalis All.), la Bahna, pe specii de Salix. *Chaetocnema aridella* Payh. la Tismana, ca şi specia anterioară. *Haltica saliceti* Wse., formă răspândită în Germania mijlocie şi Austria, am aflat-o la Bahna pe specii de Salix. *Haltica tamaricis* Schrnk. (hippophaës Aubè.), Cloşani. *Phyllotreta armoraciae* Koch. (nemorum F.), T.-Severin, pe Armoracia rusticana. *Phyll. nemorum* L. la T.-Severin, pe Cruciferae. *Phyll. atra* F. (aterrima Schrink., meloena Illig., punctulata Marsh.), Tismana, pe Cruciferae. *Phyll. nigripes* F. (lepidii Koch.) pe Cruciferae, la Cloşani. *Aphtona cyparissiae* Koch. (nigriventris All., nigriscutis Foudr.), pretutindeni pe Euphorbia cyparissias. *Apht. pallida* Bach. pe Piatra Cloşani, pe specii de Geranium. Este răspândită prin Grecia, Germania, Austria. *Longitarsus niger* Koch. (elongatus Bach.), formă montană, am aflat-o la Tismana. *Longitarsus luridus* Scop. la Piatra Cloşani. *Longitarsus tabidus* F. (verbasei Fanz., dorsalis Rossi., thaps. Marsh., borealis Zett.), T.-Severin, Tismana, pe specii de Verbascum. *Dibolia rugulosa* Redtb., la Piatra Cloşani un exemplar. *Psylliodes napi* Fbr. (rapae Illig., ecalcarata Redtb.), Cloşani. *Psyll. thlaspis* Foudr. (fusiformis Redtb.), formă răspândită în Franţa şi Austria, aflată la Tismana. *Psyll. affinis* Payk. (exoleta Illig., atricilla Panz.) este comună. *Psyll. dulcamarae* Koch., Tismana, Cloşani, pe Solanum dulcamara. *Psyll. luteola* Müller (nana Duft., pallida Steph., propinqua Redtb.). *Cassida vastuosa* Schall., Tismana. *Cass. canaliculata* Laich. (austriaca F., speciosa Brahm., illyrica Boh.), Cloşani. *Cass. murea* L. Vârciorova. *Cass. nebulosa* L. (affinis F., maculata F., tigrina Deg.), pe Motru la Aluniş. *Cass. viridis* L. (equestris F.) pretutindeni. *Hypocassida subferruginea* Schrnk. (ferruginea F., fusca Laich) la Tismana.

Fam. Lariidae.

Laria rufimana Boh., un exemplar la Cloşani.

Fam. Anthribidae.

Tropideres niveirostris F., pe Oslea, panta de Nord, un exemplar.

Fam. Curculionidae.

Otiorrhynchus niger Fbr., pe Oslea, panta de Nord. *Otiorr. fuscipes* Ol., Oslea. *Otiorr. raucus* Fbr., comun pe Oslea, panta de Nord, pe molift. *Otiorr. Kraterreri* Sch. P., Cloşani. *Otiorr. lepydopterus* F., mai multe exemplare pe molift, la Oslea. *Otiorr. ligus-*

tici L., un exemplar la Bahna. *Argoptochus periteloides* Fuss., formă răspândită în Slavonia, Transilvania şi Bucovina, am aflat-o la Tismana. *Phyllabius glaucus* Scop. (calcaratus F., atrovirens Gyllh.), Bahna, Tismana. *Phyll. oblongus* L., Bahna, pe specii de Salix. *Chlorodrosus amoenus* Germ., Piatra Cloşani. *Polydrosus picus*, pe Boul şi Frumosul. *Tylodrusus pterygomalis* Boh., la Tismana. *Tylodr. viridicinctus* Gyllh., Cloşani. *Barypithes Chevrolati* Boh., Aluniş pe Motru. *Omias mollinus* Boh. (Bohemani Zett.), formă răspândită în Austria, Ungaria, Serbia. *Eusomus Beckeri* Tourn. (Persicus Desbr.), Cloşani. *Sitona inops* Gyll. (curviscelis Desbr.), T.-Severin. *Lepyrus capucinus* Schall. (binotatus F.), Bahna un exemplar. *Cyphocleonus tigrinus* Panz. (marmoratus F.), Cloşani, Tismana. *Lixus cardui* Oliv. (pollinosus Germ.) pretutindeni, pe specii de Carduus. *Larinus sturnus* Schall., ca şi specia anterioară. *Balaninus glandium* Marsch. (turbatus Gyll., tesselatus Desbr., nucum Germ., hispanus Stierl.) pretutindeni. *Tychius haematopus* Gyll. (junceus Boh.), Cloşani. *Orchestes fagi* L. (luteicornis Chevr.) foarte comun. *Orch. avellanae* Donor. (signifer Creutz.), Tismana. *Tachyerges salicis* L. (bifasciatus F.) pretutindeni. *Tach. stigma* Germ., ca şi specia anterioară. *Isochnus foliorum* Müll. pretutindeni. *Gymnetron beccabungae* L., Tismana. *Miarus campanulae* L. pretutindeni, dar rar. *Cionus tuberculosus* Scop. (verbasci F.), Gura Văii, tot rar. *Cionus scrophulariae* L., Bahna. *Apoderus coryli* L. (superans Faust., nigripes Rey.), Tismana, un exemplar, forma tipică.

Fam. Ipidae.

Eccoptogaster (Scolytus) *mali* Bechst. (pruni Ratzbg.), pe pruni şi perji, sub Piatra Cloşani. *Ecc. rugulosus* Ratzbg., ca şi specia anterioară. *Leperesinus fraxini* Panz. (varius F., Heuscheli Hustek.) e foarte comun în pădurile de sub Piatra Cloşani. *Hylesinus crenatus* F., ca şi sp. anterioară. *Pohygraphus polygraphus* L. (pubescens F.), la isvoarele Jiului, pe molift, specie rară. *Hylurgops palliatus* Gyll. (Helferi Villa.), ca şi sp. anterioară. *Crypturgus pusillus* Gyll., Oslea, pe molift. *Cryphalus picae* Ratzb. pe molift la Oslea. *Blastaphagus piniperda*, la Domoglet, pe pin. *Erno. porus fagi* F. (Thomsoni Ferrari), foarte comună în tot cuprinsul (Tismana, Piatra Cloşani). *Pityophtorus micrographus* L. (pityo graphus Ratzbg.) la Oslea, pe panta de nord, pe molift. *Pityogenes chaleographus* L. mascul xylographus Sahlbg.), pe molift, la Oslea. *Ips typographus* L. (8 dentatus Payk.), Oslea, pe molift. *Pityogenes bidentatus* Herbst. (bidens F.), pe pin, la Domoglet. *Dryocoetes autographus* Ratzbg. (villosus Gyll.), Oslea, pe molift. *Ips laricis* F. pe Oslea. *Hyleborinus Saxeseni* Ratzb. (decolor Boild., aesculi Ferr., subdepressus Rey.) pretutindeni. *Hyleborus eurygraphus* Ratzb. la Tismana.

Fam. Lucanidae.

Lucanus cervus L. este răspândit în toată regiunea. Pe lângă forma tipică, se găseşte şi var. *capreolus* Fuessl. (capra Oliv., hircus Hbst., dorcus Panz., care este mai rară. *Dorcus parallelopipedus* L., ca şi specia anterioară. *Synodendron cylindrum* L. (juvenile Muls., americanum Beauv.) pretutindeni.

Fam. Scarabeidae.

Teuchestes fossor L., Piatra Cloşani. *Otophorus haemorrhoidalis* L. în bălegare, la Piatra Cloşani. Pe lângă forma tipică, am aflat şi a. *humeralis* Muls., care este tot atât de frecventă. *Aphodius fimetarius* L., în bălegare pretutindeni. *Heptaulacus alpinus* Drap., formă de munte, am aflat-o pe Oslea. *Geotrupes stercorarius* L. (putrudarius Er.) pretudindeni. *Anoplotrupes silvaticus* Panz. (stercorosus Soriba., violaceus Torre.), ca şi specia anterioară. *Lethrus apterus* Laxm., Cloşani, este rar. *Gymnopleurus mopsus* Pall. (Geoffroyi Fuessl., pilularius Muls., obtusus Muls.), la Turnul Severin un exemplar. *Oniticellus fulvus* Goeze. (flavipes F.), Bahna, două exemplare. *Onthophagus taurus* Schreber. (rugosus Poda., morio Brullé), pretutindeni în bălegare. *Onth. oratus* L., ca şi specia anterioară. *Onth. furcatus* F. (terminatus Fald., Muiszechi Hochh.), formă mai mult meridională, am aflat-o la Tismana. *Ontoph. fracticomis* Preyssl. irroratus Fald.), pretutindeni în bălegare. *Onthoph. camelus* Fabr., ca şi specia anterioară. *Caccobius Schreberi* L. pretutindeni. *Capris lunaris* L. pretutindeni. *Rhizotrogus solstitialis* Lin. la Gura Văii un exemplar. *Melolontha vulgaris* L. pretutindeni. *Polyphylla fullo* L. pe Domoglet un exemplar. *Anoxia orientalis* Kryn. la Domoglet, pe pin. *Hoplia farinosa* L. frecventă la Piatra Cloşani pe Umbeliferae. *Anomala aurata* F. (auricollis Lap.), Tismana, pe flori. *An. aenea* Degeer., ca şi specia anterioară. Pe lângă forma tipică, am aflat şi a. *marginata* Schilsky., care e rară. *An. vitis* F. (holosericea Illig., varians Muls., viridicollis Schilsky.), Tismana, pe flori. *Phyllopertha horticolla* L. (metallica Torre.) pretutindeni. *Oryctes nasicornis* L. pretutindeni. *Valgus hemipterus* L. pretutindeni pe flori, însă, din cauza timpului înaintat, foarte rar. *Gnorimus variabilis* L. (actopunctatus F.), pe Piatra Cloşani un exemplar. *Trichius zonatus* Germ., formă cunoscută în Europa medie şi de sud, am aflat un exemplar la Tismana. *Tropinota hirta* Poda (hirtella L., tonsa Burm.), Tismana. Pe lângă forma tipică, se găseşte şi a. *senicula* Mèn. *Oxythyrea funesta* Poda. (stictica L., funeraria Geoffr., albopunctata Deg.), Piatra Cloşani, Vârciorova. *Cetonia aurata* L. pretutindeni pe flori. La Tismana am aflat şi a. *purpurata* Heer. (cuprifulgens Muls.), care este rară. *Potosia aeruginosa* Drury. (speciosissima Scop., fastuosa F., nudiventris Grm.), la Tismana un exemplar.

ZUSAMMENFASSUNG.

Das Gebict von Oltenien (Turnul Severin, Tismana, Cloşani) bietet höchstinteressante faunistische Verhältnisse dar. Neben Formen, die in ganz Mittel-und Nordeuropa verbreitet sind kommen hier auch viele südeuropäische, sogar mediterane, welche zum Teil die transylvanischen Alpen überschreiten und somit bis zu den Sudetenländern verbreitet sind, als auch solche, die an den Südkarpathen eine natürliche Schranke ihrer nördlichen Verbreitung finden. Ebenso dringen in dieser Gegend sowohl westliche als auch östliche und südöstliche Formen vor. (Siehe die in der Einleitung angeführten Arten.).

Neben den schon aus anderen Gegenden bekannten Formen sind auch 4 neue Variationen kurz beschrieben u. zw.

Buprestis octoguttata Lin. (albopunctata Deg. a. **sexgut-**

tata nov. Der Beschreibung von *octoguttata* vollkommen entsprechend bis auf die vorletzten (3) Querflecken der Flügeldecken, die vollkommen verschwunden sind, so dass auf jeder Flügel decke nur 3 Querflecke vorhanden sind. Auch Zwischenformen von der Nominatform zu a, *sexguttata*, mit kleinem bis verschwindend kleinem 3 Querfleck sind anzutreffen. Fundstelle Domoglet (Băile Herculane).

Strangalia septempunctata Fabr. a. **nigrocephala** nov. Schwarz, der Scheitel und das Halsschild, ausser dem Vorderrande gelbrot. Flügeldecken ungefleckt. Alle Hinterleibsternite gelb. Unterscheidet sich von a. *inconstans* Reittr. durch die Kopffarbe. Fundort Piatra Cloşani.

Chrysomela fastuosa Scop. var. **Monae** nov. [1]). In der Tarsenbildung des vierten Tarsengliedes (Die Spitze der Unterseite des 4. Tarsengliedes Zahnförmig aufgebogen und bis in die Mitte der Klaue vorgezogen), die Form des Halsschildes der Nominatform gleich, durch etwas weniger heraustrettenden Schultern von jener verschieden. Länglich, eiförmig gewölbt, glänzend blaugrün, Halsschild ganz veilchen oder kornblumenblau, die Naht und eine deutlich begrenzte Längsbinde hinter dem Schulterhöcker der Flügeldecken violet, oder tief veilchenblau, am Rande in Blaugrün übergehend. Fühler pechschwarz, bläulich schimmernd, die ersten 4 bis 5 Glieder gänzlich metallisch grün überflogen, die letzten Glieder breiter als bei der Nominatform. Halsschild querviereckig, mit ziemlich parallelen nur an den Vorderecken gerundet, nach innen gebogenen Seiten, die Scheibe gewölbt, längs der Basis kaum niedergedrückt, dicht und grob punktiert, nur zwei kleine Flecke auf beiden Seiten derselben etwas weniger dicht punktiert. Die Punkte auf dem ganzen Halsschilde gross, nach den Seiten hin kaum grösser und tiefer und stehen in zwei sehr wenig bemerkbaren Vertiefungen, eine vor der Mitte, die andere an der Basis, wodurch der undeutliche Seitenwulst noch weniger abgesetzt erscheint. Flügeldecken am Grunde breiter als das Halsschild, weitläufig und kräftig punktiert. Die Punkte derselben sind ungefähr so gross wie die der Halsschildscheibe. Sie bilden in der Nähe der Naht und der Seitenränder nicht ganz regelmässige Reihen und ihre Zwischeuräume sind mit einzelnen Punkten besetzt. Das Masku ist kleiner und schlanker, ebenso kraftig punktiert wie das Weib. Der Pennis wie bei der Nominatform. 5 ½—7 mm. Fundort Tismana. Durch die Farbe und Punktierung des Halsschildes von Chrym. ventricosa Suffr. sehr leicht zu unterscheiden [2]).

Chrysomela fastuosa Scop. a. *cyanea.* nov. Der Nominatform in allen Charakteren gleich, nur dass sie ganz veilchenblau [3]) Halsschild u. Flügeldecken) sind. Auch Zwischenformen von der Nominatform, mit nur intensiv veilchenblau gefärbtem Halsschilde[4]) kommen hier vor. Fundort Tismana.

Institutul de Zoologie
Universitatea Cernăuți.

30 VIII 1928.

1) Benannt nach Frl. Mona E. Bălăianu.
2) Weise. Die Chrysomeliden. p. 422. Finsnote.
3) Tota cyanea .
4) Saturate viridis, splendida thorace, suttura vittaque elytrorum cyaneis .

Contribuţiuni la cunoaşterea geologiei munţilor Piatra Cloşani (Piatra mare şi mică) şi Oslea, din Oltenia.

de **Dr. O. Marcu.**

Pe harta geologică a d-lui Prof. I. Popescu-Voiteşti, Cluj, vârful muntelui Piatra Cloşani este însemnat ca fiind constituit din *granit.* La fel şi vârful Oslei. Cu ocazia excursiei întreprinsă de Asociaţia Naturaliştilor din Oltenia (D-l E. Nyarady ne-a atras atenţiunea), am observat că atât vârful Piatra Mare (cea mică nu am urcat-o), cât şi vârful Oslea, sânt constituite din *rocă calcaroasă.* La Piatra Cloşani se observă granitul pe partea dinspre Motru, până la locurile unde panta devine mai abruptă; de aici în sus roca este calcaroasă. Pe muntele Oslea granitul se observă în tot lungul drumului făcut de armată în timpul războiului, până sub vârf; de aci încolo, masivul întreg este constituit din calcar.

Cu toate că eram convins că roca este calcaroasă (în urma reacţiunii cu acid clorhidric), am dat sp e analiză d-lui Cocoşinschi, asistent la Institutul de Chimie din Cernăuţi, bucăţi de rocă luate atât de pe vârful Piatra Mare, cât şi de pe Oslea. Rezultatul analizei ce a binevoit să mi-l comunice este următorul:

Roca uşor solubilă Hcl. (dens. 1.1). *Rezidiu mic de Si* O^2. *şi* So^4 *Ca (sub 5%). Constă din circa 90% Ca* CO^3, CO^3 *Mg (Dolomită), având şi cantităţi mici de Fe. şi Al.*

ZUSAMMENFASSUNG.

Die Gipfel von Oslea und Piatra Cloşani (Piatra Mare) bestehen aus circa 90% Ca CO^3, Mg. CO^3 (Dolomit) mit Spuren von Fe. und Al., sowie circa 5% Si O^2 und Ca SO^4.

Contribuţiuni la cunoaşterea oecologiei lui Hylesinus crenatus Fbr.

de **Dr. O. Marcu.**

Hylesinus crenatus Fabr., un bostrychid care atacă Fraxinus excelsior L., rar în Bucovina [1]), se găseşte în număr foarte mare în masivele păduroase din împrejurimele dela Cloşani (Piatra Cloşani). Frasinul este în aceste regiuni una din esenţele principale din care sânt alcătuite aci pădurile.

Galeriile materne constă, ca şi la Leperesinus fraxini Panz., din două braţe transversale, aproape totdeauna drepte, numai la

1) *Marcu, O.* — Distrugătorii pădurilor Bucovinei. Fam. Ipidae, p. 17. Bul. Fac. de Ştiinţe, Cernăuţi 1927.

Marcu, O. — Die in der Bucovina als schädlich u. minder schädlich nachgewiesenen Borkenkäfer. Verh. u. Mitt. d. Siebenb. Vereins f. Naturw. Sibiu 1925 1926.

locul de împreunare puţin curbate. Lungimea lor variază între 3 şi 4 cm. Sânt foarte late (5 mm.). Ating şi alburnul. Galeriile larvare sânt foarte lungi. Pe scoarţa luată de mine pentru Muzeul Institutului de Zoologie din Cernăuţi, acestea sânt lungi până la 15 cm. Ele stau la început vertical spre galeriile materne. Cu cât se depărtează mai mult de ele, se încovoaie în dreapta sau stânga tulpinei, până ajung să stea paralel cu cele materne. Şi galeriile larvare ating alburnul. Sânt de regulă pline cu rumeguş. Leagănele chrysalidelor dela capetele lor sânt mari, de formă ovală, săpate mai adânc în scoarţă decât în alburn. Numai pe tulpinile subţiri, acestea sânt mai adânc săpate în el.

Generaţia acestui bostrychid nu este pe deplin lămurită. După unii este dublă, după alţii simplă. Escherich [2]) crede că (pe baza datelor conţinute în câteva lucrări care tratează biologia acestui gândac) este dublă.

Nüsslin-Rhumbler [3]) susţine că generaţia acestui bostrychid este simplă. Altum [4]) este de părerea lui Escherich, cu deosebirea că, după primul autor, sborul al doilea se efectuează prin luna Octomvrie, iar după cel din urmă prin luna Iulie.

Din culturile făcute în laborator pentru stabilirea generaţiunii acestui gândac, m'am convins că este dublă. Dublă complectă pentru culturile din laborator, dublă incomplectă în stare liberă pentru Bucovina. Larvele aflate la 21 Octomvrie 1926 la Horodnic, jud. Rădăuţi, s'au desvoltat la temperatura camerei în laborator până la 7 Februarie 1927. Am obţinut 25 de gândaci. Cu aceştia am continuat cercetările până în luna Septemvrie, când am obţinut a doua generaţie de gândaci. *Cele observate la culturile din laborator au fost verificate prin constatările făcute pe la mijlocul lunei Iulie în regiunea Cloşani,* unde gândacul se află în număr mare, astfel încât permite studiul la faţa locului. Am aflat insecta pe tarniţa dintre Piatra Mare şi P. Mică, în toiul sborului al doilea. Multe din ele îşi aveau săpate galeriile materne, cât şi ouăle depuse în firide pe marginea galeriilor săpate. Primul sbor trebuie să fi fost dela mijlocul până la finele lunei Aprilie. Generaţia este dublă, după cum se vede din datele de mai sus. *Primul sbor este în Oltenia pe la mijlocul lunei Aprilie; al doilea pe la începutul lunei Iulie. In Bucovina sborurile întârzie, din cauza climatului, cam cu două săptămâni: primul sbor este pe la începutul lunei Mai; al doilea pe la finele lunei Iulie şi începutul lunei August. Din această cauză nici generaţiunea gândacului nu este dublă complectă pentru Bucovina, insectele generaţiei a doua iernând în stare larvă; ea însă poate fi dublă complectă pentru Oltenia.*

Pe lângă insectele în stare larvă, aflate sub scoarţă de frasin la Horodnic, se găseau în galerii scurte, de formă iregulară, şi insecte adulte. Acestea trebuiau să fie insectele mame, care—după depunerea ouălor — şi-au căutat şi săpat culcuşuri pentru iarnă. Sborurile din Octomvrie, despre care vorbeste Altum, se datoresc căutării de culcuşuri pentru iernare. *Ele nu stau în nicio legătură cu generaţiile.*

Atacul este de regulă îndreptat asupra tulpinelor groase.

---

2) *Escherich, U.* — Die Forstinsekten Mitteleuropas, vol. 2. p. 503.
3) *Nüsslin-Rhumbler* — Forstinsektenkunde, p. 480.
4) *Altum* — Der grosse schwarze Eschenbastkäfer. Z. f. F. u. J. VIII.

Numai în lipsă de astfel de material atacă şi tulpini mai subţiri. Mijlocul cel mai bun pentru combaterea acestui bostrychid sânt arborii cursă. *Aceştia trebuiesc tăiaţi cel mai târziu pe la mijlocul lunei Martie pentru primul sbor, pe la mijlocul lunei Iunie pentru al doilea, dar mai din vreme pentru regiunile unde climatul permite sborurile mai timpurii, cum este cazul în Oltenia.*

ZUSAMMENFASSUNG.

Hylesinus crenatus Fbr., der in der Bucovina als selten gilt, ist în Oltenia (Piatra Cloşani) häufig anzutreffen. Die Muttergänge erreichen hier eine Länge von 3—4 cm., die Larvengänge sind bis 15 cm. lang. *Die Generation ist für die Bucovina eine unvollkommene doppelte, mit Überwinterung der zweiten Generation als Larven, könnte eine vollkommene doppelte in Oltenia sein. Die erste Flugperiode fällt anfangs Mai in der Bucovina, Mitte April für Oltenia; die zweite Ende Iuli und Anfang August für die erste, Anfang Iuli für die letztangeführte Provinz Rumäniens.* Parallele Kulturversuche im Laborator bestähtigten das oben gesagte.

Institutul de Zoologie
Universitatea Cernăuţi.

Dare de seamă

asupra excursiei de cercetare a regiunei montane mediteraneene a Olteniei, făcută între 14 — 30 Iulie 1928, de către «*Asociaţia Naturaliştilor din Oltenia*».

In ziua de 16 Aprilie a. c., «Asociaţia Naturaliştilor din Oltenia» este informată de către D-l Prof. *Al. Bărcăcilă*, Directorul Liceului Traian din T.-Severin, că în Internatul acestui liceu există un muzeu regional de Istorie şi Etnografie,—înfiinţat dealtfel înainte de război — şi căruia i s'a anexat după război o secţie de Ştiinţe Naturale.

Muzeul, care poartă numele de *Muzeul regional al Porţilor de fer*, are preocuparea de a cerceta şi reprezenta regiunea Porţilor de fer, district biogeografic şi antropogeografic care formează o individualitate netă; el dispune de un atelier dermoplastic şi de două mari săli de expunere, dintre care sala pentru Ştiinţe Naturale are 10 metri pe 24. In scrisoarea d-sale, d-l Bărcăcilă ne spunea că Muzeul simte lipsa specialistului naturalist, prin transferarea d-lui Prof. Lacriţianu la Bucureşti, şi termină cu următoarele cuvinte: «Dorim să ne folosim de organizaţia d-stră pentru determinări şi pentru alte indicaţii menite să dea Muzeului nostru caracterul ştiinţific de rigoare».

Apreciind opera d-lui prof. Bărcăcilă şi importanţa unui asemenea început într'o regiune atât de interesantă ca aceea a Porţilor de fer, subsemnatul a promis Muzeului concursul Asociaţiei şi a propus d-lui Director Bărcăcilă explorarea metodică a regiunei Porţilor de fer şi a Cernei (districtul biogeografic Domogled, după concepţia lui *Pax*), care urmează a fi făcută de

către specialişti, în vederea rezolvirei problemelor biogeografice ale elementelor faunistice şi floristice regionale (mediteraneene şi relicte terţiare[1], cât şi în vederea îmbogăţirei Muzeului Porţilor de fer dela Severin şi al Muzeului regional al Olteniei, dat fiind că iniţiativei se ataşa şi Cercul ştiinţific dela Craiova.

Propunerea fiind acceptată, am început lucrările de organizare a excursiei: invitarea specialiştilor; redactarea programului excursiei, ţinându-se seama atât de liniile generale, cât şi de punctele speciale cu interes deosebit pentru specialiştii invitaţi; complectarea fondurilor de excursie; corespondenţa oficială cu autorităţile (al căror concurs a fost dealtfel aproape nul); trimiterea delegaţilor în provincie, etc.

Dintre specialiştii invitaţi au putut lua parte domnii: 1) Prof. *E. Nyarady*-Cluj (Botanică), 2) Dr. *O. Marcu*-Cernăuţi (Entomologie), 3) *I. Mallasy*-Deva (Biospeologie), 4) Prof. *C. S. Nicolaescu-Plopşor*-Craiova (Preistorie), 4) Inginer *A. Vincenz*-Craiova (Etnografie) şi 5) subsemnatul (Zoologie), ajutaţi fiind de un laborant, cinci studenţi naturalişti şi un număr variabil de săteni plătiţi cu ziua.

Itinerariul realizat a fost următorul: *14 Iulie.* adunarea excursioniştilor la Turnu-Severin, încartiruirea la internatul liceului Traian; *15 Iulie*, vizitarea instituţiilor culturale ale oraşului Severin, împărţirea temporară a excursioniştilor în două echipe: 1) Mallasy-Nicolaescu-Vincenz şi 2) Nyarady-Marcu-Călinescu; *16 Iulie*, ora 6 a. m. plecarea pe jos a grupului Nyarady dela Severin la Gura-văei, coborârea pe valea Jidoştiţei; la aceiaş oră grupul Mallasy pleacă cu trenul la Băile Herculane, pentru a cerceta peşterile de acolo; la ora 1 p. m. grupul Nyarady urcă pe valea Bahnei, traversează dealul Dubovna şi coboară pe valea Vodiţei, dormind seara la Şcoala de Menaj dela Vârciorova; *17 Iulie*, grupul Nyarady urcă pe Bahna până la comuna Bahna; se fac interèsante descoperiri biogeografice, despre care se va scrie şi în numărul viitor; la ora 3. p. m. plecarea cu trenul dela Vârciorova la Severin; *18 Iulie*, cu trenul Severin-Băile Herculane; se cercetează regiunea Pecenesca şi se urcă prin spate Domogledul, însoţiţi de botanistul Friedel, profesor la Leipzig-Germania; am întâlnit pe Domogled încă doi naturalişti streini: un ungur (Pawlas) şi un englez, cari colecţionau lepidoptere, după ce cu câteva zile mai nainte trecuseră pe aci şi alţi entomologi: Winkler (Viena) şi Chapuis (Cluj), ceace arată că această regiune este încă un nesecat isvor de rezultate ştiinţifice, acum ca şi altădată; la ora 6 p. m. grupul Nyarady întâlneşte grupul Mallasy la Băile Herculane, după o obositoare ascensiune şi coborâre a Domogledului, a cărui vegetaţie era în mare parte arsă de soare; *19 Iulie*, grupul Mallasy cercetează peşterile, grupul Marcu cercetează valea Cernei, grupul Călinescu vizitează regiunea până la Crucea Ghizelei; D-l Nyarady pleacă la ora 1 p. m. la Severin, pentru îngrijirea colecţiilor; *20 Iulie*, înapoierea excursioniştilor la Severin; D-l Nicolaescu-Plopşor părăseşte expediţia, pentru a relua cercetările mai târziu; la ora 3 p. m. se porneşte cu autobusul la Cloşani, unde parte din excursionişti sunt încartiruiţi în casele mai bune, parte dorm sub cerul liber; *21 Iulie*, excursioniştii se

1) A se vedea: R. I. Călinescu, *Din urmările biogeografice ale Perioadei glaciare în Oltenia*, Arhivele Olteniei, No. 25—26, din an 1926.

împart în trei grupuri: D-l Mallasy, cu oamenii de serviciu, rămâne ca să cerceteze peşterile şi dolinele din Cloşani şi Motru-sec; grupul Nyarady-Vincentz-Marcu urcă cu cai pe Piatra Cloşani; grupul Călinescu urcă cu cai pe Motru-sec, ocoleşte Piatra Cloşani şi revine seara pe Motrul-cu-apă la Cloşani; laborantul D-lui Nyarady rămâne la cartier (Cloşani), pentru a prepara plantele colectate; *22 Iulie*, grupul Nyarady rămâne pe Piatra Cloşani; grupul Călinescu strânge material faunistic din regiunea Cloşani (Motru-mare, Motru-sec); grupul Mallasy cercetează peşterile de pe Motrul-sec, obţinând importante rezultate; seara se face la Cloşani aprovizionarea grupului de pe Piatra-Cloşani, căruia i se trimit pe cai alimente; *23 Iulie*, grupul Nyarady rămâne pe Piatra-Cloşani; grupul Mallasy continuă cercetarea peşterilor dela Orzeşti; grupul Călinescu îşi continuă programul stabilit, sosind la ora 3 p. m. la Corcoaia, pe Cerna, fiind găzduit la vila D-lui Mihăilă Barbu; *24 Iulie*, grupul Nyarady trece pe Muntele Oslea; grupul Călinescu urcă cu caii în Buza Oslei, revenind seara la Corcoaia; *25 Iulie*, din cauza ploaiei grupul Călinescu renunţă la Oslea, revenind la Cloşani, unde se întâlneşte la ora 5 p. m. cu grupul Nyarady, de care D-l Vincenz se despărţise pe Oslea pentru a lua drumul Retezatului; D-l Nyarady pleacă la ora 6 p. m. la Baia-de-aramă, unde doarme, pentru a pleca a doua zi la Tg.-Jiu şi prin Surduc la Petroşani (după *Cirsium candelabrum*, citat pentru prima dată în Surduc de un naturalist strein); *26 Iulie*, grupul Călinescu, la care se ataşează D-l Dr. Marcu, pleacă dimineaţa, cu căruţa, prin Baia-de-aramă, la Tismana; D-r Mallasy rămâne la Cloşani, pentru a cerceta amănunţit peşterile de aci şi dela Baia-de-aramă [2]); excursioniştii sunt încartiruiţi la Mănăstirea Tismana şi iau masa la Restaurantul Popescu [3]); şeful ocolului silvic dela Tismana, D-l Inginer V. A. Ionescu, membru-corespondent al Asociaţiei Naturaliştilor din Oltenia, oferă pentru uzul Asociaţiei casa dela Scocul Jiului, a ocolului silvic Tismana; această casă încăpătoare şi confortabilă e situată la isvoarele a trei ape: Jiul, Cerna, Lăpuşnicul şi între două vârfuri înalte de munţi: Borescul (2160 m.) şi Oslea (1950 m.), şi e foarte propice pentru o serie de excursii scurte de câte o zi sau două, într'o regiune foarte sălbatecă, permiţând pe deoparte o uşoară şi bună aprovizionare, iar pe dealtă parte bună odihnă după excursii [4]); *27 Iulie*, se cercetează regiunea Tismanei; grupul Călinescu urcă Cioclovina; grupul Marcu strânge o bogată recoltă de Coleoptere pe valea Tismanei; *28 Iulie*, se cercetează peşterile şi se recoltează 117 exemplare de Coleoptere cavernicole; din podul Mănăstirei şi din peştera de lângă Mănăstire se prinde un mare număr de exemplare de Cheiroptere, aparţinând la două genuri; *29 Iulie*, excursioniştii părăsesc dimineaţa Tismana cu automobilul, trecând prin Tg.-Jiu la Severin, unde se despart; *30 Iulie*, grupul Călinescu vizitează regiunea Cazanelor până la Baziaş.

---

2 De observat că atât pe aici, cât şi pe la Tismana, trecuseră şi D-nii *Winkler* (Viena) şi *Chapuis* (Cluj)

3) La acest restaurant luau masa şi artiştii angajaţi de o casă de filme din Bucureşti, pentru a executa la Tismana o parte din filmul românesc *Iancu-Jianu*.

4) Mulţumim şi pe această cale D-lui Inginer V A. Ionescu pentru delicata D-sale atenţie ce-a avut-o faţă de noi, atât cu ocazia încartiruirei noastre la Tismana, cât şi cu ocazia oferirei casei dela Scocul Jiului pentru folosinţa excursioniştilor în cercetările lor de studii.

Cu pregătirea şi executarea acestei excursii Asociaţia Naturaliştilor din Oltenia a cheltuit suma de 25.000 lei, din care 10.000 au fost oferiţi de către Cercul ştiinţific dela Craiova şi 10.000 de către Primăria Municipiului Craiova; mesele de seară dela Severin au fost luate, în mod gratuit [5]), la Internatul Liceului Traian, în contul modestului fond de care dispune Muzeul Porţilor de fer, prin adresa cu No. 691 din 14 Iulie a. c., adresată preşedintelui Asociaţiei Naturaliştilor din Oltenia, în urma constatărei faptului că autorităţile regionale din Severin nu dau excursioniştilor concursul promis [6]).

Rezultatele ştiinţifice sunt considerabile; ele se vor publica aci, în ordinea sosirei la sediul Asociaţiei şi în limita spaţiului disponibil; în numărul prezent s'au publicat mai sus contribuţiile D-lui Dr. Orest Marcu, conferenţiar la Universitatea din Cernăuţi.

Parte din materialul colectat, preparat şi etichetat, se va remite Muzeelor regionale ataşate iniţiativei Asociaţiei, iar parte va rămâne în posesia specialiştilor participanţi la excursie, cărora le mulţumim şi pe această cale pentru timpul zăbovit şi energia pierdută pe meleagurile necercetate ale munţilor Olteniei, care au fost în deajuns de darnice în rezultate ştiinţifice.

R. I. Călinescu
Preşedinte al Asoc. Nat. din Olt.

■■■■■■■■■■■■

Şase cranii găsite într'un vechi cimitir dela Moţăţei-Dolj

Cu prilejul unei săpături pentru nivelarea pământului din faţa bisericii noi, s'au desgropat în vara anului 1924 foarte multe oseminte din vechiul cimitir, în mijlocul căruia se ridică astăzi biserica.

După inscripţiunile citite pe crucile de piatră, se vede că în acest cimitir s'au făcut înmormântări până după anul 1850.

Făcând cercetări la faţa locului, am putut culege, pentru despărţirea antropologică a muzeului, şase cranii. Fiind puţine la număr şi unele sfărâmate, nu putem vorbi de antropologia nici chiar a vechilor moţăţăeni; totuşi o sumară ochire asupra rezultatului măsurătorilor ce am luat asupra lor, va alcătui de sigur un interesant document pentru viitoarele cercetări antropologice în judeţul nostru. Şi pentrucă nu toate craniile sunt în perfectă stare de conservare, anumite măsurători nu s'au putut face, aşa că locul acelora a rămas în alb. Tabloul craniometric din pag. următoare arată ce anume măsuri s'au luat, cum şi rezultatele acestor măsurători.

5) Mulţumim cordial cu această ocazie D-lui Prof. Al Bărcăcilă, Directorul Liceului Traian şi al Muzeului Porţilor de fer, pentru deosebita D-sale bunăvoinţă şi atenţie manifestată faţă de iniţiativa şi scopurile dezinteresate ale Asociaţiei Naturaliştilor din Oltenia.

6) O excepţie fericită a fost D-l D-r Pompiliu Băbeanu, Prefectul de Mehedinţi, care a dat ordine de încartiruire primăriilor din judeţ, pentru care-i rămânem recunoscători; de asemenea D-lui Trăsnea-Cloşani, administratorul Moşiei Alimăneşteanu, care s'a îngrijit de noi cu o deosebită atenţie. Asociaţia a plătit însă pretutindeni.

	Principalele măsuri	I	II	III	IV	V	VI	Media
Diametre	Antero-posterior maximum	19	18 4	18.2	17.1	17.9		18.12
	Transversal maximum	13.1	13.8	13.7	13.8	13.8		13 64
	Vertical sau basilo-bregmatic			12.5	11.2	12 4		12.05
	Transvers frontal minim sau inferior	8.7	9 7	9.6	9.7	9.7	9.3	9.45
	Transvers frontal stefanic sau superior	11.	11.4	11.6	12.	10 8		11.36
Fața	Lungimea ophiro-alveolară			8.2	7.2	7.9	5.6	7.22
	Lărgimea bizygomatică			13.5	12.4	13.2	11 4	12.62
	Lungimea squel. a nasului			5.4	4.2	5	4.3	4 72
	Lărgimea „ „ „			2.5	2.7	2.4	2.2	2 45
	Diametrul vertical arbitar			3.	3.2	3.5	2.8	3.12
	„ orizontal „			3.9	3.8	3.9	3.6	3.80
Indice	Indice cefalic orizontal	68.99	75.	74 65	80.70	77.10		75.28
	„ vertical			68.68	65 43	69.20		67.77
	„ transverso-vertical			91.24	81.15	89.84		87.41
	„ frontal	66.41	70.29	70.07	70.29	70.29		69.47
	„ fronto-zygomatic			71.11	78 22	73.48	78.15	75.24
	„ facial al lui Broca			60.74	58.06	59.84	49.12	56.94
	„ nasal			4 .29	64.28	48.00	51.16	52.43
	„ orbital			76 92	84 21	89.74	77.77	82 13

In concluzie, aceste şase cranii pot avea o vechime de circa un secol. Măsurătorile lor ne arată în medie un indice cefalic sub-dolichocephal (75.28), la care se asociază un indice vertical de 67.77, un indice frontal 69.47, un indice facial al lui Broca 56,94. un indice nasal mesorrhinian 52.43 şi un indice orbital microsem 82.13, media indicelui transverso-vertical fiind 87.41, iar a indicelui fronto-zygomatic 75.24.

Până în prezent pentru judeţul Dolj, în afară de câteva indice cefalice, celelalte indice apar pentru întâia dată în redusa bibliografie antropologică ce avem.

Se ştie că indicele cefalic mijlociu la Români arată sub-rachicephalia, el fiind 82 (Eugène Pittard, Les peuples des Balcans, p. 51), şi că «*la conclusion qui soit exprimable aujourd'hui, c'est de dire que la majorité du peuple roumain appartient à une race d'origine brachycéphalique. Cette race qui, un jour peut-être, a été plus ou moins pure, a reçu, à des moments que nous ignorons encore, des apports ethniquement étrangers, parmi lesquels figure une race dolichocéphale*" p. 53.

Puţinele indice cefalice luate de către D-l Eugène Pittard în Dolj (100) încă nu rezolvă problema, deşi dau mult de gândit, întru cât 74 % sunt forme dolichocephale.

«On peut dire, grosso modo, que Dolj est un district dolichocéphale» zice d-sa în Buletinul Soc. Regale de Geografie An XLV, 1927, p. 34

Ancheta antropologică, ce am început în judeţul Dolj, ţinând socoteală de repartiţia geografică, de trecutul istoric, cât şi de mişcările metanastasice, sânt încredinţat că în curând va schimba cu mult sumarele cunoştiinţe antropologice asupra poporului român, cel puţin din această regiune.

N. Plopşor.

Tezaurul dela Coveiu-Dolj

Istoricul descoperirei

Pe ziua de 21 Septembrie 1927 Direcţia Muzeului Regional, de pe lângă Prefectura jud. Dolj, a primit din partea D-lui C. Negrescu, prefectul judeţului, următoarea adresă cu Nr. 25418:

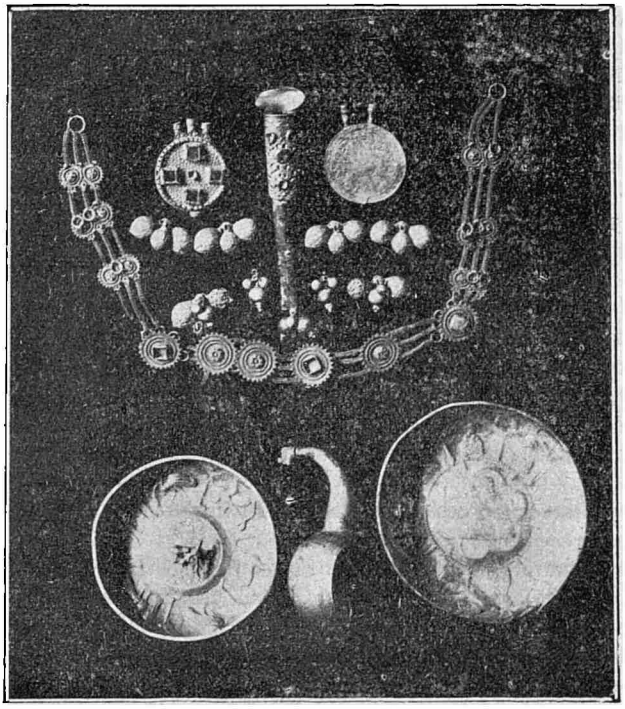

Fig. 1. — Tezaurul dela Coveiu.

«Am onoare a înainta D-vs. alăturatul Proces-Verbal, al Primarului comunei Coveiu, cu privire la procesul-verbal dresat de D-l Pretor al Plăşei Băileşti, precum şi obiectele bisericeşti ce s'au găsit în pământ de către locuitorul Dumitru I. Mitrică din acea comună, după cum se specifică mai jos:

1) Un castron de argint, pe care se află însignele «Maica Precesta cu Christos» în braţe şi diferiţi sfinţi.

2) Un castron de argint, cu însignele «în mijloc un cap de cerb şi diferite păsări şi animale», toate de argint.

3) Un trochiţ de argint cu coadă.

4) Un cordon de argint şi una bucată de sticlă.

5) Una teacă de argint.

6) Două plăci şi mai multe globuleţe, în număr de 29, diferite, mari şi mici, toate de argint.

Vă rog să binevoiţi ca, după ce vor fi trecute în inventar, să fie conservate în acel muzeu».

Iată Procesul-Verbal al Primarului din Coveiu-Dolj cu data de 25 Martie 1928:

«Noi Ioan P. D. Popa, Preşedintele Comisiunei Interimare a Comunei Coveiu-Dolju, constatăm că la data de mai sus fiind informat că locuitorul D-tru I. Mitrică din această comună, în timpul când făcea arătura cu plugul în marginea satului, a dat cu plugul de una oală de pământ, în care s'ar fi găsit mai multe obiecte bisericeşti de argint, şi care obiecte ar fi antice;

Pentru a ne încredinţa de adevăr, am chemat la Oficiul Primăriei pe sus arătatul locuitor, căruia punându-i întrebarea despre cele auzite, numitul a declarat că este adevărat, unde şi imediat ne-a prezentat următoarele obiecte:

1) Un castron de argint sau aur, pe care se găsesc însignele Maica Precesta cu Christos în braţe şi diferiţi sfinţi.

2) Un castron de argint cu însignele în mijloc un cap de cerb şi cu diferite păsări şi animale, toate de argint.

3) Un trochiţ de argint cu coadă.

4) Un cordon de argint

5) Una teacă de argint.

6) Două plăci şi mai multe globuleţe, în număr de două zeci şi nouă, diferite, mari şi mici, toate de argint.

Toate aceste obiecte s'au lăsat în păstrare sus arătatului locuitor. Ele au greutatea 837 grame».

Drept pentru care am dresat prezentul Proces-Verbal.

Iată şi Procesul-Verbal încheiat de D-l Pretor al Plăşei Băileşti la 23 Mai 1927:

«Noi Dumitru Possea, Pretorul Plăşei Băileşti, Dolj, având în vedere Procesul-Verbal al Primarului Comunei Coveiu, primit cu raportul No 425 927, din care se constată că locuitorul Dumitru I. Mitrică din acea comună a găsit cu plugul, pe când ara, mai multe obiecte bisericeşti şi anume:»

(Urmează înşirarea la fel a celor 6 obiecte, tot ca mai sus, apoi:) «....obiecte care, controlându-se de numitul Primar şi cântărindu-se, au avut o greutate de (837) opt sute trei zeci şi şeapte grame, şi pe care le-a lăsat tot în păstrarea locuitorului care le-a găsit, anume Dumitru I. Mitrică.

Sub-semnatul, în vederea celor de mai sus transportându-ne la comuna Coveiu-Dolj din această plasă, şi chemând înaintea noastră pe locuitorul Dumitru I. Mitrică din acea comună, pe care întrebându-l asupra obiectelor bisericeşti ce le-a găsit în pământ cu plugul, pe când ara, numitul ne dă în

acest scop în faţa noastră o declaraţie a sa sub-scrisă propriu, care se alătură la acest Proces-Verbal».

Pe contrapagină urmează:

«Predându-ne în acelaş timp obiectele ce a găsit şi anume:»

(Urmează iar înşirarea celor 6 obiecte apoi:)

«Pentru care am dresat prezentul Proces-Verbal care, împreună cu obiectele mai sus menţionate, se vor înainta D-lui Prefect al jud. Dolj, spre cele legale».

Pretor, **D. Possea.**

Dăm şi declaraţia lui Dumitru I. Mitrică, descoperitorul tezaurului, semnată de d-sa şi de trei martori din localitate:

«Subsemnatul locuitor Dumitru I. Mitrică din Comuna Coveiu-Dolj, asupra celor întrebate de D-l Pretor al Plăşii Băileşti cu privire la obiectele ce am găsit cu plugul în pământ, declar următoarele:

In ziua de 19 Martie 1927, am găsit cu plugul, pe locul D-lui Petre Nicolăescu din comuna Coveiu, situat în partea dinspre Apus de comună, într'o oală, obiectele bisericeşti sau antice următoare:»

Urmează din nou înşirarea, ca la primul Proces-Verbal, al celor 6 obiecte găsite:) «.....pe care le-am declarat şi D-lui Primar al comunei şi pe care le predăm D-lui Pretor al Plăşii Băileşti, iar ca drept plată, pentru că le-am găsit, să mi se achite suma ce va găsi de cuviinţă autorităţile superioare şi aşa cum va fi legal.

Aceasta este declaraţia mea, pe care o susţin şi semnez propriu».

Dată în faţa noastră, astăzi 23 Maiu 1927

Pretor, **D. Possea.** **Dumitru I. Mitrică**

Din comuna Coveiu-Doljiu.

Tezaurul dela Coveiu a l at drumul Muzeului datorită mişcărei arheologice din judeţ, mişcare puternic sprijinită de către Prefectul Judeţului, D-l C. Negrescu.

Intr'adevăr, pe cale de publicistică şi pe cale de corespondenţă oficială, aproape nu este autoritate în judeţ, care să nu cunoască activitatea muzeului nostru. Chestionarele trimise în judeţ, cercetările şi săpăturile, au aţâţat curiozitatea Doljenilor, şi i-a făcut să înţeleagă rostul antichităţilor, astfel că nu mai trebuie să prindă pe nimeni mirare, că obiecte ce trebuiau să ia calea topitului, sau să intre în mâinile zarafilor, au venit neatinse la muzeu.

Pe lângă scurtul istoric, ce reiese din corespondenţa oficială dată mai sus, istoricul descoperirei trebue să mai adaoge câteva amănunte mărunte.

Satul Coveiu a fost mai înainte, până acum 70–80 de ani, aşezat pe moşia Rastu, proprietatea prinţului Brâncoveanu. Coveenii, moşneni din aceleaşi ramuri cu Bourenii, ne mai voind să clăcuească pe moşia Brâncoveanului, s'au strămutat cu locuinţe cu tot alături, în moşia lor. La apus de sat se cunoaşte şi astăzi vechea silişte a Coveiului. Sumedenie de gropi, de bordeie, şi chiar groapa bisericei, fostă şi ea într'un bordei, ne arată unde se întindea altă dată satul. In lucerna lui Afrem Vlădulescu, unde se află groapa bisericei, rămăseseră până înainte de războiu ca o mărturie a mor-

mintelor din prejurul bisericei. In această silişte de sat, pe locul d-lui învăţător Petre Nicolăescu, arând cu plugul locuitorul Dumitru I. Mitrică, a auzit hârşcăind fierul plugului în ceva metalic. Ce se întâmplase? Fierul luase în bot un castronaş de argint cu sfinţi. Se vede pe acest castronaş tăetura făcută de plug. Scormonind în locul de unde eşise acest obiect, a găsit celălalt vas cu figurile animalice, aşezat cu gura în jos pe o ulcică de pământ, în care ereau băgate toate celelalte obiecte. Ulcica s'a sfărâmat, de n'a mai rămas măcar un singur ciob din ea

Locul descoperirei se află la aproximativ 500 de metri spre apus de satul Coveiu, pe malul stâng al apei Cilieni, ce vine dinspre Băileşti.

Ce cuprinde tezaurul?

I.

Fig. 2. — Vasul cu reprezentaţiuni zoomorfe.

Un vas de argint aurit, greu de 137.90 gr. cu diametrul de circa 135 mm., având o înălţime de 32 mm.

Pornind dela margine spre centru în interiorul vasului, vedem o buză orizontală de 2,5 mm., netedă, neornamentată. După aceasta, la 10 mm. un şir de perle nf relief. Dela şirul de perle, care ocoleşte vasul paralel cu marginea

de sus, la o depărtare de circa 40 mm., socotindu-se distanţa după curbura vasului, urmează o fâşie limpede, lată de circa 9 mm. Intre şirul de perle şi această fâşie se desfăşoară 6 panouri, despărţite prin 6 coloane răsucite dela dreapta spre stânga, coloane ce se sprijinesc pe câte două picioare, fiecare două coloane susţinând, la rândul lor, un fel de arc, în câte opt ar-

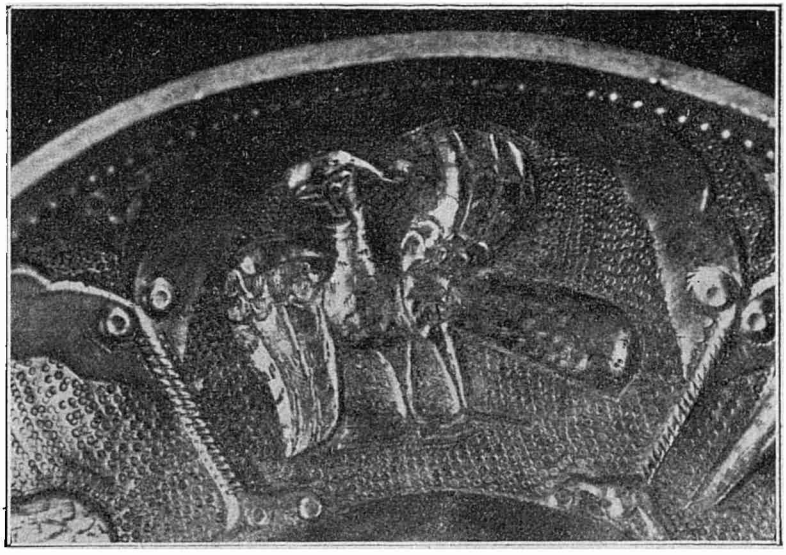

Fig. 3. — Barza cu şarpele în cioc.

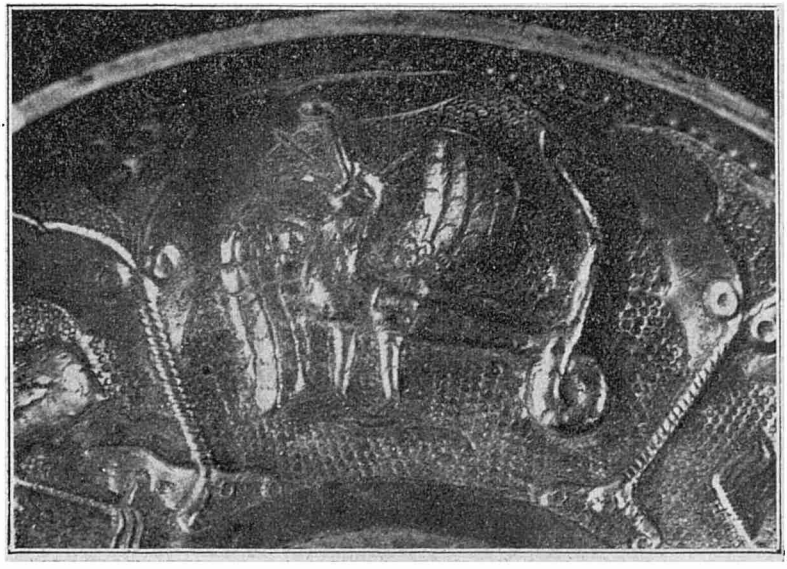

Fig. 4. — Pasărea cu coadă de şarpe.

cade. De remarcat capitelurile coloanelor, alcătuite din câte două perle ieşite în relief, având apoi centrul turtit înapoi.

In fiecare panou, pe un fond de linii punctate, care nu păstrează o direcţie bine stabilită, se află înalt reliefat câte un animal. Incepând a le numerota, dupe poziţia în care se află cerbul din mijlocul vasului, avem dela stânga spre dreapta: 1) Barza cu şarpele în cioc. 2) Pasărea cu coadă

Fig. 5. — Câinele.

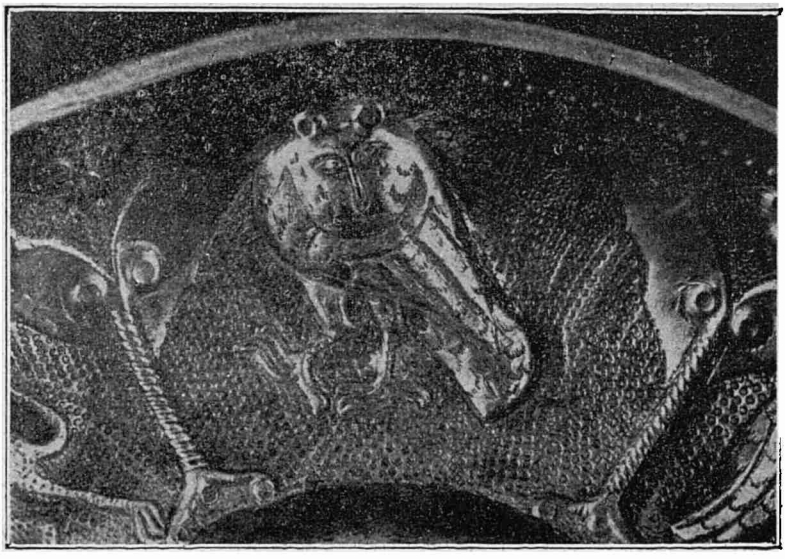

Fig. 6. — Bufniţa cu faţa umanizată.

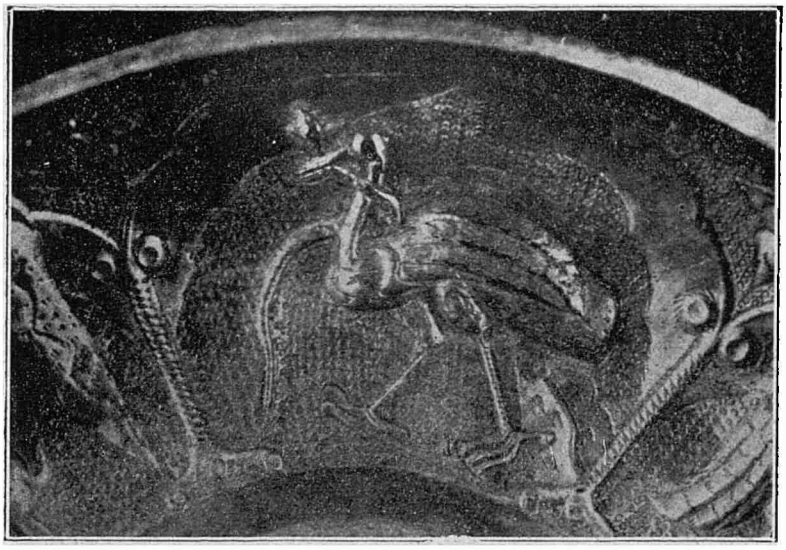

Fig. 7. — Pasărea cu cap de femee.

de şarpe. 3) Câinele. 4) Bufniţa cu faţa umanizată. 5) Pasărea cu cap de femee, 6) Câinele înaripat.

In mijlocul vasului, mărginit de fâşia netedă pe care se sprijinesc çoloanele, este un panou rotund — fundul reliefat în afară — cu diametru de 50 mm., ornamentat cu o rozetă în şase raze, cu contur adâncit, precis trasă cu compasul.

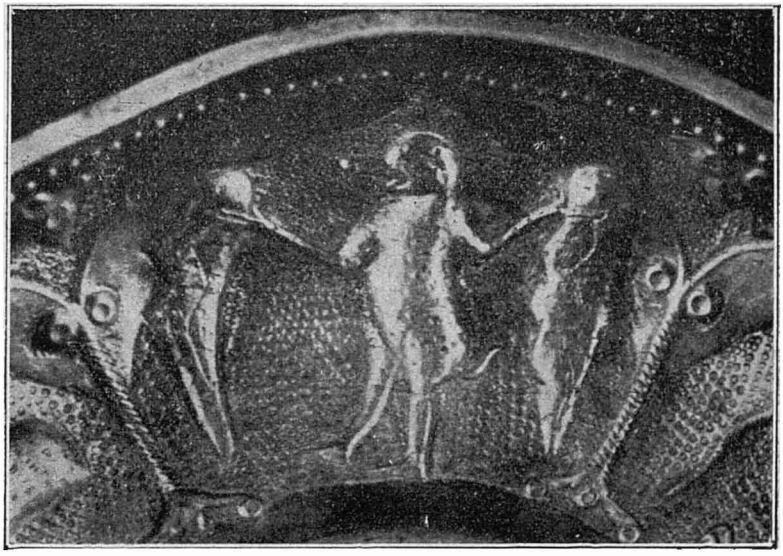

Fig. 8. — Câinele înaripat?.

Fundul, pe care este desenată rozeta, este ornamentat cu linii punctate, iar razele rozetei, împreună cu legătura dintre ele, sunt ornamentate cu niște frunzulițe alcătuite din linii drepte, având fiecare frunză un punct în mijloc.

In mijlocul acestei raze este un cerb culcat în poziție de odihnă. Acest cerb, turnat în relief complect, alcătuind o piesă turnată aparte, este fixat în mijlocul rozetei printr'un cui bine nituit. Capul cerbului, purtând coarne cu câte cinci ramuri, este mobil în sens orizontal.

II.

Un vas de argint, cu diametrul de circa 155 mm, înălțimea dela fund până la margine de 42 mm, greutatea de 168.80 gr. Pornind dela margine

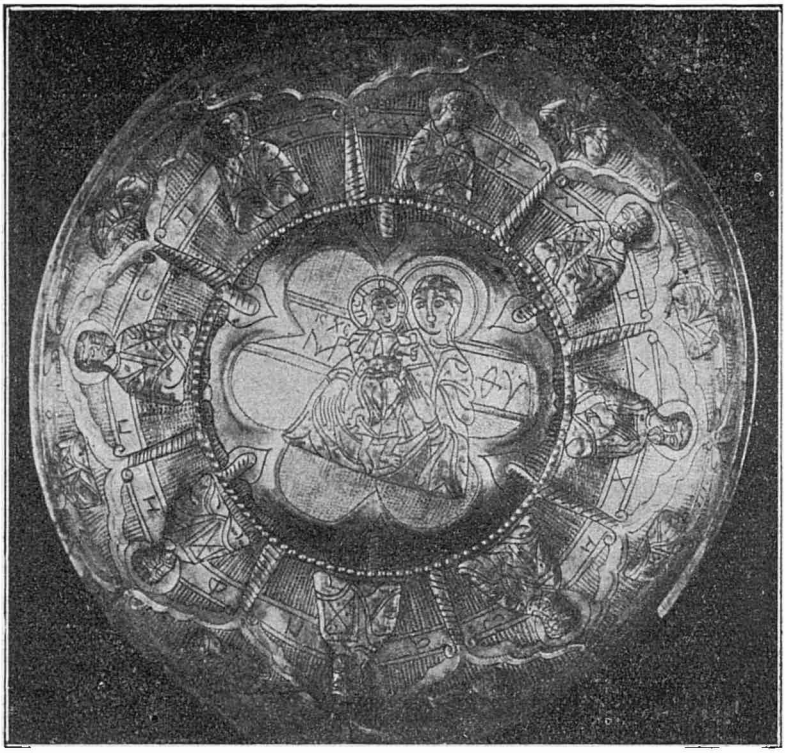

Fig. 9. — Vasul cu sfinți.

spre centru în interior, avem întâi o buză orizontală netedă, neornamentată, de circa 2 mm., apoi urmează la 10 mm. depărtare un șir de perle, dela care la 54 mm. măsurat pe curbura vasului urmează al doilea șir de perle, așezat exact pe rotundul care arată marginea fundului vasului Pe acest al doilea rând de perle se sprijinesc opt coloane răsucite dela dreapta spre stânga, coloane ale căror capiteluri sunt indicate prin câte o linie răsucită, una spre dreapta și alta spre stânga.

Coloanele sprijinesc niște arcuri dublu trilobate, alcătuind astfel 8 panouri, în care sunt așezați sfinți. Deasupra acestor arcade se deschid

alte 8 panouri, încheiate în partea de sus prin niște frunze, ce merg până în șirul de perle. Mijlocul vasului, mult reliefat față de salba de perle din jur, este ocupat de o rozetă în 6 loburi, în care este înfățișată Maica Domnului cu Christos în brațe, pe un fond de linii punctate. Pe o bandă se vede scris următoarea inscripție: I. G. X. G. M. P. Θ. V.

In total avem reliefat pe acest vas 16 sființi. In cele 8 panouri din-prejurul Maicii Domnului, începând deasupra Maicii Domnului în cerc spre dreapta, vedem întâi pe cei patru evangheliști: Matei (M. Θ.), cu o carte în mână privind spre dreapta; Marcu (MP), privind spre stânga; Luca (Λš),

Fig. 10. — Detaliu depe vasul cu sfinți.

privind spre dreapta; Ioan (HC9), privind spre stânga; apoi patru apostoli: Andrei (ан), Filip (ѳн), Petre (пє) și Pavel (па), Andrei privindu-se în față cu Filip, iar Petre cu Pavel. In panourile de deasupra avem pe Simion, (сн), Iuda (ѕд), Iacob (іак), Tadeu (тѵ) ? ана ? (сн) Toma (то) și Vartolomei (вр).

Cei doi sfinți cu inițialele ANA și SI, ce sunt între Tadeu și Toma, nu se pot identifica cu preciziune, întrucât în numărul apostolilor nu mai avem pe nimeni cu aceste inițiale, SI ar putea fi Silə, discipolul apostolului Pavel. Singurul apostol care lipsește ar fi Matia, cel ales prin sorți în locul lui Iuda Iscarioteanul.

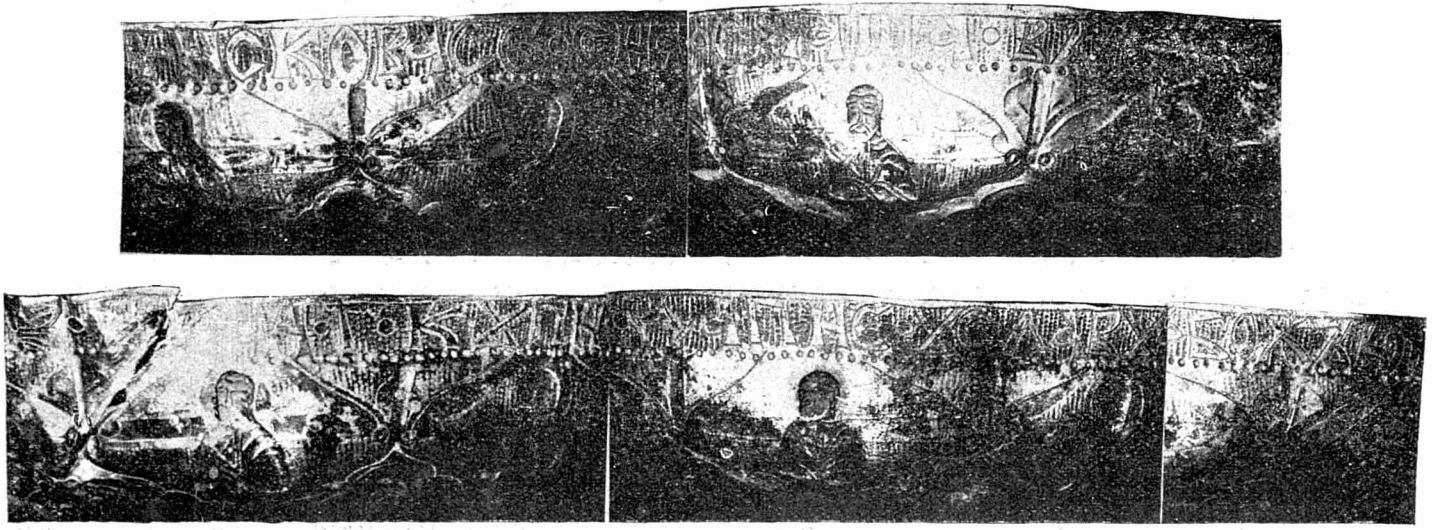

Fig. 11. — Inscripția de pe vasul cu sfinți.

Pe dosul acestui vas, în marginea de sus, între şirul de perle şi buză, se desfăşură următoarea inscripţie:

† ИСКОВЯСЄ• СИЯ• С҃ЧАШЯ• ЕѢЛЄТО• Д҃• И• К• И• Г •
КѪПИ• ДѦ• ПИЄ• ѪСЛѦБѪ• БОЖѢЮ.

Inălţimea literilor este de 9 mm.

III.

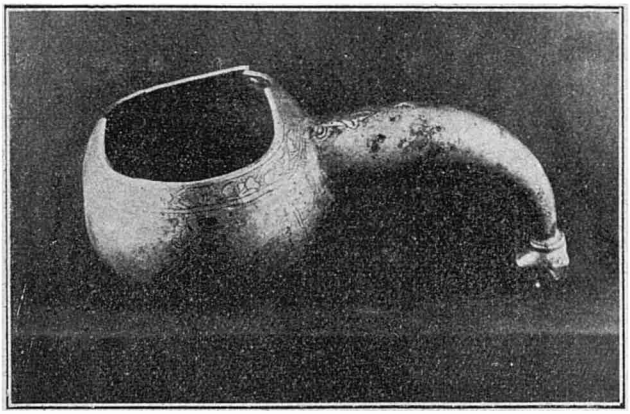

Fig. 12. — Cupa de argint.

Fig. 13. — Dètaliuri de pe cupă.

Una cupă de argint (fig. 12), cu ornamente aurite, de aceaşi formă cu trocurile de tiugă (lagenaria vulgaris) pe care le întrebuinţează şi astăzi ţăranii. Lungimea, cu coadă cu tot, e de 140 mm , lărgimea de 75 mm., deschiderea la gură de 58 mm. iar greutatea 110.50 gr. Coada, în secţiune rotundă şi încovoiată, se termină printr'un cap de animal stilizat, ce pare a fi

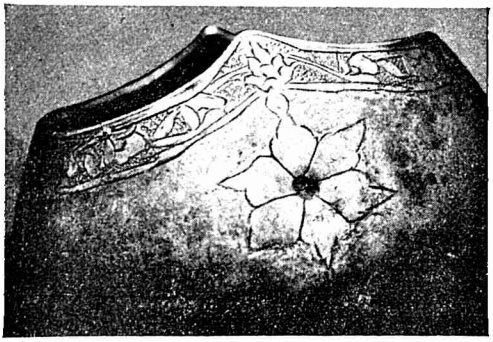

un cap de leu. Jur-împrejurul buzei se desfăşură un ornament vegetal. Pe fund sunt cizelaţi doi vulturi şi alte ornamente, cum se pot vedea mai sus.

IV.

Una teacă lucrată din tablă de argint, în care puteau intra două cuţitaşe. A fost puţin mai lungă, dar vârful e rupt. Partea de sus este îmbră-

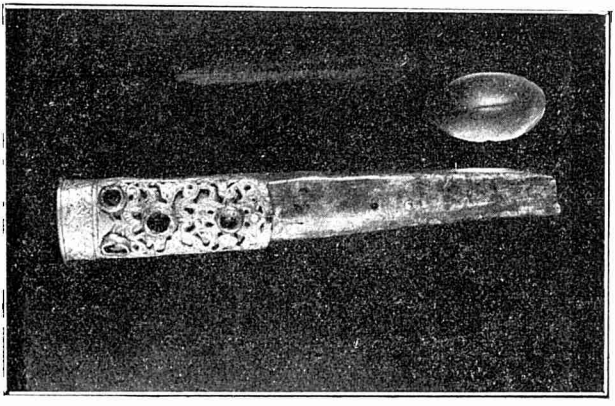

Fig. 14. — Teaca şi cristalul.

cată într'o placă de argint turnat, ornamentat cu diferite motive, dupe cum se vede în fig. 14. Îi lipsesc patru pietre, ce ereau prinse în locurile ce se văd goale. Lungimea 144 mm. Grosimea sus 24 mm. Merge subţiindu-se în vârf, terminându-se cu 14 mm. Greutatea de 51 gr.

V.

Un colan de argint, lung de 59 cm., având o greutate de 133.40 gr. Trei lanţuri de sârmă împletită pornesc din câte un inel rotund, merg 16 cm., pentru a se lega fiecare de câte un alt inel mai mic, inele ce sânt prinse în nişte plăci rotunde, în diametru de 32 mm., plăci de argint turnate, ornamentate în cercuri de puncte în relief. In mijlocul acestor plăci a fost prinsă câte o piatră patrată, cu latura de 1 cm.

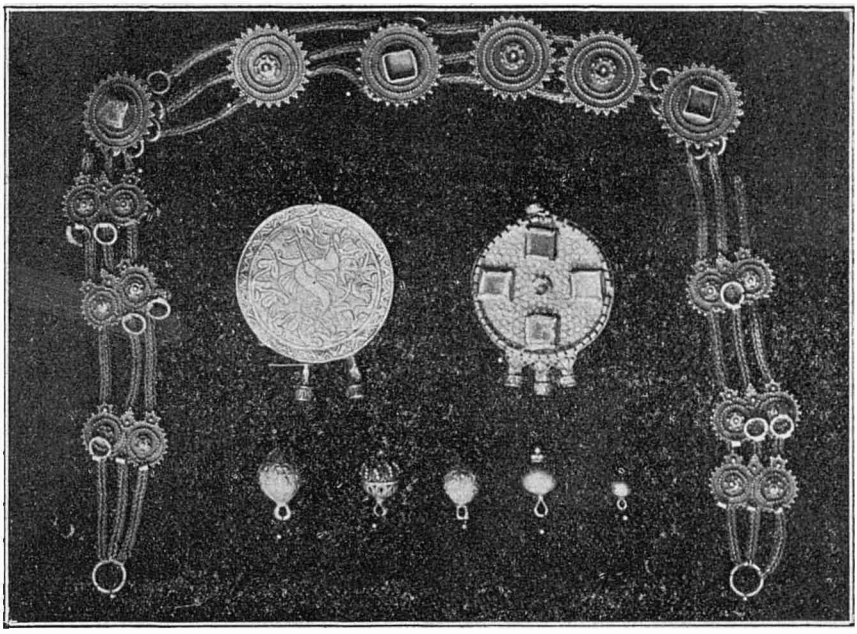

Fig. 15. — Colanul, plăcile şi cele cinci forme de nasturi.

Dela inelele mai groase de început până la inelele prinse în plăcile rotunde cu câte o piatră în mijloc, se înşiră, mobile pe aceste trei lănţişoare, şi la un capăt şi la celălalt, câte trei plăci de argint turnat, ornamentate iarăşi în cercuri de puncte reliefate. Dela cele două plăci cu pietre, prinse iarăşi în inele, pornesc câtre trei lănţişoare de câte 9 cm. lungime, ce la rândul lor se prind iar de o parte şi de alta a unei plăci rotunde, în care se vede iarăşi a fi fost prinsă o piatră patrată. Placa din mijloc este întocmai ca plăcile două rotunde, în care se îmbucă celelalte capete ale lănţişoarelor. Pe lănţişoarele de sârmă pomenite în urmă se înşiră într'o parte două plăci rotunde, fără piatră în mijloc, şi de altă parte numai una.

VI.

Una placă argint aurit, rotundă, cu diametrul de 59 mm., grea de 27.90 gr, ornamentată pe margine cu trei circonferinţe concentrice, prima la circa 1 mm. de margine, lăsând astfel în afară o fâşie limpede; a doua la 4 mm. de cea dintâi, cuprinzând între ele un zigzag ce nu se desfăşură tocmai exact, zigzag împodobit în locurile libere cu câte un semicerc cu punct; a treia circonferinţă, la circa 1,50 mm. de cea de a doua, mărgineşte ca şi întâia o fâşie limpede, de data aceasta puţin mai lată. Ornamentul în zigzag se desfăşură deci între două fâşii, cea de margine mai îngustă de 1 mm., iar cea din interior mai lată de 1,50 mm. De notat că în partea de jos zigzagul este întrerupt prin arcuirea în fel de codiţă a celor trei circonferinţe.

Placa cu marginea astfel ornamentată, are în mijloc un cal înaripat, înconjurat de un ornament vegetal: ramuri cu frunzele lor, care înconjură calul. De remarcat capul calului, care, în loc de bot are un fel de cioc încovoiat, ca al unei pasări răpitoare, urechi lungi şi ascuţite, iar coada arcuită în sus şi terminată spre vârf într'un fel de frunză, ce se potriveşte cu celălalt ornament vegetal înconjutător, aproape pierzându-se în el (vd. fig. 15).

Placa este fin cizelată iar spaţiile libere— fondul—sânt lucrate în linii punctate. Pe dos sunt lipite trei tuburi goale de tablă de argint, care au la capăt lipit un ornament în valuri. Capătul tubului din dreapta este rupt. Diametrul tuburilor la gură este de 6 mm. Dupe cum se vede, cele trei tuburi sânt unite în partea de jos, terminându-se printr'un cui ascuţit, ce va fi fost probabil mai lung (vd. fig. 16, placa din dreapta).

VII.

Una placă tablă de argint rotundă, cu diametrul de 55 mm., grea de 23.90 gr., ornamentată pe margine cu o sârmă subţire, împletită în două; la trei milimetri de margine urmează iarăşi o sârmă subţire, împletită în două;

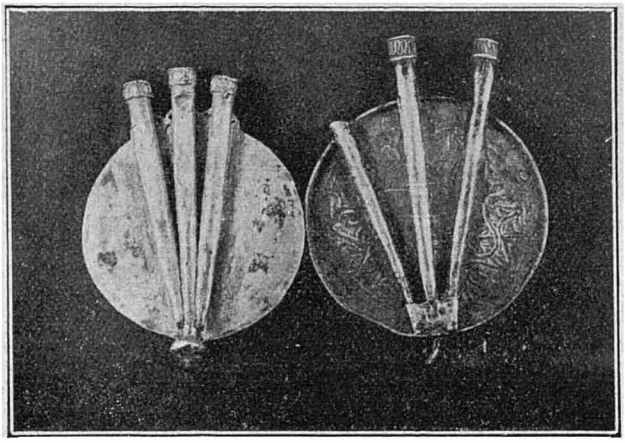

Fig. 16. — Cele două plăci văzute pe dos.

între ele se află mici inele spiralice, în diametru de circa 3 mm., variind ca lăţime dela 2 mm. până la 3 mm. Dela acest ornament spre centru e un fond alcătuit din ineluşe de sârmă, lipite pe tablă unul lângă altul, iar în

formă de cruce patru pietre patrate, prinse rudimentar în foaie subţire de argint. Latura acestor pietre este de 11 până la 12 mm. In mijlocul plăcii se vede a fi fost iarăşi prinsă o piatră, cum se vede din fig. 15 şi 16. Pe dosul acestei plăci sunt lipite trei tuburi, iarăşi de tablă de argint, unite în partea inferioară, depărtate în partea superioară, goale şi acestea înăuntru, cu un diametru de 6 mm., ornamentate la capăt prin câte o bandă de 4 mm. lăţime, bandă mărginită prin nişte sârme împletite, tubul din mijloc având între marginile de sârmă mici rotogoale de sârmă împletită în două. iar tuburile de pe margine rotogoale la fel cu cele care alcătuesc fondul.

VIII—XXXVI.

Două zeci şi nouă nasturi pentru împodobirea veşmintelor. Nu sânt toţi de un fel. Se deosebesc trei tipuri şi cinci forme.

Tipul întâi este reprezentat prin 14 bucăţi, dintre care 3 mari, 7 mijlocii şi 4 mici (vezi fig. 15). Forma lor e a unor nuci ornamentate: cei mai lungi de 30 mm., iar cei mici de 20 mm.

Tipul al doilea este reprezentat prin doi nasturi, ce sânt lucraţi în sârmă împletită, cu goluri lungi de 25 mm. între ele şi cu perle în relief.

Tipul al treilea este reprezentat prin 13 bucăţi, dintre care 6 mari şi 7 mici; cei mari de 25 mm., perfect sferici, terminaţi printr'un vârf alcătuit din 4 perle suprapuse, trei la bază şi una deasupra, iar cei mici de 13 mm. fără vârful de perle.

Toţi nasturii sunt prevăzuţi cu un dispozitiv, pentru a putea fi cusuţi de vestminte.

Ca greutate cei 3 nasturi mari de tipul întâi cântăresc 34.50 grame, deci în medie un nasture cântăreşte 11,50 gr.

Cei 7 nasturi mijlocii au 59,90 gr., deci unul are circa 8.55 gr.

Cei 4 nasturi mici au 31,50 gr, deci unul are circa 7.87 gr.

Cei 2 nasturi de tipul al doilea lucraţi în sârmă, cântăresc 12.50 gr., deci unul are 6,25 gr.

Cei 6 nasturi mari rotunzi, de tipul trei, au 21.40 gr., deci unul are 3.56 gr.

Cei 7 nasturi mici rotunzi, de tipul al treilea, au 7 gr., deci unul are 1 gr.

XXXVII.

Un cristal perfect transparent, şlefuit în formă ovală, având o coamă longitudinală mult ridicată la mijloc (v. fig. 14). Acest cristal va fi servit ca podoabă, fiind montat într'un obiect de metal preţios.

Spart puţin la unul din capete, are lungimea de 37 mm., lăţimea pe mijloc de 20 mm., iar greutatea de 13,15 gr.

Consideraţiunile istorico-arheologice le vom da într'un număr viitor.

Clişeele din acest articol sânt executate după fotografiile luate de d-l Virgil Drăghiceanu, secretarul Comis. Monum. Istorice, care a binevoit a ni le pune la dispoziţie. Pentru aceasta îi adresăm mulţumirile noastre călduroase.

N. Plopşor.

Casa neolitică dela Turdaş

Staţiunea neolitică dela Turdaş, de lângă Orăştie (jud. Hunedoara), e cea mai renumită din Ardeal. Colecţia defunctei *Sofia Torma*, adunată din această staţiune, face parte azi din colecţia preistorică a Societăţii Muzeale Ardelene, şi e o adevărată comoară a ştiinţei preistorice. Valoarea internă a acestei colecţii a crescut mult prin cercetările de verificare.

Intreaga colecţie constă din resturi culturale mobile. Fenomenele imobile, care sânt în strânsă legătură cu cele mobile şi cu vieţuirea unei staţiuni, deabia s'au fixat de către Sofia Torma.

In cursul săpăturilor de verificare nu s'au găsit decât vetre de foc. Urmele locuinţelor sânt încă ascunse în straturile nedescoperite. Despre forma lor ne pot orienta în parte analogiile altor staţiuni contimporane. S'a găsit însă între resturile ceramice rescumpărate dela S. Torma şi un hârb foarte interesant, şi din punct de vedere ştiinţific valoros.

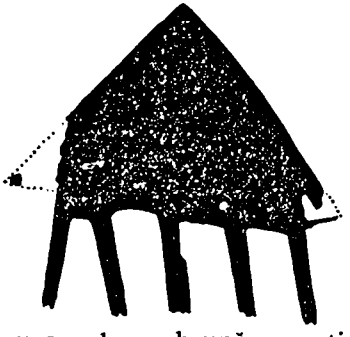

El face parte dintr'o oală de argilă, îngrijit prelucrată şi frământată, ca şi argila olăritului pictat dela sfârşitul neoliticului. Atât pe dinăuntru, cât şi pe dinafară, e perfect netezit şi are nuanţă roşeatică, însă puţin mai închisă decât acea a ţiglelor.

Pe suprafaţa acestui ciob e jugrăvită cu o culoare brună roşeatică o căsuţă, aşa întocmai cum se vede în figura aici alăturată, reprodusă în mărime naturală.

E o casă cu o singură încăpere. La colţuri are câte un stâlp. Al cincelea stâlp e aşezat în mijlocul căsuţei şi a avut rolul să sprijinească acoperişul, a cărui greutate n'a căzut astfel numai pe stâlpii dela colţuri. Ca să fie şi mai solid, acest stâlp central a fost întărit printr'un ţăruş bătut în pământ la tulpina stâlpului.

Acoperişul, în parte mâncat de vreme, ne arată casa ca având straşini destul de proeminente. Acest acoperiş e înalt, ca la casele din regiunile ploioase.

Ceramica pictată nu lipseşte din staţiunea dela Turdaş. Deocamdată e reprezentată printr'o serie de cioburi destul de modeste. In cursul săpăturilor de verificare, resturile acestei ceramice nu s'au găsit în cele trei straturi constatate de mine. Astfel, am putea presupune, că ele provin dintr'un al patrulea strat, distrus în parte în cursul vremurilor.

Săpăturile ce se vor executa în viitor la această staţiune, ne vor putea da indicii preţioase şi în această direcţie. Hârbul cu căsuţa pictată va figura în tot cazul ca un fenomen preţios, care ne îndeamnă să fim atenţi în cursul lucrărilor noastre, şi să nu lăsăm să se scape dinaintea ochilor noştri nici cel mai neînsemnat în aparenţă amănunt.

Dr. Martin Roska.

Cluj.

Din zestrea poporului: Jocuri copilăreşti din Banat

de **R. S. Molin**
Oravița.

Ce tezaur naţional ar constitui pentru poporul nostru—dacă am avea aşa ceva—colecţia completă a monografiilor satelor din cuprinsul României-Mari! Dacă s'ar strânge tot ce se mai găseşte încă azi risipit şi aruncat ca lucru netrebnic prin arhivele oficiilor parohiale, în stranele bisericilor, pe scoarţele ohtoicelor, în lăzile vechi ale şcoalelor, pe la primării, prefecturi şi subprefecturi, pe la tribunale şi judecătorii, precum şi ce mai păstrează memoria bătrânilor! Dar nici cele ce se aud din gura copiilor nu sunt de lepădat. Toate la un loc strânse de cine are măcar drag de trecutul neamului şi de graiul românesc, apoi cercetate de oamenii de ştiinţă, specialiştii noştri, ar aduce după ele multe verificări, rectificări şi completări cu privire la cunoaşterea sufletului românesc.

In această ordine de idei înfăţişez şi eu o uşoară contribuţie, şi anume despre jocurile copiilor, aşa cum le-am aflat în comuna Măidan, din judeţul Caraş.

Inregistrez mai întâi un număr de 22 de zicători de joc, versificaţii de cele mai multe ori fără înţeles or şir, din cele care de obicei se spun, indicând cu fiecare silabă or accent tonic pe jucători în rând, până ce prin eliminare treptată rămâne unul singur, acel care, bunioară la «de-a v'aţi ascunselea», urmează să caute pe ceilalţi.

După acestea urmează descrierea a o seamă de jocuri copilăreşti, din care ni sunt cunoscute vre-o 60.

Să sperăm că modestul nostru început va fi îndemn altora, cari să mă completeze.

1) ZICĂTURI DE JOC.

I.

Una Vana
Totănia
Sia via
Cumpania
Silva raca
Tica taca
saie
vie
von.

II.

Una Vana
Totania
Sia via
Cumpănia
Silva raca
Tica taca
Vompus
Trosc
pliosc.

III.

Una rŏca
Para roca,
Cioranuş
Potopiş;
Varaş
Vaşco,
Ilia
Câmpia
Zadraviţa,
Oraviţa,
Câte pusce
Irimusce
Trosc
Pliosc
Rĕpĕtĕ
Tărămtătĕ
Hai Hai!
Megis bun mălai
Rupite
Dumite.

IV

Arărĕu
Cărărĕu,
Cărămidă
Popistridă,
Jelmică
Melnică;
Opot
Clopot,
Giurgiu
Murgiu
Givereanţ
Cleanţ.

V.

Endli
Vendli
Sicli
Sacli
Ripitic
Tipitic
Cnel.

VI.

Praidan
Carnou
Parnou
Socardei.
Aidan

VII.

Uni mini
Doi pini,
Srugurugu
Piciorugu
Cinstău
Răstău,
Una maga
Troposaga
Cicaşa,
Rupite
Dumite;
Pr'un fir de mătasă
Cioc la masă.

VIII.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10
ş'un berbecc
ş'un ţap
ş'un dărap,
ş'o lăptucă
Să se ducă
Pr'un fir de mătasă
Cioc la masă.

IX.

Am o capră cu mărgele
Că's mai multe ghiocele
Ronciş
Ponciş
Păn'la casa lui Timiş.
Dă-mi jupâne calu
să' sui dealu
să scutur argintul
Prăste tot pământul,
Doauă puşce cântă
Doauă le frământă
Doauă joacă danţa
Spai pui de neamţa.

X.

Hopa ţupa
Pupa lupa,
Hop şi ţup pui de lup
Fugi din cale să mă duc
Păn'la mândra să o ţuc
Că mâne mă duc la plug
Ziua-i mare
Locu-i tare
sede mândra pe spinare
şi tot strigă să mân ţare.

XI.

Uiuiu picior de rac
Şapte fete's pr'un colac,
Dar colacu-i de mohor
şapte fete pr'un topor,
Dar toporu'i de oţel
şapte fete pr'un viţel,
Dar viţelu'i fără mumă
şapte fete pr'o năsună
Dar năsuna-i o poliţă
şapte fete's pr'o guriţă.

XII.

Uiuiu picior de oaie
Mă dusei la Filipoaie,
Filipoanea fu culcată,
Stana sări să mă bată
Eu sării peste-o lopată
Lopata să tăvăli,
Peste călcâi mă lovi.

XIII.

Unu man
Dutuman
Trei arame
Cătărame
Sus bobiţă
Carambiţă
Marcu
Ţarcu
ş'o butoarcă
să se 'ntoarcă.
Ieşi cu D-zeu afară.

XIV.

Ocinaşa
d'a ciuşcaşa
d'a ciuri
d'a ciorubichi
d'abel banga
Belbeşinga.

XV.

Caramică
Casa duca
Carape
Potpece
Navel
Turcel
Buciumel
Bu.

XVI.

Edler
Meder
Sumagial
Kilenţ
Tiz
Popongeal
Una ciara
Haidade
Paicu, paicu
Cagivage.

XVII.

Egyben
Beciben
Chitcatire
Ciularigu
Ezediber
simsa
simusa
Ti ariciu
Tisumeca.

XVIII.

Cimiroc
Cimipoc
Cimicalea
Veveriţe
Leoştean
Hoţoman
D'a potlog
d'a sfârlog
Rupite
Dumite.

XIX

Auligă
Mămăligă
chechendie
ce beţie
Hai bătuta
răsbătuta
lata, lata
răspoiata
tot aşa,
iar aşa,
Inc'odată tot aşa.

XX.

Puneţi iia
şi demia
tae cloşca

umple plosca
sai la horă
Leică soră,
tot aşa, iar aşa,
Inc'odată iar aşa.

XXI.

Dă-mi mamă druga
Să'mi bat murga,
Murga dă cu coada
Să se întoarcă roata.
Roata-i ferecată,
pe bani cumpărată.

XXII.

Priscopală fală
Făcută din imală,
Pocnitoare, toare
Ce pocneşte tare,
Că mândra-i la şăzitoare
Şi îmi toarce la fuioare,
Dacă tu tare oi pocni
Ia la mine o ieşi.

2) **JOCURI.**

Iacă, în ordine alfabetică, ce jocuri ştiu copiii din satul meu: I. *Arcul* (sau *Harcul).* — II. *Alunarii* (credinţa poporală). III. *Baba oarbă.* — IV. *Barda* (cu 5—6 variante). — V. *Banca* (cu 3 variante). — VI. *Bâticoniul* (cu 7 variante). — VII. *Bauul* (cu 7 variante). — VIII. *Baba rădăcină.* — IX. *In bani* (în 4 variante).— X. *Cacica* (o variantă). — XI. *Cucu* (cu 2 variante). — XII. *Caii cu pulma.* — XIII. *Caii după bât.* — XIV. *Cocioabă de glozi.* — XV. *Cârâitoarea din lemn.* — XVI. *Cârâitoarea din coajă de nucă* (cu variante). — XVII. *Ciripuş-puş* (cu variante). — XVIII. *Ciric de iei.* — XIX. *Cinci popa cinci.* — XX. *Cărăbile.* — XXI. *Cimponiul.* — XXII. *Ceasornicul casei.* — XXIII. *Huliul* sau *Urliganul.* — XXIV. *In Hieri.* — XXV. *Harcul.* — XXVI. *Fluer.* — XXVII. *Flucroniul.* — XXVIII. *Lotrii.* — XXIX. *Lupul.* — XXX. *Lovirea cu degetele.*—XXXI. *Malaiu spart.* — XXXII. *Moara cu boabe.*— XXXIII. *Moara din nube pre tăbliţă.* — XXXIV. *Moara de vânt din artie* (or: *arcie hârtie* în dialect). — XXXV. *Moara de apă din tulen.* — XXXVI. *Muroniu din curcubetă.*—XXXVII. *Mătasă din oauă de bribete* (brabie). — XXXVIII. *Mâţa pre neauă.* — XXXIX. *Numere pre tabliţă.*—XL. *Numere pre degete.*—XXXXI. *Nuci.* — XXXXII. *Obroc.* — XXXXIII. *Poarca.* — XXXXIV. *Pitulicea.* — XXXXV. *Puricul..* — XXXXVI. *Popicul.* XYXXVII. *Petricele.* XXXXVIII. *Pocnitoarea* (puşca de soc).— IL. *Priscopală* (din imală).—L. *Praşcie* (Praşchie). — LI. *Soarele* şi *Luna* sau *jugul.* — LII. *Sora Ghina.* — LIII. *Spârâitoarea cu os de «Giorgiolene»* (Caise) *şi sămînţe de măr.* — LIV. *Scalda* (Scalda e şi datină poporală). — LV. *Şurla.* — LVI. *Şcoala.* LVII. *Ţupa.* — LVIII. Turlica.

Vom descrie acum câteva din cele care se joacă în mai mulţi şi care sunt mai complicate:

De-a «Baba rădăcina».

Un copil se pune jos pre o piatră sau pre un scăunicel. Acesta e baba mugulaşa. In poala lui se pune âltul, altul în a acestuia, şi tot aşa câţi copii jucători sânt până la cel din urmă.

Conducătorul jocului să duce la cel ce s'a pus mai în urmă şi-i pune o serie de întrebări, la care acesta răpunde, precum urmează:

— Ce 'i sus?
— Un fus
— Ce 'i jos?
— Un os.
— Ce 'i pre lângă tine?
— Un pui de urs.
— Ce-ai mâncat aseară?
— Pită (pâine) cu sare.
— Şi ce-ai beut?
— Vin dulce mult.
— Unde l-ai pus?
— Pe poliţă sus.
Cine l'a vărsat?
— Anghel cu Angheleasa.

Fiecare, care ştie da aceste răspunsuri corect, rând pe rând se scoală şi se pune după întrebător.

Baba rădăcina, nici după ce a răspuns nu se scoală. Atunci conducătorul trimite la ea pre rând toţi copiii, să ceară ceva împrumut, iar ea fiecăruia e datoare a da răspuns potrivit, dar negativ. După aceia fiecare e trimis să o îmbie cu ceva, dar ea respinge orice i se oferă. In fine o chiamă fiecare să-i arăte ceva, d. e. aur, flori frumoase etc.; ea fiecăruia răspunde că-i prinsă de rădăcină, şi nu poate. Iar dacă un copil a chemat-o să-i arăte tot aceia ce i-a îmbiat altul, acesta se pune după ea. Conducătorul o prinde apoi de mâini, iar cei de după el îi ajută să-o scoale cu puterea de jos, precând cei de după baba rădăcina o ţin să nu o poată ridica.

Invingătorul adună la urmă pre jucători şi jocul se ia din nou dela început.

«Tragerea în bât».

Se ia un bât tare de corn şi, ţinându-l unul în mâini culcat (orizontal), îl întinde spre rival. Acesta prinde bâţul cu o mână pusă între mâinile rivalului, iar ceialaltă de o margină a uneia din mâinile aceluia, şi aşa ţinând de bâţ trag unii spre alţii, însă fără a se propti în picioarele unul altuia. Cel învins e tras de rivalul său către sine. A lăsa bâţul din mâini nu este permis, căci în acel caz rivalul ar cădea jos.

Tragere în bât se mai joacă şi aşa, că unul şeade jos la pământ ţinând în mâini bâtul; rivalul, prinzând bâtul asemenea cu amândoauă mâinile, îl trage către sine ca să i-l scoată din mâini. Dacă cel ce trage este mai tare decât cel ce ţine, îl ridică sus trăgând de bât, apoi sucește de bât într'o parte sau în ambele părţi şi i-l scoate din mâini, în care interval ţinătorul de multe ori cade jos, iar privitorii îl râd.

«Scoaterea bâtului din mâini.»

Acest joc sau duel este de două feluri. Unul prinde un bât cu ambele mâini de preste mijloc, iar rivalul va avea să i-l scoată din mâini, fie prin a suci de bât, fie prin tragere, sau prin ambele de odată. La acest joc încă sânt regule, care se hotărăsc înainte de începerea jocului. Adecă e permis a-şi muta mâinile când întorc de bât spre a-l scoate, ori ba; permis îi este rivalului a prinde bâtul de capete, sau numai dela mijloc, de unde îl ţine şi rivalul său.

In acest caz, apucătura cea mai sigură de a scoate bâtul este de a prinde mâna dreaptă a rivalului între ale sale, iar dacă rivalul este stângaci, pre cea stângă, căci atunci rivalul ce ţine bâtul în mâini îşi pierde din putere, căci el nu are drept să în-

toarcă, ci numai să ţină şi să tragă bâtul spre sine, şi a se păzi să nu poată celălalt a-i întoarce bâtul din mâini.

Dacă i s'a scos bâtul din mâini, trebue să-l scoată apoi el dela rival. Aceasta să repeteşte de 3 ori, sau de câte ori se vorbesc, până când unul a tăbărât (obosit) şi cedează, că e învins.

Al doilea joc «de-a scoate bâtul».

Acesta este mai greu, fiindcă bâtul se ţine şi scoate numai cu o mână, anume:

Unul ţine un bât de un capăt într'o mână, şi-l întinde spre rivalul său; acesta îl prinde de celalalt capăt şi trage când înainte către sine, când îl împinge îndărăpt către rival, când îl întoarce neîntrerupt în aer, zmâcnind (zbicind) din când în când ca să-l scoată. Cel ce ţine bâtul trebue bine să se păzească, căci poate fi şi lovit cu capătul bâtului, când rivalul său împinge bâtul către el. Acest joc încă se repetează ca cel de mai sus.

Copiii prin aceste jocuri fac gimnastică de întărire, iar cei mari joacă pre rămăşaguri (prinsori). Se mai rămăşesc şi prin ridicarea corpurilor grele şi ducerea acestor corpuri pe mâini, sau pe umăr, în cârcă (spate) etc., până la oarecare distanţă. Intre acestea, joc de petrecere este acesta: Un copil sau om se culcă întins pe spate, ţinând mâinile sale încleştate după cap, şi stă ţapăn. Alt copil se pune stând peste picioarele lui şi-l prinde cu ambele mâini de peste gârbovane, şi aşa cearcă a ridica pe cel culcat.

La noi sunt foarte mult uzitate aceste jocuri. Dacă se întâmplă că doi copii voesc să să bată, copiii ceialalţi îndată îi opresc de a se bate, propunându-le ca să se lupte, în care timp le trece de mânie; iar dacă unul a căzut, celalalt se pune peste dânsul călare, până acesta promite că altădată îi va da pace şi nu se va mai certa cu dânsul.

«Cinci, cinci popo cinci.»

Ţinând cartea deschisă înainte, cu cerusa (creionul) în mână, un copil punând vârful cerusei pe rândurile din carte, numărând cu iuţeală rândurile, zice: «cinci, cinci popo cinci, cincisprezece iacă ici», sau a 25, 35, 55, 105 etc. iacă ici», iar după litera aceia face un punct; apoi ambii numără literele din şiruri, şi dacă sânt mai puţine sau mai multe litere în rânduri decât câte a spus, atâtea lovituri peste cap îi dă celalalt copil cu unghia degetului sau cu condeiul; iar dacă nemereşte, dă el celuilalt cinci lovituri peste cap.

«Ciric de ici».

Un copil ia în mână un grăunte sau altceva, şi punând mâinile la spate, le arată înainte cu pumnii închişi, ţinând grăuntele în una din mâini. Alt copil, punând degetul arătător pe o mână, zice: «Ciric de ici», şi mutând degetul pe cealaltă mână zice: «dăm de ici».

Dacă a zgodit (nimerit), ia el grăuntele şi-l ascunde.

«Ciripuş-puş».

Un copil se culcă cu faţa în jos pe masă, iar ceialalţi copii pun fiecare câte o mână pe spatele lui. După aceasta, unul punând degetul pe o mână zice: «Ciripuş-puş, pe a cui mână am pus»?, iar cel culcat trebue să găcească. Dacă găceşte, se scoală, culcându-se în locu-i acela pe care l'a găsit.

«Caii după bât».

Se bagă în pământ un bât ce se zice «ştejerii». De acesta e legat un ştreang (sfoară), aşa ca să se poată întoarce pe după bât. Lângă stejeri îşi pune fiecare copil o haină d. e. pălăria, peptariul s. a. ca zălog, apoi se măsoară pe bât, şi cel din capăt e calul. Acesta ia capătul sfoarei şi se întoarce în jurul stejarului după voia lui, iute, sau mereu (încet), iar când ceialalţi caută să-şi ia zălogul de lângă stejeri, calul dă în ei cu cracul.

Cel lovit devine cal, iar dacă nu loveşte nici pe unul ci toţi îşi iau zăloagele, fuge în jurul stejarului, iar ceialalţi dau în el cu zăloagele, până când nimereşte cu cracul pe vr'unul, care devine apoi cal.

Lumea trecătoare

I.

Azi sânt viu, mâne nu ştiu,
Pot fi mort, pus în sicriu.
Azi sânt viu, fluier şi cânt,
Mâne pot fi în mormânt.
Azi sânt viu, joc, chiuesc,
Mâne pot să putrezesc.
Nu-mi ştiu viaţa 'n viitor,
Astăzi, mâne pot să mor.
Căci lumea 'i înşelătoare.
Nu ştie omul când moare.
Doamne! tristă-i cea din urmă
Oara 'n care ţi se curmă
Firul vieţii şi te stingi.
Oh! amar trebui se plângi.
Vai, cât e de 'ngrozitoare
Oara 'n care omul moare.
Căci atunci orice speranţă
Piere din a lui viaţă,
Vede bine că se duce
Din aciastă lume dulce
In pământul mucezit,
Unde n'aude nici când
Paserile care cântă
Sus pe creanga înverzită,
Nici vântul care mugeşte
Şi de cruce-i se izbeşte,
Nici suspinul fraţilor,
Nici plânsul părinţilor.
Astupat sub dunga gliei,
Doarme somnul veciniciei.

Voinicul viclean

II.

Voinicul cu păr bălai
Când se roagă, poți să-i dai
Fără frică-o guriță,
Când iubește cu credință.
Voinicul cu ochii verzi
Totdeauna poți să-l crezi.
Dar voinicul ocheșel,
Să nu te prea 'ncrezi în el,
Că-i viclean ca șerpele,
Iți sărută buzele
Și te lasă și se duce
La alta cu gura dulce;
Nu-l crede când îți vorbește
Și zice că te iubește,
Că numai vrea să te 'nșele,
Ca să-i dai buzele tele;
După ce te-o înșelat
Vei vedea că te-o lăsat,
Și pe alta 'n brațe-o ține,
Pân'o 'nșală ca pe tine.

(Din colecțiunea lui Ananie Vuc, perceptor în Zorlențul-Mare).

Comunicate de:
George Cătană

Descântece din Banat

Din colecția **Lucian Costin.**

Descântec de soare sec.

Fugi, soare sec,
Că te-ajunge paiul sec;
Fugi din *creii*[1]) capului,
Din fața obrazului,
Din de oscioare
Și din coatele amândouă
Și te du unde cocoș nu cântă,
Unde câine nu latră,
Unde popă nu toacă
Cum se *răspântesc*[2]) drumurile,
Cum se *răspântesc* hotarele,
Cum se *răspântesc* potecile.
Așa să se răspântească dorul
de soare sec (dela cutare),
Și să rămâie curat luminat,
Ca Maica Precista ce l-a lăsat
Ca argintul strecurat,
Ca aurul suflat,
Ca roaua din câmp,
Ca steaua din cer,
Ca în ceasul ce s'a născut,
Ca mamă-sa ce l-a făcut.

(Se descântă cu 9 pietre și 9 paie și se aruncă apoi în pârâu. Cel bolnav e stropit de 3 ori cu apă, cu pietrele și cu paiele cu care a fost descântat).

1) Creerii.
2) Verb uz tat în Banat, dela subst. răspântie. Se aude însă rar.

Descântec de rânză.

Plecai pe cale, pe cărare,
Spre soare-răsare.
Şoimanele mă 'ntâmpinară,
In braţe mă luară,
In sus mă aruncară,
Rânza 'mi răsturnară.
Intorcându-mă 'ndărăt,
Jeluindu mă, *olecăindu-mă*[3],
Maica Maria din cer mă auzi
Şi cătră mine strigă:
— Ce plângi (cutare) şi te *olecăieşti*?
—Dece să nu plâng, Maică Marie!
Că azi dimineaţă
Plecai pe cale, pe cărare,
Spre soare-răsare,
Şoimanele mă 'ntâmpinară
Şi în braţe mă luară,
In sus mă aruncară
Şi rânza 'mi turburară.
— Taci, nu mai plânge,
Că eu cu buciumul voiu buciuma
Şi voiu pune demn la demn,
Puteri la puteri,
Os la os,
Plămâni la plămâni,
Ficaţi la ficaţi.
Cum fuge vaca din strungă
Şi oaia din luncă,
Porcul din *cârtog*[4],
Stomacul să-i vie la loc.
Amin, amin,
Descântecul dela mine,
Leacul dela Maica Sf-ta Marie!
(Cutare) să rămâie curat, luminat,
Ca argintul strecurat.

(Se descântă de 3 ori cu un fir de mătură, în mălai sau pâine şi în rachiu sau apă. Se dă bolnavului să bea apa sau rachiul, iar firul de mătură se pune la stomac).

Descântec de înveninare de şarpe.

Pasere albă
Codalbă
Sus se înalţă,
Jos se lasă,
Pe *buturi*[5]) de viţă se puse,
Buturul s'aprinse,
Viţă tăiată,
Mestecată,
Peste gard aruncată,
Din gură de şarpe vindecată,
De şarpe, de şărpoaică,
De pui, de *puiandră*,
De năpârcă, de năpârcoaică,
De pui, de puiandră,
De guştere, de guşteroaică,
De pui, de puiandră,
De şopârlă, de şopârloaică,
De pui, de puiandră,
De muscă, de *muscoaică*,
De puiu, de puiandră,
De câine, de *câinoaică*,
De pui, de puiandră,
De copoi, de copoaică,
De nevăstuică, de *nevăstoaică*,
De urs, de ursoaică,
De albină, de *albinoaică*,

3) A se olecăi = a se văita.
4) Culcuş.
5) Rugul viţei de vie.

De vespe, de *vespoaică*,
Toate muşcăturile,
Toate loviturile,
Toate înţepăturile,
Toate se desvenirară,
Trupul (cutăruia) se desvenină
Şi se vindecă
Şi rămase curat,
Luminat,
Ca aurul strecurat,
Ca maica-în cer
Ce l-a lăsat.

(Se descântă cu viţă verde de vie în lapte dulce şi cu laptele se udă la muşcătură, apoi se bea din el).

(Auzite dela **Marta Bejinariu,**
Zăgujeni-Severin.

■■■■■■■■■■■■

Văleanul

Frunză verde măghiran,
Ce ficior erà Vălean!
Sâmbăta, Dumineca,
Mândru Doamne se schimbà
Şi la uliţă ieşeà,
Cu trei mândre să'ntâlnià,
Pe una ochii puneà,
Cu una vorba prindea
Şi-alta sta lângă fereastră:
— *Pasă* Vălene în casă,
Că-i prânzuţul cald pe masă.
Merge Văleanu, mâncà,
Din picioare se uscà.
Luà de două orî din masă,
I-se puse junghiu 'n oasă.
— Rămas bun, mândruţa mea,
Mai mult nu pot şedeà.
Căci mă doare capul rău,
Nu mai îmi simt trupul meu.
Iute calu'ncălecà
Şi la mamă-sa plecà.
— Maică, ia şi-mi leagă calu,
Iute şi-mi aşterne patu,
Cu o cârpă leagă-mi capu,
Să mă culc să dorm cât veacu.
Maică-sa din piept oftà
Şi din gură aşa-mi grăià:
«Spusu-ţi-am Vălene eu,
C'or mâncà şi capul tău!
Când erà de cu seară,
Mama lui Văleanu zbiară.
Când erà la *miez de noapte,*
Văleanu trăgea de moarte.
Cântă cucu'n vârf de spine,
Lui Vălean lumina-i ţine.
Când erà în zori de ziuă,
Văleanu şedeà *'n scândură.*
Cântă cucu'n vârf de fag,
Lui Văleanu *arângu-i* trag.
Cântă cucu'n vârf de salcă,
Lui Văleanu-i sapă groapă.
Cântă cucu'n vârf de nuc,
Pe Vălean la groapă-l duc.
Nucu-i mare, frunza lată,
Pe Văleanu-l bagă'n groapă.
Se-aude-un svon prin lume:
— Dar de cruce, ce i-om pune.
— Să-i punem o cruce albă,
Căci i-a fost lumea prea dragă.

(Spus de V. Ciocşan, comuna Cacoţi, jud. Mehedinţi).

1) Pasă = intră.
2) miez de noapte = la cumpăna nopţii, când şi apele stau par'că din mers.
3) scândură = tron, lemn, coşciug.
4) arâng = clopot, nicidecum sunetul clopotului, cum definise d-l Pajură, căci se zice: «Bate arângu de funie» sau «Trage arângu».

Iosif N. Dumitrescu—Bistriţa
Învăţător.

O seamă de cuvinte din Mehedinţi

1) *Urdinî* (a) v. a ieşi des afară. A se da'n poiană des; dia reie. Se mai zice şi: «Mă lovi peste inimă» sau Mă scârceşte la inimă».

2) *un cârd* = mult, ca bunioară în «de un cârd de vreme».

3) *cârc!* = să nu mai zici nimic, nici pis. S'auz musca în tavan. Ba, de multe ori se zic versurile următoare:

«Mâţă moartă
Pe sub poartă,
Cine-o grăi 'ntâiu să roadă
Maţele lui croitor,
Tocate pe crăpător
Şi-ale de cocoană,
Tocate pe blană».
adică: «toate spurcăciunile».

4) *aşteamătu* = după el.

5) *surori* = două fire pe iţul dinainte sau dinapoi.

6) *bătătură* = obor, curte, sau bubă la picior, bubă care se face dacă calci unde s'a tăvălit vre-un cal.

7) *cotârleţ* = coteţ de orătenii (pasări de curte); se mai zice şi curnelnic (dela: curnic = coteţ pe rusește) sau închisoare.

8) *teme* = partea de-asupra capului.

9) *spuză* = mulţime: «Că-am o spuză de copii».

10) *bea tutun:* = fumează. Cine fumează prea mult, i se mai zice: «Bea tutun ca şerpele».

11) *baieră* (s. f.) = sfoară de tei sau de cânepă, cu care se leagă oalele care se iau pe cobilcă, spre a duce mâncare la câmp.

12) *Uidî* (a) v. = a rămâne de cineva mai în urmă.

13) *hadâc* (s. n.) = vârtop.

14) *săcui* (s. n.) = traistă mică, în care poartă copiii dela ţară cărţile când merg la şcoală.

15) *vătuie* (s. f.) = iadă care n'are un an.

16) *zărzale* (f. numai la plural) = ochelari, ocheţi.

17) *colindă* (s. f.) = o nuia de alun înflorată frumos la foc, cu care se colindă la moş ajun.

18) *streaz* (s. n.) = putină mare.

19) *cucoiu* (s. n.) = buboi.

20) *ciopor* (s. n.) mai mulţi la un loc.

21) *coşmelie* (s. f.) = casă proastă.

22) *îmbucă* (a) v. = a mâncă ceva din pripă.

Iosif N. Dumitrescu—Bistriţa.

Vorba ăluia

1) Ţi-e drag ca sarea în ochi.

2) Să mai încalici pe-o iapă albă şi să iei şi-o căpăţână de varză acră în mână.

3) Şi-o vândut până şi cenuşa din vatră.

4) Lumea moare şi plezneşte, cutare se pieptănă.

5) Par'că mănâncă numai scoici fripte. Sau: «Aduce apă la ăi morţi» = slab rău.

6) Să-i spui lui mutu.

7) Foaie verde de dai, n'ai; Ia nu da, să vezi cum ai.

8) Pune petecul, când e gaura mai mică.

9) Mărul este frumos pe dinăfară, dar înăuntru e mâncat de viermi.

10) Pe din'afară frumos şi la inimă găunos.

11) Vrei să te cârpeşti şi mai rău te rupi.

Din popor adunate de:
Iosif N. Dumitrescu-Bistriţa.

Vorbe şi obiceiuri dela ţară

1) *Butonul, capsa* sau *tortiţa* din urechile unor bărbaţi se pune după «cel pierit».

Ducându-mă la femeia Lina Niculae C. Rada—meşteră descântătoreasă—îmi explică astfel acest lucru (cum a făcut întocmai cu Ion, singurul băiat ce-l are):

Dacă se'ntâmplă ca cuiva să-i moară mai mulţi copii, să piară (să pieie), apoi atunci, înainte de a face popa apa noului născut, i se'ngăure urechea şi i se pune o capsă sau tortiţă în ureche copilului — băiat născut în urmă după «cel pierit» —, în credinţa că acela va trăi şi va fi sănătos. Tortiţa aceasta se poartă numai în urechea dreaptă.

2) «*A pune părul în uşa cuiva*» însemnează a se ţine mereu de capul altuia, în orice împrejurare, a-i pune piedici, a-i face mizerii.

3) *A râs «cu clic»*, adică cu poftă, cu plăcere, un râs deosebit ca cel obişnuit din toate zilele.

4) «*Fă*», «*Fa*» zice omul femeii sale, sau alteia (mai rar); fetelor bărbaţii nu le zic «fă», aceasta zicându-şi-o ele între ele numai, caşi femeile.

Ion N. Popescu
învăţător
Stefăneşti—Vâlcea.

† Ada Umbră

Ca funigeii purtaţi de vânt spre largile zări, sufletul celei care a fost poeta Ada Umbră s'a pornit şi el, într'una din zilele trecute, spre calea neîntoarsă.

Podoaba grandios de bogată a firii din toamna asta frumoasă — risipă de purpură şi aur — i-a oferit cu munificenţă un decor împărătesc la moarte-i, spre a o despăgubi par'că pentru cât de sgârcită şi de vitregă a fost cu ea Soarta în scurta-i viaţă.

In cimitirul de sat cu crucile de lemn răsturnate, în care cea mai nouă pârtie prin buruiana înaltă duce la un mormânt ce n'a apucat încă să se svânte, doarme «Doamna Învăţătoare» cu ochii trişti şi cu inima bună ca pâinea caldă. Pe crucea nounouţă stă scris «Eugenia Fl. Ionescu» şi o dată: ..... Octomvrie 1928. Luminiţa, care pâlpâie sfios alături, se sbate ca bătută de furtună când oftează omul cărunt şi când plânge cu suspine copila cernită lângă groapă. Şi frunza se cerne cu dărnicie — fum de tămâie şi ploaie de galbeni—peste mormântul sărac.

Modestă i-a fost trecerea printre noi, precum discretă i-a fost şi plecarea. Căci n'am apucat să-i aflăm sfârşitul decât tocmai după ce vremelnicu-i trup fusese pecetluit în împărăţia «umbrelor» funebre supt o cruce. Iar azi, cu tot regretul, nu putem împărtăşi deocamdată cititorilor noştri nici măcar câteva notiţe biografice sumare cu privire la poeta Ada Umbră, învăţătoare în comuna Ianca din jud. Romanaţi.

E abia o lună de când, la o scrisoare ce-i adresasem solicitându-i ceva versuri pentru rubrica literară a «Arhivelor Olteniei», îmi răspundea cele ce urmează:

Stimate Domnule Fortunescu.

Doamna Farago, cdre pe lângă că e cea mai mare poetă a noastră mai are însă şi o inimă de aur, purtând de grije şi codaşilor poeţi cari s'ascund în umbră pentru că nu sunt decât «umbră», îmi făgăduise şi mie să-mi facă cinstea a mă recomanda D-v. încă de acum mai bine de două luni de zile. Vinovată de această trecere de vreme am fost tot eu, căci nu am trimis D-nei Farago versurile de care fusese vorba. Vai, toată vara am fost bolnavă şi necăjită: stări care nu mai lasă loc pentru visuri şi poezie.

Totuşi, ce coincidenţă ciudată şi această scrisoare a D v., pe care poşta mi-o aduse asupra începutului aceleia la care cugetam de câtăva vreme şi pe care înfine mă hotărâsem să v'o scriu azi, *ca să nu mă găsească ceasul al XII-lea cu ea nescrisă.*

Şi nu de versurile mele (am bunul simţ al justei măsuri a valoarei lor) aşi fi vrut să vă vorbesc, ci de cu totul altă chestiune.

Deşi mi-am expiat în umbra acestui sat, sărac de mai toate bunele daruri ale lui Dumnezeu, mai mult de jumătate din zilele mele, am aflat abia acum vre-o doi ani că între Balta Potelu şi Dunăre, într'un loc numit Pietrile (dece?) s'ar fi aflând sumedenie de rămăşite de aşezăminte omeneşti, din care m'am străduănuit să adun şi eu vreo câteva.

(Urmează apoi mai la vale):

Se poate ca locul să fie cunoscut în istoria noastră. Se poate iar să fie resturile unui aşezământ mai nou decât mi s'a părut mie. Eu însă nu l-am găsit nicăieri pomenit, şi de aceea, atrăgându-vă atenţia asupra lui, vă rog să credeţi că aşi fi mult mai mulţumită să dau prilej «Arhivelor» de-a scoate la lumină nu pe modesta Ada Umbră din umbra ei cea modestă ci un luminos punct din istoria cea întunecată a neamului nostru prin aceste locuri. Şi mi-ar fi mai cu drag aceasta decât un volum întreg de versuri tipărit fără folos la luxoasa editură Ramuri şi renegat apoi cu totul în sufletul meu.

Pun, cu toate acestea, şi câteva versuri aici.

Şi vă mulţumesc călduros pentru atenţie,

Eugenia Ionescu.

Ianca, 18 Sept 1928.

Versurile de care vorbeşte biata poetă le publicăm în pagina următoare. Sunt, poate, cele din urmă ce va fi scris.

Volumul de poezii ce pomeneşte cu un atât de trist accent dezamăgit, este «Sub plopi», pe care D-l Şaban Făgeţel, Directorul revistei «Ramuri», l'a editat, preţuitor al talentului acestei delicate scriitoare, în ajunul intrării noastre în război.

Ne vom face datoria să-l frunzărim pentru cititorii noştri în numărul viitor al «Arhivelor Olteniei».

Acum însă, când umbra negrilor cipreşi a întunecat pentru totdeauna pe aceea care singură s'a botezat întru duhul poeziei cu numele de Ada Umbră, şi care în umbră a vrut să trăiască o viaţă întreagă, să nu-i turburăm pacea şi odihna ce i s'a hărăzit. Toate vorbele bune ce ar merita modesta sa operă poetică să le lăsăm deocamdată pentru mai târziu.

C. D. Fort.

Strofe

I.

Mi-ai îngemănat
Pumnii strânşi năstrapă
Şi m'ai adăpat,
Turburată apă....

De izvoare limpezi
Inşelat mai rău,
Ce'nsetat mi-e gândul
De nămolul tău!

II.

Până 'n zori pe culmi,
Jos, pe văi, cu seara —
Ce frăţie—, adulmi
Să-ţi uşuri povara,

Patimă păgână,
Ce-ai pătruns la ea
Şi-ai săpat fântână
In inima mea?

III.

Stâlp în vânt şi ploi,
Strin de toţi drumeţii,
Cu desagii goi
Trec prin bâlciul vieţii;

Din amiaza mare
Până 'n amurgit,
Cu nădejdi amare
Imbucăturit.

IV.

Ca 'mbătat de vin,
Greu de gânduri oarbe,
Zilnicul venin
Sufletul şi-l soarbe,

Râvnic după visuri,
Ce 'nnoptat s'ascund
In neundoirea
Mâlului din fund.

V.

Pe-un imaculat
Fir de margaretă
Dorul ne'mbunat
Jocul şi-l repetă,

Pân'ce se strecoară
Necredinţa 'n el:
— Pentru-a câta oară
Dă mereu altfel?....

VI.

Ce ospăţ ciudat
Din venin şi miere
Pentr'un veac răbdat,
Culpeşe Nevrere!

Amintiri grăbite
Clare 'n ochi se frâng;
Buzele rănite
Silnice se strâng.

VII.

Râu uitat şi drag,
Sol din anii tineri,
Mi-a oprit pe prag
Lacra Sfintei Vineri.

Zi de bucurie
Ce-mi răsai din ea!
Creşti în bogăţie
Cu uimirea mea.

VIII.

Te-ai oprit pe-un ram
— Mugur viu în floare —
Şi 'ntr'un ochiu de geam
Arzi tulburătoare,

Sdruncinând al minţii-mi
Leagăn uniform.....
— Stea necunoscută,
Lasă-mă s'adorm.

Ada Umbră.

† Savin Constant

A murit, strivit sub dărâmăturile vagoanelor, în tragica ciocnire de lângă Slatina. Ziarele au anunţat pe lista de morţi, numele soldatului Constantinescu Dumitru din Regimentul I Artilerie grea, în care prietenul nostru — licenţiat în Litere şi Filosofie — îşi făcea stagiul militar.

Sub numele de Savin Constant, — mâna care se odihneşte acum pe pieptul lui strivit de urgia fierului, a semnat un volum de versuri editat de Tiparul «Prietenii Ştiinţei» şi altul de schiţe intitulat «Autentice «(Bibl. Sămănătorul», Arad). Avea primit la Cassa Şcoalelor un volum de originală inspiraţie nuvelistică, intitulat: «Pata de Cerneală».

Savin Constant erea camaradul de liceu şi universitate al autorului acestor rânduri,—rămas să însemne amintirii celor cari au cunoscut inspiraţia caldă a stihuitorului dispărut, clipa crudă în care un cântec nou s'a stins la jumătatea unui vers....

N. Milcu.

Teama de întunerec

Intunerecul!
Iar vine întunerecul ca un colos
De chipuri scofâlcite de dihanii,
Ce din însângeratele lor cranii
Rânjesc hidos.... hidos....

Am auzit că fiecare om cunoaşte
Al întunerecului doliu ce s'aşterne
Pe fiecare suflet ce se naşte
Din pântecul durerilor eterne.

Mamă, mamă,
Incep să nu mai văd nimic.
Aşi vrea să strig, aşi vrea să mă ridic;
Imi dau aşa de bine seamă
Că întunerecul va creşte'n jurul meu
Mereu şi tot mai greu
Şi îmi va copleşi curând
Viaţă, linişte şi gând.

El e aproape şi de mine....
Tu cheamă-mă cât mai curând la tine
Şi apără-mă, strânge-mă la piept
De teamă, căci împrejurul meu
El se va strânge tot mai mult şi tot mai greu,
Şi vreau o lume plină de lumină,
Mamă, mamă!

. . . . . .
Dar întunerecul e gata ca să vină.

Savin Constant.

Sârb cuminte

Prin ce vreme, nuştiu — dar ori cum, trebue să fie tare de mult — se pripăşise prin părţile Dunării un sârb.

Şi fiindcă vorba rumânului zice că «nu s'a pomenit cal verde şi sârb cuminte», eu o să vă arăt că, de când e neamul sârbesc pe pământ, au avut şi ei un sârb cuminte. Despre «cal verde» până acum n'am aflat nici eu nimic; aşa că rog pe-al de-o afla, să-mi dea şi mie de veste, să mă minunez şi eu de cal verde, cum o să vă minunaţi Dumneavoastră de sârbu ăsta cuminte.

Acum, fiindcă m'a ajuns pe mine norocul să aflu întâi povestea sârbului cuminte — altul înainte s'o fi aflat, nu cred, îmi fac datoria să vă spun pe larg cum stă povestea cu el.

Sârbul ăsta cuminte se pripăşise, cum spusei, prin părţile Dunării într'un sat şi se făcuse negustor de sare. Ii mergea treaba de minune. Se ducea de două ori pe lună la munte şi aducea sare. Dusul şi 'ntorsul, când era calea bună nu ţinea mai mult de cinci zile: la dus trei şi la întors două, că venea la vale. De multe ori însă, când se îngreuna calea, trecea şi săptămâna. Pe vreme bună, pe vreme rea, sârbul nostru însă se învăţase cu drumul ca alba cu hamul, şi nu i se părea departe. Ştia el că nu bate calea de pomană.

Şi aşa, ani de-arândul puind sus câteva parale dela fiecare adus, chisaua sârbului se umpluse bine. Om cuprins, avea de chelciug. Ce mai încoa şi 'ncolo? Mai chiabur ca el nu era altul în sat. Negustoria lui era boabe numărate: ştia unde se duce, ştia cât câştigă, îşi avea muştereii lui şi, dacă a muncit cu cinste şi cu dreptate, D-zeu i-a ajutat şi a ajuns bine. In altă geambăşie nu se băga. Câţi n'au vrut să-i ia minţile cu vorba! Venea câte un năstrăpaş:

— «Bre sârbule, cum ai tu bani, să-i bagi numai odată în vite şi să le trecem dincolo, te faci boer.

— Nu me amestecu unde nu ştiu». Asta era vorba lui.

Incepuse omul cu sare, sarea îl săltase, şi nu şi-ar fi schimbat el negoţul aşa, degeaba. Câştiga puţin, dreptu'i, da' mergea abizuit.

Sarea o ducea pe cal în disagă. O să ziceţi: cam puţină. Nici eu nu zic că era multă, dar atâta aducea el. Se ducea călare la munte. Acolo la ocnă lua un bolovan de sare şi-l punea într'un disag şi, ca să cumpănească disagii pe cai, punea în disagul alălalt un pietroi tot cât bolovanul de sare. Şi aşa, cu calul împovărat, încheia săptămâna pân'a vrea de-a ajunge acasă. De când se pomenise el sărar, tot aşa lucra.

Odată mergând la ocnă — mai avea cale de-o zi — se întâlneşte cu un rumân: un gembăşoi, care se băgase în toate negoaţele din lume. Bun de gură şi meşter la orice. Să-l pui în puşcă şi să nu-l nemereşti!

— «Incotro, prietene?

— La munte.

— Şi eu tot într'acolo».

Sârbul tăcu, îl măsură bine şi i-se opri privirea în faţa rumânului. Prea îi licăreau ochii 'n cap ca la şarpe!

Mai merseră ei călări unul lângă altul, şi rumânul, văzând că îl tot iscodeşte sârbul cu ochii, întrebă:

— Da' ce te uiţi aşa lung?

— Pentru că am ochi». Sârbu crezu că-i vr'un omu dracu, dar să gândi că avea şi el pistoale la brâu. Nu le slobozise însă de trei ani. Şi gândurile sârbului rătăceau sprânjite după fel de fel de întâmplări. «O mai lua foc? Dacă s'o fi jilăvit praful?!»

Alunecându-i ochii la brâul rumânului, văzu prăselele de acioae ale unui etagan bun de junghiat. O luă dar mai cu domolul, ca să rămâe în urmă, dar să gândi că mai bine s'o ia înainte, şi din pas o luă la ţăcăneală şi din ţăcăneală la trap. Tovarăşul însă îi răsări tot alături.

— «Până în cumpăna nopţii ajungem la munte», zise sârbul, ne mai având ce zice.

— «Da unde mergi la munte?

— La ocnă.

Păi ce cauţi?

— Cumpăr un bolovan de sare.

— După cum văd, trebue să vii de departe.

— Ei! departe, încă din vale dela Dunăre.

— Pentru un bolovan de sare?

— Dacă asta mi-e meseria».

Merseră ei tăinuind şi nici nu ştiură când ajunseră. Aşa e când ai tovarăş la drum. Traseră amândoi la gazda sârbului. Se aşezară la masă şi până s'a culca, rumânul povesti sârbului toate negoaţele lui.

Se minuna şi se crucea sârbul de atâta pricepere în capul rumânului ăstuia.

Dimineaţa porniră spre ocnă, că şi rumânu avea tot drumul ăla, da' mergea mai departe, peste munte, s'aducă nişte oi. Ajunşi la ocnă, sârbul, după obicei, puse un bolovan de sare într'un disag şi pietroiul într'alălant, îl cumpăni bine şi, gata să plece, dete să-şi ia rămas bun dela rumân. Rumânul rămase înlemnit şi se uită mult la sârb.

— «Păi ce faci sârbule?

- Sunt gata să plec».

Se închină rumânul.

— «Bine bree, dece omori dobitocul cu pietroiu ăla?

Păi, cum vrei dumneata să cumpănesc sarea?

— Nu mai ai tu bani să cumperi un bolovan de sare?

— Ba da.

— Mai pune, mă, un bolovan de sare în locul pietroiului şi nu-ţi omorî bietul cal de pomană. Aşa ai să câştigi îndoit».

Făcu sârbul ochii mari. Işi luă căciula din cap şi se scărpină în creştet. Se gândi, şi după ce-şi făcu socotelile:

— «Vezi, măi prietine, la asta nu m'am gândit niciodată! Zău dacă mi-a trecut prin minte aşa ceva!»

Mai cumpără sârbu un bolovan, îl pune în locul pietroiului şi pleacă, gândindu-se: «Dacă aşi fi făcut eu aşa cum mă învaţă ăsta, aşi fi avut de două ori pe cât am!» Da' ce-i veni lui în minte? «Ăsta e om cu cap. Ia să-l întreb eu ce să fac, să câştig mai mult». Se întoarse şi-i luă urma.

— «Bıăă, prietine, băă... ia stăi mă, să mai vorbim oţără».

Se opri rumânul.

— «Văd că eşti tare în negoaţe. Eu, ca prostul, am pus vr'o câteva părele. Cum mă înveţi să câştig mai mult?

— Ai bani să-ţi mai iei un cal?

— Am.

— Da' de-o căruţă?

— Cum să n'am?!

— Păi atunci e lesne, zise rumânul. Intr'o căruţă pui de douăzeci de ori mai mult. E şi uşor la cai, când vii la ocnă: la deal vii gol, şi când te întorci la vale eşti încărcat».

Nici nu-i venea sârbului să-şi creadă ochilor. Parcă îi eşise Dumnezeu înainte.

— «Să fi avut eu capul tău, de douăzeci de ani de când bat drumurile ocnii, cine ştie unde aşi fi ajuns?! Prost am fost!» se gândi sârbul.

— «Da' bine bre, tu, cu deşteptăciunea ta, trebue să fi strâns bănet ce nu s'a pomenit!» Rumânul o mâlci: nu prea se mai scălda în apele lui.

— «Păi, uite, să vezi cum. Făcusem eu bune parale, da' le-am pierdut într'o geambăşie. Am strâns anul trecut oi şi capre, să le încarc într'un caic pe Dunăre. Am fost în vorbă cu un turc să le ducem la Ţarigrad, şi s'a înecat caicul.

— Şi nu mai ai nimic? se miră sârbul.

— De unde să am? Dacă s'au dus pe apa Dunării!

Işi luară rămas bun şi plecară.

— «Bun învăţ o avea rumânul ăsta, da' dacă el n'a amiruit nimic de atâta amar de vreme, atuncea nu e bun. Cum o să mă iau eu după el?»

Ajuns la gazdă, lăsă în păstrare un bolovan de sare, îşi luă pietroiul în loc, şi porni spre Dunăre ca un sârb cuminte.

C. Nicolăescu-Plopşor.

■■■■■■■■■■■■

In fericire

In taină geme lacul de-atâtea flori de nufăr
Şi-adoarme sub povara de aer parfumat.
Aş vrea, în clipa asta, să pot să nu mai sufăr,
Dar gânduri ostenite pe sufletu-mi s'abat.

Să stăm tăcuţi alături. Mi-e inima trudită
De-atâta fericire..... Vezi bine că mă tem
Să-mi reazăm uşor fruntea de mâna ta aspritâ:
In orice fericire e-o şoaptă de blestem.

Nu te încrunta zadarnic; furtuna e departe;
Doar sufletu-mi o simte undind uşor spre noi,
Cum simte frunza 'n mugur că vara o desparte
De vânturi lungi, ce 'n toamnă o vor târî 'n noroi.

Sabina Paulian.

■■■■■■■■■■■■

Noaptea Invierii

Din ascunzişul meu de bălării, murdar,
Privesc la miile de lumânări
Ce ard în cinstea blândului Christos
Şi, suflet înrăit şi păcătos,
Ascult cu ură sfintele chemări
Ce-adună tot poporul la altar....

Dece nu sânt şi eu ca toţi creştinii,
Şi 'n noaptea asta sfântă-a Invierii
Dece 'mi mai sângerează fruntea spinii
In ghiara desnădejdii şi-a durerii....?
N'am suferit destul amarul
Atâtor ani de chinuri în tăcere,
Şi nu m'au adăpat îndeajuns cu fiere?
Dece 'nsfârşit nu-mi contenesc calvarul!?

Când clopotele bat în tot oraşul,
Vestind creştinătăţii ora sfântă,
Şi când săracii toţi
Îşi luminează bucuroşi sălaşul
Şi 'l laudă pe Dumnezeu şi 'l cântă
In jurul unei mese de belşug,
Dece doar eu stau răstignit pe rug?

Străin şi fără căpătâi pornesc
Cu gândul către vremile de mult uitate
Şi 'mi-amintesc..... şi 'mi-amintesc
De Paştile senine şi curate
Când, bucuros,
Îi aprindeam şi eu o luminiţă lui Christos,
Şi 'n ceasul sfânt
Când piatra grea se prăvălea de pe mormânt
Îngenunchiam şi eu
Şi mă rugam cu fruntea la pământ,
Cu sufletul creştin, lui Dumnezeu.....

Dece 'mi mai amintesc acum?...
Vrăjmaş, dece mai răscolesc
Trecutul îngropat în scrum
Şi 'l pângăresc.....? şi 'l pângăresc.....!

Flămând
Ascult şi eu la cântecul divin,
La cântecul de clopote, ce bat
In cinstea lui Iisus care-a 'nviat,
Şi 'ndurerat de moarte, şi plângând,
Îmi plec înfrânt genunchii..... şi mă 'nchin....

Paul Constant.

Amintiri din alte vremuri

(FRAGMENT).

In anul acela, pela jumătatea lui August, dusesem vacile la păscut pe miriştea de peste Balta Seacă. Pe poteca ce trecea pe moşia noastră, dinspre drumul dealului spre podul Bălţii, venea o femeie cu un paner pe cap.

— Ce ai în paner, leliţă? întreb eu aşa, ca să mă aflu 'n treabă.

— Iacă, câţi-va struguri, că au prins a se coace pe ici şi colea. Na şi ţie unul.

— Bogdaproste!

La prânz spun mamei:

— Azi am mâncat struguri copţi dela o femeie ce venea din deal. Să mă duc să aduc un coş pentru noi?

— Să te duci.

Am luat coşu şi am plecat în deal, uitând în ziua aceia de scaldă. Ajuns la vie am început să strig pândarul. Pândarul nu răspundea de loc. Liniştit că mi-am făcut datoria, am intrat în răzoarele noastre de vie şi am cercat ici un bucium de vie, colo altul şi, unde găseam strugurele cu bobul moale şi dulce, îl tăiam cu briceagul şi 'l aşezam în coş. Mai de vale se auzea ca într'o taacă: toc... toc... toc.

«Ce comedie o mai fi asta?».... Mă uit mai cu băgare de seamă şi zăresc o drăcie care se învârtea într'o prăjină, în vârful unui copac înalt, şi care tocănea de zor. Era o sfârleză, pusă în mijlocul plaiului de vii ca să sperie pasările, să nu mănânce strugurii oamenilor. Auzisem de sfârleză, dar nu văzusem. «Barim să văd cum îi făcută, să-mi fac şi eu una la fel» gândii eu.

După ce am umplut coşul cu struguri, 'l-am închis în pivniţă.

Pe atunci în dealul Brădicenilor aveam două pivniţi: una mare, unde ţineam beuturile, şi alta numită «Pivniţa dela răzorul lui Vasile», care era goală, şi în care se punea fânul ce se cosea de prin pruni. In deal fiecare om avea la capul răzorului său de vie şi câte o pivniţă din bârne groase de lemn, cu câte una, două sau trei încăperi, de cum îi era şi via de mare.

Dealul făcea impresia unei uliţe de sat cu toate casele pustii.... Şi Doamne, ce frumos era în deal! In jurul pivniţelor numai pruni, meri, peri, nuci, încărcaţi de roade, cu crengile în proptele, ca să nu să se rupă sub greutate. In unii pomi se suia via, formând halângi pline de struguri, iar în faţa pivniţelor bolte umbroase, sub care spânzurau struguri de toate felurile.

Pe gardurile de viţă uscată, sau de nuele împletite, se ridicau acoperindu-le rugi cu ramurile încâlcite, plini de mure care pătau cu negru frunzişul verde, iar printre ei ici-colea se iţa măceşi cu măceşe roşii, ca boabele unei mătănii de mărgean. Pe sub prunii dela obraţul viilor era numai iarbă şi flori fel de fel, iar în vale pe coastă se întindeau în faţa soarelui viile, ca un covor verde, în care sclipea chilimbarul gordinului, ori rubinul braghinei. Din stufişuri se auzea flueratul măestrit al mierlelor, iar din iarbă sâsâitul lăcustelor, ori piruitul monoton şi dulce al greeraşilor de vie.

Nu te mai îndurai să pleci din deal!... Dar în raiul acesta dumnezeesc de frumos, ca și în raiul lui Adam, era ceva ce mă ispitea: sfârleaza, care la ori-ce adiere de vânt îmi aducea aminte, prin păcănitul ei, că era colo sus în vârful copacului.

N'am mai putut înfrâna ispita și am pornit-o așteamătu spre copacul cu pricina. Nimeni în prejur.... Tăcere și sâsâit de lăcuste. Mâinile par'că mi s'au prins fără voie de crengile copacului, și atât a fost, că până sus am săltat ca o veveriță.

M'am urcat pe prâjina înaltă ca de doi stânjeni, care era legată de copac cu sârmă, și am scos sfârleaza, pe care am aruncat-o jos, făcându-i vânt mai departe, să nu se încurce în crăcile gorunului, ca să rămâie agățată.

Nici nu știu cum am ajuns din cracă în cracă până jos, dar știu că nu m'am coborât pe unde mă suisem, ci am brodit o cracă depe poale, și lăsându-mă spre vârful ei s'a mlădiat sub mine, până ce am ajuns aproape de pământ. De aci zdup, jos, am înhățat sfârleaza, și fuga pe coastă în sus, simțind că-mi iese sufletul de oboseală și emoție. Am ascuns sfârleaza sub fânul din pivnița dela răzorul lui Vasile, apoi m'am dus la pivnița mare, unde așezându-mă pe prag, am început a ciuguli la boabe dintr'un strugure, gândindu-mă la isprava ce făcusem. De odată iacă și moș Bănică pândarul....

— Bine, măi nepoate, ai chemat pândarul când ai intrat în vie?

— Ba bine că nu!... Am strigat de mi s'a spart pieptul, dar se vede că D-ta pe vremea asta dormi la umbră, în loc să păzăști viile oamenilor.

— Bine, bine, lasă asta... Dar nu cumva ai văzut tu, nepoate, cine mi-a furat mie sfârleaza din plaiul viilor?

— N'am văzut pe nimeni!

— Mă nepoate, dă-mi sfârleaza!

— Eu nu ți-am luat-o. Uite, ca probă, că nu-i aici.

— Asta o văd eu, da' vorba unde-i?

— Da' ce? Eu sânt pus să ți-o caut?

— Mă nepoate, eu zării unul; cam sămăna cu tine. De....! eu am ochi de pândar.

— Ei, câți n'o fi sămănând cu mine!

— Și... zi, nu vrei? Ha?.... O să fie dandană mare....! O să spun primarului, care o să te aducă cu vătășelul.... Ei, o să pată boerul Ion și rușinea asta, să-și vadă feciorul cercetat la primărie!

«Ei drăcia, dracului....! se încurcă lucrurile—gândeam eu—; poate aude și Domnu, mama, vecinii.... Ce râsu dracului!... Mi-o face afurisitul de moșneag, că 'i cam zăbaug, nu-l tae capul mult!»....

— Măi moș Bănică, eu par'că am zărit pe unul, care cam sămăna cu mine, prin dreptul pivniței lui Vasile.... Vezi, nu ți-o fi cumva sfârleaza pe acolo prin fân?

— Că bine zîsăși, mă nepoate! Ala trebue să fie, dacă cam sămăna cu tine.... Mă duc s'o iau... dar acum să-mi spui de unde ai luat strugurii, ca să știu să-i spui lui tat'-tău unde s'a făcut dâră în vie; că de n'oi ști, nu-mi dă tainul.

— Din pieptanul de deasupra de părul ăl dulce.

Moș Bănică s'a dus să-și caute sfârleaza, iar eu am luat coșu, am închis pivnița și mi-am luat tălpășița spre casă.

După o săptămână, ne pomenim cu moş Bănică la noi acasă. Venise să-şi primească tainul de făină, slănină, ceapă şi fasole. Cum tata avea alte treburi de făcut, m'a trimis la pivniţă să-l cinstesc pe moş Bănică cu o ţuică-două. I-am dat cu cinzeaca mare....

— Ei fi spus tatei de ăla cu sfârleaza?

— Da' nu-mi fac eu de dragoste cu burueni de urât, măi nepoate....! Pândarul adevărat ştie multe, da' tace.... Cine ar mai da moşului ţuică cu cinzeaca mare?

«Al dracului moşneag....! nu 'i prost — gândeam eu — şi l-am dichisit bine cu mai multe cinzeci pline.

La spovedania dela Crăciun, am spus popei păcatul. Mi-a dat o sută de mătănii, şi am fost bucuros că am scăpat numai cu atâta, că n'am intrat în gura lumii şi m'am isbăvit şi de păcat.

Când eram mai mare, am povestit alor mei tărăşenia cu sfârleaza, şi de câte ori venea moş Bănică pe la noi, îl luam la pivniţă să-l cinstesc.

— Ţi-aduci aminte, moş Bănică, de ăla cu sfârleaza?...

Moşneagul clipea şiret din ochi...

— Oţ eşti, mă nepoate....! Mă iei la vale... Apoi către mama:

— Ai văzut d-ta, logofeteasă, ce haiduc îmi erea'mnealui când erea mai mic?....

Nicolae al Lupului.

■■■■■■■■■■■■

Dimineaţa [1])

O ceaţă deasă, alburie, — cuvertură de argint
Brodată de a nopţii neagră mână.
Dintre perdelele de nori ţâşnesc
Deasupra mii de suliţi roşii, reci,
Şi-adânc se 'nfig în ea.... ai dimineţii soli.
Câte o uşă se întredeschide 'ncet,
Pe prag întâia gură cască lung
Şi ochii cată roată 'n bătătură.

Pe prispa largă un cotoi se 'ntinde,
Cucoşi, din aripi bat rotindu-se 'n târcoale,
Când mieluşeii şi viţeii 'ntâia mână
Cu ochii ficşi prin gardul de nuiele o aşteaptă....

Din abajurul ceţii n'a mai rămas nimic:
Un puf uşor, cu care un zefir se joacă 'n larg.
Pe-un coviltir stropit cu puncte albe,
Pe umerii de deal, ca dup' un vis
Străluce 'n reveria albă-a dimineţii satul.

Lucian Costin.

■■■■■■■■■■■■

1) Din ciclul «*Privelişti dela ţară.*»

Securea

Pe şerpuite drumuri de pădure,
Pe-alei ce abiă desgrop de sub frunziş,
Pe unde joc lumini în pete ruginii
Şi umbre sure,
Ascult cum cheamă-un pocnet de secure
Pe-o culme de desiş.

Zvâcnind în unde, vajnica lovire
Se pierde 'n vale mulcomit şi rar.
Securea pare 'n crângul cutropit de raze vii
Şi neclintire
O inimă, ce s'a trezit în aiurire
Şi bate în zadar.

Sabina Paulian.

Stanţe Elegiace

Cântecul durerii melè în curând am să mi-l cânt.
Va fi cel mai trist din toate cânteçele pe pământ.

Va vibra durerea'n spaţiu ca o strună, şi tăcerea
Se va 'nfiora de-atâta zbuçium care-l dă durerea.

Or ce călător stingher va culege plâns din cântul
Tremurând, ca o petală, când din floare-o fură vântul.

Şi, când suflet de drumeţ îl va duce mai departe,
Iară scribii, auzindu-l, îl vor ţintui pe-o carte,

Nimeni n'o să se gândească la întâiul cântăreţ
Care-a fost când-va pe lume, ş'apoi a plecat drumeţ

Spre albastrul cer, în care
steaua cântă,
floarea cântă
Şi durerea cea mai mare e durerea cea mai sfântă.

Const. Jaleş.

Mișcarea culturală în Craiova

Societatea «Prietenii Științei» reîncepe după vacanța de vară ciclul său de conferințe, în sala Teatrului Național, după cum urmează:

9 Octomvrie D-l G. Peytavi de Faugère (Paris): *Notre Paris.*

28 Octomvrie D-l Virg. Broscărescu: *Ideea morală din romanul «Crimă și Pedeapsă».*

4 Noemvrie D-l I Lungulescu (R.-Vâlcea): *Energia spirituală.*

11 » D-l G. Giugiuc: *Centenarul lui Tolstoi.*

18 » D-na A. Pavelescu-Dima: *Sufletul copilului tău.*

* * *

Universitatea liberă «Prietinii Științei» a redeschis cursurile sale pentru acest an scolar cu luna Noemvrie. Prelegerile se țin în sala Bibliotecei «Aman» între orele 6.45 și 7.45. Deocamdată se încep următoarele cursuri:

Marția: Pr. Pârvănescu: *Din ale Credinței.*

Joia: Dr. Ch. Laugier: *Boalele sociale.*

Sâmbăta: V. G. Sandulian: *Noțiuni generale de drept.*

* * *

Teatrul Național și a redeschis porțile în toamna asta cu «Viforul» lui Delavrancea.

Directorul teatrului, care anul trecut a fost nevoit a continua o stagiune pe care nu d-sa o pregătise și într'un local pe care un altul îl improvizase, a ținut să ne dovedească, lăsat inițiativei proprii, că știe și poate să facă mai bine decât predecesorul său.

Amenajerile recente, făcute vara aceasta localului—pentru a cărui reparări se cheltuiseră, spune-se, aproape trei milioane —au corectat simțitor neajunsurile unei săli de cinematograf transformată repede în sală de teatru. Aspectul general al interiorului este curat și mai simpatic, iar locurile din parter și loji nu mai sunt atât de înghesuite.

Reprezentaţia de deschidere a dovedit evidentă silinţă din partea tutulor factorilor teatrului nostru a ne prezenta o piesă îngrijit studiată şi satisfăcător montată, cu aceleaşi elemente şi mai bune şi mai rele — de care dispune organizaţia noastră dramatică locală.

S'au jucat de asemenea *Samson* de H. Bernstein, şi *Institutorii* de Otto Ernst.

Programul teatrului s'a tipărit de data aceasta sub aspectul unei reviste, cu titlul «Teatrul», primul număr fiind pe Octomvrie 1928. Publicaţia cuprinde, întretăiată peste tot de reclamele firmelor comerciale (pe care le-am fi preferat puse deosebit), articole de D-nii S. Mehedinţi, Cezar Petrescu, N. Condiescu, Paul Papadopol, N. Milcu şi Paul Prodan, un cuvânt de deschidere a stagiunei, de D-l director al teatrului, D. Tomescu, şi două notiţe prea scurte despre doi fruntaşi ai Teatrului Naţional craiovean de ieri, răposaţii artişti I. Tănăsescu şi Clotilda Ademolo-Calfoglu.

* * *

Şcoala superioară de Arte şi Meserii din localitate a deschis din vara aceasta o *Expoziţie* a lucrărilor sale de fine de an, cuprinzând oglindă credincioasă a gândului de care e călăuzit inimosul ei director, D-l Inginer F. Stănculescu, cum şi a străduinţei oneste ce, elevi şi maistori şefi de atelier, pun în ostenelile lor— obiecte şi instrumente fabricate numai de elevii şcoalei. Se disting într'acestea frumoasele sculpturi în lemn, a mobilelor ce se lucrează aci şi mai ales instrumentele de preciziune şi artă făcute în metal, ce ies din mâna atât de meşteră a elevilor acestora.

Serbarea ce s'a dat — la 15 Iulie — cu prilejul deschiderei acestei expoziţii avea o deosebită importanţă, întru cât, cu sfârşitul acela de an şcolar, ieşea în lume, terminându-şi învăţătura meşteşugurilor lor, cea dintâi serie care promova clasa IV-a superioară a instituţiei acesteia, clasă înfiinţată cu venirea actualului director al şcoalei.

Expoziţia rămâne de acum deschisă tot timpul pentru acei cari ar dori să vadă progresele realizate în învăţământul nostru profesional superior.

* * *

Premiaţii olteni ai «Academiei Române» din ultima sesiune au fost:

D. Ciurezu, cu premiul Dr. C. Păcuraru-Bianu de 10.000 lei, pentru volumul de poezii «Răsărit», raportor fiind D-l Mih. Sadoveanu.

Al. P. Măinescu şi *Dem. D. Stoenescu,* cu premiul Adamachi de 2.500 lei, pentru «Legea de expropriere pentru cauză de utilitate publică», raportor fiind D-l St. Longinescu.

Raul I. Călinescu, cu premiul G. Lazar de 25.000 lei, pentru lucrarea: «Studiul taxonomic, biologic şi zoogeografic al spermophilidelor din România, raportor fiind D-l Dr. Em. Racoviţă.

* * *

Muzeul regional al Doljiului s'a îmbogăţit în timpul din urmă cu numeroase şi interesante piese de etnografie, arheologie, istorie şi ştiinţe naturale, graţie conducătorilor săi şi interesului

binevoitor ce-i arată statornic prefectul județului nostru și o seamă de oameni înțelegători. Această sporire a materialului cuprins în zidurile sale, până acum neîncăpătoare, a făcut pe D-l C. Negrescu, fostul prefect al Doljului, să cedeze încă vreo câteva încăperi spațioase din primul etaj al Prefecturei, pentru mărirea muzeului. Fapte ca acestea vorbesc dela sine. Fie ca urmașul la Prefectură al D-lui Negrescu—când scrim aceste rânduri nu-l știm care va fi—să dovedească tot atâta solicitudine ca D-sa pentru instituțiile noastre culturale, la a căror conducere se pune (acolo unde se pune) și cinste și devotament.

* * *

Pentru «Ateneul popular B. P. Hasdeu» din Câmpina, concetățeanul nostru, Președinte al secțiunei Ligii Culturale și al Soc. Ofițerilor de rezervă din localitate, D-l avocat C. M. Ciocazan, a donat, prin act autentificat, partea sa din averea rămasă dela savantul Hasdeu. Această avere, în care se cuprinde și castelul «Iulia Hasdeu» din Câmpina, era lăsată prin testament de defunct D-lor C. M. Ciocazan, Tudor P. Rădulescu (din București) și Iuliu Dragomirescu (din Chișinău).

Urmând pilda inimosului D-n Ciocazan, D-l Rădulescu a făgăduit a proceda la fel. Să sperăm că nobilul gest va ajunge să fie imitat și de D-l avocat Dragomirescu.

* * *

Pictorul craiovean Severo Burada a deschis o *Expoziție* a lucrărilor sale mai noi la București, în sala «Ateneului Român». Sânt pânze numeroase—peste 200 cu subiecte de tot felul, având aproape toate un aer de familie și amintind expoziția de acum doi ani din Craiova.

Cele mai valoroase sunt desigur printre peisagiile pictorului, schițe în care a prins un aspect vremelnic al unui colț din natură, cu căsuțe de țară, ce par a face trup cu pământul și copacii, sub paza unui crâmpei de cer românesc. Portretele rămân pe al doilea plan față de valoarea peisagiilor sale, iar nudurile la urmă, acestea dând uneori impresia de pufos, lipsit de consistență.

Expoziția de față nu aduce o notă nouă în pictura artistului nostru: e o prelungire a celor anterioare. Unitatea operei se evidențiază în acest chip, negreșit, mai personală. Nu am voi-o însă imobilizată aci. D-l Burada este încă tânăr. Viziunea impresionistă a lucrărilor și maniera sa de azi le dorim să fie doar o etapă a evoluției sale artistice, tinzând spre una mai robustă, mai viguroasă și lipsită de orce urmă de artificialitate.

* * *

Expoziția pictorului Teodorescu-Romanați, actualmente stabilit în capitală, s'a deschis de asemenea dela 1 Noemvrie, în acelaș local al Ateneului Român (sala nr. 3). Florile pictorului se disting prin fragezimea și calitatea lor coloristică. Față de expozițiile anterioare ale D-lui Teodorescu-Romanați, despre care am spus la vreme buna noastră părere cași rezervele noastre, nu am mai avea nimic nou de adăogat.

Fortunato.

Din R.-Vâlcea

Oraşul tihnit de munte, în care manifestaţiunile culturale se silesc a întrece talia sa redusă, a suferit o pierdere greu de reparat prin moartea profesorului de desen al Liceului «Al. Lahovary», **sculptorul Constantin Mihăilescu.**

Mic de stat, dar mare prin sufletul său generos şi avântat, dascălul acesta vrednic era un animator entuziast. In mediul cam refractar al acestui orăşel, el înfiinţase un «*Cerc de Educaţiune artistică*» acum zece ani, cerc pe care l'a condus până la moarte, şi care îşi propunea «a cerceta manifestările artistice la copii şi diletanţi, stimulând, evidenţiând şi încurajând talentele sub orce formă». In acest scop a organizat expoziţii şcolare şi artistice, unde a oferit premii elevilor distinşi la îndeletniciri artistice or lucru manual, din oraş şi judeţ. Tot el a isbutit, prin stăruinţă şi perseverenţă personală, a hotărî pe D-na Esmeralda P. Capelleanu din Bucureşti să facă danie colecţiunea sa de tablouri şi sculpturi Liceului din R.-Vâlcea, în amintirea soţului d-sale Paul Capelleanu, vâlcean de origină. Această danie a format nucleul unui «Muzeu Paul Capelleanu».

Const. Mihăilescu, artist-prob, profesor însufleţit şi om de inimă, era apreciat şi stimat de toată societatea vâlceană. El a fost în acelaş timp preşedinte al secţiei Ligei Culturale, cum şi al organizărei politice naţionaliste din localitate.

Din Caracal

Sărbătorirea poetei Elena Faragò s'a făcut şi în acest oraş, la 15 Iunie trecut, prin iniţiativa şi îngrijirea Doamnei Anuţa Soreanu şi a unui grup de intelectuali din partea loculuí.

Departe de aceea pe care o cinsteau, într'o atmosferă de caldă şi vibrantă simpatie, sărbătorirea s'a desfăşurat în faţa unui public neobişnuit de numeros, venit a-şi manifesta în chipul acesta admiraţiunea sa pentru poeta craioveană.

S'au rostit cuvinte de preţuire pentru talentul D-nei Faragò şi pentru cinstirea celor 50 de ani ai săi, din partea Ateneului local, a Primăriei, a oraşului Craiova, a Şcoalelor, a Societăţei «Prietenii Ştiinţei», a revistei «Ramuri» şi a Soc. Teosofice din România. Profesorul Fortunescu a conferenţiat, arătând valoarea operei poetice a celei sărbătorite. Au contribuit la reuşita seratei D-na Anuţa Soreanu şi D-ra Coca Faragò, care au recitat din versurile poetei, iar D-na Ec. Dimonie, Florica E. Ionescu şi D-l D. Christide au împlinit cu talent partea muzicală a alesului program.

NOTE ŞI COMUNICĂRI

Testamentele Craiovenilor

cari au avut gânduri bune pentru oraşul Craiova

I.

Testamentul defunctului Const. Dima Popovici [1])

Ca om în societate, ajuns la etatea acea când corpul nu mai permite multe rezistenţe, şi ca nu într'o zi să fiu surprins, când să nu mai am timpul şi puterea de a-mi regula afacerile mele materiale, morale şi sociale pentru viitor, astăzi consultându-mă cu mine însumi întreg în toate facultăţile intelectuale, am dispozat a mă pronunţa în ultima voinţă şi am decis absolut cum urmează:

Doresc şi zic să se reguleze averea mea proprie mobilă şi imobilă, după trecerea mea din astă lume, şi iată cum:

1) Toată averea mea, compusă din următoarele imobile însă:

Proprietatea Blajiu din jud. Romanaţi, proprietatea Bărboiu din jud. Mehedinţi, proprietatea Coţofeni din jud. Dolj, via dela Dranovăţu, cea dela Vălcăneşti, trei livezi în câmpul Craiovei, şi casele cu locul şi toate împrejmuirile dintru acest oraş Craiova, suburbia Sfinţilor Voevozi, precum şi din bani în natură şi zapise, bijuterii, argintării şi diferite obiecte de casă etc.

O las în de-a dreptul Ad-ţia Onor. Consiliu al Comunei Craiova, sub următoarele obligaţiuni adică:

a) Indată după trecerea mea din viaţă, să se formeze un inventar de toată averea mea mişcătoare şi nemişcătoare, prin formele cerute de lege.

b) Onor. Consiliu după formarea inventarului se va grăbi fără cea mai mică întârziere a pune în fapt fondarea unui Institut de fete în casele mele ce le destinez numai pentru aceasta, în care institut de creştere şi învăţătură se va ţine şeapte ani permanent (20) două zeci de fete (eleve), şi de va prisosi din venit să se mai adaoge numărul elevelor, iar neprisosind să se mai scadă, din fete ale părinţilor fără mijloace şi de bună naştere.

c) Institutul, care este şi rămâne pentru totdeauna în casele mele, va purta numele meu de Institutul «Costache Dima Popovici»; elevele dintr'însul, în număr de 20, vor fi dela etatea de şeapte ani la zece ani; mai mari să nu fie primite; ele se vor ţine în acest Institut, cu toate cele necesare, precum: hrană, îmbră-

1) Comunicat de D-l Dem. D. Stoenescu, avocat.

căminte, încălzitul şi studiile cerute pentru educaţiunea lor, limba românească cu gramatica şi aritmetica şi religia ortodoxă, precum şi limba franceză, lucrul şi menajul folositor pentru casele lor, asemenea şi materialul trebuincios pentru învăţătura lucrului şi cărţile trebuincioase, toate acestea se vor ţine cu din fondul venitului stărei mele.

2) Onor Consiliu Comunal, ca administrator al acestei averi, îndată după formarea inventarului şi fondarea Institutului va închiria, va da cu arendă toate proprietăţile arătate, printr'o licitaţie formală făcută în pretoriul său şi cu publicitate, după care în urmă va forma bugetul anual al Institutului, cu care se va servi totdeauna un period de cinci ani, ţinându-se socoteli regulate, cu registre în formă.

3) Starea mea constatată în inventarul ce se va forma, fiindcă devine în absolută proprietatea a Institutului, părinţii elevelor ce vor fi admise într'însul vor forma la tot începutul anului scolastic un comitet compus din cinci membri, aleşi dintre dânşii prin tragere la sorţ; ca să formeze acest Comitet, este absolut obligat a controla întotdeauna bugetul şi socotelele Onor Consiliului, a protesta energic, la cazul contrariu acestui Stat, şi a lua chiar administraţia în total, când va vedea că Onor Consiliu nu îndeplineşte şi nu susţine cu scrupulozitate toate cele conţinute aci; precum asemenea nu va tolera amestecul oricărei autorităţi de orice specie, fiindcă aşa voesc eu fondatorul şi donatorul Institutului.

4) După ce se va aloca bugetul în toată plinitatea, prisosul ce va rezulta formându-se un fond cu socoteli regulate, Onor Consiliu va ordona de îndată formarea unei fântâni la poarta caselor mele ce devin Institut, în formă de coloană, pe care se va înscrie numele meu «Costache Dima Popovici».

5) Un tablou de venitul şi cheltuelile întreţinerei internatului institutului, încheiat în fiecare an, se va afişa prin pieţele oraşului şi se va publica în Monitor.

Onor Consiliu pentru informaţiunea părinţilor şi a concetăţenilor, cari au dreptul şi datoria morală a face toate observaţiunile asupra inconvenientelor ce vor cunoaşte şi a protesta formal; fiindcă doresc ca acest Institut să fie în toată regularitatea bine ţinut.

6) Pădurea după proprietatea Bărboiu, fiindcă este supusă stricăciunei de către locuitori şi alţii, să se vândă în antrepriză pe un termen hotărât, iar viile amândouă împreună cu acareturile lor, precum şi câte trele livezi se vor vinde îndată prin mezat ohamnice; fondul ce va rezulta, împreună cu prisoasele de peste an, din celălalt venit şi cu banii în natură şi zapise ce vor rămâne după încetarea mea, să se facă în fond, din care la timp să se cumpere un imobil aci în oraş, sau moşie la ţară, care să producă un venit, precum asemenea se vor ajuta şi elevele la timpul căsătoriei lor, câte vor fi lipsite de mijloace.

7) Rudele ce se vor socoti că au dreptul după lege, li se va da din această avere a mea câte cinci sute lei.

8) Averea arătată fiind proprie a mea, n'are drept nimeni altul a se amesteca într'însa decât Onor. Consiliul, după cum condiţionez mai sus, având toată încrederea într'însul, fiindcă este

compus din cetăţeni, precum şi Comitetul părinţilor, cari devin interesaţi de buna administrare.

Aceasta fiind ultima mea voinţă, zic şi doresc a se îndeplini în totul şi întocmai, fără cea mai mică abatere şi fără alt amestec, pentru care am făcut acest act testamentariu în trei exemplare, din care unul se va ţine în arhiva Onor. Consiliul Comunal, unul în arhiva Institutului-Internat, şi unul se va da în primirea Comitetului compus din părinţii elevelor.

Făcut astăzi în anul 1866, luna Martie, şease zile, în oraşul Craiova.

(ss) Costache Dima Popovici.

Acest testament citindu-se de D-l C. D. Popovici, în prezenţa noastră se atestă cu iscăliturile noastre.

(ss) Colonel I. Păucescu, martor
(ss) Petre Opran, martor
(ss) Colonel Demetriu Niculescu, martor
(ss) Mihail Colaov, martor
(ss) Maior Ion Burileanu, martor.

Vezî legalizarea Trib. Dolj, Secţia Comercială şi de Notariat, numărul dela 139, anul 1866.

Suplimentul testamentului meu din luna Martie 1866.

1) La art. I, să se facă următoarea modificare:

Adecă moşioara Coţofeni, din districtul Dolj, o las de veci D-nei Elena Hristescu, ca atât dânsa cât şi urmaşii săi, să o stăpânească nesupăraţi de nimeni şi fără a o putea înstreina prin vânzare sau a o amaneta, îndatorându-se ca de trei ori pe an, adică Joia Mare, la moşi şi la Sâmbăta morţilor să-mi facă pomenire, ale cărei documente şi orice acte privitoare la această moşioară să aibă a le primi la facerea inventarului stării mele.

2) La lit. A. după inventarul ce se va face în urma încetărei mele din viaţă, un asemenea inventariu subscris de Onor. Consiliu şi sigilat se va trimite deadreptul în primirea Sf. Episcopii, rugând pe toţi Episcopii după vremi a lua sarcina de efor al acestui Institut.

3) La lit. B. deodată cu instalarea fetelor în Institut, în anul dintâi, pe lângă Directoriţa ce se va numi de Onor. Municipalitate, D-na Elena Hristescu să fie datoare a-i da tot concursul zilnic, întru ceeace atinge de lucru de mână, până ce se va pune odată în toată regula acest Institut.

4) La lit. C. Pentru studiile şi lucrul de mână acestui Institut se va da pe fiecare an câte o programă dela Direcţia Şcoalelor oraşului Craiova, spre a corespunde învăţăturilor cu celelalte pensionate ce depind de prezisa direcţie.

5) La art. II. In privinţa bugetului să se facă menţiune ca acest buget să fie confirmat şi de părintele Episcop, eforul Institutului, când totdeodată i se va trimite regulat pe fiecare an şi socotelile anuale, spre a le verifica, în care buget se va trece pe tot anul sumele trebuincioase şi pentru susţinerea Bisericei ce însu-mi am făcut-o la moşia Blajiul, din districtul Romanaţi, ce

rămâne tot sub administraţia Onor. Municipalităţii din oraşul Craiova.

6) La art. III, să se adaoge ca: Comitetul ce se compune din cei cinci membri, îndată ce va vedea că se calcă acest testament, pe deoparte să se conforme celor stipulate în art. III, iar pe de alta să facă cunoscut şi părintelui Episcop, spre a le da tot ajutorul în privinţa protesturilor ce ar urma să se facă.

7) Art. IV, V, VI, VII rămân nemodificate.

8) La art. VIII să se mai adaoge ca: pe lângă cele trei exemplare, să se mai facă unul, spre a se trimite şi Sf. Episcopii, însoţit de un asemenea supliment, ca pe lângă consiliu şi comitetul celor cinci membri, are drept a se amesteca şi părintele Episcop. Eforul acestui Institut, obligat fiind ca parte bisericească să povăţuiască şi să aducă pe fiecare la cunoştinţă, spre a se păzi întocmai cele stipulate în testamentul ce las pentru susţinerea acestui Institut, mai lăsând a se îndeplini pentru căutarea sufletului meu tot din venitul acestui Institut şi cele următoare:

9) Cu înmormântarea mea să se cheltuiască două sute galbeni C. C. (200 # c. c.), îngrijind D-nei Elena Hristescu, ca din momentul ce voiu înceta din viaţă şi până la a mea înmormântare să mi se facă toată ceremonia după toată cuviinţa şi toată orânduiala. Iar în anul dintâi să mi se facă toate pomenirile, după regula religiei noastre, şi în urmă pe fiecare an la examenul ce se face elevelor, şi la care va asista şi părintele Episcop, a doua zi după examen toate elevele vor merge la biserică spre a asista la facerea unui parastas, ce se va citi de părintele Episcop, însoţindu-l şi toate elevele, spre a aduce şi dânsele rugăciuni pentru pomenirea sufletului meu în vecii vecilor.

Astăzi anul 1866, luna Mai, în Craiova.

(ss) C. D. Popovici
(ss) Statie Panaitescu, martor
(ss) Al. Pazu, martor
(ss) Maior Ion Burileanu, martor

Autentificat de Trib. Dolj Secţia I, la No. 11 din 2 Iunie 1866.

■■■■■■■■■■■■

Dela al VI-lea Congres Internaţional de Ştiinţe istorice

In ultimul congres internaţional — al V-lea, ţinut la Bruxelles în 1923 — se hotărâse ţinerea celui de al şaselea la Oslo, pe atunci încă cu numele său cunoscut de Cristiania. Aci o parte din fostele state beligerante nu putusera participa, din cauză că nu făceau parte din Liga Naţiunilor, principiu care a stat şi la baza celui dintâi congres de Studii Bizantine, ce s'a ţinut la Bucureşti în 1924. Aşa dar la Oslo este cel dintâi congres în adevăr internaţional, care are loc după marele războiu. Pregătirile au fost enorme, atât din partea statului care primia, cât şi din a acelora cari vroiau să participe. Căci, la drept vorbind, nu era numai chestie de reprezentanţi, ci şi de opera şi valoarea lor.

In ceeace priveşte însă forma în care s'a manifestat activitatea *Comitetului organizator*, ea întrece toate aşteptările. Nimic

nu a scăpat ca totul să fie perfect. Dela început toţi participanţii —peste 1000 de membri—au primit toate lămuririle, de cum se va lucra, care va fi ordinea şi, în afară de aceasta, pe unde şi cu ce se poate ajunge acolo. Reducerile pe vapoare, pe căile ferate, totul era ştiut. Inainte de a pleca de acasă primiseşi şi biletul ce arăta unde vei fi găzduit, aşa că, odată ajuns în gară sau în port, mergeai direct la hotelul şi camera ce-ţi era rezervată.

In acelaş timp cu această corespondenţă, s'au trimis fiecărui membru diferite broşuri cu indicaţiile programului general, ca să aibe timpul să studieze totul amănunţit. Astfel broşura *Travelling information and special arrangements* dă precis: 1. căile, felul de comunicaţie şi preţul fiecărei distanţe; 2. micile excursii în împrejurimile oraşului; 3. excursiile dela sfârşitul congresului, de mai multe zile, în mai multe părţi ale ţării; 4. unde se poate face viza paşapoartelor; şi 5. care sunt hotelurile şi restaurantele. Apoi se adaogă *Oslo guide, with general programme of the congress*, cu un scurt istoric al oraşului fundat de regele Harald Hardradi (1050), mărit de Haakon V (c. 1300) şi Christian IV (1624, când luă numele de Christiania), până când îşi reluă vechiul lui nume (1925); ce se poate vizita şi ce mijloace de transport (tramvaie, autobuze, linii locale) pot fi utilizate.

Oslo, port în fundul golfului ce-i poartă numele, cu cei 250.000 de locuitori — poate mai puţini, adesea statisticile sunt inexacte e capitala regatului, ce în întregimea sa abia are 3.000.000 locuitori. E cel mai mare oraş al Norvegiei. Aşezat într'o splendidă poziţie, este un încântător loc de vilegiatură. Dintr'odată îţi oferă toate priveliştile: mare, câmpie cu mici coline la Skoeyen şi Bygdö, unde familia regală îşi are locuinţa de vară şi unde poţi ajunge pe jos în 40 de minute. De jur împrejur munţii. In fundul văilor lacuri. Lacuri sunt şi în micile ochiuri de poiene din vârfuri: Slemdal, Holmenkollen, Frognerseteren, la care ajungi într'o jumătate de oră cu tramvaiul. Oraşul e curat. Parcurile îngrijite. Chiar cimitirele, prin plantaţia şi îngrijirea lor, lipsite de monumentalul arhitectonic, pitoreşti în sobrietatea pietrilor ce acoperă pe cei duşi, formează un foarte plăcut loc de recreaţie, ceeace eu unul nu aş putea-o face în niciunul din cimitirele Parisului, înghesuite cu piatră pusă în amintirea atâtor uitaţi. In adevăr însă, pe aceste pietre sunt şi nume ce le citeşti cu veneraţie. Aci însă, la Oslo, vei cugeta mult mai mult, când te vei duce la mormântul lui Ibsen.

In ziua deschiderii, înainte de ora fixată, vizitând secretariatul, am fost întâmpinat, cu surpriză, de o mulţime de studenţi şi studente (acestea foarte adesea în costumul lor naţional, cu foarte multe asemănări cu al nostru), ce căutau să-mi dea toate lămuririle necesare, în orice limbă «europeană», dar mai ales în nemţeşte şi englezeşte. Deoparte şi de alta, în multe săli, sunt diferite biurouri: secretariatul general, secretariatul înscrierilor şi reclamaţiilor, biuroul înscrierilor pentru excursii, biuroul pentru procurarea biletelor de înapoere cu preţ redus, biuroul corespondenţei sosite; sală de scris scrisori; biuroul de vândut cele mai frumoase ilustrate cu cele mai mici preţuri. In afară de acestea, pe imense mese, pe ţări, pe alfabet şi nume, fiecare persoană

era aşteptată de un maldăr de cărţi: literatura congresului. Aci găsiai toate buletinele de care trebuia să te serveşti, toate rezumatele tipărite în *Résumés des communications présentées au congrès, 8°, p. 406; Programme révisé des travaax du congrès; Mitgliederliste* cu toţi reprezentanţii tuturor ţărilor, la sfârşitul căreia era şi lista de *Instituzioni rappresentate al Congresso;* o sumară *Histoire de la Norvège* şi, adaos în nemţeşte, *Norwegische Geschichtsforschung;* darea de seamă făcută de Frederik Stang despre *Das Institut für vergleichende Kulturforschung in Oslo;* şi broşurile cu explicaţii pe larg despre excursii: *Programme of short excursions on Sunday August 19th* şi *Programme for official tours after the close of the Congress,* în care totul este socotit minut cu minut.

Şi fiindcă vieaţa în Norvegia este extrem de scumpă, comitetul organizator a luat măsura ca şi în această privinţă să se aducă înlesniri. Astfel o mare parte din restaurantele bune dădeau masa cu preţ redus, fiecare membru fiind obligat numai să semneze nota de plată, probabil pentru acoperirea cheltuelilor de diferenţă din altă parte. Fiscul a scutit şi el pe restauratori de orice taxă aferentă sumii încasate dela congresişti. Societatea tramvaielor a dat gratuitate pe toate liniile şi autobuzele sale. Cu toate acestea vieaţa tot a rămas excepţional de scumpă, dacă ne raportăm la vieaţa din România ori din Franţa. De ex. la o masă (o supă, o mâncare şi un desert — deci minimul posibil) plăteai 3 până la 5 coroane (100 fr. francezi fac 14 cor. norvegiene; 1 cor. face 44—45 lei). Şi este explicabilă această scumpete, deoarece pământul acesta friguros nu produce mai nimic. Totul trebue importat. Apoi oraşele norvegiene sunt şi oraşe de vilegiatură. Numai acolo ne-am putut da seama de meritele comitetului organizator, care a căutat toate posibilităţile să ne uşureze simţitor totul. In sprijinul congresiştilor a venit şi larga dărnicie a statului, care a susţinut toate cheltuelile.

* * *

Au fost reprezentate la congres 40 de state. Ca să se vadă ce mare preţ se pune în străinătate pe studiile istorice, şi mai ales cu cât sprijină statul mişcarea istorică, dau aici proporţia: 1. Norvegia cu 278 reprezentanţi; 2. Franţa — 115; 3. Germania — 97; 4. Anglia — 47; 5. Polonia — 46; 6. Statele-Unite — 43; 7. Italia — 38; 8. Danemarca — 31; 9. Suedia — 27; 10. Austria — 22; 11. Olanda — 21; 12. Sovietele — 17; 13. România — 16; 14. Belgia — 14; 15. Cehoslovacia şi Spania — 12; 16. Ungaria — 11; 17. Elveţia — 10; 18. Finlanda — 7; 19. Danzig şi Estonia — 4; 20. Jugoslavia — 3; 21. Egiptul, Alger, Argentina, Portugalia, Bulgaria, Canada, Chili, Grecia, Irlanda, Africa de Sud şi Uruguai — 2; 22. Brazilia, Columbia, Irlanda, Japonia, Letonia, Siam şi Turcia — 1. Surprinzător e faptul că mulţimea nouilor state deţine un important loc în mişcarea istorică. Astfel Polonia ocupă al 5-lea loc între reprezentanţi, iar Cehoslovacia, Danzig, Estonia şi celelalte dau un bogat număr de participanţi. Să nu ne mire nici faptul că Sovietele ocupă locul al 12-lea, iar noi numai al 13-lea (contând şi cei 4 membri anunţaţi, dar lipsă), cu toate că mare parte din lumea savantă rusească e refugiată, şi că mulţi fac glorie universităţilor unde au fost primiţi. Mulţi din ei spuneau

că vorbesc şi în amintirea Rusiei. Rostovtzeff, vorbind în numele universităţii americane (Yale) ce-l trimite, vorbeşte şi în numele patriei îndepărtate. Dispreţuieşte însă profund pe istoricii sovietici, cari în adevăr că nu sunt de cea mai aleasă cultură.

Toate statele şi-au trimis reprezentanţi dela toate instituţiile şi revistele de specialitate. Astfel aveai posibilitatea dintr'odată să cunoşti în ce stadiu se află mişcarea istorică în orice stat. Şi aceasta nu-i o reclamă, ci o bună reprezentare. Astfel guvernele, arhivele, universităţile, revistele, institutele, toate îşi aveau reprezentantul lor. Franţa are 54 de instituţii, dela Collège de France până la învăţământul primar; deasemenea Germania, Anglia, Italia. Pentru România, cu toate că au fost mai multe instituţii reprezentate decât cele trecute în program, probabil neanunţate precis la vreme, nu au putut figura decât: Comitetul Istoricilor Români (D-l C. Marinescu), Fac. de litere din Cluj (D-l Em. Panaitescu), Minist. Sănătăţii Publice (Dr. Gomoiu) şi Şcoala română dela Roma [1]) (D-l G. G. Mateescu). Din numărul celor 16 reprezentanţi români au lipsit 4; deci delegaţia română a fost reprezentată, sub preşedenţia d-lui Prof. N. Iorga, de d-nii: prof. I. Andrieşescu, P. P. Panaitescu (Bucureşti); G. Brătianu, A. Oţetea (Iaşi); C. Marinescu, G. G. Mateescu, Em. Panaitescu (Cluj); General Rosetti, directorul Muzeului Militar, Bucureşti; C. J. Karadja, consul general la Stokholm, şi G. Fotino. Pe lângă aceştia au mai fost: d-ra Virginia Vasiliu, membră a Şcoalei Române în Franţa, şi scriitorul rândurilor de faţă, plecaţi dela Paris să asiste la lucrările congresului.

Marţi 14 August, ora 10 a. m., în prezenţa M. S. Regelui Norvegiei, se încep lucrările congresului în şedinţă reunită. Se formează comitetul internaţional, în care, între puţinii aleşi figurează şi marele nostru savant N. Iorga, profesorul care pe rând a avut de elevi şi a îndrumat de aproape toţi istoricii ce azi îl însoţesc aci.

Se fixează ordinea de lucru după planul hotărît de mai nainte, împărţindu-se lucrările în 15 secţiuni: I. Ştiinţele auxiliare, arhive, publicaţii de texte [2]); II. Preistorie şi arheologie; III—IV. Istoria antică—Orientul, Grecia şi Roma [3]); V. Evul-mediu cu istoria bizantină [4]); VI. Istoria modernă şi contemporană a Europei [5]); VII. Istoria Americei, Extremul Orient, Colonizările;

---

1) Academia Română, Universităţile din Bucureşti şi Iaşi şi alte instituţii au fost reprezentate în mod strălucit de D-nii N. Iorga, I. Andrieşescu, G. Brătianu şi General Rosetti.

2) Remarcăm: L. Schiaparelli (Florenţa), *Asupra originii scrisorii merovingiene şi vizigotice.*

3) Stanley Ar. Cook (Cambridge), *Influenţa iraniană şi ariană în Palestina înainte de Achemenizi;* G. Glotz (Paris), *Preţul papirusului după inscripţiile din Delos.*

4) Hip. Delehaye (Bruxelles), *Hagiografia din Ravena;* A. Heisenberg (München), *Helenism şi Orient în civilizaţia bizantină;* M. Bloch (Strasbourg), *Pentru o istorie comparată a societăţilor medievale.*

5) H. Temperley (Cambridge) *Politica externă britanică, 1870 — 1906.* In ceeace priveşte comunicarea D-lui M. Grushewsky (Kiev), *Ucraina şi situaţia politică a Europei Orientale la jumăt. sec. XVII,* în care face din Moldova o ţară de politică rusească, la caz de o va tipări vor fi multe de spus, reducând şi înlăturând presupunerile d-sale, rezumatul publicat fiind prea puţin clar.

VIII. Istoria religiilor şi ecclesiastică [6]); IX. Istoria dreptului; X. Istoria economică; XI. Istoria ştiinţelor şi literilor; XII. Istoria artei [7]); XIII. Metoda istorică; XIV. Invăţământul istoriei; XV. Istoria neamurilor nordice.

Notăm că pe lângă acestea au fost şi şedinţe speciale asupra populaţiei, naţionalităţilor, geografiei istorice, istoriei militare, istoria medicinei şi iconografiei.

Apoi urmează în întâia şedinţă comunicările: Haldvan Koht (Oslo), *Observaţii asupra ideii naţionale în epoca modernă;* Mgr. Baudrillart (Paris), *Psihologia religioasă a regelui Ludovic XIV după scrierile şi actele sale;* G. Brandi (Goettingen), *Carol V;* H. Pirenne (Gand), *Expansiunea Islamului şi începutul Evului-Mediu;* Alfred V. Kidder (Washington), *Stadiul cunoştinţelor asupra istoriei şi civilizaţiei americane mai nainte de 1492.*

După masă au început şedinţele speciale.

Din şirul acesta al celor 369 de comunicări anunţate, au fost câteva care nu s'au ţinut. Ele au fost înlocuite prin altele, neanunţate decât în ultimul moment. Unele, cu toate că autorii nu au venit, au fost citite de reprezentanţi însărcinaţi cu aceasta. Din toate desprind câteva personalităţi. De fapt în faţa unora am avut clipe de îndoială. Astfel e cunoscută celebritatea lui H. Pirenne, profesor la Gand, Belgia. Făcându-se discuţie asupra comunicării sale de mai sus, răspunsurile ce-a dat, şi mai ales, tonul lor, rămân mult sub nivelul aşteptărilor. Insă seriozitatea operei savanţilor Cavaignac (Strasbourg), De Sanctis (Turin), Zeiller (Paris), dar mai ales Glotz (Paris) şi Rostovtzeff (Yale-New Haven), la istoria antică; ori Bémont (Paris), ce-şi duce cu vioiciune cinstita-i bătrâneţă, Dopsch (Viena), Heisenberg (München), Bloch (Strasbourg), pentru istoria medievală; Eisenmann Paris), Zaleski (reprezentantul Min. instr. publice polon la Paris), asupra istoriei moderne, îşi păstrează tot respectul muncii cu care au fost cinstite.

România, prin reprezentanţii săi aleşi nu a stat nici ea mai prejos. Pe scurt, iată contribuţia pe care a adus-o în munca universală şi care, prin interesul problemelor tratate, pune istoriografia română în curentul operilor internaţionale. E greu de redat totul, întrucât, cu toată atenţia ce depuneai, audierea neîntreruptă de atâtea zile era de multe ori obositoare. Aşa că — neluând nici note, mai mult din memorie — le voi schiţa trăsăturile generale, aşteptând comunicările în întregimea lor în *Bulletin de la section historique* al Academiei Române, unde se vor publica toate.

In şedinţa de după masă, Marţi 14: A. Oţetea, la secţiunea istoriei moderne, vorbeşte despre un punct de vedere al Chestiunii Orientale: *Stabilirea legaţiei napolitane la Constantinopol,* stăruind mai ales asupra rolului tratatului comercial încheiat între Poartă şi regatul celor două Sicilii (1740).

Miercuri, 15: la secţ. preistorică d-l prof. I. Andrieşescu face

---

6) J. Zeiller (Paris), *Cultul zeiţei Magna Mater şi al lui Mithra.* A. Causse (Strasbourg), *Iudaismul şi Sincretismul Oriental în epoca persană.*

7. M. Rostovtzeff, *Săpăturile din 1928 la Dura Europos.* Aici D-l Iorga, fiind rugat de D-l Diehl (Paris), care fusese împiedicat să participe la congres, i-a citit raportul asupra *Influenţei artei orientale în Occident* (v. *Bulletin of international committee of hist. sciences,* I, 5. pp. 685 — 693), în care D-l prof. Iorga îşi expune, ca o completare, şi punctul său de vedere.

două comunicări: a. *Resturi paleolitice în mediul neolitic al Daciei,* definite mai ales prin o figurină găsită în staţiunea neolitică dela Sălcuţa (Oltenia), şi un desen cervideu, incisat pe o secure de piatră găsită în Moldova, care aparţin paleoliticului, şi care nu trebuesc căutate în neolitic; b. *Noui contribuţii la Studiul Daciei în mileniul II. a. Chr.*, bazate pe săpăturile proprii dela Sărata-Monteoru (Buzău), unde s'a aflat ceramică de foarte mare importanţă pentru Sud-Estul Europei.

La secţ. de istorie antică D-l G. G. Mateescu, tânărul şi valorosul erudit în chestia tracă, cu mult material literar şi în special epigrafic, vorbeşte despre *Perpetuarea populaţiei trace în Macedonia imperială romană.*

Joi 16, la aceeaş secţie, bazat pe nouile săpături şi nouile rezultate la care s'a ajuns, D-l Em. Panaitescu vorbeşte despre *Limes dacicus* [8]). La secţia istoria artei, d-l C. Marinescu citeşte comunicarea d-lui Balş, despre *Influenţa artei gotice asupra arhitecturii române*, autorul ne-putând lua parte la congres.

Vineri 17. La secţia Evului Mediu a conferenţiat d-l. prof. C. Marinescu (Cluj). D-sa şi-a propus să aducă noui *Contribuţii la istoria Ordinului Sf. Ioan din Ierusalim în sec. XV.* De fapt, de data aceasta prezintă concluziile la care a ajuns, după un lung şir de ani de muncă, în ceeace priveşte istoria insulei Rhodos pe la mijlocul sec. V. In vremea aceasta erau magiştri ai ordinului Antonie de Fluvia, Ioan de Lastic şi Iacob de Milly. Marea valoare ce se pune pe studiile d-lui Marinescu stă însă în noutatea pe care o poate aduce, deoarece utilizează un enorm material inedit, cules din arhivele spaniole. In baza acestora Orientul creştin, tocmai în vremea căderii Constantinopolului, este în strânse legături cu Spania, în special cu Catalanii. Acum d-sa observă chiar scăderea preponderanţei franceze în ordin, preponderanţă care trece în mânile Catalanilor, prin magiştri, prin corsari, negustori şi fraţi ai ordinului de origină catalană, dar mai ales prin oblăduitorul lor, regele de Napoli Alfons V de Aragon.

La discuţia ce a urmat, d-l Nicolau d'Olwer ia cuvântul, nu să facă vre-o observaţie, nici să completeze, căci ştie bine că nimeni dintre străini n'a studiat mai temeinic decât D-l. Marinescu istoria respectivă, ci vrea tocmai să accentueze valoarea acestor studii, care pun într'o lumină nouă relaţiile statelor mediteranice şi mai ales Spania în legăturile sale cu Orientul. Deasemenea D-l. Iorga cere conferenţiarului să ne dea un studiu pe larg, la care e plăcut surprins când D-l. Marinescu comunică în şedinţă că două studii întinse, terminate acum, stau în manuscris, neputându-le încă tipări. Aşteaptă posibilitatea, şi imediat le va publica.

Incheind discuţia, preşedintele secţiunii, d-l Heisenberg, mulţumeşte cu căldură conferenţiarului.

D-l. G. Brătianu (Iaşi), la secţiunea istoriei moderne, comunică ceva despre Chestia Orientală: *Problema frontierelor ruso-*

8) Ne putând fi prezent, nu ştiu despre ce parte anume a vorbit. Despre marea importanţă a acestei chestiuni îşi dă seama orcine. Răposatul meu profesor Vasile Pârvan, încă din primii ani ai scurtei sale carieri, şi-a pus toată munca pentru aflarea şi determinarea lui. Iar D-l Andrieşescu, continuând ultimul curs al lui V. Pârvan în 1927, despre istoria romană, a stăruit în special asupra acestei chestiuni. Indrumătorul s'a stins. A rămas însă o şcoală întreagă de elevi. E bine că D-l Panaitescu, şi D-sa elev al răposatului, reia chestiunea, spre a fi precizată.

române în timpul războiului dela 1877 — 78 la Congresul dela Berlin. D-sa are mai întâi în vedere două puncte: plecând dela publicaţiile recente asupra Basarabiei, cedarea prin tratatul dela Paris a celor trei judeţe sudice, să observe începutul crizei orientale în 1876—77, ajunge la convenţia ruso-română şi integritatea teritoriului român; al doilea, relatând punctul de vedere rusesc de după războiu, opinia românească în timpul crizei din 1878 şi atitudinea Marilor Puteri la congresul dela Berlin, să arate consecinţele politice ale acestor fapte. Problema e de cel mai mare interes pentru noi, deoarece de atitudinea reprezentanţilor de atunci ai României a atârnat nu numai soarta Basarabiei sudice, ci şi a României la mare, mai ales având în vedere faptul că Rusia tindea la o expansiune sudică spre Constantinopol. Interesează în primul rând personalităţile politicei româneşti, cum şi politica interesaţilor europeni. In afară de marele succes obţinut de I. C. Brătianu la Livadia (integritatea teritoriului), de care nu s'a ţinut totuş seama, chestia română nu s'a mai pus decât după pace, când cancelaria rusească, dar mai ales Ţarul, vroia să şteargă urmele tratatului dela Paris, ce-i amintea cu durere de Crimeea. Deci Rusia vroia toată Basarabia. Austria se învoeşte şi ea, numai dacă şi Rusia admite supremaţia austriacă în Bosnia şi Herţegovina (ţări în mare parte slave). Tratatul de împăcare a conflictelor, din Berlin, nu aduce un sprijin Românilor, deoarece şi Anglia, tot prin compensaţii, admite să se procedeze după voie. Atunci, între Kogălniceanu «realist» şi I. C. Brătianu şi Rosetti «romantici», se naşte o divergenţă: întâiul, văzând că totul e pierdut, dorea măcar compensaţii (ceeace s'a şi făcut prin cedarea Dobrogei); cel de al doilea, menţinerea tratatului dela Livadia. Şi numai după admiterea politicei Puterilor (ciuntirea noastră) şi de către România, s'a putut pune şi chestia independenţii. Noi a trebuit deci să ne mulţumim, în ciuda tratatelor, cu «independenţa şi compensaţia». Care din aceste două politici româneşti —a lui Kogălniceanu, sau a lui Brătianu—a fost cea mai bună, rămâne a se studia.

Luând cuvântul, D-l Iorga e surprins că D-l Brătianu nu utilizează material inedit, ce poate că moşteneşte dele bunul său. Recunoaşte însă că, chiar în marginea materialului cunoscut (cf. în special cel publicat de d-sa: *Correspondance diplomatique roumaine sous le roi Charles I-er*, Paris 1923 şi studiile: *Politica externă a regelui Carol I*, Bucureşti 1928; şi *Istoria războiului dela 1877*, ibid. 1927), e încă mult de lucrat, ca să se poată cunoaşte bine rolul fiecărui bărbat de stat, dat mai ales politica internaţională. Tocmai în vremea aceasta se punea încă odată chestia Poloniei, Polonie care spera, alături de noi Românii, în Franţa, ce şi ea, în urma dezastrului din 1870—71, parcă uitase Orientul acesta apropiat. In treacăt d-sa vorbeşte şi de personalitatea, şovăelnică, a prietenului Românilor, Napoleon III.

La acestea d-na Wislava Kapowska (dacă reţinem bine numele), poloneză care s'a ocupat cu chestia orientală, relatează, între altele, foarte interesante relaţii româno-polone în tot timpul acesta. Cum împreună speram la o soartă mai bună şi, curios, cum Polonii sperau ceva şi dela Români. Pentru interesul problemei comune, D-l Iorga a invitat-o să vină să studieze chestiunea şi în România, ca să poată cunoaşte mai bine isvoarele româneşti.

D-l Pagès (Paris), președintele secțiunei, care el însuși făcuse o comunicare despre relațiile Franței cu Rusia la 1860 după documente inedite, încheie discuția, relevând importanța chestiunilor desbătute.

D-l General Rosetti (secția istoria militară) în *Influența regimului proprietății fonciare asupra organizării, tacticii și strategiei armatelor române în sec. XV* stabilește că organizația militară română derivă din organizația socială și politică. Aceasta duce la observația că armata română era însăși națiunea înarmată.

La istoria medicinei D-l Dr. Gomoiu aduce în contribuție *Folklorul medical român.*

Sâmbătă 18 Aug. a fost ultima ședință reunită, de închidere a congresului. Au vorbit D-nii: Volpe (Roma), Dopsch (Viena), Pokrovsky (Moscova), Holland Rose (Cambridge), Zielinski (Varșovia) și D-l Iorga.

Deci cinstea închiderii lucrărilor congresului a fost rezervată reprezentantului României. Cu toate că în sală auditoriul era complet obosit de cele cinci conferințe anterioare, în care conferențiarii nu au ținut seamă de regula stabilită: să nu vorbească decât 30 de minute—, când a luat cuvântul D-sa, cu verva-i cunoscută, cu bogăția de idei și sugestii noui și cu familiaritatea expunerii, cu toate că era ora 1 p. m., a atras în sală și persoanele care se retrăseseră pe coridoare. In mai puțin decât timpul îngăduit, de oarece era cel din urmă și trebuia «să plătească polițele la toți de mai înainte», făcând să ne treacă pe sub ochi toate icoanele vieții medievale, dela *barbaria,* care nu era atât de barbară pe cât se crede, a lui Atila, Bizanț păstrător integru al ideii de imperiu și Occident, lume total transformată de nouile elemente ce i-au redat viață cu regalitățile sale și imperiul său germanic, până la cruciate, nu în cea dintâi ivindu-se ura dintre Orient și Occident în spiritul occidentalilor. Astfel tema pe care o expune d-sa este întitulată: *Câteva puncte de vedere asupra penetrației reciproce între Orient și Occident în Evul-Mediu,* plecând chiar dela lumea barbară.

In adevăr Barbarii nu pot fi socotiți un cataclism. Ei au fost elemente ce s'au infiltrat în lumea romană încă înainte de năvăliri. Insuși rolul dăunător al Hunilor pare exagerat; ei nu numai că nu au întrerupt orice comunicație sau relație europeană, dar Atila venea el însuși cu o concepție de civilizație. Pornind dela confiniile Chinei, el aduce cu sine concepția chineză, total necunoscută Europenilor. De aci interpretarea îngrozitoarei lor barbarii. Insă în baza acestei civilizații Atila întemeiase un imperiu, cel mai mare posibil în Europa, și în imensitatea acestui imperiu el făcuse o unitate de drumuri și de relații. Traiul unui nebarbar aci nu era câtuși de puțin amenințat. La curtea lui și în imperiu trăiau foarte mulți romani. Cât despre învingerea lui, ea nu poate fi o înfrângere, ci o retragere, căci după aceea Atila mai merge încă în Italia. Aici D-l prof. Iorga face o comparație între felul de luptă hun și cel turcesc de mai târziu. Și unii și alții făceau expediții din primăvară până în toamnă. Terminată sau neterminată, ei se retrăgeau apoi în lagărele de iarnă. Erau lupte de sezon. O astfel de retragere nu înseamnă însă o înfrângere.

Trecând apoi la imperiul cel nou al lui Justinian (mărit în

limitele imperiului roman), observă că împăratul nu a avut un plan determinat. El nu s'a gândit *să refacă imperiul,* ci a făcut numai ceeace întâmplarea i-a dat posibilitatea. Impăratul prin sine nu ar fi putut face nimic, de oarece armata însăşi nu era a lui, ci a generalilor. Aici evident totul vine dela Belizariu şi armata lui personală. Deci aceasta era forma în care se născuse imperiul atunci.

De aceea este greşit faptul a privi lumea medievală cu ochiul modernului, căci ea trăeşte şi se desvoltă în formele ei. Şi acestea trebuesc cunoscute. Intre Orient şi Occident, unde nu numai că barbarii nu au fost deosebiţi, nu sunt numai relaţii sau influenţe, *ci sunt penetraţii reciproce.* Nu a existat noţiunea a două imperii—de Apus şi de Răsărit—, căci Bizanţul nu a putut concepe un alt imperiu în afară de al său, şi el niciodată n'a acordat împăratului franco-german acest titlu. *Basileus* nu s'a putut spune nici lui Carol cel Mare de niciun bizantin.

In ceeace priveşte noţiunile acestea de Orient şi Occident, ele însăşi nu au fost cunoscute decât foarte târziu, după marea schismă. Şi aceasta, de obiceiu, se atribue lui Cerularius. Dar nu el a făcut-o, căci ea exista de mai nainte. El numai o bruschează, ca să termine odată conflictul, indiferent în ce formă. Cât priveşte însă rezultatul imediat al ei, ura din punct de vedere religios, aceasta nu se observă nici chiar la 50 de ani în urmă. Imediat după cruciata întâia, regele creştin al Ierusalimului, un apusean, nu se simte scoborât dacă ţine de frâu calul împăratului din Bizanţ. Ura aceasta se observă în special în timpul celei de a doua cruciată.

Aşa dar Evul-Mediu este o lungă şi variată penetraţie reciprocă. Fără îndoială, spune D-sa, că sunt şi diferenţe. Cu acestea D-nul prof. Iorga îşi încheie comunicarea, ce a stârnit interesul tuturor, prin noutatea impresiilor exprimate.

Congresul a fost închis prin prezentarea *dorinţelor* celor ce s'ar putea face, şi ar fi de dorit să se îndeplinească. Ele s'au făcut înscris. A fost o grămadă întreagă. S'a renunţat astfel a le expune public, rămânând să le dea în seama comitetului general internaţional, care se va ocupa de ele, şi al cărui rezultat îl aşteptăm. Aci preşedintele delegaţiei româneşti propune public chestia — pe care o atinsese pe scurt şi când a expus comunicarea D-lui Ch. Diehl — arhivelor şi monumentelor de artă pe care, în timpul războiului, le-am dus la Moscova [9]). Faptul este de cea mai mare importanţă, de oarece e primul congres la care iau parte şi Sovietele, recunoscute de Societatea Naţiunilor. Cum se va rezolva problema, ne interesează în cel mai înalt grad.

Tot timpul în afară de şedinţe a fost completat prin: recepţia oferită de Primăria oraşului; excursiile organizate de doamne la Stabekk şi Frognerseteren, împrejurimi ale oraşului. Comitetul doamnelor diplomate a oferit un ceai şi o masă, iar Comitetul organizator un banchet. O reprezentare caracteristică s'a oferit la Folkemuseum, unde s'au executat cântece vechi norvegiene, acompaniate de dans. La sfârşit, în ultima seară, repre-

9) Asupra materialului enorm transportat la Moscova, vezi lămuririle pe care le dă D-l C. C. Giurescu, *Consideraţii asupra istoriografiei româneşti în ultimii 20 de ani,* în *Revista Istorică,* XII, 7—9, pp. 173 — 176.

zentaţie la Teatrul Naţional. Pentru fiecare din acestea aveai un buletin special, prin care făceai adeziunea. Costul fiecărei mese şi excursii era mic, mai ales în raport cu restul pieţii.

Sâmbătă seara D-l prof. Iorga ne-a strâns pe toţi Românii la o masă comună, la Skansen.

In tot timpul, la toate şedinţele, am avut surprize plăcute. Ţările în care banii sunt din belşug s'au dovedit a fi darnice: se împărţiau la toate naţiunile broşuri şi reviste. Evident, toate acestea veneau dela Americani. Gestul lor trebuie evidenţiat. Şi fiindcă aproape toate sunt la chestia zilei sau necesare ca bibliografie, pomenesc aici câteva: *Essai sur la technique du film appliquée à l'histoire,* de A. Edwards; *Progress of medieval studies in the United States of America,* buletinul 6, cu rapoarte şi bogată bibliografie; *Speculum, a journal of Medieval Studies* II, 4, cu foarte interesante articole (remarcăm I. O. Cooke, *Euhemerism*: interpretarea medievală a clasicismului păgân; bogate note: Newlin: *Lucian şi Liutprand* — Lucian influenţează lit. medievală; M. Bloch, *Simon Martin la Avignon;* Oldfather şi Madden clasează un manuscris necunoscut al lui Syndipa, aflat la Universitatea din Illinois etc.). Recomandăm însă cu mult interes: *Bulletin of the international committee of historical Sciences* I, 5, deoarece conţine rapoarte prezentate la congresul dela Oslo, şi *Rapports présentés au congrès* de «Historisk Tidsskrift», distribuite de comitet [10]).

Cândva voi da o dare de seamă amănunţită despre ele.

* * *

Odată congresul terminat au început excursiile [11]). Duminică 19 August au fost cele 4 excursii scurte în împrejurimile capitalei: 1. pe fiord; 2. la Norderhov; 3. la Borre, Larvik şi Oseberg; şi 4. la Halden. Luni 20 de dimineaţă au pornit deodată cinci excursii de lungă durată (patru zile) către două puncte: Trondhjem şi Bergen. In întâia s'au vizitat în drum localităţile Lillehammer şi Romsdalen; în a doua—cu patru variante—varianta I, prin Valdres şi Sogn, s'a văzut bogatul ţinut Hadeland; varianta II, prin Finse, Myrdal, Voss, la Flaam în fiordul Sogn; varianta III—la care am participat şi eu—după ce străbate întinsul drum, extrem de variat, prin munţi, tunele, văi, prăpăstii, dela Oslo până la Finse, face prima etapă aci la 1222 m. deasupra mării, unde trenul te urcă pe nesimţite. Importanta localitate turistică are câteva locuinţe şi un splendid hotel. Caloriferul arde ca în cea mai friguroasă zi de iarnă. La distanţă de o oră de drum se înalţă veşnic gheţarul Finse, către care pornim trecând o ghirlandă splendidă de lacuri. Majoritatea excursioniştilor se opresc la poa-

10) Au împărţit şi librăriile Franţei foarte interesante prospecte editoriale, iar Germania câte un număr din *Forschungen und Fortschritte.*

11) Comitetul istoric danez pentru cooperaţia internaţională a organizat, pentru cei cari ar vroi să treacă prin Danemarca la înapoere, o excursie la castelele din ţară şi vizitarea gratuită la toate muzeele, unele din cele mai interesante din Europa, colecţiile, galeriile şi catedralele din Copenhaga. Pentru aceasta s'a distribuit ghidul şi planul oraşului editat de *Turistforeningen for Danmark* (p. 56).

ele gheţarului, unde isbucnesc râuri de apă [12]). Suntem câţiva: un polonez cu soţia, un francez, trei norvegieni, o românca, eu şi călăuza, cari parvenim să străbatem în parte imensul nămet de ghiaţă şi zăpadă. Mai mult de două ore am urcat şi scoborât povârnişuri albe şi lunecoase, până când, obosiţi şi uzi de zăpadă, o luăm repede spre casă. De aci, a doua zi, vizităm blânda localitate Myrdal, cu lacul său liniştit, cu uriaşa sa cascadă şi cu admirabilele-i văi; apoi trecând prin Voss, centru însemnat de vieaţă sătească, cu una din cele mai vechi şi mai mari biserici comunale norvegiene, părăsim linia ferată şi străbatem două ore, cu taxiuri, drumuri prăpăstioase cu nenumărate cascade la fiecare pas, până la Ulvik, fund de fiord cu admosferă caldă. Ziua următoare vedem colţurile de fiord la Eidfiord, la Utne, la Aalvik, la Norheimsund, pe unde ne poartă vaporul. Şi acesta e fundul încântătorului fiord Hardanger. Dela Norheimsund iarăşi în maşini, pe drumuri pe care, de nu le-aş fi văzut mintea ar refuza să le creadă adevărate, peste văi, peste dealuri, peste munţi, peste sătuleţe în vârf de munţi, lacuri, cascade — prin Tysseland, la Tysse, Samnangerfiord, Samnanger—, ajungem la Trengereid, ca de aci cu trenul să pornim spre Bergen. In Hardangerfiord (Utne) am fost ajunşi de grupul vesel al variantei IV, care venea din renumitele lacuri din Telemark. Cu toţii ne-am întrunit apoi în acest orăşel cu atâtea resturi hanseatice, cu atâta farmec în sine, adăpostit de apă şi dominat de prăpăstiosul munte Floei. Aci sânt însă de văzut şi monumente vechi: trei vechi biserici, Bergenhus cu sala Haakon şi turnul Rosenkrantz; un bogat muzeu de artă veche şi folklor, în afară de cele speciale, ca muzeul hanseatic, Fiskerimuseet, det vestlandske kunstindustrimuseum şi altele.

In tot timpul excursiilor s'a observat cea mai deplină organizare, cel mai complet confort, care toate sunt spre lauda comitetului organizator [13]).

Organizare, punctualitate, executare, iată ce se desprinde din totul. Şi din piatră, ghiaţă şi apă, munca, cinstea şi conştinţiozitatea au scos o ţară în care ţi-e drag să te duci, în care îţi place să stai. Norvegia e un exemplu pentru toţi, în toate ramurile de activitate [14]).

Aurelian Sacerdoţeanu.

---

12) Intre cei ce au venit până aici—45 de savanţi din toată lumea (Englezi, Americani, Francezi, Germani, cei mai mulţi), ce şi-au petrecut viaţa întreagă între cărţi şi fişe — remarcăm numai pe Mgr. Baudrillart, care, cu toate că are 70 de ani, a făcut lungul drum fără oboseală, şi cu care am vorbit tot timpul în excursie, în special asupra relaţiilor României cu vecinii şi mai ales cu Ungurii. Rectorul Institutului Catolic din Paris — puţintel ignorând istoricii şi istoriografia românească — nu era nepărtinitor în părerile sale despre cele două popoare. Evident că nu pe noi «cari sântem adică latini din Orient» ne simpatiza. Din contră, vicerectorul şi însoţitorul Mgrului Baudrillart, Mgr. Prunel, era încântat că poate cunoaşte în mine tipul unui latin, unui roman , cum îmi spunea adesea.

13) Pentru tot ce aveam de văzut şi de făcut, am fost pregătiţi cu literatură şi iar literatură», cum zicea veselul nostru conducător Haakon Vigander, secretarul general al comitetului, nemţeşte, franţuzeşte şi englezeşte. Pe lângă planurile fiecărui muzeu, fiecărei localităţi însemnate, menţionez: *Aus Norwegen,* în care, pe lângă harta reliefului amănunţită în tot lungul liniei Oslo-Bergen, sânt foarte frumoase reproduceri şi o sumară descriere; *La Norvège,* ţara soarelui de miezul nopţii, cu tot felul de indicaţii (în 4°, p. 32); şi *Bergen Guide* (67 pag.).

14) Bedel cu al său *Jerôme* cred că rămâne undeva departe de realitatea ce am putut-o cunoaşte în scurta mea şedere în Norvegia.

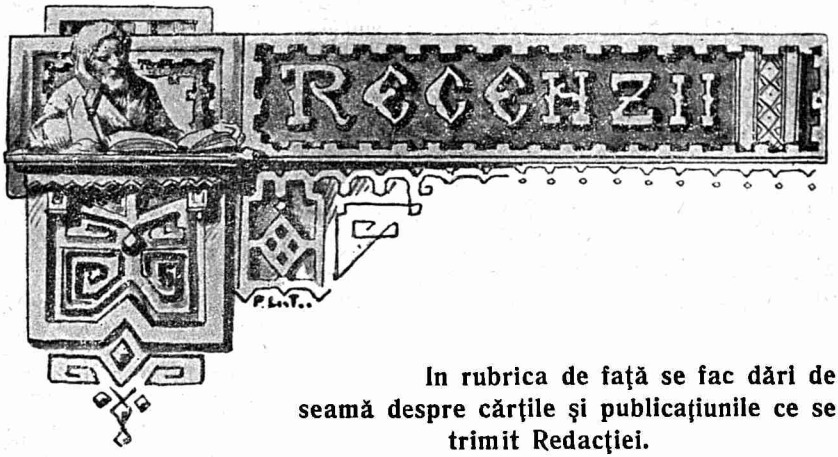

In rubrica de faţă se fac dări de seamă despre cărţile şi publicaţiunile ce se trimit Redacţiei.

CĂRŢI

Descântecele românești, de *Artur Gorovei* — Studiu de folclor. — Partea I. (Introducere), Folticeni 1925. — Studiul de 210 pagini ce ne prezintă autorul, membru corespondent al Academiei Române şi cea mai reprezentativă figură din rândul folcloriştilor noştri, a fost publicat în veterana „Şezătoarea". Volumul este editat de însuşi autorul, fără concursul Academiei, care nu-i mai dă aceeaşi atenţie folclorului ca mai înainte. Un caz analog se întâmplă cu manuscrisul regretatului S. Fl. Marian (după cum mi-a declarat fiul său, scriitorul Liviu Marian), întitulat *„Botanica poporului român"*, ce stă nepublicat

Pe lângă o bogată literatură bine cercetată din scrierile străine asupra folclorului, ne prezintă autorul şi cea autohtonă, asupra descântecelor. D-sa prinde firul concepţiilor antice şi ni-l deşiră până sub ochii prezentului nostru cu o rară preciziune şi abilitate. Constatăm că din lagărul folcloriştilor moldoveni deţine şi astăzi D-l Artur Gorovei recordul prestaţiunilor şi cercetărilor. Şi subliniez, că poate tot Moldovenii sunt cei mai fecunzi folcloriști ai ţării.

Descântecele sunt acele manifestări ale unui popor, care au contribuit în parte la amalgamarea şi cizelarea sufletelor pe platforma şubredă a vieţii. Ele i-au dat misticismului un avânt nebănuit, din ele s'a clădit acel fenomenal factor al misticismului: demonologia. Intre ideea despre fiinţă şi nefiinţă şi-a avut locul său o putere intermediară „Daimon". Acesta a devenit pe urmă, printr'un şir de evoluţii ale ideologiei populare, „o fiinţă existentă", suprapusă spiritului uman, care o concepe, o concretizează şi cristalizează în specii şi familii. Multilateralitatea acestor nefiinţe sau „recte fiinţe" i-a format poporului un orizont filosofic. In literatura noastră populară apar descântecele în fiecare regiune într'un număr de mii şi mii. Cărui fapt se atribuie această faimoasă parte a folclorului nostru? In ce izvor îşi au obârşia aceste dibuiri mistice ale poporului? Este aci un sistem teogonic, care la poporul nostru s'a închiegat astfel: In jurul divinităţii principale mişună o sumedenie de subdivinităţi, ierarchizate de Dumnezeu după calităţile spiritului şi ale materiei. Din aceste subdivinităţi tind fiinţele recuperate şi spiritualizate din rândul muritorilor spre o nouă ierarchizare, astfel că aproape tot al treilea om, bărbat sau femee, s'a înşiruit în rândul subdivinităţilor demonogene. Dela pământ până la soare şi viceversa domină subdivinităţile, iar celor şi mai inferioare li-a rămas puterea terestră (limitată), adică numai pe pământ sau chiar numai în unele regiuni. Imunizarea materiei şi a spiritului faţă de aceste puteri supranaturale îi aduce omului neimun un avantaj: de a fi la adăpost faţă de fiinţele necurate. In raportul acesta de imunizare şi atrofiere a materialismului vieţii aflăm o mulţime de conflicte dintre om şi sub-

divinităţi. Cu tot sistemul politeist furişat în cel neoteogonic-creştin, numărul subdivinităţilor nu s'a menţinut în concepţia poporului nostru decât sub o formă românească şi creştină. Semnele crucii din descântece, invocarea duhului curat (sfânt), invocarea Maicii Maria etc. au zdruncinat aproape dela început politeismul deghizat din concepţiile poporului.

Acest raport dintre spirite (demoni) şi oamenii neimunizaţi ca spirite denotă un romantism al misticismului nostru oriental, care pe baze filosofice se poate urmări până în cele mai mici amănunte.

Stratificarea concepţiilor dela popor la popor, analiza specimenelor şi a ideologiei diferitelor popoare, desfundarea celor mai rare complexităţi şi teorii asupra descântecelor merită o deosebită atenţie din partea tuturor folcloriştilor, a cercurilor noastre filosofice şi înfine a tuturor literaţilor, cari ar avea astfel ocazia de a se familiariza cu profundele fenomene ale misticismului nostru popular. Căci poezia satelor noastre n'ar trebui s'o vedem numai în cutare altiţă, chiuitură, şezătoare etc. etc., ci avem şi destule alte criterii. Sânt şi descântecele un gen frumos (ceva original şi poetic) al folclorului, în care ochii scrutători şi înţelegători pot găsi ceva.

Semnalăm lucrarea D-lui Artur Gorovei („tatăl folcloriştilor", cum îi zicem noi folcloriştii), care a muncit şi a răzbit pe un tărâm necălcat şi puţin apreciat, şi aşteptăm cu mare ardoare continuarea acestei opere.

Mâine, de *Aron Cotruş*, Craiova, 1928 — Am deschis cu sfială volumaşul cu cele vr'o 20 de poezii. Şi aşternându-mi privirile fierbinţi şi gândurile jinduite printre slovele grele ca de plumb, mi-am revenit după o clipă şi m'am regăsit în fiecare şir.... alături de Cotruş cel din 1915 în „Sărbătoarea Morţii", Cotruş din poema „România", care e acelaş Cotruş, poet de forţă, noul Goga al unor vremuri noui, trubadurul durerilor naţionale-sociale postbelice. Şi cum fiecare epocă şi-a găsit forţele proprii din eflorescenţele îmbelşugate ale sufletului românesc, cum au fost Eminescu-Alexandri, Coşbuc-Iosif, Goga şi alţii —figuri proeminente, care au dominat epoca lor cu aripele de vultur ale geniului —, astfel mi-a răsărit dintre noii luptători ai Transilvaniei cel mai chiemat, Aron Cotruş. Prin gura lui vorbim toţi, prin ochii lui vedem mai mult, iar poezia lui ne va ridica dela durere la bucurie. Cotruş e un poet eminamente naţional, poetul unei noui epoce, în care bălăbănim şi noi, desorientaţi pentru ziua de mâine. Şi Goga s'a coborât în mijlocul masselor (odată, în epoca antebelică), şi-a plecat urechea ca să le asculte şi să le aline La fel şi Cotruş, cântăreţ al durerii fiecăruia.

Volumul lui Cotruş e un adânc ecou, ecoul sbuciumului nostru social, care are absolută nevoie de o asanare profundă, fundamentală. Sonoritatea şi sinceritatea sufletului său pe culmile epocei contimporane nu poate să aibă decât numai admiratori. Cotruş a fost şi e consequent în scrisul său. Dacă poezia lui n'are loc în saloanele şi foburgurile aromite de praful indiferenţei şi al letargiei, cu atât mai fericit va fi Cotruş între noi ăştialalţi, mucenicii durerilor şi ai idealurilor curate şi neîntinate....

Gestern und Heute, de *V. Orendi-Hommenau.*—In toiul acţiunei filomaghiare a Lordului Rothermere, când întreaga presă iudeo-maghiară plescăia chestiunea optanţilor şi a minorităţilor etnice din România, a apărut din pana cunoscutului poet Victor Orendi-Hommenau (cel mai mare liric al Nemţilor din România) o broşură nespus de valoroasă, întitulată «Ieri şi astăzi». Valoarea ei rezidă în datele statistice etnice-culturale, pe bază comparativă, dela 1910 încoace, întregite cu cele dela 1919—1928 sub blânda oblăduire a regimului românesc. Această carte merită o atenţie deosebită, şi merită să ajungă nu numai în mâna fiecărui român, ci chiar în a fiecărui european şi a altora (din America bunioară), ca să fie judecaţi măsliitorii istoriei în justa lor lumină Ar trebui ca statul nostru să-i acorde şi el sprijinul necesar, şi la orice sesiune a Ligii Naţiunilor să o aibă diplomaţii noştri pe masă Din această carte aflăm de ex. că Şvabii din Ungaria de ieri, cari aveau 1232 şcoli germane (la a. 1869), au rămas la minima cifră de 18 în pragul războiului mondial, graţie celei mai blăstămate legi din toată Europa, în acea Ungarie a lui Apponyi. Ce să mai zicem de Români! Legea era îndreptată în

prima linie în contra lor, dar ei s'au îndârjit şi au rezistat mai tare decât toate minorităţile din Ungaria. Broşura se ocupă în mare parte cu referinţele din Banat. In oraşele bănăţene şcoli germane şi româneşti inexistente! Singur Institutul pedagogic din Caransebeş era românesc, o sărmană oază în pustiul culturii maghiare de ieri. Şvabii nici atâta! In oraşul Timişoara nici o singură şcoală minoritară nu exista, nici o limbă minoritară în şcolile maghiare ale statului după legea lui Apponyi, iar astăzi are acelaş oraş 14 şcoli secundare germane, şcoli primare cu limba maternă germană, asemenea şi celelalte naţionalităţi, ba chiar şi Ungurii au o mulţime de şcoli primare cu limba maternă, ei, cari mai ieri-alaltăieri i-au zugrumat etniceşte pe toţi. Bilanţul de astăzi al şcolilor minoritare în Timişoara e acesta: *9* şcoli secundare germane, *4* maghiare, *2* româno-maghiare, *1* germ.-franceză, faţă de *10* ale Românilor; şcoli primare *11* germane, *12* maghiare, *3* sârbeşti, faţă de *7* ale Românilor. In judeţul Timiş: *6* şcoli secundare germane şi maghiară, faţă de *7* ale Românilor; în judeţele Caraş şi Severin *5* şcoli secundare germane şi *1* maghiară, faţă de *20* ale Românilor. In Ungaria de astăzi n'au cei 551.000 de Şvabi decât 48 şcoli primare cu limba maternă; încolo absolut nici o şcoală secundară Şi nu numai Şvabilor le merge astfel, ci şi celorlalte minorităţi. Cel mai rău stau Românii, cari au rămas sub obladuirea Ungariei de astăzi în număr de vr'o 200.000, unde nici o vorbă românească nu flutură de pe buza lor în şcoală, piaţă, oficii publice etc., etc. Aceste referinţe nu le-a studiat Rothermere la faţa locului; leaderului i s'au prezintat cifrele şi datele la banchete pompoase, în sunet de muzici şi bachanale. Datele precise le dă marele filo-român, proteguitorul minorităţilor din Ungaria, *Seton Watson* — *Scotus Viator.*

Cele 20 de pagini ale broşurii D-lui Victor Orendi-Hommenau îi vor atrage desigur o ură din partea şovinilor de peste hotare, ba poate şi a rothermeriştilor noştri din Timişoara şi de pe întreaga graniţă de Vest a ţării noastre. Pentru noi acest mare şi sincer filo-român are o deosebită însemnătate, fiindcă se ridică din lagărul minoritarilor o somitate cu un cuvânt convingător, dominant şi cu date absolut precise, tocmai în preajma actualului pact pacific: pactul lui Kellogg.

Lucian Costin.

Studi Rumeni, publicate prin îngrijirea secţiunei româneşti a „Institutului pentru Europa Orientală", vol. II, supliment semestrial al revistei „Europa Orientale" din Roma, Decemvrie 1927. Primul volum s'a recenzat în acelaş loc, anul VI, pag. 388. —Continuarea şi sfârşitul studiului d-lui prof. Ramiro Ortiz: *Evul mediu român*, care e o prelungire în orient a evului mediu occidental, datorat conformităţei sociale şi culturale asemănătoare.—D-l Alex. Marcu urmează cercetarea sa despre *V Alecsandri şi Italia*, urmărind şi căutând a identifica locurile prin care a umblat poetul român, şi lucrurile pe care le-a cântat în versurile sale, alături cu Elena Negri, ori singur. Il întovărăşeşte după aceea la Neapole, unde se află cu Bălcescu, apoi la Palermo, arătând şi reflexul acestor călătorii, cu impresiunile lor în opera scriitorului —*Postille româneşti,* chestiuni de limbă, etimologii, de Carlo Tagliavini.—*Necrologul lui V. Pârvan*, de Radu Vulpe.

Stampe, versuri de *I. Valerian*, ed. «Viaţa Literară», Bucureşti 1927. — Mulţi vor fi având, ca şi mine, obiceiul de a răsfoi doar, mai întâi, o carte cu care te întâlneşti prima dată. E o luare de contact şi o recunoaştere în acest gest. Odată operaţiunea aceasta îndeplinită, or laşi volumul deoparte, or te-apuci să-l citeşti deabinelea Ilustraţiile cărţii D-lui Valerian, «desene executate de pictorul Feodorov după cuprinsul textului», era cât pe-aci să mă facă a renunţa la lectura «Stampelor». Căci dacă textul era la fel cu desenele!.. Iar eu, mărturisesc umil, mă uitam la aceste ciudate fantazii de linii şi umbre întocmai, vorba ceea, ca musca'n călindar! Totuşi, învingându-mi prima pornire lăuntrică, pricinuită de aversiunea mea pentru trăsneli, am citit versurile acestea dela început şi până la sfârşit. Le-am citit încet, repede interesat, reluând apoi lectura cărţii cu o plăcere nebănuită. La vârsta mea, or cât ţi-ar fi dragă poezia, nu mi se întâmplă des să recitesc în întregime

şi imediat un volum de versuri. M'a «interesat» este cuvântul care exprimă, cred, mai bine ca orcare altul, sentimentul cu care am urmărit aceste stihuiri. E în volumul D-lui Valerian ceva cam rebarbativ la primul aspect al poeziei sale. Par'că nu are destul aer şi lumină. E ceva greoi şi obscur prea adesea în o seamă din notaţiile şi peisagiile sale. Şi e în acelaş timp o simplitate cuceritoare în limba acestei poezii, în care retoricismul lipseşte şi unde totuşi constaţi că poetul are pronunţată originalitate în prezentarea formei sale poetice. Ceeace ne isbeşte de asemenea aci e înlăturarea orcărei artificialităţi or preciozităţi: rimă şi ritm sunt elemente neglijabile pentru poet. El excelează însă a creia o atmosferă impresionantă în poeziile sale şi a urzi cu cele mai simple elemente imagini turburător de sugestive. Citez astfel, printre bucăţile mai caracteristice, «Sobolii», urgisiţii lucrători de prin mine, cari

Cu târnăcopul strâns în mâini
Ceoplesc, mecanizaţi, de săptămâni
In blocul ştirbelor caverne....

apoi „Căutătorii de comori", cari suntem mai toţi, la o vreme măcar; minunata „Noaptea Invierei", pe care am fi roprodus-o în întregime; „Inscripţii pentru o fetiţă"; „Mumie"; „Ingrijorare", poezii de o deosebită originalitate, poezii de vis şi de coşmar adesea, cu bizare împerecheri de cuvinte şi imagini, dar elocuente şi sugestive, ca bunioară (p. 40) în:

Apa liniştii la ţărmuri ţese păslă înoptată;
Vremea, ondulând lichidă, mână lebede de vată,
Care ciugulesc naive înstelarea de pe lac...

Lipsa punctuaţiei este şi ea o pricină a obscurităţii unora din strofele volumului.

Nota macabră e reprezentată de asemenea în această carte. „Apa otrăvită" e un model desăvârşit al genului, întru cât rămâne totuş poezie, şi încă poezie superioară.

In „Spovedanii" coarda iubirei se aude discretă şi gravă, pornită din adâncuri; „Chemare", unde zilele se macină în stearpă aşteptare:

Trec zilele egale, cenuşii,
Cămile încârduite în mersul caravanei...

La urmă o serie de „Stampe dobrogene" încheie volumul. Sânt un fel de pasteluri, în sensul clasificaţiei genurilor literare şi a formelor poetice, dar nu în accepţiunea pictoriceasca. Sânt atunci mai degrabă desenuri în cărbune, trase cu o mână sigură, schiţe care fac tablou. Pomenesc printre acestea „Amurg dobrogean" şi „Molimă".

Războiul pentru Independenţă, contribuţiune la bibliografia lui, de D-l *Anton Oprescu*, deşi cu acelaş scop şi cuprins ca şi lucrarea D-lui I. C. Băciliă „Bibliografia Războiului pentru Independenţă" (recenzat în nr. 36, pag 169), nu e o carte de prisos or apărută prea târziu, întru cât ea ne dă foarte multe isvoare nouă, pe care D-l Băciliă nu le-a aflat. Doi inşi s'au întâlnit într'un gând bun, şi din ostenineţele separate ale amândorora bibliografia noastră istorică se foloseşte în plin. Broşura D-lui Oprescu — un vechi colaborator al „Arhivelor Olteniei", cercetător modest, dar meritos, al trecutului nostru—se tipăreşte sub auspiciile Asociaţiei „Cultul Patriei", cu o scurtă introducere a autorului. Aci D-sa arată că scopul îi este de a da „câteva adăogiri, întregiri, îndreptări", spre a putea cu acest chip să fie de folos elevilor, studenţilor, ofiţerilor şi tutulor celor ce au nevoie de a studia această parte a istoriei noastre, or a întreprinde cercetări de amănunt în această direcţie. Se publică mai întâi contribuţia bibliografică, în ordin alfabetic, a publicaţiilor respective scrise în româneşte, după aceea a celor în limbi străine, apoi se dă o listă de scriitorii şi scrierile despre război, cu caracter literar sau educativ, în româneste şi limbi străine. Aci se fac şi câteva citaţii, dându-se uneori în câteva cuvinte schema or cuprinsul cărţilor. La sfârşit o enumerare a compoziţiilor muzicale din vremea şi din inspiraţia războiului.

Macedoromânii. Vechimea şi însemnătatea lor istorică în Peninsula Balcanică, de D-l *Th. Capidan.*, Bucureşti, „Cartea Românească" 1927.— Dintre cele trei ramuri ale populaţiunilor româneşti de dincolo de Dunăre, de obârşie balcanică— „Meglenoromânii" dinspre răsărit, de prin munţii Caragiova, de deasupra Salonicului, „Istroromânii" dela apus, împinşi tocmai în Istria, şi „Macedoro-

mânii" sau Aromânii, aşezaţi prin Epir şi Tesalia, Albania, Macedonia şi Tracia Orientală până în Balcan — aceştia din urmă sânt cei mai numeroşi, căci ajung cifra de o jumătate de milion, pe când Meglenoromânii au fost reduşi la cel mult 18 000, iar Istroromânii doar la vreo 3000 de suflete. Şi acestea sunt cifrele de azi, căci cea mai mare parte din ei s'au pierdut pentru noi în cursul veacurilor trecute de vitregie, desnaţionalizându-se. Sânt răspândiţi prin toată Peninsula, mai ales spre sudul ei. Deşi filologii ar fi înclinaţi a crede că aceste populaţiuni de origină nordică, dată fiind identitatea graiurilor vorbite în Regat caşi la cei de peste Dunăre, autorul afirmă convingerea sa că această origină a românismului balcanic trebue căutată tot în sudul Peninsulei. Toponomastica ţinuturilor ocupate de Macedoromâni vine în sprijinul acestei păreri. Logica, aşa cum D-sa înfăţişează procesul istoric al lucrurilor, de asemenea. Trebue să admitem un puternic amestec între romanitatea de sud şi cea de nord, efectuat după cucerirea Daciei, ca să ne explicăm identitatea limbei. Ocupaţiunea păstoritului era tocmai favorabilă acestui schimb şi amestec, mai ales că pe ambele maluri ale Dunăriului populaţiunea veche era aproape pur romanică. După revărsarea Slavilor şi altor popoare ce au venit după ei, legăturile dintre aceste două mădulare roma ice au fost întrerupte. După acestea D-l Capidan abordează chestiunea rolului istoric al romanităţei sud-dunărene în Peninsula Balcanică. Despărţirea celor trei ramuri a acestor populaţiuni s'a efectuat şi ea după venirea Slavilor. Istroromânii sunt urmaşii Mavrovlachilor din veacurile de mijloc. Aceştia s'au pierdut, deşi numeroşi odinioară, în trupul Slavilor, serbizându-se cu vremea ; cei împinşi departe spre apus sunt Istroromânii. Dintre toţi, Aromânii s'au conservat mai bine, ca limbă, port şi obiceiuri, fiindcă de altfel ei erau cei mai numeroşi. Ei „au ocupat din toate timpurile o poziţie cu totul particulară în viaţa lor socială între celelalte popoare balcanice", ca deosebit înfloritoare, superioară celorlalte naţionalităţi de acolo. Aceasta graţie unei conformităţi sufleteşti respective deosebită, superioară calitativ. La urmă o privire asupra stării actuale a Macedoromânilor, element care se află azi la o răspântie. Cei din Grecia sunt nevoiţi, prin samavolnice măsuri oficiale ale Grecilor, să părăsească pământul şi proprietăţile lor, ca să vină coloni în ţară. In Albania guvernul local se încăpăţânează a nu recunoaşte însemnătatea elementului nostru din mijlocul lor. In Sârbia stăm mai rău, sub teroarea unui neam inferior, intolerant, care suprimă şcoala şi biserica românească din ţinuturile ce le-au căzut pleaşcă dincoace şi dincolo de Dunăre „amicilor" sârbi.

Izvoarele lui G. Asaki, de *D. Caracostea*, Bucureşti, Ed. Socec & Co, 1928.—Cartea apare în preajma centenarului „Albinei Româneşti", evidenţiind preocupările autorului de tot ce este actualitate, o actualitate mai interesantă de cât foarte multe forme şi idei ultra-moderniste din literatura noastră de azi. „Deşi asupra lui Asaki s'a stabilit un acord aproape unanim: însemnătate culturală şi lipsă aproape completă de însemnătate literară", autorul constată că" sântem încă departe de a fi descifrat caracterul, elementele alcătuitoare, necum izvoarele acelei părţi din opera lui, pe care el o preţuia îndeosebi: sforţarea lui poetică". Pentru aceasta D-sa îşi propune a caracteriza „atitudinea criticei şi a istoriei literare faţă de lucrarea poetică a lui Asaki".

Prima generaţie care a urmat bătrânului, chiar dacă l'a văzut trăind, a rămas străină de el şi lipsită de simpatie, deşi reverenţioasă de formă, pentru activitatea lui de factor cultural al vremii, şi numai pentru aceasta. Atitudinea antiunionistă a moldoveanului nu puţin va fi contribuit la înstrăinarea lui de sufletele celor ce au venit după dânsul. „Dar mai presus de toate tragica nestăpânire a limbii" a făcut din Asaki un repede uitat şi nedreptăţit. Istoria literară de asemenea înregistrează că uitarea aceasta a generaţiilor ce l'au urmat, desconsiderarea operei sale poetice, se constată la scriitorii şi la criticii din cursul secolului Singur D-l N. Iorga la început atribue lui Asaki o importanţă mai mare, iar după dânsul se apleacă interesaţi asupra rostului său literar D-nii Densuşianu, Ibrăileanu, şi Bogdan-Duică, toţi constatând o aceeaşi trăsătură particulară

operei lui Asaki: diversitatea ei. Întrebarea ce-şi pune D-l Caracostea e: „să fie adevărat că Asaki a rămas de timpuriu împietrit într'o atitudine neschimbată?" Studiul izvoarelor sale — Asaki e un poliglot rar pe vremea lui — este chemat să rectifice unele păreri curente asupră-i. Influenţa italiana depăşeşte sfera poeziei de iubire, chiar pornind dela Petrarca. El nu e însă un poet petrarchist, cum vede D-l Lovinescu. El este „primul reprezentant conştient al tradiţiei clasice la noi, şi în acelaş timp primul scriitor român care a luat atitudine modernă în lupta dintre antici şi moderni", căci aspecte moderne se găsesc la acest scriitor (vd. sonetul „Madame Blanchard"). Urmează o identificare a izvoarelor romantice ale lui Asaki, dela 1839 înainte, prin mijlocirea indirectă a romanticului polon Mickiewicz. Odată pusă problema izvoarelor, autorul cercetează mai întâi însă temeinic care e „temelia anticităţei clasice" în evoluţia vieţei de scriitor a lui Asaki, pornind dela un manuscris al acestuia de prin 1809, început la Roma şi continuat la Viena, apoi la Iaşi, până la 1867. Reiese că el era cunoscător pasionat ai literaturilor vechi, cu o admiraţie particulară pentru Horaţiu. El prelucrează materialul său poetic din izvor clasic şi-l colorează cu un spirit preromantic. În concluzie D-l Caracostea afirmă că literatura clasică latină e temelia operei lui Asaki; din această cauză el era mai puţin receptiv ca alţii din urmă-i la înrâuririle noilor curente literare, şi dă impresia de vetustate faţă de aceştia. Concepţia lui despre menirea artei vine dela Horaţiu. Aspectul rezervei sale echilibrate, faţă de acel al tumultuoşilor săi rivali, e semnul influenţei clasice exercitate asupră-i. Aşa fiind, Asaki e un îndrumător al clasicismului nostru, adăpat la izvoare latine directe,

I. Heliade Rădulescu. Acte şi scrisori, adnotate şi publicate de *Emil Vârtosu*, se tipăreşte de „Aşezământul cultural Ion C. Brătianu", spre a sărbători cei 100 de ani dela publicarea „Gramaticei Româneşti" a patriarhului literaturii noastre. Cartea cuprinde un bogat material de inedite şi republicări a unor texte prea puţin cunoscute. La început câteva note cu privire la cumpărarea de către Heliade, la 11 Oct. 1830, a tipografiei „Curierului Românesc", cea dela cişmeaua lui Mavrogheni, ce se înfiinţase în Noemvrie 1817. Foarte interesant de urmărit activitatea curajoasă a scriitorului pe această cale, iniţiativa sa, sforţările de a îmbunătăţi şi moderniza tiparniţa lui, străduinţele sale de editor. In 1843 se duce la Lipsca, spre a-şi procura literă nouă şi maşini. Cu revoluţia dela 1848 se încheie soarta bietei tipografii, Heliade fiind exilat şi înglobat în datorii. Actele şi documentele publicate sunt donate Arhivelor Statului. Cel d'întâi, dela Nicolae Suţu, 1820, Mai 25, dă privilegiu pe 20 de ani tipografiei acesteia, „în care acest soroc să nu aibă nicidecum voie altcineva a mai deschide tipografie în toată ţara (Muntenia), fără numai o tipografie ce este la Râmnic, sud Vâlcea". Al doilea act e cel de vânzare a tipografiei Irinei Caracaşi „dinpreună cu toate instrumenturile ei, precum teascurile, slovele şi alte mărunţişuri, pe lângă care se mai adaogă şi 13 maji şi 3/4 de slove greceşti", către „dumnealor slugeru Nicolae Rădulescu şi I. Eliad". O bună parte din scrisori arată dificultăţile cu care a avut a lupta tipograful după 1848, pentru plata datoriilor ce contractase mai înainte. Capitolul al doilea cuprinde note despre „Enhirid", cartea tradusă din greceşte de monahul Eufrosin Poteca şi publicată în 1832 în tipografia lui Eliad, cu sprijinul vornicului Alexandru Filipescu-Vulpe, efor al şcoalelor, Cap III: Scrisori către G Bariţ, dintre 1838 şi 1869. Prima dintre ele aduce multe informaţii asupra treburiilor vremii, văzute prin temperamentul scriitorului nostru, şi a raporturilor sale cu câţiva contimporani. Cap. IV: „Către redactorul Naţionalului", e o corespondenţă anonimă adresată ziarului parizian „Le National", ce se poate atribui lui Eliad. E o violentă ieşire în potriva domnitorului Alex. Ghica. Cap. V: Scrisori către pitarul Marcu T. V. Duiliu din Brăila (1844—1869), în care D-l Vârtosu caracterizează bine firea aceasta în veşnică frământare a lui Eliad: „temperament de adâncă şi necruţătoare combativitate, între cei doi poli ai vieţei sufleteşti—ura şi iubirea—n'a putut găsi tiepte de medie înţelegere". Ni se arată aci şi cum se colportau scrierile de pe atunci, din tipografia lui Eliad.

Cap. VI: Despre traducerea fragmentară a Bibliei (1867), pe care o începuse la Paris în 1858. La sfârşit un capitolal VII-lea: Proiectul monumentului lui Eliade, întocmit de Alex. Odobescu. E vorba de cel înfăptuit conform unui apel lansat în 7 Mai 1872, cu puţine zile după moartea bătrânului scriitor, şi executat de sculptorul italian Ettore Ferrari la Roma. Monumentul fu inaugurat la 21 Noemvrie 1881, şi aşezat acolo unde se află şi azi.

Catalogul materialului sociologic privitor la cercetările monografice întreprinse în comuna Fundul Moldovei. Material informativ şi obiecte expuse în sălile Seminarului de Sociologie, Etică şi Politică dela Facultatea de litere din Bucureşti, de sub conducerea D-lui profesor Dimitrie Gusti, Bucureşti, 1928.—Acest material, strâns în comuna bocovineană în vara anului acesta, se completează cu cel adunat în campaniile de studii ce studenţii acestui seminar au făcut cu profesorul lor în 1925 în com Goicea-Mare din Dolj, în 1926 în com. Ruşeţu-Braila şi în 1927 în com Nereju-Putna. Planşe, planuri, fotografii şi obiecte au fost depuse în două săli ale facultăţei respective, formând începutul, sau mai bine zis îndreptariul şi modelul de cum trebue alcătuit un muzeu etnografic şi cum se pot organiza sistematic cercetări regionale în scopul strângerei unui material de acest fel. Catalogul are şi câteva ilustraţii. Inaugurarea acestui muzeu, al cărui animator este profesorul D. Gusti, director al monumentalei publicaţii «Arhiva pentru Ştiinţa şi Reforma Socială", s'a făcut la 6 Noemvrie.

Domnul Preşedinte, nuvele şi schiţe satirice, de *Al. Lascarov-Moldovanu*, ed. „Cartea Românească", Bucureşti 1928.—Autorul, ocupând un loc onorabil între povestitorii de azi, este la al patrulea al său volum. Observator minunat al slăbiciunilor acestei biete firi omeneşti, înzestrat cu o viziune şi atitudine de poet satiric, lipsit de amărăciune sau accente de revoltă, autorul e în largul său în genul care formează aproape totalitatea schiţelor şi nuvelelor de faţă Căci, singură dintre toate bucăţile acestui volum, „Nebunul" nu face unitate cu celelalte. In genere o seamă dintre povestiri au ca scop de a se satisface prin sine însăle: anecdota e acolo lucrul principal. Altele depăşesc această ţintă facilă, tinzând a jugrăvi fragmente din marea frescă neistovîbilă a prostiei şi a răutăţei omeneşti, care e nemuritoare Isvodirile D-lui Lascarov-Moldovanu din acest volum fac parte din categoria celor din urmă. Sunt mult mai filosoficeşti de cum s'ar părea. Şi mai au în plus, ici şi colo, o notă de duioasă compătimire discretă, abia simţită, pentru această prostie şi răutate a noastră, notă ce dă un parfum particular acestor povestiri, şi o imperioasă chemare de simpatie pentru sufletul ce bănuim, prin ele, autorului.

Carnet de vară, de *Cezar Petrescu*, ed. „Ramuri" Craiova, 1927. Tipărită foarte îngrijit, cu „desene de demian", vignete în două culori, adesea frumoase, cartea aceasta nu este, de sigur, cel mai bun lucru al autorului. E însă interesantă totuşi şi personală. Amestecul acela de livrescpedant şi de laisser-aller gazetăresc al acestor „însemnări de vacanţă", apărute „în foiletoane de ziar", şi care „n'au însemnat pentru autor decât un divertisment frivol", are un oarecare netăgăduit vino'ncoa. Fantazie, ironie, duioşie, adesea cam prea multă vorbărie, cu un grăunte de poezie mai în fiecare pagină, astfel se înfăţişează în totalitatea lui Carnetul de vară. Sunt în el inegalităţi exasperante, cu artificialism căutat care te derutează, dar şi cu părţi delicioase. Incepi uneori o bucată, te înbufnezi de tonul uşuratec, batjocoritor sau voit umflat al autorului, care are aerul a se distra pe socoteala ta, apoi curând eşti îmbunat, furat de chipul cum se întoarce firul povestii, în lumina imaginilor captivante şi ale unei limbi bogate şi aprins colorate, aşa că sfârşeşti printr'un surâs, dacă nu printr'un hohot de râs. Să nu vă miraţi însă când uneori, îndrumându-vă pe cărări umbroase or pe drumuri bătute de vânt şi ploaie, D-l Cezar Petrescu vă turbură lumina ochilor cu o lacrimă. Şi aceea, mai sinceră decât fastidioasa jonglerie a glumelor şi vorbelor sale de duh, merge la inimă.

Istoria Baroului Dolj, dela 1864 până la 1928, de *G. Mil. Demetrescu*, avocat şi publicist, 1928, Ti-

parul „Prietenii Ştiinţei", Craiova. — Lucrare de multă muncă migăloasă, făcută cu răbdare în ceasurile libere ale celor câţiva ani din urmă, cartea aceasta dovedeşte adevărat sacrificiu şi devotament pentru cariera autorului şi pentru breasla din care face parte. Ca s'o scrie, a cercetat hârtie cu hârtie toată arhiva Corpului de avocaţi din Dolj, cum şi a autorităţilor judecătoreşti din judeţ, a întrebat pe bătrâni, s'a informat de pretutindeni şi a isbutit astfel a înfăţişa în cele aproape 600 de pagini o oglindă credincioasă a începutului, a trecutului şi a prezentului baroului doljean. Sub imboldul actualului decan, animat de frumoase sentimente, D-l Dem. D. Stoenescu, şi al consiliului acestui barou lucrarea de faţă a putut lua fiinţă aşa cum e.

Cele mai vechi acte ale baroului datează numai dela 1874, deşi existenţa acestuia va fi început cam pela 1860. Localul Tribunalului Dolj şi al Curţii de Apel locale a fost până la 1864 în casele Bibescului, unde a fost apoi Prefectură, Poliţie, cinematograf, iar acum Teatrul Naţional; a ocupat apoi chiliile călugăreşti ale Episcopiei Craiova depe locul unde e acum Palatul Justiţiei, şi după aceia casele Băneşti de lângă Biserica Sf. Dumitru, de unde a trecut în clădirea actuală în 1894. Localurile judecătoriei au fost mai de demult în casele Calemgiu--unde era Liceul Fraţi Buzeşti şi acum Sc. Comercială sup. — şi în casele din str Cazărmei, unde e acum sediul Soc. Ospătăria Şcolară.

Cel mai vechi tablou de avocaţi ai Doljului, din 1864, cuprindea pe următorii avocaţi profesionişti: Sc. Stănciulescu, Mih. Eliescu, Iordache Bălăcescu, Gr. Ţigara, I Tănăsescu, Teoh. Teoharide, Tudose Bodescu, St. Zăgănescu, Toma Strâmbeanu, Barbu Bălcescu (fratele scriitorului), Tache Zisu, Gr Brătăşanu, V. Măcescu, P. Eliad, Toma Slămnescu, N. C. Zătreanu, Em Quinezu şi Gh. Chiţu. La această listă se mai adaogă în 1865, Anast. Stolojanu, Dem. Antonescu, C. N. Otetelişanu, P. Velescu şi stagiarul Dem. Diamantid. Dintre toţi, numai trei aveau titlu universitar: Zătreanu, Stolojanu şi Diamantid; Chiţu avea un testimoniu de frecuentare a cursurilor de drept la Viena. Dela 1874 încoace istoricul baroului nu mai prezintă lacune. D-l Mil. Demetrescu a despoiat cu scrupulozitate tot ce se putea consulta şi a consemnat în cartea d-sale tot ce era de însemnat ca expunere istorică până azi în acest barou, condus în cursul vremei de 9 decani Se dă după aceea un tablou rezumativ al celor 27 de Consilii de disciplină, un tablou anual al înscrierei de avocaţi în baroul doljean dela 1865 la 1928, cum şi unul al celor aflaţi înscrişi la începutul lui 1928, unde se adaogă şi apărătorii, cu câteva cuvinte de încheiere. Anexele cuprind procese-verbale, notificări, cuvântări ocazionale privitoare la viaţa internă a Baroului; Regulamentul Casei de pensii şi ajutoare a acestui barou; Statutele Cercului de studii al avocaţilor doljeni; Dări de seamă asupra gestiunei averii baroului. La urmă o colecţie de legi vechi şi noui, cum şi regulamente privitoare la organizarea corpului de avocaţi din România.

Incercări de navigaţiune pe Olt, de *Gheron Netta*, 1928, „Cartea Românească", Bucureşti — Primul număr din „Biblioteca Institutului economic românesc", menită a face cercetări şi a strânge material documentar privitor la Istoria Economică a României, apare sub minunate auspicii. Expunerea D-lui Netta nu are de scop să arate importanţa practică şi foloasele materiale, rezultând din realizarea unei navigaţiuni regulate şi facile pe Olt, ci numai de a contribui „la lămurirea unora din nenumăratele încercări de plutire, cu scop comercial, pe Olt, care constatăm că se fac din cele mai vechi timpuri". Pentru comunicarea Ardealului cu Dunărea, nu era cale mai lesnicioasă ca Valea Oltului. Importanţa acestui drum au văzut-o Romanii de cum au pătruns spre Dacia, şi pe aci au făcut pod peste Danubiu în dreptul oraşului Oescus (pe la Celeiu) de pe malul drept. Romanii vor fi utilizat Oltul pentru plutele lor, cum vor fi făcut şi negustorii greci în epoca de penetraţiune a lor dinspre Marea Neagră, anterior epocei romane. Acelaşi lucru va fi fost şi sub barbari — cari nu au fost aşa de barbari cum se crede de obiceiu (precum spune D-l Iorga) —, căci motive de aşezare geografică-naturală indicau poruncitor această cale de legătură a celor două laturi ale Carpaţilor. Dela aşezarea

Ungurilor avem ştiri mai precise. Din sec. XII regii unguri aduc colonişti din regiunea Rinului şi Mozelei — Saşii de azi—, aşezându-i pe unde pornesc marile drumuri din Ardeal spre sud-est. Sibiul e astfel consolidat, ca fiind aproape de Olt, calea Olteniei, Munteniei şi Peninsulei Balcanice.

In sec. XIII sunt chemaţi Cavalerii Teutoni şi aşezaţi în ţara Bârsei, cu privilegiu de a întinde comerţul până la Dunăre. Aceştia au la 1222, pe Olt şi Mureş, câte şase corăbii, cu care să transporte sarea dela Ocne şi să aducă alte mărfuri. Ceva mai în urmă, tot regele Ungariei cheamă în părţile Olteniei pe Cavalerii Ospitalieri, căror le dă şi privilegiul pescuitului pe Dunăre, caşi al transportului sării ce va fi fost adusă pe Olt la vale. In sec. XIV calea Oltului creşte în importanţă, pe măsură ce drumul dinspre Europa centrală prin Belgrad-Constantinopol devine mai nesigur, din pricina luptelor politice depe acolo. Negustorii dinspre Viena şi Buda îndreaptă mărfurile lor mai bucuros prin Ardeal, prin Sibiu pe Olt în jos. Sibienii întreţin acest drum, se aşează unii la Râmnic ca negustori, merg cu marfa la Slatina la bâlciuri şi până la Măgurele, ca de aci să treacă Dunărea. Cu întinderea puterii turceşti, importanţa comercială a ţărilor noastre şi a Ardealului scade. Mărturii despre plutirea pe Olt nu ne lipsesc însă, la Paul de Alepo bunioară, care, pe la mijlocul sec. XVII a călătorit pe la noi. De cu sec. XVIII împrejurările politice şi economice sânt mai favorabile încercărilor acestora de navigaţiune. In timpul stăpânirei austriace a Olteniei se intensifică exploatarea aramei mai ales, şi a sării, cum şi comerţul lor, reglementându-se şi pescuitul pe Dunăre, în Olt şi în bălţi.

Se repară drumul de pe valea Oltului, prin îngrijirea contelui Steinville pe la 1717, sub Carol VI Acest Feldmareşal Conte însărcinează tot atunci pe Căpitanul Friedrich Schwantz (nu Schwarz) von Springfels să facă navigabil Oltul dela Turnu-Roşu în jos. Acesta curăţă în bună parte de stânci albia apei. El urmează să construiască şi năvi, cu ajutorul „specialiştilor" băstinaşi, deprinşi cu meşteşugul acesta, ocupându-se cu pescuitul, facerea podurilor, a luntriilor şi a corăbiilor. Dintr'un act din 1723 vedem că Austriacii aveau de gând să opreasca pe Domnitorul N. Mavrocordat de a-şi trimete şi acela vase pe Olt şi a întreţine poduri umblătoare, deci un monopol exclusiv pentru ei.

Pentru amănunte asupra epocei dintre 1725 şi 1729 aşteptăm tipărirea vol. II din cartea lui Giurescu „Material peutru istoria Olteniei sub Austriaci". Cum vedem dintr'un raport al lui Konigsegg, din Sibiu, Consiliul de Războiu dela Viena plănuia să facă şi Jiul navigabil. Dela 1739, când se cedează Turcilor Oltenia, plutirea pe Olt descreşte, fiindcă, de teama Nemţilor, nouii stăpâni distrug lucrările de şoseluire caşi cele de canalizare de pe Olt între Turnu-Roşu şi Cozia. După pacea dela Belgrad, 1762, cu apropierea dintre Turci şi Austriaci, se reia activitatea pe Olt, cu avantajarea comerţului austriac în Oltenia La 1782 un locotenent imperial, Christiani, lucrează un proiect de refacere a navigabilităţii Oltului. Istoricul Fr.-Jos Sulzer stărueşte în a sa „Geschichte des transalpinischen Daciens" asupra importanţei acestor lucrări de interes economic precumpănitor pentru Austria. Marele negustor sibian Iohann Pürckher încearcă a organiza în 1785 o afacere mare de transport pe apă, cu vase proprii, pe Olt şi Dunăre şi de acolo în Orient, a mărfurilor. Agentul austriac dela Bucureşti, Raicevich, susţine întreprinderea, care nu are prea multe obstacole. Tragerea vaselor în susul apei, dela Cornet la Râmnic, era mai grea ceva. Morile plutitoare de apă stânjineau mai ales navigaţia, pe lângă altele venite dela oameni. In Iunie 1785 Pürckher porneşte pe Olt la vale cu două corăbii încărcate cu potasă sticlă, fier, potcoave şi alte fabricate. Dela Zimnicea trebue să le treacă pe vase turceşti or austriace, spre a merge pe Dunăre, apoi spre Constantinopole. Dar cele două vase nu pot coborî mai departe de Slatina. Domnitorul Mih Şuţu le opreşte înaintarea, ca să nu supere or să neliniştească pe Turci. Se mai fac şi de alţii asemenea transporturi de mărfuri în anii următori, pe vremea umflării apelor, în deosebi mai ales în anii 1790 şi 1791 ai ocupaţiunei austriace, din Ardeal la Râmnic şi mai departe la vale. Se pare că la retragerea acelora, Mih. Şuţu ar fi cumpărat dela ei vasele ce le aparţineau de pe Olt. In sec. XIX se continuă încercările acestea de na-

vigaţie. Chiar Ruşii, între 1806 şi 1812, pe vremea ocupaţiei lor, utilizează Oltul pentru aprovizionarea din Ardeal a armatelor lor. Acelaşi lucru îl fac şi în ocupaţiunea lor următoare, pe la 1829. In 1836 guvernul românesc face oare care lucrări în albia râului, mai ales în jos de Râmnic. Activaţi de îndemnul lui Rosenfeld, „Regierungsrath bei der K. K. allgemeinen Hofkammer" şi de propunerea englezului Anderson, o seamă de negustori şi industriaşi ardeleni încep a lupta pentru organizarea mai bună a navigaţiei de pe Olt. O „Societate pentru navigaţia pe Olt" se înfiinţează la Sibiu în 1837, cu capital de 4000 de florini. Inginerul Wilhelm Schuster e însărcinat a construi două vase de probă şi a cerca realizarea scopului lor. Cu prima încercare corabia pleacă la 7 Sept., la 10 dimineaţa, dela Boiţa şi ajunge la Râmnic la 9 Sept. orele 3. d. a. Apele erau însă mici. Drumul propriu zis s'a făcut în 10 ore. A doua încercare, peste câteva zile, a redus mersul la aproape jumătate. Inapoierea însă a mers greu: a ţinut 13 zile şi a trebuit peste 30 de oameni, ca să tragă vasele în susul apei până la Turnu-Roşu. Era nevoie de un capital mai mare, ca să uşureze navigabilitatea Oltului. Impăratul dela Viena e solicitat în acest sens în April 1838. In Mai 1839 societatea se face pe acţiuni, cu 50.000 fl. capital. Incercările se prelungesc şi mai în jos de Râmnic. Se face acum, dela Turnu-Roşu până la Dunăre, mai puţin de 49 ore de navigaţiune. Raportul inginerului Schuster, din Oct 1839, conchide că nu se poate realiza o plutire regulată, din cauza debitului schimbător al apei Se renunţă la transporturi înapoi în susul apei. Trimeteri de mărfuri se fac numai în josul apei, până la 1844, când se disolvă societatea. Printre cei 8 fondatori ai ei au fost şi doi români: Gh Aaron şi Nicolae de Guma. Cârmaciul maestru e tot un român: Balaur. Negustorul Const. Pop din Sibiu a dat şi el sprijin şi sfaturi, cu experienţa sa, societăţei. In a doua jumătate a veacului din urmă se consemnează propunerile şi încercările inginerului Nicolae Marcovici, dela Făgăraş la Măgurele, în 1892, însoţit de inginerul român Ţăpârdea. In concluzie reiese importanţa aceste căi de navigaţie pentru România de azi. La sfârşit se dau în copie acte privitoare la chestie, scoase din Arhiva Agenţiei Austriace din Bucureşti dintre 1782 şi 1808 şi o Bibliografie

Elemente de Paleontologie, I. Nevertebrate, de I. P.-Voiteşti, profesor la Universitatea din Cluj, 1928, Tip. „Ardealul", Cluj. — Cel d'intâi manual despre această specialitate se tipăreşte în româneşte, cu ajutorul material al Soc. petrolifere „Creditul Minier" şi al Minist. Cultelor şi Artelor. Este cursul făcut de profesorul dela Cluj — oltean de altfel — în anii din urmă pentru studenţii facultăţei respective de Ştiinţe. Această parte întâia va fi urmată de o a doua: Vertebratele şi de o a treia: Plantele fosile. In introducere, după ce se delimitează precis sfera studiului Paleontologiei, fiică emancipată a Geologiei, se face un istoric al formaţiunei şi evoluţiei acestei ştiinţe în cursul vremurilor, se specifică felurile diferite de fosilizare, arătându-se care sunt metodele de lucru, disciplina acestei ştiinţe; se arată importanţa Paleontologiei din toate punctele de vedere, apoi rostul şi importanţa factorului „mediu" în repartiţia formelor de viaţă de pe planeta noastră. Această introducere poate instrui pe or şi cine, nu numai pe studenţii facultăţilor de ştiinţe. Urmează capitolele Paleontologiei descriptive a nevertebratelor, anume: 1. Protozoarele, 2. Coelenteratele, 3. Echinodermele, 4. Viermii, 5. Moluscoidele, 6 Moluscele şi 7. Arthropodele, fie-care capitol cu literatura sa. Parcurgând din ochi numai lunga listă a lucrărilor tipărite până azi prin diferitele reviste şi publicaţiuni de specialitate, te minunezi de câtă activitate a desfăşurat în viaţa sa de om de ştiinţă acest modest, dar ales reprezentant al ştiinţei româneşti.

Bisericile moldoveneşti din veacul al XVI-lea, de *G. Balş* se tipăreşte de Comis. Monum. Istorice, drept anul XXI, adică pe 1928, al Buletinului său. Lucrarea actuală a excelentului cunoscător al arhitecturei noastre bisericeşti este o urmare la opera sa anterioară „Bisericile lui Ştefan cel Mare", apărută în 1926, an. XVIII al Bul. şi despre care am făcut o scurtă dare de seamă în an. V, pag. 304 a acestei reviste. Primul

înfăţişa inventarul tutulor bisericilor moldovene, dela început până la 1527; cel de faţă dă „catastiful clădirilor religioase din sec. XVI, dela începutul domniei lui Petru Rareş şi până la domnia lui Petru Şchiopul, cuprinzând însă şi Suceviţa, care se leagă cu stilul acestui veac". La suirea pe tron a lui Rareş, după o bogată perioadă de construcţie de biserici şi mănăstiri, stilul şi principiile arhitectonice şi constructive ale artei moldoveneşti erau bine fixate. Evoluţia artei ţărilor vecine continuă a influenţa şi acum pe acea a noastră. Planul de fond bizantin şi construcţia boltei rămâne trăsura specifică, peste ele analgamându-se principiile arhitecturei gotice în vremea lui Ştefan cel Mare. Predominanţa verticalei se mai accentuiază încă, contraforturile dăinuesc, împodobirea cadrului de piatră al ferestrelor şi uşilor după norma gotică se continuă şi ea, deşi în Ardealul şi Galiţia vecină a pătruns Renaşterea italiană. Această din urmă influenţă începe şi ea cu bisericile lui Petru Rareş, în formă de tranziţie, la chenarele uşilor, după model italienesc. Meşterii încep deci să vină din Ardeal, căci domnitorii îi aduc de aci. Petru Rareş e şi în duşmănie cu Polonia ; cu Ardealul însă are raporturi bune. Chiar sub Lăpuşneanu, care schimbă politica, legând prietenie cu Polonia, meşterii tot din Ardeal se aduc. „Procedeul asiatic al arcurilor piezişe care susţin cupolele rămâne caracteristica stilului moldovenesc ; simplu, ca la început, sau complicat printr'o dublă întretăere de arcuri, îl regăsim în toate bisericile din această vreme". Soclurile cu profil gotic din jurul bisericei se accentuiază în formă de bancă. Acoperişul complex, învelind fiecare element al construcţiei, conform cu spiritul gotic, rămâne acelaş. Ca lucru nou e adăogirea unui pridvor deschis or închis, dar mai ales schimbarea de înfăţişare şi de principiu : aceea a faţadelor, care de acum apar jugrăvite, pe când în epoca lui Ştefan cel Mare erau de materiale aparente. Până aci efect de linii sobre şi de volume ; de acum efect pitoresc de suprafeţe multicolore, mascând liniile. Biserica tinde să dea prin ochi învăţătură religioasă şi din afară. După aceste consideraţiuni generale se începe descrierea individuală a 32 de biserici, care formează cap. I al cărţii. Cap II tratează despre mănăstiri; al III-lea despre formele bisericilor, încercându-se o clasificare din acest punct de vedere. Cap. IV se ocupă cu cercetarea amănuntelor, elemente interne ce se găsesc la fiecare din biserici (uşi, ferestre, pisanii, etc.). In capitolele următoare urmează: V. Mormintele, VI. Zugrăveala, VII. Mobilierul, VIII. Meşterii şi metodele de construcţie şi IX. Concluzii. In epoca studiată stilul şi principiile arhitecturei moldoveneşti a evoluat, dar nu a decăzut. Cea anterioară, a lui Ştefan cel Mare, cu aceasta împreuna formează un tot omogen, cu două perioade principale. Cu sfârşitul sec. XVI-lea intervine o influenţă de elemente de stil muntenesc, fără a-l schimba în aspectul său general. Aci se sfârşeşte epoca de aur a arhitecturei moldoveneşti Un capitol final adaogă inscripţii de de pietrele de mormânt dela 1527 până la 1592 ce se păstrează încă. La urmă un rezumat în franţuzeşte, bibliografia şi un indice de nume citate. Lucrarea frumos şi bogat ilustrată, tipărită îngrijit de „Cultura Naţională", Bucureşti.

Cronicile turceşti ca izvor pentru istoria Românilor, de *N. Iorga*, Mem. Acad. Rom. 1928.—Au fost utilizate mai de mult de Dumitru Cantemir, de Ienăchiţă Văcărescu şi de N. Bălcescu. D-l Iorga a făcut-o dând astfel de izvoare în „Acte şi Fragmente", înainte de a da marea sa operă, în 5 volume, asupra Istoriei imperiului otoman, Ungurii şi Germanii, caşi Italienii şi Austriacii, au folosit izvoare turceşti mai mult ca noi. In Germania învăţatul Max Babinger a lucrat mult în această direcţiune. D-l Iorga ne dă notiţe culese din câţiva din nouii cercetători serioşi ai cronicarilor turceşti, cum de exemplu din cartea lui Fr. Giese „Die altosmanischen anonymen Chroniken", cu amănunte de fapte istorice şi date noui ; Ludwig Forrer, care traduce cronica lui Rustem Paşa, vizirul lui Soliman-cel-Măreţ. Se pomeneşte şi de o cronică turcească ce ar relata expediţia lui Soliman, care, spune D-l Iorga, ar fi de neapărată nevoie să ne-o traducă cineva. Ştiinţa românească trebue negreşit să-şi formeze pe viitor orientaliştii ei.

C. D. FORT.

REVISTE

L'Europa Orientale, VIII, 5—6, cuprinde articolele: *Italia şi Adriatica, văzute de un polonez*, de Dr. Alex. Grabianski, privind două chestiuni: a) Chestiunea albaneză şi b) Veneţia şi Adriatica Orientală — *Europa şi Rusia în istoria şi în cugetarea rusească*, de Et. Lo Gatto, după câteva cărţi recent apărute în republica sovietică. — *Eurasia şi Euramerica*, de Lor. Ratto prelungeşte şi amplifică ideile originale ale lui Lo Gatto cu privire la eurasism. Concluziunile lui sânt însă mult mai asigurătoare: „spiritul mediteranean va servi totdeauna la echilibrarea idealurilor contrastânde ale varietăţii omului european al continentului nostru şi ale varietăţii eurasiatice şi euramericane, destinate a răspândi civilizaţia europeană în celelalte continente" —*Romănia în lumina istoriei sale*, de Lilio Cialdea, este un rezumat, în 7 pagini, al operei D-lui N. Iorga „Storia dei Romani e della loro civiltà", editată la Hoepli, Milano, 1928, cu ilustraţii de D. Stoica şi Nadia Bulighin. Sânt pagini cu inteligenţă, dar şi cu iubire scrise de amicul italian, care admiră în marele nostru învăţat deopotrivă pe scriitor, caşi pe poetul ce este în istoricul român. Partea din urmă cuprinde o expunere asupra influenţei italiane în România, din primele timpuri şi până azi, tot aşa de scurt şi luminos totuşi rezumată.—In rubrica ştirilor politice se defineşte astfel rostul Micei Inţelegeri: „Intru apărarea şi conservarea tratatelor de pace a ieşit M. I., uniune cu caracter mai de grabă negativ decât pozitiv, întru cât limitele înţelegerii sânt clar delimitate şi, dacă înlăturăm terenul conservaţiunii pur şi simplu a tratatelor, elementele care compun M. I. nu au nici o altă mare identitate de interese".

No. 7—8 cu: *Karel Havlicek Borovsky*, luptător cec pentru libertate, adesea comparat cu Mazzini, de Wolfg. Giusti. — *Problema ucraniană în cursul istoriei*, de Eug. Onatsky, oprindu-se la jumătatea sec XIX-lea.— *Transilvania văzută prin documentele contelui Marsili*, în continuare, trece la partea II-a: descripţia, istoricul şi notiţe politice. Cele 150 de caiete manuscrise ale lui Marsili, cele mai multe cuprind notele politice şi militare. Interesante propunerile lui şi încercările de a fortifica regiunea Dunării pela Orşova, spre a împiedeca pe Turci de a veni în ajutorul Temişoarei, la 1690 Se atrage atenţia asupra materialului cartografic bogat, ce cuprinde colecţia contelui Marsili, hărţi, planuri şi schiţe privitoare la Transilvania şi campaniile la care el a participat.

Revue Historique, V, 4—6, continuă expunerea D-lui Iorga asupra povestitorilor din vremea Cruciatei I-a, anume: *Raoul de Caen* şi *Foucher de Chartres; Câteva observaţiuni asupra lui Dobrotici*, în contra opiniunei D-lui Mutafcief, învăţat bulgar, care zice că numele acesta n'ar veni din cel românesc de „Dobrotă". D-l Iorga dă multe argumente şi dovezi întru sprijinul afirmaţiunei sale.—*Data bătăliei dela Rovine* se fixează, de către D-l G. Sp. Radojicici, la 17 Mai 1395 —, în loc de 10 Oct. 1394 —, după o cercetare critică a izvoarelor istorice existente şi dovada decisivă a unui act grecesc aflat în mănăstirea Petra din Constantinopol. — D-l Marcel Emerit, simpaticul profesor francez care a stat câţiva ani în Bucureşti, ocupându-se de istoria trecutului nostru, publică *Trei scrisori inedite ale lui V. Alecsandri*, din 1857, adresate lui Victor Place, consul al Franţei pe vremea aceea, şi care a luptat pentru Unirea Principatelor.

No. 7—9 adaogă la şirul povestitorilor din epoca primei cruciate pe *Tudebode*, *Robert călugărul*, *Baudry de Drôle* şi *Guibert de Nogent*, înfăţişaţi de D-l N. Iorga. — *Avataturile diplomatice ale lui Descorches la Constantinopol* se descriu de D-l Iorga după lucrarea în două volume a lui E. de Mercère: „Une ambassade à C.-ple; la politique orientale de la révolution française", Paris, 1921. — *O succesiune dificilă regulată în virtutea privilegiului masculinităţii* (1643) apare dintr'un act emanând de la Matei V. Basarab, asupra căruia atrage atenţia D-l M Emerit —*O conversaţie între împ. Napoleon III şi V. Alecsandri*, după o scrisoare a poetului către Vodă Cuza, scrisoare păstrată la Academia Română, se reproduce de către D-l M. Emerit. — Dări de seamă şi recenzii numeroase, cu o cronică la urmă în ambele numere ale revistei.

Revista Istorică, XIV, 7 — 9 urmează în continuare seria de *Cărți reprezentative în viața omenirii*, cu scriitorii: Romuald de Salern, Godefrid de Viterbo, Sicard episcop de Cremona, Ricobald de Ferrara, Francisc Pipin, Gaufred Malaterra, Hugo Falcandus, Ricard de San-Germano, apoi Cronici siciliene și Nicolae Specialis, de D-l N. Iorga — *Civilizația ilirică*, în care se remarcă două feluri de elemente: cele indigene și cele de legătură cu civilizațiile țărilor vecine. Teritoriul acestei civilizații este teritoriul dinaric dintre Sava, Adriatica și Morava veche, cu un facies propriu geografic și etnic. Însușirile acestea speciale se păstrează și azi la Albanezi, cari sunt Iliri neromanizați, la Jugoslavi, Iliri romanizați și după aceea slavizați complet, precum și la Români, Daci romanizați în mare parte prin Iliri. Studiul e al D-lui Radu Vulpe. — *Un popă de sat ardelean la Roma în 1756*, notiță de D-l Iorga; cași: *Iurg Coriatovici și Moldova.* — *Note despre România în lucrarea unui autor armean*, de H. Dj. Sirouni. — Dări de seamă la sfârșit.

Arhiva XXXV, 3 — 4: *Nașterea individualității limbii române și elementul slav*, în continuare, de D-l Ilie Bărbulescu. — *Un produs al școalei lui Grigore Prezviterul la noi: Psaltirea Voroneteană*, tot în continuare, de D-șoara Marg. Ștefănescu. — *Reglementarea schimbului de bani în timpul domniei lui Mihai Sturza*, de D-l G. Zane. Condițiunile de producție și de circulațiune a bunurilor fiind schimbate de cu începutul sec. XIX în țările noastre, se produc frământări în viața financiară și în economia monetară la noi. Banii se scumpesc, dobânda crește, agiul la schimb sporește. Ocârmuirea cată să regulamenteze comerțul cu bani, împiedecând specularea excesivă a speciilor monetare ce aveau curs în principate. Politica monetară a guvernului moldovenesc tinde 1) să împiedece deprecierea valorii reale a monetelor și 2 să ia măsuri în contra speculanților de monete. Așa face și Mih Sturza, cum vine la domnie, luând măsuri strașnice contra zarafilor, mai toți evrei. Regulamentarea sa din 1836, cu succes puțin, se modifică în anul când se înființează cea d'intâi Bancă Națională a Moldovei. — *Dialectele italiene de sud și limba română*, în continuare, de D-l I. Iordan, se ocupă aci de elementele sintactice ale limbei. — *Boerii lui Mihai Viteazul* este o valoroasă și bogat documentată lucrare a D-lui Th. Holban, care a fost citită în Seminarul de Istoria Românilor al Universității din Iași Deși boerimea munteană depe atunci era în decadență, ca unii ce intrigau prea mult și urmăreau scutiri și privilegii pentru casta lor, a avut totuși oarecare idei politice, de care se conduceau. Mihai, adus de boeri la tron, îi părtinește, îi măgulește, neisbutind totuși a mulțumi pe toți dintre ei. De la 20 Mai 1595 boerii se arată din ce în ce mai pretențioși, pe măsură ce Domnul are mai mult nevoie de sprijinul lor. Nu lipsesc nici începuturi de comploturi în potrivă-i, cu îndemn și încurajare dela nobilimea din Ardeal, unele descoperite și reprimate la timp. Pregătirile făcute în mare taină pentru cuprinderea Ardealului sunt trădate lui Eremia Movilă, cași lui Andrei Bathory, așa că la sfatul adunat în acest scop, unii boeri, între cari și Buzeștii, sânt contra acelei expediții, cași de altfel logofătul Teodosie și Doamna Stanca însăși. Cu toate astea, ajutat de geniul lui războinic și câtiva credincioși, mai ales de banul Mihalcea, el isbutește a cuceri Ardealul. O răscoală se pregătea împotrivă-i chiar la Craiova. Aci Mihai, înapoindu-se învins din lupta dela Argeș, face represalii drastice față de câțiva boeri complotiști, ucigându-le familia și dând foc caselor lor. Spre sfârșitul zilelor l'au părăsit mulți; i-au rămas însă credincioși destui și din cei mai buni. Cei ce au rămas după el în viață au căutat a sprijini politica creștină a lui Mihai pe lângă Radu Șerban, și vor alunga pe Simeon Movilă, omul Turcilor. Capitolul următor studiază activitatea celor mai de seamă boeri din serviciul marelui Domnitor și anume: Frații Preda, Radu și Stroe Buzescu, câteși trei bani ai Olteniei, foarte bogați, războinici, jucând același rol ca și Craioveștii de mai nainte; Mihalcea, banul cel devotat domnului său până la moarte; Iane, banul cel cu influență la Poartă; Udrea banul, luptător priceput, viteaz și credincios stăpânului său; Calotă banul; Giurgi Rat, mare ban, diplomat meșter. Articolul nu e terminat în acest număr. —

Mănăstirea din Câmpulungul Muscelului, zice D-l C. Kogălniceanu, nu va fi fost zidită, cum se crede în general, de Nicolae Basarab cel înmormântat acolo, cum nici de Negru Vodă al tradiției, or Radu Negru cel ce nici nu a existat. Biserica va fi fost zidită cu mult mai înainte de Negru-Vodă, „probabil la anul 1215, indicat în pisania pusă de Matei Basarab la rezidirea bisericei". Reședința lui Negru Vodă a fost Câmpulungul, unde a și fost înmormântat în biserica domnească de acolo, fie de lemn, fie de piatră, cum o fi fost atunci. Autorul crede că a fost mai degrabă de piatră—cum o arată fundamentele vechi—și apoi reînoită numai de Basarab I, or poate de fiul acestuia, Nicolae Alexandru I, cari sânt amândoi îngropați acolo. — *Din istoricul slavisticei în România*, de D-l Ilie Bărbulescu, citează la locul său și pe olteanul nostru Alex. Ștefulescu, fostul institutor din Târgu-Jiului, autodidact mult apreciat, și cu drept cuvânt, de Hașdeu și Tocilescu, cum și pe valorosul nostru colaborator D-l Stoica Nicolaescu.— *Comunicări* numeroase. Citâm câteceva din ele: Cuvântul *Ardeal* nu e exclus să fie de altă origină de cât ungurească, și anume de origine celtică.—Câteva *Obiceiuri Cehoslovace* se aseamănă cu unele dela noi.—*Un clopot al lui Brâncoveanu* se află la Târnava. E făcut, după inscripție, în 1707 și a fost luat dela biserica din satu Brâncoveni-Romanați. Recenzii la sfârșit.

Revista critică, II, 3 și 4, cu articolele următoare: *Inceputurile romantismului român*, de D-l St. Zeletin. Romantismul român e copilul celui german. Cauze și efecte aceleași. Inceput ca mișcare culturală, se preface în mișcare politică. Junimismul și socialismul sânt principalele sale nuanțe în cultura noastră; naționalismul și poporanismul sânt prelungirile sale. Eminescu, Maiorescu, Carp, Negruți, apoi Gherea și Nădejde sunt copiii istorismului romantic german. Leagănul acestui romantism e orașul Iași. „Maiorescu e cel d'intâi care a întrebuințat la noi formula romantică a evoluției organice în sensul ei real: ca un mijloc de luptă împotriva revoluției burgheze" De aceea el este intemeietorul curentului nostru criticist romantic, iar nu Kogălniceanu. — *Revue de Linguistique romane*, de D-l G. Pascu. — *Ortografia română actuală*, de T. Roșculeț, propune o seamă de regule ortografice principiale, care să fixeze odată felul nostru de a scri, care nu e nici fonetic și nici ortografic, înlăturând astfel șovăeli e și inconsecvențele de azi. —*Scopul și programa învățământului secundar*, note cu privire la noua lege școlară Autorul opinează a se înlătura tendința clasicistă, cu prea multă latină, a se da importanță mai mare literaturilor în sine, clasică și modernă, cum și a se desființa anul preparator la universitate.—La Cronică, în *Moldova sub jugul Munteniei*, D-l Pascu, servindu-se de „Bugetul cheltuelilor Min. de Instr. pe exercițiul 1928", face o comparație între felul cum sânt distribuite sumele destinate feluritelor instituții universitare ale celor patru universități românești, din care ar reieși că sânt distribuite în mod prea părtinitor pentru București și în deosebi nedrept pentru Iași Autorul zice — ceeace ni se pare, sau o sperăm cel puțin că nu este așa — că acest buget e făcut într'un spirit voit defavorabil Iașului. Aceeași constatare ar ieși examinând respectivele capitole bugetare cu privire la reviste, (unde bunioară Ministerul Instrucției dă pentru „Orpheu" 105,600 lei și pentru „Cele Trei Crișuri" 250.000, iar „Arhivelor Olteniei" i-a refuzat chiar cei 350 lei plată pentru un abonament anual) și diverse societăți (unde într'adevăr vedem prevăzute milioane de lei pentru unele care nu ar merita atâta liberalitate). Or cum, din aceste constatări nu e drept să se scoată că aceste procedări, care pot fi ale cutărui ministru, ale cutărei camarile, arată „cruzimea și dușmănia Muntenilor împotriva Moldovenilor".—*Autonomia Olteniei* a fost cerută de Olteni întâiași dată, spune D-l G. Pascu, la 20 Maiu 1808. In adevăr Naum Râmniceanu în Hronograf, ed. Erbiceanu, Cronicarii greci, 1890, pag. 278, spune următoarele: „La 1808 Maiu 20 a venit în București caimacamul Craiovei Samurcaș cu 4 boeri craioveni deputați din partea celorlalți boeri, anume clucerul Dumitrachi Brăiloiu, clucerul Ioniță Vlădoianul, clucerul Dincă Brăiloiu și clucerul Constantin Haralamb Acești craioveni au cerut ca tot principatul Valachiei să se împartă în două, cum era pe tim-

pul Nemţilor (1718 — 1739), adică să se despartă cele cinci judeţe de peste Olt, a căror administraţie şi stăpânire să le aibă ei înşişi, să aibă vistierie deosebită pentru toate veniturile de acolo, şi vistier mare, spătar, agă, armaş şi celelalte. Aceştia să numească ispravnici la acele judeţe dintre localnici, fără ca cele 12 judeţe de dincoace de Olt, ale Bucureştiului, să se amestece la vreun mansup sau hezmet".

Nr. 4 cuprinde: *Istoria literaturii române*, de D-l G. Pascu, articol răspuns la o seamă de păreri defavorabile, pe care răposatul Bogrea le-a exprimat în vol. II din Dacoromânia cu privire la unele afirmări ale D-lui Pascu în materie de istorie literară şi filologie română. — *O ediţie a Ţiganiadei*, cu observaţii asupra inperfecţiunei felului de transcriere cu litere latine, dupe textul cirilic al autorului, D-l Gh. Caradaş, de D-l T. Roşculeţ. —*Note despre Cantemir*, cu privire la data terminărei Descrierei Moldovei, de D-l G Pascu, sprijinind cu noi dovezi afirmarea sa că zisa lucrare a fost scrisă în 1715, iar nu în 1716, cum crede D-l P. P. Panaitescu. Câteva adaosuri însă i s'au făcut în 1719. *Cronica* şi *Recenzii*.

Arta şi Arheologia, an. I. fasc. 2, pe 1928, cu ilustraţii numeroase, dintre care câteva în colori, cuprinde: *L'argenterie byzantine du trésor de Perescepina* (de lângă Pultava), de N. Bălaev. E vorba de un tesaur cuprinzând multe giuvaeruri, obiecte de aurfăurărie, monete, vase şi piese de harnaşament, ce vor fi aparţinut unui şef de al Avarilor. Bucăţile de argintărie sânt bizantine, şi sasanide. Epoca îngropărei se poate considera a fi, după monete, sfârşitul secolului VII or începutul celui de al VIII-lea. O parte din obiectele de cult creştineşti vor fi aparţinut unei biserici din Tomis, jefuită de barbari. — *Şarpele, principiu al întunericului*, note şi observaţiuni asupra cultului şarpelui în antichitate, cult care a existat înaintea acelui al luminii, se urmăreşte, de D-ra Alexandra Ionescu, în aspectele sale felurite, la diferitele popoare vechi. Urmărirea acelor legende lasă a se ghici existenţa unui cult al întunerecului—simbolizat prin şarpe, mai vechi ca cel al luminii. — *Portretele lui Ştefan cel Mare şi Petru Rareş*, cum şi ale familiilor lor, dela Voroneţ şi Humor, picturi executate una în a doua jumătate a sec. XV şi cealaltă în 1530. —*Pictorul I. L. Cosmovici*, profesor la Scoala de Arte-Frumoase din Iaşi, peisagist de talent, este prezentat cititorilor, cu câteva reproduceri după tablourile sale, de D-l O. Tafrali.— *Arhitectul Radu Culcer* (născut în Târgu-Jiu), absolvent al şcoalei respective din München, dă studii de case româneşti şi clădiri executate de d-sa în Bucureşti. — *Les tumuli de Callatis* înfăţişează rezultatul săpăturilor făcute de D-l Tafrali în vara anilor 1924, 1925 şi 1927 în câţiva tumuli (măguri) din împrejurimile Mangaliei, vechea colonie doriană Callatis. Aceste măguri nu sânt totdeauna negreşit morminte. Unele sânt lucrări de apărare şi observaţie, având un donjon fortificat în centru. Altele sânt monumente funerare, cu un cavou interior de piatră, or simplă boltă de cărămidă. In cele aflate intacte s'au găsit mici vase pentru libaţiune or mirodenii, cu resturi de schelet, iar una cu urme de incineraţiune, precum şi ceva arme şi giuvaeruri, cu cioburi de olărie, arar cu inscripţii greceşti Toate aceste morminte sânt scitice, ale unor triburi din partea locului. — *Ecouri despre Artă*, rubrică bogat informată despre lucruri preistorice, antice şi moderne din ţară şi din străinătate. O farsă foarte reuşită şi instructivă, pe socoteala «artei aiuristice», consemnează pictorul Ioan L. Cosmovici, din Iaşi, care a trimis salonului special o trăsnaie confecţionată cu martori, în două zile, şi intitulată «O aniversare», cu semnătura Ion Popa-Kély, pe care „juriul" Salonului a acceptat-o tocmai pentru că era lucrată după reţeta acelui modernism aiuristic, drag domnului Minulescu. — Insemnări bibliografice şi recenzii de specialitate, cu garanţia de competenţă a celui care le semnează, D-l Profesor O. Tafrali, dela Universitatea din Iaşi.

Convorbiri Literare, LXI, 1—4 — D-l Tzigara Samurcaş ne dă câteva lămuriri asupra *Tezaurului scit dela Craiova*, pe care d-sa l'a recuperat dela Germani în 1927, după lungi negociaţiuni. Acest tezaur cuprinde 80 de bucăţi de ornamente în argint ale hamurilor unui călăreţ scit. Dintre acestea, 20 sânt dublete, care au fost

cedate Muzeului din Berlin, unde se păstrau aceste piese arheologice de când fuseseră aflate şi ridicate din ţară Cele mai de seamă bucăţi sânt nişte plăci reprezentând capete de animale stilizate, cum şi câteva bucăţi plastice, înfăţişând capete de taur şi un cap de balaur, frumos cizelate şi unele acoperite în parte cu plăci de aur. Restul sânt ornamente diferite, nasturi, inele şi altele. Aceste obiecte au fost găsite în pământ la Pleniţa-Dolj, în timpul ocupaţiunei germane din 1917, şi cumpărate, în condiţiuni ce nu cunoaştem, la Craiova, de arheologul Dr. Hubert Schmidt care le-a depus la Muzeul de preistorie din Berlin, în „Rumänischer Saal". Despre acest tezaur numitul învăţat german a scris un studiu în Praehistorische-Zeitschrift, denumind colecţia obiectelor" „Skytischer Silberfund von Craiova", cum e consemnat chiar în catalogul oficial al muzeului respectiv. Mai târziu însă, după reluarea tezaurului, autorul german, pentru a atenua importanţa şi valoarea unui tezaur care nu mai era la Berlin, ci la Bucureşti, într'o nouă publicaţie a sa îl dă ca de origine necunoscută. Prin aceasta d-sa ar vrea să conteste că incursiile Sciţilor au mers până în Oltenia, ceea ce alte descoperiri din Transilvania, caşi din Bulgaria, ne arată în ce parte este adevărul. Din compararea obiectelor din tezaurul nostru, cu acelea similare din Rusia meridională şi Bulgaria, „se poate stabili cu siguranţă că ele fac parte din ornamentarea harnaşamentului unui şef scit". Caracterul lor oriental e bine definit şi ele par, zice D-l Tzigara-Samurcaş, „a fi inspirate de modèle din sec. VII a. Cr. Exemplarele noastre, judecate după tehnica lor, par a fi din sec IV a. Cr. şi întrebuinţarea lor se poate fixa pela 300 a. Cr. în regiunea nordpontică şi balcanică, deci şi la noi". Forma animalelor stilizate în chipul acesta „face parte din grupa mai generală a unei arte eurasice" necunoscute bine. In studiul său, D-l Schmidt constată că spirala e unul din elementele decorative principale în arta scită, spirală care—zice D-l Tz. S.—se găseşte frecuent în olăria noastră străveche. E un motiv decorativ, poate, care va fi fiind un element al unui stil traco-scit, după sugestia învăţatului bulgar Fillow.

In marginea acestei recenzii exprimăm părerea că locul acestui tezaur scit este de drept la Craiova, la muzeul nostru regional, mai degrabă de cât la Bucureşti. — *Detronarea lui Cuza şi Revoluţia din Ploeşti*, două capitole din Memoriile inedite ale Colonelului Gr. Polyzu, fost aghiotant al lui Vodă Carol în 1874, ce se vor citi cu emoţiune şi nu fără indignare pentru unele procedări, chiar dela 60 ani distanţă de timp.

Buletinul Comisiei Istorice a României, vol. VII, pe 1928, apare cu următoarele studii: *Ioan Bogdan şi studiile de istorie slavă la Români*, de P. P. Panaitescu. Autorul arată mai întâi marea importanţă ce prezintă pentru istoria noastră influenţa exercitată de Slavi asupră-ne în toate domeniile vieţei noastre sociale, politice şi culturale. Studiul acestei influenţe, privit într'o sinteză generală, a întârziat prea mult la noi. Hasdeu a făcut primul început în acest sens. Ion Bogdan a pornit un studiu temeinic şi sistematic al istoriei slave la noi, după metodele occidentale noui, El „a grăbit trecerea dela şcoala romantică la cea ştiinţifică". Pornind de la cercetarea limbei slavone utilizată la noi în ţară—care are fizionomia ei specială—„el s'a ocupat mai mult cu cercetarea isvoarelor slave interne şi cu instituţiile social-politice româneşti de origină slavă, lăsând pe al doilea plan influenţele propriu zise ale popoarelor slave". Bogdan a publicat multe izvoare slave interne referitoare la istoria noastră, cu un remarcabil spirit critic, apoi documente multe, cum şi studii în legătură cu ştiinţele ajutătoare ale istoriei noastre, şi studii asupra organizărilor noastre sociale, în mod comparativ, ca unul ce cunoştea şi limba maghiară şi pe cele slavice. Insfârşit Bogdan a fost şi un îndrumător, un şef de şcoală al istoriografiei româneşti actuale, care îi datoreşte în bună parte progresele ei de azi. La urmă bibliografia operelor istoricului şi slavistului nostru. —D-l Iulian Marinescu dă, în urmare, *Extrase din condica moşilor lui Teodor Rosetti-Solescu*, documente basarabene, fălciene, putnene, etc.— *Documente basarabene* adunate şi transcrise de Visarion, episcopul Hotinului.

C. D. FORT.

Sprijinitorii ARHIVELOR OLTENIEI pe anul 1928

D-nul CONSTANTIN POENARU, Craiova	1.000 lei
PRIMĂRIA ORAŞULUI LUGOJ	2.000 lei
MINISTERUL LUCRĂRILOR PUBLICE	2.000 lei
D-nul MIŞU SEULESCU, Prof. univ. Bucureşti	1.000 lei
D-nul ALEX. M. ALIMĂNĂŞTEANU, Bucureşti	1.000 lei
D-nul Dr. PETRE MIHAIL, Craiova	1.000 lei
MINISTERUL AGRICULTURII şi DOMENIILOR	5.000 lei
PREFECTURA JUDEŢULUI DOLJ	20.000 lei
BANCA COMERŢULUI, CRAIOVA	6.000 lei
DECANATUL BAROULUI DE DOLJ	10.000 lei
EMIL I. NAICULESCU, Craiova	1.000 lei
PREFECTURA JUD. OLT., SLATINA	2.000 lei
MINISTERUL CULTELOR ŞI ARTELOR	20.000 lei

La sfârşitul anului al VII-lea

Ajunşi la capătul a încă unui an de apariţie, mulţumim călduros celor aproape 300 de abonaţi — din 850 — cari şi-au achitat abonamentul, precum şi celor câţiva bine-voitori şi puţine autorităţi, a căror nume sunt înregistrate în rubrica de mai sus. Fără sprijinul acestor din urmă, nici nu am fi putut de altfel să încheiem cu bine acest al VII-lea an a existenţei «Arhivelor Olteniei».

In ţara în care fiecare minister are în bugetul său milioane pentru sprijinul culturei, Ministerul Instrucţiunei Publice — tristă ironie: Ministrul de până ieri este un craiovean — n'a vrut până azi niciodată să ne plătească măcar costul unui abonament. Din prefecturile şi primăriile oraşelor din Oltenia şi Banat o bună parte au făcut acelaş lucru, datorind şi azi abonamente pentru anii trecuţi. Tot aşa şi cu direcţiile multor şcoli secundare.

Cu toate acestea noi am făcut tot ce ne-a stat în putinţă spre a menţine revista noastră la nivelul celor mai îngrijite publicaţiuni din ţară. De data aceasta am dat — prididiti de abondenţa materiei interesante ce bunii şi credincioşii noştri colaboratori ne-au pus la dispoziţie în mod desinteresat — 36 de coale de tipar în loc de 30, ceea ce înseamnă un plus de vreo 40.000 de lei peste prevederile noastre bugetare.

Trimiţând abonaţilor noştri şi acest ultim număr de pe 1928, ne întrebăm cu îndreptăţită îngrijorare dacă vom mai putea intra în anul al VIII-lea sau nu. Aceasta atârnă în primul rând tocmai de aceşti abonaţi. Să ajute şi domniile lor sforţările noastre, trimiţându-ne costul abonamentului pe care îl datorează, măcar acum la sfârşitul anului.

Administraţia revistei.

Tabla de Materii

1928. Anul VII.

Articole:

G. Mil.-Demetrescu. *Mahalaua Sârbilor-Craiova* pag. 10
Elena Eftimiu. *O relaţie a lui Radu Mihnea către Consiliul secret al reg. Ungariei din 1618* „ 41
I. B. Georgescu. *Mănăstiri oltenești: Bolniţa Coziei* „ 12
Sică Georgescu. *Mahalaua Sârbilor din Craiova* „ 117
„ „ *Contribuţiuni referitoare la începuturile Craiovei* „ 230
Artur Gorovei. *Teodor Teodorini. Documente şi informaţiuni despre familia lui* pag. 185 şi 400
C. N. Mateescu. *Insemnări pentru „Istoria lui Iordachi Stavrachi" biv. vel Spătar* pag. 412
Aurel Mircea. *Mahalaua Sârbilor din Craiova* „ 246
Ion Muşlea. *Insemnări româneşti ale unui francez în epoca Unirii: Th. Margot* „ 3
Gigi Orman. *Din trecutul Craiovei: Cartierul clisurean* „ 110 şi 216
„ „ *Tot despre Mahalaua Sârbilor* „ 247
Mihail Popescu. *Spionări austriace în Oltenia către sfârşitul sec. XVIII* „ 397
Constantin Sassu. *Caracteristica directivelor politice habsburgice sub Iosef II* „ 377
Traian Simu. *Este Orşova Tierna, sau Trans-Tierna ?* „ 105
George Vâlsan. *Leagănul poporului românesc* „ 1
Al. A. Vasilescu. *Descrierea şi proectele de fortificaţie a mănăstirilor Olteniei din 1731* „ 248
Emil Vîrtosu. *Sclitada Filipeştilor* „ 394

Figuri istorice oltene:

C. V. Obedeanu. *Stroe Buzescu* pag. 25
„ „ *Danciu Pârăianu* „ 118
„ „ *Barbu Brădescu* „ 287
„ „ *Dumitru Filişanu* „ 415

Oltenia istorică:

Documente

1577 — 1591 (?) *Hotărnicie nedatată, privind satul Costeşti din Vâlcea* pag. 304
1602. *Copie scoasă în 1750, despre satul Loloeşti-Romanaţi* „ 305

1618. *Scrisoare a lui Radu Mihnea către Consiliul secret al regelui Ungariei* pag. 441
1623. *Intărire domnească dela Radu V. Mihnea, pentru moşia Podişor-Olt* „ 419
1628. *Hrisov domnesc dela Alex. V. Iliaş, întărind moşia Şerbăneşti-Olt* „ 295
1638. *Pitac domnesc, Matei V. Basarab confirmă stăpânirea moşiei Cernădia-Gorj* „ 29
1638. *Carte de judecată a megieşilor delegaţi cu cercetarea pricinei anterioare* „ 30
1640. *Zapis de vânzare, moşia Cacoţi-Mehedinţi* „ 32
1640. *Hrisov Matei V. Basarab danie sate Cacoţi şi Stâlpniţa-Mehedinţi* „ 33
1684. *Hrisov Şerban V. Cantacuzino, dispunând împărţirea moşiei Drăgăneşti-Olt* „ 121
1689. *Hotărnicia moşiei Craioviţa* „ 451
1708. *Hotărnicia moşiei Fântâna-Banului-Dolj* 459
1711. *Maria Cantacuzino dărueşte satul Risiniţii-de câmp din Mehedinţi* „ 142
1718. *Şapte acte privind Oltenia sub Austriaci* „ 299
1727. *Hotărnicia moşiei Craioviţa* „ 453
1727. *Hotărârea Caimacamilor despre Craioviţa* „ 455
1729. *Act de danie al moşiei m-rii Şegarcea-Dolj* „ 461
1746. *Tabloul cheltuelilor administraţiei austriace între 1700 — 1746* „ 308
1746. *Scrisoarea caimacamilor despre Craioviţa* „ 457
1746. *Boeri hotărnicind moşia Craioviţa* „ 457
1752. *Carte de mărturie într'o pricină de judecată pentru moşie din Mehedinţi* „ 31
1753. *Copie după un zapis de vânzarea moşiei Peşteana-Mehedinţi* „ 462
1773. *Jurnalul călătoriei lui Ioseţ II prin părţile româneşti* „ 425
1778. *Raportul Col. Magdenburg privitor la Oltenia* „ 442
1795. *Act privitor la Biserica Mântuleasa-Craiova* „ 460
1799. *Foaie de zestre din Craiova* „ 463
1812 *Adeverinţă referitoare la Costeşti-Vâlcea* „ 304
1812 — 18 (?) *Diplomă cu privilegiu domnesc dă Caragea Vodă lui Butculescu* „ 310
1819. *Carte de boer de neam* „ 307
1820. *Intărire de privilegiu boeresc* „ 32
1821. *Carte a Marelui Vistier către serdar Butculescu* „ 310
1823. *Carte de boerie* „ 308
1825 *Testamentul boerului Filipescu-Vulpe* „ 447
1829. *Numirea unui ispravnic de către Divan* „ 309
1830. *Raportul ispravnicului de ivirea unei molime în Olt* „ 309
1833. *Foaie de zestre din Craiova* „ 464
1836. *Cu privire la Bis. Sf. Dumitru-Craiova* „ 125
1837. *Foaie de zestre din Craiova* „ 466

1842. *Un catastih romanaţean „spre ştiinţa dulceţelor“* pag. 134
1844. *Cu privire la Bis. Sf. Dumitru-Craiova* pag. 125, 126, 127
1844. *Acte privitoare la ist. preoţimeĭ oltene* pag. 131
1845. „ „ „ „ „ „ „ 35
1847. „ „ „ „ „ „ „ 130
1848. *Cu privire la Bis. Sf. Dumitru Craiova* „ 128
1853. *Acte privitoare la ist. preoţimei oltene* pag. 36 şi 130
1853. *Un bilet de cuartiruire* pag. 307
1858. *Cu privire la Bis. Sf. Dumitru Craiova* pag. 128 şi 129
1859. *Privitor la istoria preoţimei oltene* pag. 132
1876. *Tabela avocaţilor doljeni din 1876—1877* „ 132

Inscripţie

1818. *Fântâna din piaţa Elca-Craiova* pag. 468

Oltenia arheologică:

Travaux sur les peintures rupestres d'Olténie, de Plopşor pag. 37
Tezaurul dela Coveiu-Dolj, istoric şi descriere, de „ „ 495
Casa neolitică dela Turdaş-Huniedoara, de Marton Roska „ 510

Oltenia naturalistă:

Consideraţiuni biogeografice asupra stepei Olteniei, de R. I. Călinescu pag. 47
O grupare pentru studiul naturei Olteniei, de Prof. Dr. A. P. Bâsnoşeanu „ 144
Dare de seamă a „Asociaţiei Naturaliştilor din Oltenia şi Banat“, de R. I. Călinescu „ 146
Actul constitutiv al Asociaţiei „ 146
Soc. studenţilor „Oltenia geografică şi turistică“, de I. Conea „ 146
Sciurus vulgaris la Tismana, de Julieta Mocanu şi Lucia Lăzărescu „ 147
Bibliografia faunistică a Olteniei, de M. Ionescu „ 150
„ *floristică a Olteniei*, de I. Mihailescu „ 152
„ *geologică a Olteniei*, de A. Juncu „ 153
„ *geologică a Olteniei*, de M. Paucă „ 311
Depresiunea Turnu-Severin. Studiu agrogeologic de C. Lacriţianu „ 469
Contribuţiuni la cunoaşterea Coleopterelor Olteniei, de Dr. O. Marcu „ 473
Contribuţiuni la cunoaşterea geologiei munţilor Piatra Cloşani şi Oslea, de Dr. O. Marcu „ 488
Contribuţiuni la cunoaşterea oecologiei lui Hylesinus crenatus Fbr. de Dr. O Marcu „ 488
Dare de seamă a Excursiei de cercetare a regiunei montane mediteraneene a Olteniei, de R. I. Călinescu „ 490

Şase cranii dintr'un vechi cimitir dela Moţăţei-Dolj, de N. Plopşor pag. 493

Oltenia folkloristică:

Încercare de reconstituire a poveştii lui Iovan Iorgovan, de A. Vincenz pag. 52
Idocin, baladă culeasă de T. Măruţă „ 61
Câteva credinţe şi datini la poporul bănăţean, de R. S. Molin „ 62
Şapte bocete din Banat, culese de L. Costin „ 154
Cuvinte dialectale din Vâlcea, de I. N. Popescu „ 157
Dulfincuţa, poveste din Vâlcea „ 317
Fiul de împărat, baladă bănăţeană, culeasă de G. Cătană „ 330
Cântece din Banat, culese de L. Costin „ 321
Olean, baladă din Gorj, culeasă de T. Măruţă „ 323
Geofagia, de I. N. Popescu „ 325
Cântece de lume, din Dolj „ 326
Jocuri copilăreşti din Banat, de R. S. Molin „ 511
Cântece din Banat, culese de G. Cătană „ 517
Trei descântece din Banat, din colecţia L. Costin „ 518
Văleanul, poezie pop. culeasă de I. Dumitrescu-Bistriţa „ 520
O seamă de cuvinte din Mehedinţi, de „ „ 521
Vorba ăluia, de „ „ 521
Vorbe şi obiceiuri dela ţară, de I. N. Popescu „ 522

Oltenia literară-artistică:

Cum m'am lăsat de popie, de N. Plopşor pag. 65
Blestemul ursitoarelor, versuri de Şt. Bălceşti „ 68
Coana Sultana, de M. Theodorian-Carada „ 69
Cenuşa, poezie de Adia Val „ 71
Drumeţul, poezie de C. Jaleş „ 72
Ceaùr, povestire de N. Plopşor „ 72
Urcând Calvarul, versuri de A Chirescu „ 75
Note critice: Introducere la un mod de a fi, a D-lui Piu Şerban Coculescu, de C. D. Fort. „ 76
„ „ *Fluerul lui Marsyas*, al D-lui N. Milcu, de C. D. Fortunescu „ 77
„ „ *La Grandiflora*, a D-lui Gib. I. Mihăescu, de C. D. Fortunescu „ 79
Opera poetei Elena Faragò, de C. D. Fortunescu „ 327
Din umbră, poezie de Sabina Paulian „ 335
Odraslă sfântă, versuri de Radu Gyr „ 336
Primăvară, poezie de Coca Faragò „ 337
Voici l'automne, versuri de Coca Faragò „ 338
Candila vieţei, poveste de P. Partenie „ 338
Cântec, de Adia Val „ 341
Artişti olteni: E Gr. Stoenescu, de Fortunato „ 342

Psalm, versuri de A. Chirescu pag. 343
Note critice: Pavilionul cu umbre, al D-lui Gib. I. Mihăescu, de C. D. Fortunescu „ 344
„ „ *Ceaûr*, poveştile olteneşti ale D-lui N. Plopşor, de C. D. Fortunescu „ 346
„ „ *Cu dalta pe lespezi*, ale D-lui Eug. Constant, de C. D. Fortunescu „ 348
Ada Umbră, de C. D. Fortunescu „ 523
Strofe, de Ada Umbră „ 525
Savin Constant, de N. Milcu „ 526
Teama de întunerec, poezie de Savin Constant „ 526
Sârb cuminte, povestire de N. Plopşor „ 527
In fericire, poezie de Sabina Paulian „ 529
Noaptea învierei, versuri de Paul Constant „ 530
Amintiri din alte vremuri, de Nicolae al Lupului „ 531
Dimineaţa, versuri de L. Costin „ 533
Securea, poezie de Sabina Paulian „ 534
Stanţe elegiace, de Const. Jaleş „ 534

Oltenia culturală:

Mişcarea culturală în Craiova, de Fortunato pag. 81, 159, 349 şi 535
O problemă nerezolvată încă: Teatrul de Vest, de I. Dongorozi pag. 83
Din mişcarea culturală la T-Severin, de A. B. „ 85
Doliul Banatului, de F. „ 88
Dare de seamă de activitatea Soc. «Prietenii Ştiinţei» pe anul 192 , de D. D. St. „ 160
Teatru pentru fraţii din Banatul robit, de I. Dongorozi „ 164
In marginea unei rubrici culturale, de Fortunato „ 166
Elena I. Stăncescu, necrolog, de C. D. F. „ 167
Din T.-Severin „ 351
Un apel cultural „ 351
Din R.-Vâlcea „ 538
Din Caracal „ 538

Note şi Comunicări:

Litografii din Muntenia (1854—56) de C. I. Karadja pag. 89
Adăogiri la o hartă, de T. G. Bulat „ 91
Lupta contra Tuberculozei la Craiova, de Dr. P. Mihail „ 92
Cea mai veche vedere din Craiova, de C. J. Karadja „ 353
Trimiterea Oltenilor la Iaşi „ 353
O notiţă despre Théodore Margot, de M. Theodorian-Carada „ 354
Ceva despre Industria în Oltenia „ 354
Testamentul lui Const. Dima Popovici „ 539

Dare de seamă a Congresului VI-lea Internațional de Științe Istorice pag. 541

Recenzii:

Cărți

Covoare vechi românești, de G. Olszewski pag. 94
Tudor Vladimirescu, de Em. Virtosu „ 94
Evoluția stilului moldovenesc, de P. Constantinescu-Iași „ 95
Istoria artei bizantine, „ „ „ 96
Indrumări culturale, de O. Tafrali „ 97
Le cheval merveilleux dans l'épopée populaire, de Mușlea „ 98
Omagiu lui Ion Bianu „ 98
Legea de expropriere p. cauză de utilitate publică, de D. D. Stoenescu și P. Măinescu „ 98
Buletinul Comisiunei Istorice a României, vol. VI. „ 99
Lucrările institutului de Geografie al Universit. Cluj „ 99
Diavolul cel sfânt, de R. F. Miller (recensat de L. Costin) „ 100
Colinele și cetatea Ciceului, de Sighiarteu (recensat M. T.) „ 168
Toponimie și Istorie, de N. Drăganu „ 168
Bibliografia Războiului p. Independență, de I. Băcilă „ 169
Alăuta Românească, de N. Cartojan „ 170
Lirica portugheză de azi, de Popescu-Telega „ 170
Meglenoromânii, p. II, de T. Capidan „ 170
Contribuții la cunoașterea paleoliticului din Moldova, de N. Moroșan „ 171
Imperiul Cumanilor și domnia lui Băsărabă, de N. Iorga „ 171
Folklor din jud. Buzeu, de N Georgescu-Tistu „ 172
Românii din Banat, de R. S. Molin „ 172
Ceaûr, povestiri oltenești de N. Plopșor „ 173
Icoane, versuri de Const. Jaleș „ 173
Istoricul Bisericei Maica Precesta dela Dud-Craiova, de I. Constantinescu „ 355
Speologia, de Gr. Antipa și Em. Racoviță „ 359
Industriile sătești în raport cu localizarea marei industrii, de O. A. Anastasiu „ 361
Fiore di virtù în lit. rom., de N. Cartojan „ 362
Hanu Ancuței, de M. Sadoveanu „ 362
Demonul tinereței, de M. Sadoveanu „ 363
Sur les variétés de Rana esculenta en Roumanie, par R. I. Călinescu „ 363
Literatur und Volkskunst der Rumänen, de V. Orendi Hommenau „ 363
L'influence française sur les grands orateurs politiques roumains, de M. Fotino „ 364
Patrie și Neam, de Marin Ștefănescu „ 364
O gospodărie moldovenească la 1777, de N. Iorga „ 364

Descântecile românești, de A. Gorovei (recenzate de L. Costin) pag. 553
Mâine, de Aron Cotruș (idem L. C.) „ 554
Gestern und Heute, de Orendi-Hommenau (idem L. C.) „ 554
Studi Rumeni, vol. II. „ 555
Stampe, de I. Valerian „ 555
Războiul pentru Independență, de Anton Oprescu „ 556
Macedoromânii, de Th. Capidan „ 556
Isvoarele lui G. Asaki, de D. Caracostea „ 557
I. Heliade Rădulescu, de Em. Vîrtosu „ 558
Catalogul materialului sociologic al Seminarului D. Gusti „ 559
Domnul Președinte, de Al. Lascarov-Moldovanu „ 559
Carnet de vară, de Cezar Petrescu „ 559
Istoria Baroului de Dolj, de G. Mil.-Demetrescu „ 559
Incercări de navigațiune pe Olt, de Gheron Netta „ 560
Elemente de Paleontologie, de I. P.-Voiteşti „ 562
Bisericile moldovenești din sec. XVI, de G. Balș „ 562
Cronicile turcești ca izvor p. Ist. Rom., de Iorga „ 563

Reviste:

La paginile 101, 174, 365 şi 561.

Administrative:

La paginile 104, 184, 372 şi 569.

Cărțile de mai sus — afară de o indicație specială la locul respectiv — sânt, caşi revistele, recensate de C. D. Fort.

Cărţi primite la Redacţie

Matteo della Corte. *Publio Paquio Proculo*, Napoli, 1928.
Teodor Bălan. *Berladnicii*, Cernăuţi, 1928
Const. Kiriţescu. *Un rege-erou*, Craiova, „Ramuri", 1928.
L viu Marian. *B. P. Hasdeu*, Bucureşti, „Cartea Românească".
N. Iorga. *Guide historique de la Roumanie*, 1928.
Al. Negură. *Fulgi*, versuri, Arad, 1927.
G. Vergez-Tricom *Les types d'habitat dans le Banat roumain*, 1928.
Bibliothèque de l'Institut Français en Roumanie, *Mélanges*, 1927.
Mihail Popescu. *Documente inedite din preajma Unirei Principatelor*, 1928.
Ion C. Filitti. *Despre vechiul drept penal român*, 1928.
„ „ *Contribuţii la Istoria Justiţiei în Princ. române*, 1928.
P. P. Panaitescu. *Nicolae Bălcescu*, Patru studii istorice, 1928.
Alex. Al. Falcoianu, *Familia Bujoreanu-Vâlcea*. 1928
Dr. Titu Gane. *Contribuţiuni la problema copiilor în Banat*, Lugoj, 1928.
P. Constantinescu-Iaşi. *Din relaţiile artistice româno-bulgare*, 1928.
Horia Petra-Petrescu. *Ceva despre Cehoslovacia*, Sibiu, 1928.
M. Theodorian-Carada. *Unirea bisericilor*, 1928.
Const. V. Gerotă. *Insemnări critice*, 1928
Dr. Iosif Gabrea. *Naţionalismul creator*, Ed. Casa Şcoalelor 1928.
Em. Panaitescu. *Cultură şi învăţământ*, 1928.
Radu Gyr. *Cerbul de lumină*, Ed. Casa Şcoalelor, 1928.
I. Simionescu. *Coasta de azur*, „Cunoştinţe folosi oare".
I. Simionescu *Dobrogea*, vol. I, Ed. Cartea Românească.
N. Iorga, *Portugalia*, Ed. Casa Şcoalelor, 1928.
Al. T. Stamatiad *Cetatea cu porţile închise*, parabole, ed. II.
Ion Dongorozi. *Pacostea*, povestiri, Ed. „Dimineaţa".
Tache Papahagi. *Macedo-Românii*, „Cunoştiinţe folositoare".
Pr. P. Bizerea. *Românii din Banatul jugoslav.*
N. D Petrescu-Zoiţa. *Viaţa de societate la Romani*, Craiova, 1928.
Ion Clopoţel. *Antologia scriitorilor români dela 1921 încoace.*

ULTIMELE REVISTE PRIMITE:

Stredni Skola, Praga, IX, 1—2.—*Vestnik*, Praga, XXXVI, 6—8.—*Le Journal des Collèges*, Meaux, XX I, 221 *L'Art à l'Ecole*, Paris, XX, 112. — *L'Europa Orientale*, Roma, VIII, 5—6. — *Storia ed Arte*, Roma, XXI, 125. — *La Ensenanza*, Madrid, XXX, 2423. — *Grai şi Suflet*, III, 2. — *Revue Historique* V, 7—9 — *Revista Istorică*, XIV, 7—9. — *Minerva*, II, 1—2 — *Viaţa Românească*, XX, 9 — *Revista Critică*, II, 4 — *Gândirea*, VIII, 10. — *Junimea Literară*, XVII, 4—6.—*Convorbiri Literare*, LXI, 1—4 — *Revista filologică*, II, 1—2 — *Graiul Românesc*, I, 10. — *Făt frumos*, III, 5 — *Lamura*, IX, 7—8.— *Democraţia*, XVI, 11. — *Ritmul Vremii*, IV, 8—9 — *Ţara Noastră*, IX, 48. — *Şezătoarea*, XXXVI, 5—7.—*Cele trei Crişuri*, IX, 9—10 —*Societatea de Mâine*. V, 21 — *Peninsula Balcanică*, VI, 5—6. — *Natura* XVII, 8 — *Arhiva*, XXXV, 3—4. — *Ţara de jos*, V, 3—4 —*Transilvania*, LIX, 11. — *Gândul nostru*, VII, 3—5. — *Tinerimea Română*, X, 1—2. — *Doina*, I, 5 — *Revista Învăţătorului*, XVI, 8.—*Universul Literar*, XLIV, 48.— *Viaţa Literară*, III, 95 — *Falanga*, II, 43.—*Facla Românească*, III, 34. — *Economia Naţională*, XLIX, 10.—*Buletinul Uniunii Camerelor de Comerţ şi Industrie*, III, 10 —*La Roumanie économique*, III, 9—10. — *Solia Moldovei*, II, 25. —*Independenţa Economică*, XI, 1—2.— *Clipa*, VI, 181.—*Ziarul Ştiinţelor şi Călătorilor*, XXXII, 47. — *Vatra Şcolară*, IV, 12. — *Viaţa Agricolă*, XIX, 22. — *Foaia Tinerimei*, II, 19—20. — *Revista Funcţionarilor Publici*, II, 10.— *Armonia*, V, 7—8 — *Tiparniţa*, I, 1. — *Viaţa medicală*, IV, 40. — *Educaţia*, XI, 7—8 —*Fântâna Darurilor*,, I, 1.

DIN OLTENIA ŞI BANAT:

Craiova: *Ramuri*, XXII, 10.—*Năzuinţa*, VII, 2.—*Renaşterea*, VII, 10. — *Grafica Românească*, VI, 69—70. — T.-Severin: *Datina*, VI, 7—8. — Bistriţa-Mehedinţi, *Izvoraşul* VI, 5—8.—*Opaiţul satelor*, II, 1—2 —Lugoj: *Semenicul*, I, 10,—11. — Timişoara: *Banatul*, III, 6—7.— *Tribuna Banatului*, III, s. II, 2.

ARHIVELE OLTENIEI

PUBLICAȚIE BIMESTRIALĂ

Abonamentul In Țară: Pentru Bănci și Instituții, pe un an 500 lei; pentru particulari 350 lei pe an, iar pentru 6 luni 200 lei. In Europa: pe un an 75 franci francezi. In America: pe un an 3 dolari.

Orcine reține un număr, se consideră prin aceasta abonat pe anul în curs și obligat a plăti abonamentul.

Pentru orce schimbare or completare de adresă, rugăm a vesti la timp Administrația.

Pentru încasările la domiciliu se percepe în plus o taxă de 50 lei. Aceasta dacă abonamentul nu a fost trimes Administrației până cel mai târziu la 1 Iulie din anul curent.

Abonamentele, cași manuscrisele, cărțile pentru recenzat, schimbul de publicații și orce corespondență referitoare la redacția și administrația «Arhivelor Olteniei», se vor adresa Direcției revistei: *Craiova, str. Jules Michelet, 2.*

Domnii colaboratori pot avea extrase din articolele publicate în revistă, plătind numai costul hârtiei și trasului, în câte exemplare doresc.

Prețul acestui număr 150 lei.